

www.competencemap.bg

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-2.1.06. "Разработване и внедряване на информационна система за оценка на компетенциите на работната сила по браншове и региони"
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси", съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще

Европейски социален фонд

www.bia-bg.com

Проучване на пазара на труда в България през 2011 г.

*Текущо състояние и очаквани тенденции в секторен и регионален
разрез, в т.ч. основни параметри, демографски тенденции,
образователна, професионална, квалификационна структура на
заетите лица*

гр. София, Декември 2011 г.

РЕЗЮМЕ

Анализът на текущо състояние и очаквани тенденции в секторен и регионален разрез на пазара на труда през 2011 г. е подчинен на целта, на основните задачи и очакваните резултати, на обхвата на изследването, на изискванията които се поставят на анализа. Методологията на анализа е съобразена със спецификата на основните източници на данни и тяхното набиране. За постигането на целта на разработката е извършено събиране, анализ и синтез на информация от различни аспекти на пазара на труда от НСИ, НОИ, АЗ, МТСП, Министерство на здравеопазването, Икономически и социален съвет, Световната банка и други.

Използвани са констатации, изводи и насоки на работа от национални и регионални програми. При разработката на анализа са използвани резултатите от подобни изследвания на местен и чужд опит по политики на пазара на труда, анкетни проучвания, проведени по проекта и други, обобщение на опита и „добри практики“ в регионални и браншови организации, членуващи в БСК в тази област, както и подходящи информационни източници по обекта на анализа.

Обстойно се разглеждат политиките на управление на заетостта на пазара на труда - формите и начините за модернизирание на трудовото законодателство; повишаване качеството на човешкия капитал; ограничаването на недеклаираната заетост: разработването на програми за заетост – национални, регионални, браншови, специфични; повишаване мобилността на работната сила; финансиране на активната политика на пазара на; прилагане на иновативни подходи за реализиране на политиката на пазара на труда; развитие на социален и граждански диалог. Формулирани са препоръки, свързани с други задачи и следващи етапи от изпълнението на проекта, включително и предложения за промяна на нормативната база в тази област.

Проучването има за цел чрез оценка на количествените показатели за състоянието на образователната и професионално-квалификационна структура на работната сила и заетите лица, да допълни основните изводи от предходните анализи и подпомогне секторните анализи при реализацията на проекта за изграждане на системата за оценка на компетенциите.

Анализът разглежда основните тенденции в развитието на образователната и професионално-квалификационната структура на заетите лица в периода 2008-2010 г. на национално равнище и по определените като приоритетни за изследването сектори и основни икономически дейности и области на страната.

Проучването е ориентирано и към по-детайлно анализиране на състоянието и изменението на професионално-квалификационна структура на национално равнище и в определените като приоритетни за проекта водещи икономически дейности и сектори, както и в избраните 10 области: София, Пловдив, Варна, Бургас, Стара Загора, Русе, Благоевград, Велико Търново, Шумен и Враца.

Анализирана е значителна по обем статистическа информация за България за периода 2008-2010 година и са направени допълнителни самостоятелни разчети, като на тази база са дефинирани основни тенденции в изменението на разглежданите индикатори.

Изследвани са голям брой количествени показатели, характеризиращи състоянието на образователната и професионалната структура на заетите и на образователното равнище на работната сила и тяхната динамика в периода 2008-2010г.

Анализът на професионално-квалификационната структура на заетите лица е насочен към изследване на изменението на броя и относителния дял на заетите по основни класове персонал съгласно НКПД за периода 2008-2010 г. на национално равнище, по основни икономически дейности и статистически райони. Специално внимание е отделено на проучване на професионално-квалификационна структура на заетите в посочените като приоритетни за целите на проучването сектори и икономически дейности и области на страната.

С цел изготвяне на обективна оценка за състоянието на професионално-квалификационната структура на заетите лица е разработен анализ на квалификационен индекс по икономически дейности и региони.

Регионалният анализ на образователната и професионално-квалификационна структура на работната сила и заетите лица е ориентиран към:

- изследване на тенденциите в професионално-квалификационната структура на заетите лица в приоритетните икономически дейности по статистически райони и области като подробно е анализирано на разпределението на заетите лица по категории персонал и квалификационни групи в 10 области на страната;
- проучване на професионално-квалификационната структура на заетите лица в областите София-град, Пловдив, Варна, Бургас, Стара Загора, Шумен и Враца.

Изследването на състоянието и развитието на образователната и професионално-квалификационна структура на заетите и на образователното равнище на работната сила цели да се даде по-обективна оценка за развитието на образователната система от позициите на реалните потребности на пазара на труда. В този аспект анализът дава възможност да се конкретизират приоритетните научни области и специалности, в които следва да се насочи оценката на компетенциите на работната сила. Модернизирането на трудовите пазари, с оглед на повишаване на нивата на заетост, е свързано с подобряване на образователното равнище и придобиване на нови умения, необходимо за приспособяване на работната сила към новите реалности на пазара на труда. Колкото по-развита е образователната система и по-широк е достъпът до образование и професионална подготовка, толкова по-голяма част от населението в трудоспособна възраст е ангажирано с различни образователни форми, което предполага високо качество на работната сила, а респективно и висока ефективност на трудовата дейност.

Заглавие на анализа:	Проучване на пазара на труда в България през 2011 г. - текущо състояние и очаквани тенденции в секторен и регионален разрез, в т.ч. основни параметри, демографски тенденции, образователна, професионална, квалификационна структура на заетите лица
Срок за изпълнение:	31.11.2011 г.
Дата на представяне:	31.11.2011 г.
Наименование на дейността:	Основни анализи и проучвания
Задача :	5.2.4.
ISBN:	978-954-9636-16-1
Версия:	☐ Чернова ☐ Междинна версия ☒ Финална версия
Тип:	Анализ
Ниво на разпространение:	☒ Публично ☐ Ограничено
Изготвили:	Григор Димитров, Йорданка Велинова, Людмила Векова, Димитър Златинов
Отговорник:	Григор Димитров
Ръководител на дейността:	Силвия Тодорова
Редактор:	Анета Алашка
Кратко резюме (до 200 думи):	Целта на този документ е проучване на пазара на труда в България през 2011 г. - текущо състояние и очаквани тенденции в секторен и регионален разрез, в т.ч. основни параметри, демографски тенденции, образователна, професионална, квалификационна структура на заетите лица . За постигането на целта на анализа е извършено събиране, анализ и синтез на информация от различни аспекти на пазара на труда от НСИ, НОИ, АЗ, МТСП, Министерство на здравеопазването, Икономически и социален съвет, Световната банка и други. Използвани са констатации, изводи и насоки на работа от Национални и регионални програми. При разработката на анализа са използвани резултатите от подобни изследвания на местен и чужд опит по политики на пазара на труда, анкетни проучвания проведени по проекта и други, обобщение на опита и „добри практики” в регионални и браншови организации, членуващи в БСК в тази област, както и подходящи информационни източници по обекта на анализа. Обстойно се разглежда политиките на управление на заетостта на пазара на труда - формите и начините за модернизиране на трудовото законодателство; повишаване качеството на човешкия капитал; ограничаването на недеklarираната заетост: разработването на програми за заетост – национални, регионални, браншови, специфични; повишаване мобилността на работната сила; финансиране на активната политика на пазара на; прилагане на иновативни подходи за реализиране на политиката на пазара на труда; развитие на социален и граждански диалог. Формулирани са препоръки, свързани с други задачи и следващи етапи от изпълнението на проекта, включително и предложения за промяна на нормативната база в тази област.
Ключови думи (до 10 бр.):	демографски тенденции, пазар на труда, секторен и регионален разрез, професионално-квалификационната структура, мобилност на работната сила, мерки за заетост, миграция на трудовите ресурси, програми за заетост, иновативни подходи, социален и граждански диалог, политики на управление на заетостта;

Съдържание

Резюме	2
Раздел 1. Въведение	9
1.1. Цел на документа и връзка с другите анализи.....	9
1.1.1. Основна цел на проекта.....	9
1.1.2. Специфични цели:.....	9
1.1.3. Сред основните дейности в рамките на проекта са:	9
1.2. Методология за работа.....	10
Раздел 2. Състояние на населението на страната по данни на преброяването на населението през 2011г.	14
2.1. Общ брой на населението	14
2.1.1. Населението на България – общи данни.....	14
2.1.2. Динамика на броя на населението между преброяванията.	15
2.1.3. Динамика на броя на населението на национално равнище - основни фактори....	15
2.2. Структура на населението.....	18
2.2.1. Структурата на населението по възраст.	18
2.2.2. Структура на населението по пол е следната:.....	19
2.2.3. Образователна структура на населението	19
2.3. Териториално разпределение на населението	20
Раздел 3. Анализ на трудовия пазар на през 2011г.....	23
3.1. Състояние и развитие на трудовия пазар в страните от ЕС.....	23
3.2. Анализ на трудовия пазар в България	29
3.2.1. Обща характеристика на трудовия пазар.....	29
3.2.2. Характеристика на пазара на труда за регионите, в които ще се разкриват референтни звена	45
Раздел 4. Анализ на доходите на заетите лица и на средния месечен осигурителен доход през 2011	48
4.1. Състояние и тенденции на доходите на заетите лица и на средния месечен осигурителен доход през 2011г. общо за страната	48
4.1.1. Наети лица по трудови и служебни правоотношения по основни икономически дейности.....	49
4.1.2. Средна месечна заплата на наетите лица по трудово и служебно правотношение	50
4.1.3. Структура на разходите за труд на работодателите за наетите лица по трудово и служебно правоотношение	51
4.1.4. Структура на средния осигурителен доход на заетите в трудоспособна възраст лица	52
4.1.4.1. Самоосигуряващи се лица в трудоспособна възраст	53
4.1.4.2. Заети по трудови и служебни правоотношения /наети лица/.....	54
4.1.4.3. Заети по трудови и служебни правоотношения лица по региони.....	57
4.2. Анализ на доходите и на средния месечен осигурителен доход през 2011г. на заетите лица в секторите и регионите, в които ще се разкриват референтни звена	59
4.2.1. Анализ на доходите и средния месечен осигурителен доход през 2011 г. по сектори	60
4.2.1.1. Сектор А – Селско, горско и рибно стопанство	64

4.2.1.2. Производство и преработка на месо; производство на месни продукти, без готови ястия	66
4.2.1.3. Производство на напитки	68
4.2.1.4. Производство на облекло	69
4.2.1.5. Производство на химични продукти	71
4.2.1.6. Производство на изделия от каучук и пластмаси	72
4.2.1.7. Производство на изделия от други неметални минерални суровини	73
4.2.1.8. Производство на основни метали	75
4.2.1.9. Производство на метални изделия, без машини и оборудване	76
4.2.1.10. Производство на електрически съоръжения	78
4.2.1.11. Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение	78
4.2.1.12. Производство, пренос и разпределение на електрическа енергия	80
4.2.1.13. Управление на отпадъци и възстановяване	82
4.2.1.14. Строителство	83
4.2.1.15. Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети	85
4.2.1.16. Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети	86
4.2.1.17. Сухопътен транспорт	87
4.2.1.18. Хотелиерство и ресторантьорство	88
4.2.1.19. Финансови и застрахователни дейности	89
4.2.1.20. Операции с недвижими имоти	91
4.2.1.21. Заетост и среден осигурителен доход за възрастовата група 15-24 години по сектори	92
4.2.1.22. Анализ на средния месечен осигурителен доход на заетите по трудови и служебни правоотношения по региони	95
Раздел 5. Анализ на образователната структура на заетите лица в секторен и регионален разрез	98
Раздел 6. Анализ на общото състояние и тенденции на развитие на професионално-квалификационна структура на заетите лица	103
6.1. Анализ на професионално-квалификационната структура структурата в приоритетни икономически дейности	103
6.2. Анализ на структурата на заетите лица по основни квалификационни групи професии	109
6.3. Анализ на структурата на заетите на трудов договор по основни квалификационни групи професии	114
Раздел 7. Анализ на професионално квалификационната структура на заетите лица в секторен и регионален разрез	118
7.1. Състояние и тенденции в изменението на професионално-квалификационната структура на заетите лица в приоритетните сектори	118
7.1.1. Сектор „Електроника”	123
7.1.2. Професионално-квалификационна структура на заетите в сектор „Електротехника”	127
7.1.3. Професионално-квалификационна структура на заетите в сектор „машиностроене”	132
7.1.4. Професионално-квалификационна структура на заетите в сектор „Метали”	137
7.1.5. Професионално-квалификационна структура на заетите в сектор „Мебели”	141
7.1.6. Професионално-квалификационна структура на заетите в сектор „Месопеработване”	147

7.1.7.	Професионално-квалификационна структура на зетите в сектор „Туризм”	153
7.2.	Регионален анализ на професионално-квалификационната структура на зетите лица по основни квалификационни групи професии	158
7.2.1.	Регионална структура на категория „Президент, законодатели, висши служители и ръководители ”	160
7.2.2.	Регионална структура на категория „Аналитични специалисти”	161
7.2.3.	Регионална структура на категория „Техници и други приложни специалисти” ...	162
7.2.4.	Регионална структура на категория „Административен персонал”	162
7.2.5.	Регионална структура на категория „Персонал, зет с услуги за населението и охрана”	163
7.2.6.	Регионална структура на категория „Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство”	165
7.2.7.	Регионална структура на категория „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчий”	166
7.2.8.	Регионална структура на категория „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия”	167
7.2.9.	Регионална структура на категория „Професии, неизискващи специална квалификация”	168
7.2.10.	Регионална структура на категория „Без професионална група”	168
7.3.	Анализ на професионално-квалификационната структурата на зетите лица по приоритетни области.....	169
7.3.1.	Професионално-квалификационна структура на зетите лица в област София град.	170
7.3.2.	Професионално-квалификационна структура на зетите лица в област Пловдив	171
7.3.3.	Професионално-квалификационна структура на зетите лица в област Варна	173
7.3.4.	Професионално-квалификационна структура на зетите лица в област Бургас	174
7.3.5.	Професионално-квалификационна структура на зетите лица в област Стара Загора	176
7.3.6.	Професионално-квалификационна структура на зетите лица в област Плевен...	178
7.3.7.	Професионално-квалификационна структура на зетите лица в област Шумен ...	180
Раздел 8.	Заключение и препоръки, включително за промяна на нормативната уредба	183
Раздел 9.	Литературни източници	203

Използвани съкращения:

<i>Съкращение</i>	<i>Описание на съкращението</i>
АЗ	- Агенция по заетостта
БВП	- Брутен вътрешен продукт
БРЗ	- Брутна работна заплата
БСК	- Българска стопанска камара-съюз на българския бизнес
ЕИСК	- Европейски икономически и социален комитет
ЕК	- Европейска комисия
ЕС	- Европейски съюз
ЗНЗ	- Закон за насърчаване на заетостта
ИОО	- Институт „Отворено общество“
ИСС	- Икономически и социален съвет
ИСОК	- Информационна система за оценка на компетенциите
КСО	- Кодекс за социално осигуряване
КТД	- Колективно трудово договаряне
МЗ	- Министерство на здравеопазването
МРЗ	- Минимална работна заплата
МТСП	- Министерство на труда и социалната политика
МФ	- Министерство на финансите
НКИД	- Национален класификатор на икономическите дейности
НКПД	- Национален класификатор на професиите и длъжностите
НЦОК	- Национален център за оценка на компетенциите
НОИ	- Национален осигурителен институт
НСИ	- Национален статистически институт
СОД	- Среден осигурителен доход
СБ	- Световна банка
СРЗ	- Средна работна заплата
ЦИР	- Център за икономическо развитие

Раздел 1. ВЪВЕДЕНИЕ

1.1. ЦЕЛ НА ДОКУМЕНТА И ВРЪЗКА С ДРУГИТЕ АНАЛИЗИ

Настоящият документ е разработен в рамките на проект „Разработване и внедряване на информационна система за оценка на компетенциите на работната сила по браншове и региони”. Проектът се осъществява в периода 2009-2013 г. от Българска стопанска камара - съюз на българския бизнес, в съответствие с договор № BG051PO001-2.1.06/23.10.2009 г. по мярка BG 051PO001-2.1.06 “Повишаване гъвкавостта и ефективността на пазара на труда чрез активни действия на социалните партньори” по Оперативна програма “Развитие на човешките ресурси” 2007-2013, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд и Европейския фонд за регионално развитие. Партньори по проекта са Конфедерация на независимите синдикати в България и Конфедерация на труда “Подкрепа”.

1.1.1. ОСНОВНА ЦЕЛ НА ПРОЕКТА

Обща цел на проекта е повишаване на адаптивността, ефективността и балансиране на търсенето и предлагането на пазара на труда чрез изграждане на система за оценяване на компетенциите на работната сила на браншово и регионално ниво.

1.1.2. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ:

- Анализ и дефиниране на изискванията към компетенциите на работната сила при отчитане на европейските, национални и браншови изисквания и стандарти;
- Изграждане на браншова и регионална референтна мрежа и информационна система за оценяване и актуализиране на компетенциите на работната сила, съобразно настоящите и бъдещи потребности на пазара на труда;
- Подобряване на координацията и информационния обмен между националните, браншови и регионални структури на работодателите и синдикалните организации и отговорните държавни институции при оценяване на компетенциите на работната сила;
- Национално признаване и създаване на предпоставки за интегриране на информационната система за оценяване на компетенциите на работната сила в бъдещото електронно правителство за повишаване на адаптивността, ефективността и балансиране на търсенето и предлагането на работна сила.

1.1.3. СРЕД ОСНОВНИТЕ ДЕЙНОСТИ В РАМКИТЕ НА ПРОЕКТА СА:

- Подготовка на не по-малко от 16 основни анализа и проучвания, както и не по-малко от 60 експертни разработки (доклади, позиции и др.);
- Разработване на обща концепция на информационната система, индикатори, карта за оценка на компетенциите на работната сила по основни браншове и региони, и пилотен тест на секторни модели за оценка на компетенциите на работната сила;
- Подготовка и изграждане на референтна мрежа от 30 секторни и регионални звена;
- Проектиране, разработване, тестване и внедряване на информационната система за оценка на компетенциите на работната сила с индикатори за оценка на браншово и регионално ниво;

- Провеждане на обучения за осигуряване изграждането и функционирането на информационната система за оценка на компетенциите по браншове и региони, вкл. 625 обучения на работното място, консултирани не по-малко от 125 лица и организации и обучени не по-малко от 2500 души на ключови компетенции;
- Експлоатация, развитие, национално признаване и създаване на условия за интегриране в електронното правителство на информационната система за оценка на компетенциите на работната сила;
- Провеждане на не по-малко от 20 работни форума, конференции, кръгли маси, дискусии, семинари и др.;
- Подготовка на най-малко 4 пакетни предложения за промени в приложимата нормативна уредба.

1.2. МЕТОДОЛОГИЯ ЗА РАБОТА

Спецификата на обекта на анализа - проучване и анализ за изходното състояние и очаквани тенденции на пазара на труда – изисква да се определи подходяща методология, критерии и показатели за анализа, да се дадат работните дефиниции и използваната литература.

Основните въпроси, които се разглеждат в този раздел са:

- методология на изследването;
- работни дефиниции.

Методологията на анализа – Проучване на пазара на труда в България през 2011 г. - текущо състояние и очаквани тенденции в секторен и регионален разрез, в т.ч. основни параметри, демографски тенденции, образователна, професионална, квалификационна структура на заетите лица е подчинен на целта, на основните задачи и очакваните резултати, на обхвата на изследването, на изискванията които се поставят на анализа. Освен това, методологията на анализа е съобразена със спецификата на основните източници на данни и тяхното набиране;

За постигането на целта на анализа е извършено:

- събиране, анализ и синтез на информация от различни аспекти на пазара на труда от НСИ, НОИ, АЗ, МТСП, Министерството на здравеопазването, Икономическия и социален съвет, Световната банка и други.
- анализ и използване на констатации, изводи и насоки на работа от национални и регионални програми;
- анализ и използване на констатации, изводи и насоки на работа от анализи и други разработки на АЗ, МТСП, Икономическия и социален съвет, Световната банка, синдикати, научни и учебни организации;
- събиране, анализ и синтез на теоретични и емпирични изследвания по проблемите на пазара на труда;
- консултации с партньорите по проекта и експерти в тази област;
- използване на резултатите от провеждането на аналитични и други проучвания от този проект, както и полезна информация от проектите на другите партньори по проекта.

Използваната методология включва :

- ✓ информационни източници за провеждане на анализа,
- ✓ използването на различни индикатори и критерии;
- ✓ методи и техники за събиране на данни;
- ✓ методи и инструменти за обработка на данни;
- ✓ методи и подходи за анализ на резултатите от анализа;

Прилаганите основни **методи** на работа са:

- ✓ анализ, синтез и обобщение на информация;
- ✓ пренасяне на резултати по аналогия;
- ✓ мултипликация на опита от подобни, апробирани в практиката на изследвания;
- ✓ предварително обсъждане с партньорите по проекта, заинтересовани страни и представители на експертната общност.

При разработката на анализа са използвани резултатите от подобни изследвания на местен и чужд опит по политики на пазара на труда, анкетни проучвания проведени по проекта и други, обобщение на опита и „добри практики” в регионални и браншови организации, членуващи в БСК в тази област, както и подходящи информационни източници по обекта на анализа.

В разработката на анализа на пазара на труда в ЕС са използвани данни от Евростат.

Източници на информация: данни от НСИ, Национален осигурителен институт (НОИ), МТСП, Министерството на здравеопазването, Национален институт за здравна информация, Агенцията за икономически анализи и прогнози (АИАП), Институт по пазарна икономика, Агенцията по заетостта (АЗ), рейтингови агенции, собствени бази данни, бази данни на международни организации (Световна банка, МВФ и т.н.), средствата за масова информация.

Работни дефиниции:

Сектор - обозначава група от една или няколко икономически дейности, в които се осъществява сходна стопанска дейност. При групирането се търси максимално съответствие с наложените европейски практики при анализ на пазар на труда, описанието и оценката на сходни и/или близки компетенции на работната сила.

Бранш - дял, клон или отдел в производство, търговия, индустрия и др., обединяващ стопански субекти, осъществяващи стопанска дейност в един и същи сектор на икономиката.

Браншови камари и съюзи - сдруженията, регистрирани по Закона за юридическите лица с нестопанска цел, чиито членове осъществяват стопанска дейност. По същество това са работодателски организации, защитаващи работодателските интереси на членовете си.

Икономически отрасъл – съвкупност от предприятия, произвеждащи еднородна или специфична продукция по еднотипни технологии.

Икономически сектор представлява значима част от икономиката, притежаваща сходни общи характеристики, които позволяват тя да бъде отделена от другите части на икономиката с теоретична или практическа цел.

Производствената дейност се разделя на три икономически сектора: първичен (добивен), вторичен (обработващ) и третичен (услуги) сектор съгласно теорията за икономическите сектори.

- ❖ **Първичният сектор произвежда** (добива) основно суровини или храни за пряка консумация от населението. Към него се отнасят стопанските отрасли и дейности: селско стопанство, горско стопанство, рудодобив, лов и риболов, въгледобив, добив на нефт, газ и други суровини.
- ❖ **Вторичният сектор (обработващ)** обхваща обработващите промишлени отрасли и дейности, занаятчийски дейности в домакинствата и строителството. Отраслите от този сектор преработват суровини, добити от първичния сектор.

В зависимост от характера на производството, отраслите от този сектор се поделят на **тежка и лека индустрия**.

- ✓ **тежката индустрия** обхваща следните отрасли: енергетика, металургия, машиностроене, химическа промишленост, дървообработваща и дървопреработваща, производство на строителни материали, стъklarска и порцеланово-фаянсва промишленост.
- ✓ **леката индустрия** обхваща: текстилна, трикотажна, шивашка, кожаро-кожухарска, обувна, кожено-галантерийна, ХВП.
- ❖ **Третичният сектор (услуги)** обхваща отрасли и дейности “произвеждащи” услуги за населението, които пряко подпомагат човешкия живот. Секторът включва: транспорт, съобщения, търговия, туризъм, образование, наука, култура, спорт, здравеопазване, управление, жилищно стопанство, финанси и застраховки.

Регион - Според административно-териториалното деление на страната съответства на всяка една от 28-те области. За целите на проекта район и регион се използват синонимно като дефиниращи административните области на страната.

Работна сила – лицата на 15 и повече навършени години, които влагат или предлагат своя труд за производство %ки и услуги. Работната сила включва заетите и безработните лица. (текущо икономически активното население). Измервателна единица – хил.

Заети лица – лицата на 15 и повече навършени години, които през наблюдавания период: извършват работа за производство %ки и услуги поне 1 час срещу заплащане (в пари или в натура) или друг доход; не работят, но имат работа, от която временно отсъстват поради отпуск, болест, бременност, раждане и отглеждане на малко дете (за периода, през който получават пълния размер на възнаграждението си), неблагоприятни климатични условия, стачка или други подобни причини. Лицата, които са в неплатен отпуск по причини на работодателя, се считат за заети, ако продължителността на този отпуск е до три месеца. Измервателна единица – хил.

Наети лица – лица на 15 и повече навършени години, които съгласно Кодекса на труда или Закона за държавния служител са в трудово или служебно правоотношение с работодателя и получават възнаграждение в пари или натура под формата на работна заплата за извършена в определен обем и качество работа. Измервателна единица – брой.

Лица извън работната сила – лицата на 15 и повече навършени години, които не са заети, нито са безработни през наблюдавания период (текущо икономически неактивно население). Измервателна единица – хил.

Цялото население на 15 и повече навършени години – обхваща заетите, безработните и лицата извън работната сила, които представляват три взаимно изключващи се категории лица на 15 и повече навършени години. Безработните и лицата извън работната сила представляват реално незаетата работна сила /всички неработещи/.

Коефициент на икономическа активност – представлява относителният дял на икономически активното население от населението на същата възраст. Един от аналитичните показатели за икономическа активност. Измервателна единица – %

Коефициенти на заетост – представлява относителният дял на заетите лица от населението на същата възраст. Един от аналитичните показатели за икономическа активност. Измервателна единица – % ;

Статус в заетостта – лицата се класифицират в следните групи: работодатели, самостоятелно заети лица, наети лица и неплатени семейни работници.

Компетенции - съвкупност от умения, знания, нагласи и поведения на служителите за постигане на високи резултати (нива на представяне) в дадена професионална роля или определена организация.

Професионално-квалификационна структура – разпределение на заетите лица по основни професионално-квалификационни групи съгласно НКПД

Статистически район - съгласно Заповед № РД 07-421 от 11.12.2008 г. на Председателя на НСИ, обнародвана в „Държавен вестник”, брой 11 от 10.02.2009 г. и в сила от 14.02.2009 г. териториалните единици “статистически район” и „област” са определени както следва:

Статистически район	Област
Северозападен	Видин, Враца, Ловеч, Монтана, Плевен
Северен централен	Велико Търново, Габрово, Разград, Русе, Силистра
Североизточен	Варна, Добрич, Търговище, Шумен
Югоизточен	Бургас, Сливен, Стара Загора, Ямбол
Югозападен	Благоевград, Кюстендил, Перник, София, София (столица)
Южен централен	Кърджали, Пазарджик, Пловдив, Смолян, Хасково

Данните са на база на използваните от НСИ и НОИ класификации: Национална класификация на икономическите дейности - Версия 2003 (НКИД-2003), в сила до 31.12.2007 г.; Класификация на икономическите дейности (КИД - 2008) в сила от 1.01.2008 г., съвместима със статистическата класификация на икономическите дейности на Европейската общност NACE, Rev. 2; Национална класификация на професиите и длъжностите - 2005, съвместима с международната стандартна класификация на професиите ISCO '88; Международна класификация на статуса в заетостта (ICSE-93); Класификация на териториалните единици за статистически цели в България, съответстваща на Европейската класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS). Източници на данни: "Заетост и безработица" на НСИ и интернет сайта на НСИ - www.nsi.bg

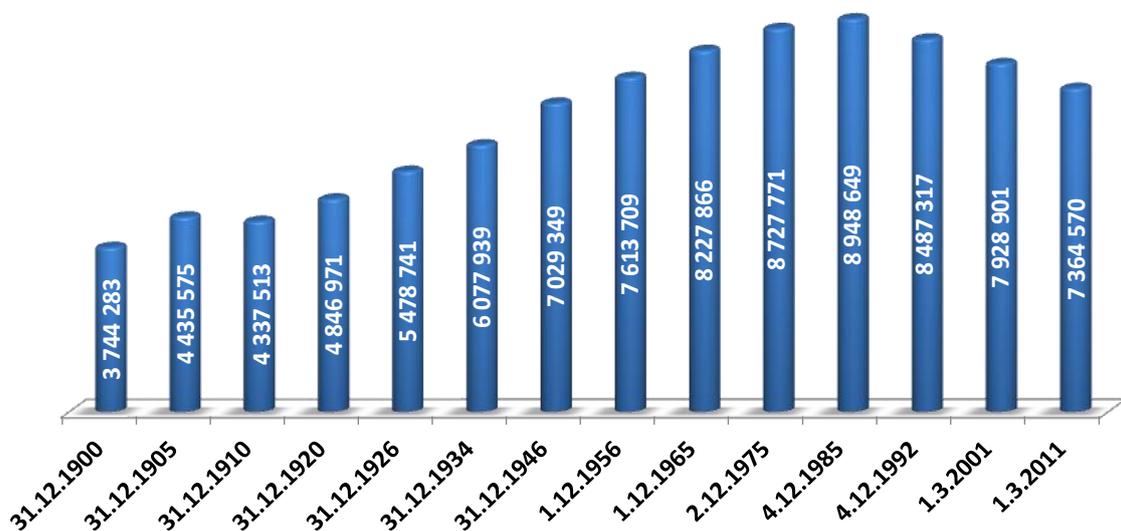
Раздел 2. СЪСТОЯНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА СТРАНАТА ПО ДАННИ НА ПРЕБРОЯВАНЕТО НА НАСЕЛЕНИЕТО ПРЕЗ 2011Г.

2.1. ОБЩ БРОЙ НА НАСЕЛЕНИЕТО

2.1.1. НАСЕЛЕНИЕТО НА БЪЛГАРИЯ – ОБЩИ ДАННИ.

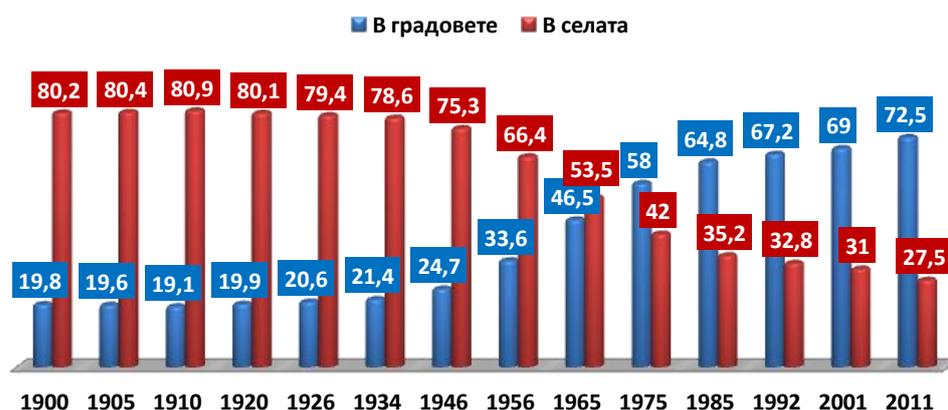
Населението на България при преброяването от 2011 г. е 7 351 234 души към 1.02.2011 г. Броят на населението по време на извършените преброявания от 1900 г. е показан на фигура 1. Забелязва се трайна тенденция на намаляване на броя на населението на страната от 1985 г. , когато е постигнало своя максимум от 8 948 649 души. За този близо 30 годишен период населението е намаляло с около една пета – 19,3 % около 1,6 милиона.

ФИГУРА 1 БРОЙ НА НАСЕЛЕНИЕТО В Р.БЪЛГАРИЯ

Запазва се тенденцията започнала от 1975 г. в градовете да живее по-голямата част от населението – фигура 2. Спрямо 1975 г. броят на живеещите в градовете се е увеличил около два пъти. По данни от последното преброяване, сега в градовете живеят 5 339 001 души, или 72.5 % от населението, а в селата са населени 2 025 569 души, или 27.5 % от жителите на страната. Аналогична е и тенденцията при населението в трудоспособна възраст - в градовете живеят 75.8 %, а в селата - 24.2 %.

ФИГУРА 2 СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО В ГРАДОВЕТЕ И СЕЛАТА (в%)

2.1.2. ДИНАМИКА НА БРОЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО МЕЖДУ ПРЕБРОЯВАНИЯТА.

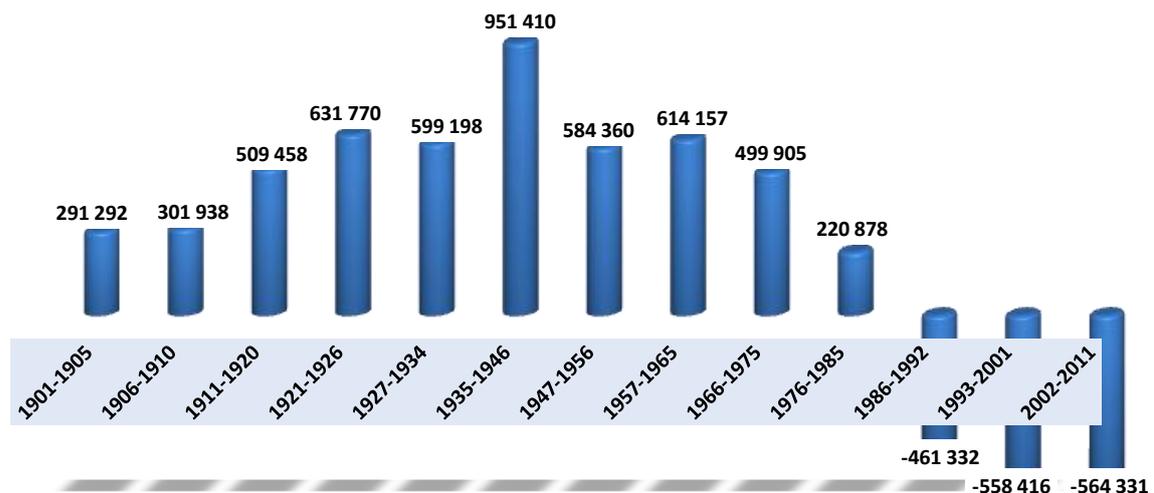
Основните фактори, които определят динамиката на броя на населението на страната, са:

- на национално равнище - естествения прираст на населението (брой раждания и умираания) и външната миграция;
- в териториален аспект – размера на вътрешната миграция на населението и извършените административно-териториалните промени;

2.1.3. ДИНАМИКА НА БРОЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА НАЦИОНАЛНО РАВНИЩЕ - ОСНОВНИ ФАКТОРИ.

Анализът на данните показва, че в периода между двете преброявания 2001 - 2011 г. населението на страната е намаляло с 564 331 души. Това определя средногодишен темп на намаление на населението от 0.7 % или средно годишно населението намалява с 56 433 души. Динамиката на измененията по години е показана на Фиг. 3. От фигурата е видно, че до 1976 г. имаме положителен прираст на населението, а през последните две преброявания, в годините на радикални промени в обществото 1993 – 2011 г., размерът на намалението на населението е постоянно и е в размер на около 0,5 милиона души.

ФИГУРА 3 ДИНАМИКА НА ИЗМЕНЕНИЯТА В БРОЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО

Намалението на населението през последните години е в резултат на две основни причини:

- устойчив отрицателен естествен прираст на населението;
- непрекъснатата емиграция на населението;

Данните показват, че две трети от намалението на населението (68.9 %) се дължи на отрицателния естествен прираст, а една трета (31.1 %) - на външната миграция, която се оценява за периода на преброяването на 175 244 души.

Размерът на намалението на населението **поради отрицателния естествен прираст** по години е следното:

- от 1985 г. до 2011 г. с 1 597 415 души - 21,7 %;
- от 1992 г. до 2011 г. с 733 784 души;
- от 2001 г. – с 581 750 души, при средногодишен темп на намаление от 0.7 %.

В годините на двете преброявания броя на лицата, които са **емигрирали в чужбина** е:

- от 1992 г. до 2011 г. - 410 472 души.
- от 2001 г. до 2011 г. - 192 663 души.

Данните показват, че почти една трета от намалението на населението 31.1% за периода между преброяванията през 2001 и 2011 г. се дължи на външна миграция, която се оценява на 175 244 души. Това са лицата, които отсъстват от страната за период по-голям от една година към датата на преброяването.

Вътрешна миграция

Продължава пренасочване на населението към районите, в които пазарът на труда предлага по големи възможности за намиране на работа.

За последния 10 годишен период лицата, които са променили своето местоживееене в страната от едно населено място в друго са 379 181 души. По-голямата част от тях (64.5 % (мигрират извън рамките на областта, в която са живеели. С най-голям относителен дял от тези променили местоживееенето си са лицата, заселили се в областите София-град- 32.1 %, Варна - 10.8 %, Пловдив - 7.7 %, и Бургас - 5.5 %.

Лица, завърнали се от чужбина.

Очакванията за емигранска вълна за завръщане в страната и за попълване на дефицита от качествена работна сила в резултат на финансовата криза и ръста на безработицата в страните от ЕС не се оправдаха.

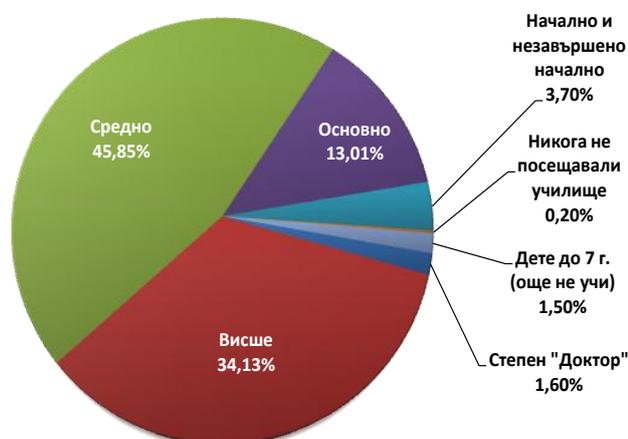
Данните показват, че за 30 годишен период - 1980 - 2011 г. само 233 463 лица са се завърнали от чужбина в България. Това са български граждани, завърнали се в страната след престой в чужбина повече от една година.

Преобладаващата част от тях - 73 % от тях са пребивавали от една до пет години в чужбина, 17.1 % - от шест до десет години, и само 7,2 % за установилите за период повече от 11 години.

Всеки шести се е завърнал от Руската федерация - 16.1 %, а завърналите се от Испания - 9.3 % , от Германия - 9.2 %, от Гърция - 9.1 %, и т.н. Преобладават лицата със средно образование - 45.8 % от прибралите се в страната, с висше образование са 34.1 %, с основно - 13 %.

Броят на завърналите се се увеличава след 2006 година. През 2006 г. в страната са се завърнали 9 467 (4.4 %) български граждани, през 2008 г. - 15 288 (7.1%), а през 2010 г. техният брой достига 23 811 или 11.1 % от всички завърнали се в страната.

ФИГУРА 4. ОБРАЗОВАТЕЛНА СТРУКТУРАТА НА БЪЛГАРСКИТЕ ГРАЖДАНИ, ПРЕБИВАВАЛИ В ЧУЖБИНА

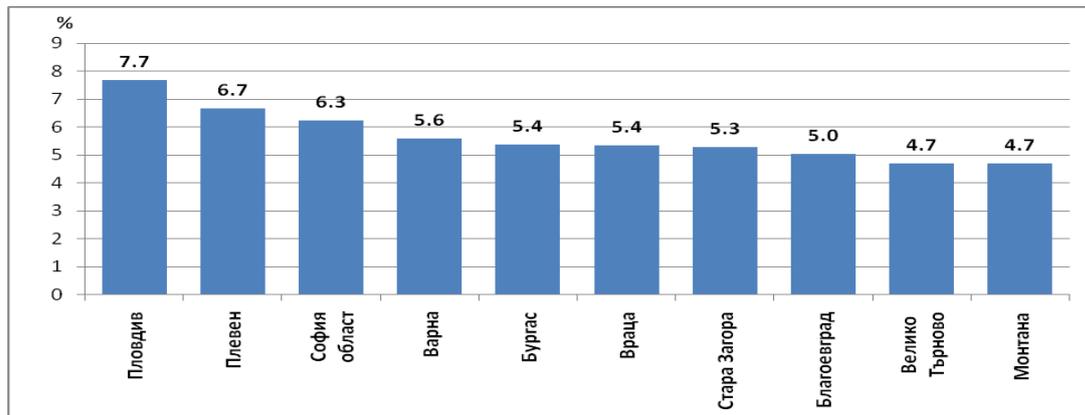

За целите на проекта представлява интерес структурата и източниците на миграционния поток за регионите, в които ще се разкрият центрове за оценка на компетенциите.

София

Най голям е броят на мигриралите от Пловдив, Плевен и София –област.

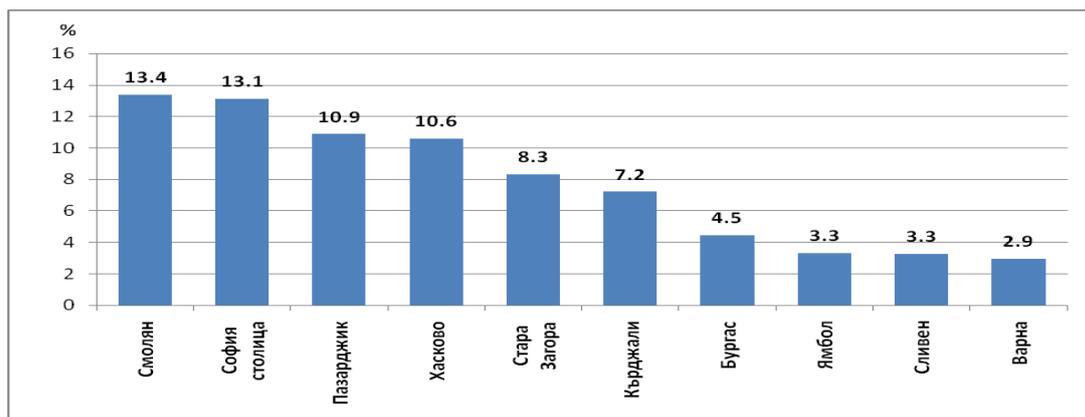
ФИГУРА 5 БРОЙ НА МИГРИРАЛИТЕ ПО ОБЛАСТИ

Пловдив

В миграционният поток към областта доминират жители на областите Смолян, София-столица, Пазарджик и Хасково.

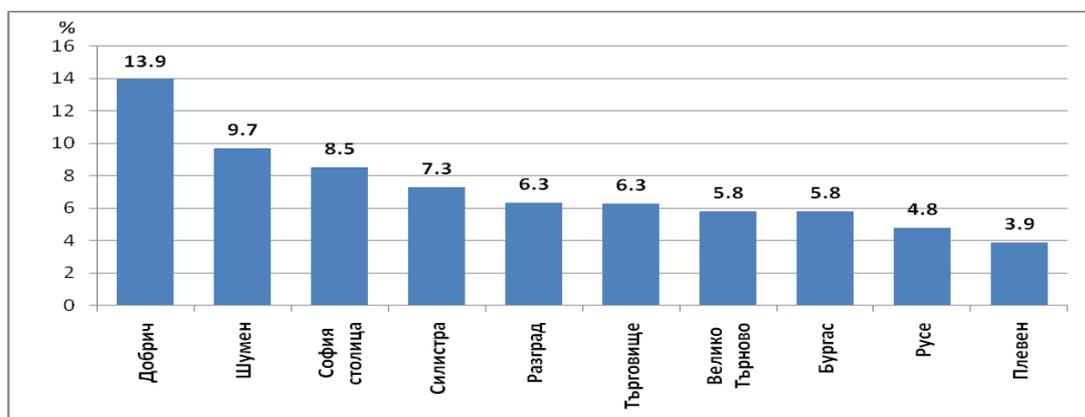
ФИГУРА 6 Миграционен поток към Пловдив

Варна

Преобладаващо място в желаещите да живеят в града са жители на близките областни центрове Добрич, Шумен, Силистра.

ФИГУРА 7 Миграционен поток към Варна

2.2. СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО

2.2.1. СТРУКТУРАТА НА НАСЕЛЕНИЕТО ПО ВЪЗРАСТ.

Продължава установената трайна тенденция на демографско остаряване. И през годините на последното преброяване е налице намаляване на абсолютния брой и относителния дял на населението под 15 години и увеличаване на дела на населението на 65 и повече години. Нацията устойчиво остарява.

Резултатите от последното преброяване показват следното:

- През следващите години, поради застаряване на населението и увеличаване на броя на лицата в пенсионна възраст, следва да се очаква създаване на условия за сериозен натиск върху осигурителните системи и опасност за стабилността на тяхната финансова устойчивост.
- Намаляването на дела на лицата до 15 години няма да позволи да се осигури необходимото попълнение на заетите лица, с млади хора.

Кои са основанията за това?

Данните показват, че докато през 2001 г. лицата под 15-годишна възраст са били 15.3 % от населението в страната, през 2011 г. техният дял намалява на 13.2 %.

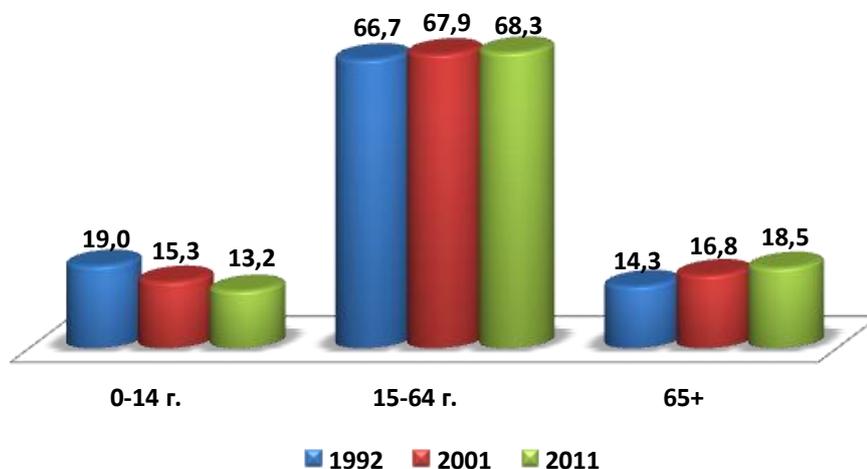
През тези години незначително се увеличава делът на населението във възрастовата група 15-64 години. Спрямо 2001 г. този дял е нараснал само с 0.4% и от 67.9% е достигнал 68.3%.

Това утвърждава трайна тенденция на намаляване на естествения източник за задоволяване на потребностите с работна сила и незначително увеличаване на броя на заетите лица.

Структурата на населението по данни на последното преброяване е следната:

- 0–17 г. – сега е 15,9 %, а през 2001 г. – 19,4 % /- 3,5 %/;
- 18–64 г. - сега е 65,2 %, а през 2001 г. – 63,8 % /+1,4 %/;
- над 64 г. – от 16,8 % на 18,9 % през 2011 г. /+ 2,1 %/;

ФИГУРА 8 ДИНАМИКАТА НА ПРОМЕНЕТЕ В СТРУКТУРАТА НА НАСЕЛЕНИЕТО ПО ВЪЗРАСТОВИ ГРУПИ ПРЕЗ ПОСЛЕДНИТЕ ПРЕБРОЯВАНИЯ ОТ 1992 Г

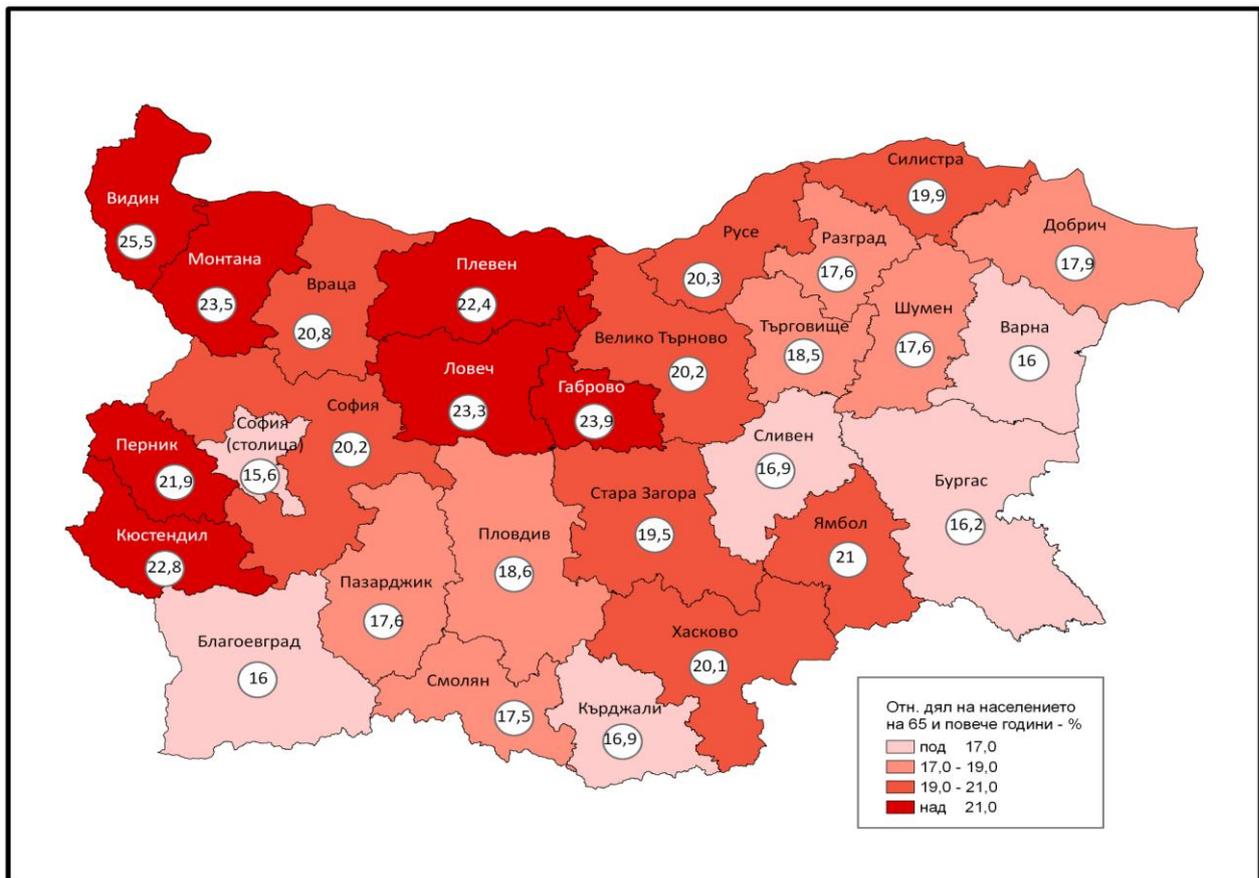
Чувствително намалява коефициентът на демографско заместване, който характеризира възпроизводството на трудоспособното население (съотношение между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15-19 г.) и излизащите от трудоспособна възраст (60 - 64 г.) През 2001 г.

коэффициентът на демографско заместване е бил 80 – всеки 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст, са били замествани от 124 млади хора. Последното преброяване показва, че той достига 70.

От фигурата /Фиг. 9/ за териториалното разпределение на относителен дял на населението на 65 и повече години по области към 1.02.2011 г. Могат да се направят следните изводи:

- Най-застаряващо е населението на област Видин. Там над 26 % от хората са над 65 г.
- Следват областите Монтана, Габрово и Ловеч, където са около 24 %.
- В 15 области населението над 65 години е повече от 1/5 от всички живеещи в тях.
- Най-малко са хората в пенсионна възраст в областите Благоевград, Варна и София-град - малко над 16 %.

ФИГУРА 9 ТЕРИТОРИАЛНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА 65 И ПОВЕЧЕ ГОДИНИ (%)

2.2.2. СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО ПО ПОЛ Е СЛЕДНАТА:

- жените са 3 770 897 души – 51 %;
- мъжете са 3 580 337 души – 49 %;

Съотношението е било същото и при преброяването през 2001 г. – 1 000 мъже : 1 053 жени.

2.2.3. ОБРАЗОВАТЕЛНА СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО

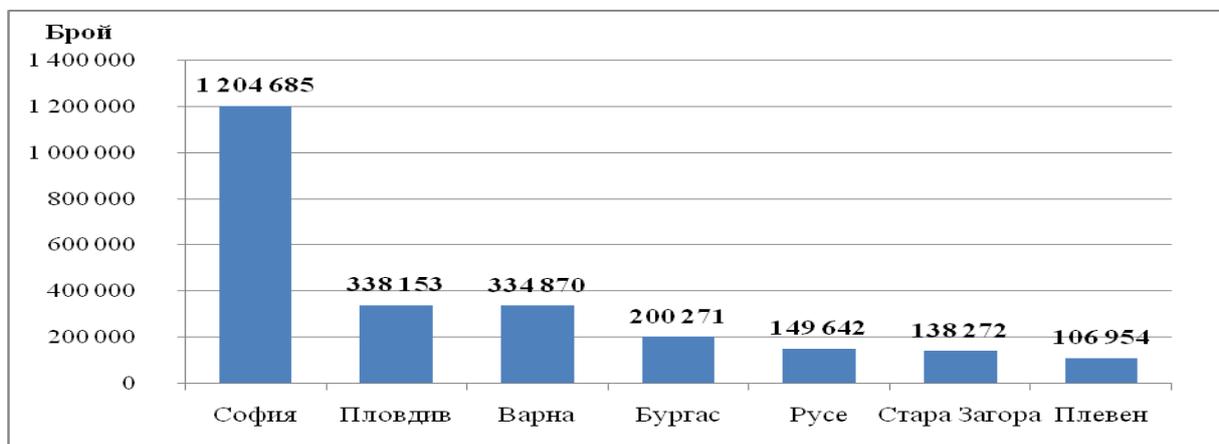
Данните от наблюдението показват, че е налице ясно изразената тенденция на увеличение на броя и дела на населението с висше и средно образование при същевременно намаляване на броя на хората с основно и по-ниско образование.

- Броят на лицата с **висше образование** е 1 348.7 хил., или всеки пети (19.6%) е висшист.
 - В сравнение с предходното преброяване, относителният дял на висшистите се увеличава с 5.5 процентни пункта.
 - Жените завършват значително по-често висше образование от мъжете. Жените с висше образование са 791.8 хил. жени (22.3 %), а мъжете висшисти са 556.9 хиляди (16.7 %).
 - В регионален аспект най-образовани са жителите на област София-столица, където всеки трети (36.8 %) е с висше образование, което е и почти два пъти по-високо от средния дял за страната. Следват областите Варна и Пловдив, където относителният дял на висшистите е съответно 23.7 и 19.4 %. С най-негативна образователна структура по отношение на дела на лицата с висше образование са областите Кърджали (10.3 %), Търговище (11.5 %) и Разград (11.6 %).
- Завършилите **средно образование** са 2 990.4 хил. (43.4 %),
 - За последните десет години увеличението също е с 5.5 процентни пункта.
 - Относителният дял на мъжете със средно и по-високо образование е 63.6 срещу 62.4 % при жените.
- Броят на **неграмотните лица** е 112 778.
 - Най-висок е делът на неграмотните лица сред населението на област Сливен (5.7 %), Кърджали (5.2 %), Силистра (3.8 %) и Ямбол (3.0 %).
 - Най-нисък е делът на неграмотните в София-град(0.4 %), Перник (0.5 %), Габрово (0.6 %), Русе и Велико Търново съответно по 0.8 % и 0.9 %.
- При преброяването от 2011 г. е отчетена категорията „**никога не посещавали училище**”. Броят на тези лица е 81.0 хил., или 1.2 % от населението на 7 и повече навършени години. Тревожен е фактът, че те никога не са се включвали в образователната система.

2.3. ТЕРИТОРИАЛНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО

Продължава тенденцията населението да се концентрира в няколко областни градове, където има възможности за намиране на подходяща работа. По тези причини една трета от населението на страната (33.6 %) живее в седемте най-големи града, които са с население над 100 000 души.

ФИГУРА 10 БРОЙ НА НАСЕЛЕНИЕТО В СЕДЕМТЕ НАЙ-ГОЛЕМИ ГРАДА В БЪЛГАРИЯ КЪМ 1.02.2011 г.

В три от областите – София-град, Пловдив и Варна живее общо една-трета от населението на страната. В област София-град, живеят 1 291 591 души, или 17.5 % от населението на страната. Всеки шести живее в София, а най-малка е област Видин с население 101 018 души (1.4 %).

Четвърта по брой на населението е област Бургас с население 415 817 души, а непосредствено след нея се нареждат областите Стара Загора - 333 265 души, и област Благоевград с население 323 552 души.

Динамиката на броя на населението по области към 1.02.2011 г. е показано в таблица 1. Данните показват, че за периода между двете преброявания се е увеличило само населението на областите София-град със 120 749 души, или с 10,3% и на Варна - с 13 061 души - с 2,8%.

Във всички останали области населението намалява, като за областите Бургас, Пловдив, Благоевград и Кърджали относителният дял на намалението е по-нисък от средния за страната. С над 20 % е намаляло населението на областите Враца и Видин.

ТАБЛИЦА 1 ДИНАМИКА В РЕГИОНАЛНАТА СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО НА Р.БЪЛГАРИЯ

Области	Население към:		Прираст - абсолютен брой	Прираст (%)	% от населението на страната към 01.02.2011 г.
	01.3.2001	01.2.2011			
България	7 928 901	7 364 570	-564 331	-7.1	100
Благоевград	341 173	323 552	-17 621	-5.2	04.4
Бургас	423 547	415 817	-7 730	-1.8	05.6
Варна	462 013	475 074	13 061	02.8.	06.5
Велико Търново	293 172	258 494	-34 678	-11.8	03.5
Видин	130 074	101 018	-29 056	-22.3	01.4
Враца	243 036	186 848	-56 188	-23.1	02.5
Габрово	144 125	122 702	-21 423	-14.9	01.7
Добрич	215 217	189 677	-25 540	-11.9	02.6
Кърджали	164 019	152 808	-11 211	-6.8	02.1
Кюстендил	162 534	136 686	-25 848	-15.9	01.9
Ловеч	169 951	141 422	-28 529	-16.8	01.9
Монтана	182 258	148 098	-34 160	-18.7	2.0
Пазарджик	310 723	275 548	-35 175	-11.3	03.7
Перник	149 832	133 530	-16 302	-10.9	01.8
Плевен	311 985	269 752	-42 233	-13.5	03.7
Пловдив	715 816	683 027	-32 789	-4.6	09.3
Разград	152 417	125 190	-27 227	-17.9	01.7
Русе	266 157	235 252	-30 905	-11.6	03.2
Силистра	142 000	119 474	-22 526	-15.9	01.6
Сливен	218 474	197 473	-21 001	-9.6	02.7
Смолян	140 066	121 752	-18 314	-13.1	01.7
София	273 240	247 489	-25 751	-9.4	03.4
София-град	1 170 842	1 291 591	120 749	10.3.	17.5
Стара Загора	370 615	333 265	-37 350	-10.1	04.5
Търговище	137 689	120 818	-16 871	-12.3	01.6
Хасково	277 478	246 238	-31 240	-11.3	03.3
Шумен	204 378	180 528	-23 850	-11.7	02.5
Ямбол	156 070	131 447	-24 623	-15.8	01.8

Население в трудоспособна възраст

- Данните от преброяването показват, че 4 576 904 души са в трудоспособна възраст. Това са 62.2 % от населението в страната, като 52.5 % от тях са мъже, а останалите 47.5 % са жени.
- В София има най-висок относителен дял на населението в трудоспособна възраст – 66.5%, следват областите Благоевград и Смолян с по 64.7%. С най-нисък дял на населението в трудоспособна възраст е област Видин – 54.8%.

Население в подтрудоспособна възраст

- Броят на населението подтрудоспособна възраст е 1 039 949 лица, или 14.1 % от цялото население. Около 3/4 от лицата подтрудоспособна възраст живеят в градовете - 72.6 %, 27.4 % - в селата.
- С най-висок относителен дял на населението подтрудоспособна възраст е област Сливен – 18,3 %, следват Бургас – 15.6 %, Пазарджик – 15.4 %, Търговище – 15.2 %, Варна и Шумен - 15 %.
- Най-малък е делът на населението подтрудоспособна възраст в Габрово – 11.8%, Перник – 12.1 %, Кюстендил – 12.3 %, и Велико Търново -12.4 %.

Население в надтрудоспособна възраст

- Броят на населението в надтрудоспособна възраст продължава да расте и достига до близо една четвърт от населението на страната (23.7 %). Неговият брой е 1 747 717 лица и по малък за мъжете в градовете и делът на лицата надтрудоспособна възраст е и максимален сред жените в селата (38.0 %).

Областите с най-висок дял на възрастно население надтрудоспособна възраст са Видин – 32.4 %, Габрово – 30.6 %, Монтана – 29.6 %, Ловеч – 29.5 %.

Най-нисък е делът на населението надтрудоспособна възраст в област Благоевград и град София - по 20.4 %, Бургас и Кърджали – 21.0 %, Сливен – 21.8 %.

Раздел 3. АНАЛИЗ НА ТРУДОВИЯ ПАЗАР НА ПРЕЗ 2011Г.

3.1. СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ТРУДОВИЯ ПАЗАР В СТРАНИТЕ ОТ ЕС.

Създаването и приемането на **Стратегия “Европа 2020”**¹ е европейският отговор на кризата от 2008 година. Основната идея и замисъл в нея е да се осигури “интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж, който да осигури по-конкурентоспособно развитие в бъдеще”. Затова приоритетите на новия растеж се концентрират върху: развитието на икономика, основана на знанието и иновациите; ресурсоефективна, зелена и по-конкурентна икономика; икономика с висока заетост, осигуряваща социално и териториално единство. Те са отговор на произтичащи от кризата предизвикателства - глобализацията, изчерпването на ресурсите и застаряването на населението и налагат реформи на европейските трудови пазари и реструктуриране на икономиките.

Нужна е промяна в целите и самото съдържание на макроикономическата политика, провежданата досега политика на ЕС, за да се подкрепи и осигури реализирането на основната идея на Стратегия "Европа 2020" за растеж чрез заетост. Очевидно е нужно да се разработи и провежда от страните на ЕС политика, която да осигурява необходимия баланс между стабилността на фискалните системи и създаването на необходимите условия за постигането на целите на Стратегия "Европа 2020".

В Стратегия "Европа 2020" се формулира пет ключови цели:

- Равнище на заетост от 75 % за населението на възраст 20-64 г.;
- Инвестиции за изследвания и развитие в размер на 3 % от европейския БВП;
- Посрещане на целите по отношение на климата и енергията (формулирани като “20/20/20”);
- Намаляване на дела на ранно напускащите училище под 10 % и достигане на 40 % дял на младежите с висше образование;
- Намаляване с 20 милиона на хората, които живеят в риск от бедност.

Постигането на посочените насоки предвижда използване на комплекс от методи, подходи и инструменти. Например, за постигането на целта от 75 % равнище на заетост за хората на възраст 20-64 години се препоръчват такива инструменти като: гъвкава заетост; с която да се осигури по-пълно използване на трудовите ресурси, намаляване на сегментацията на пазара на труда и на различията между половете по отношение участие в заетост; ученето през целия живот и мобилността на работната сила; социалния диалог, чрез който да се работи за намаляване на заетостта в сивия сектор.

Предлага се за постигането на съответствие между качеството на работната сила и изискванията на пазара на труда да се акцентира на квалификацията на работната сила, нейното адаптиране към потребностите на пазара, както и стимулиране на качествената заетост и ученето през целия живот. За постигане на количествените параметри за намаляване на отпадащите от учебната система до 10 % и нарастване на младежите с висше образование над 40 % е необходима реформа на системата на образованието и разширяване на обхвата на обучението на всички нива и от всички възрасти.

Наборът от подходи и инструменти за постигане на целите в Стратегия „Европа 2020” отразява националните специфики и се включват в националните програми за реформи на пазара на труда на отделните страни - членки.

Приоритетните задачи в сферата на пазара на труда, които произтичат от Стратегия „Европа 2020” са развити в отделен документ, наречен „Интегрирани насоки за икономическа политика и политика по заетостта в страните - членки на ЕС” (Europe 2020 – Integrated guidelines for the economic and employment policies of the Member States)². В документа се поставят следните цели:

- Повишаване участието в пазара на труда на жените и мъжете, намаляване на структурната безработица и насърчаване на качествена заетост;
- Развитие на квалифицирана работна сила в съответствие с потребностите на пазара на труда, насърчаване на качествена заетост и ученето през целия живот;
- Подобряване на функционирането на образованието и обучението на всички равнища и нарастване на участието във висшето образование;
- Насърчаване на социалното включване и борба с бедността.

Въпреки сигналите за възстановяване на заетостта след второто тримесечие на 2010 г., броят на заетите в ЕС е с 5,6 млн. по-малко от пика в заетостта от второто тримесечие на 2008 г. Броят на заетите на възраст 20-64 г. е 208,4 милиона души, което съответства на равнище от 68,8 %³. Данните на Евростат за края на 2010 г. показват, че равнището на заетост за възрастовата група 20-64 г. намалява трета поредна година - от 70,4 % през 2008 на 69,1% през 2009 г. и достига 68,6 % през 2010 г. ⁴

Безработицата остава главен проблем на трудовите пазари и днес. Нейното равнище нараства от началото на 2008 г. и се стабилизира на едно относително високо ниво след февруари 2010 г. Броят на безработните в началото на 2011 г. е 23,1 млн. човека и значително надвишава броя на безработните от предкризисния период – 16,9 млн. човека през 2007 г.

Младежката безработица продължава да е един от основните проблеми на трудовите пазари в ЕС-27 в периода на криза. Безработните младежи наброяват 5,2 млн., което е с 1,2 млн. повече от ниското равнище през пролетта на 2008 г.. Нарастването на безработицата сред младежите в края на 2010 г. достигна до 30%.

Дългосрочната безработица във всички групи от населението не намалява. Данните показват, че от всички безработни в ЕС 5 милиона са без работа в продължение на 6 -11 месеца.⁵

Като много съществен отрицателен ефект от кризата е нарастващият натиск върху публичните финанси и социалните системи (пенсии, социални помощи, помощи за безработица; програми за активни политики на пазара на труда). По тези причини, в страните, в които социалните системи са относително слаби и финансово необезпечени, социалната подкрепа не успява да обхване всички нуждаещи се, размерът ѝ е минимален и в повечето случаи е достатъчна да гарантира само жизнения минимум и е далече от стандарта на живота.

² Council Recommendation of 27.4.2010 on broad guidelines for the economic policies of the Member States and of the Union

³ Годишен обзор на растежа, Приложение 3, Проект на съвместен доклад за заетостта, стр.2

⁴⁴ Eurostat, Latest news releases, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-29062011-AP/EN/3-29062011-AP-EN.PDF

⁵ Годишен обзор на растежа, Приложение 3, Проект на съвместен доклад за заетостта, Брюксел, 12.1.2011, стр.2

В резултат на икономическата и финансова криза стана ясно, че в основата на трудностите, с които се борят европейските трудови пазари, стоят структурни слабости. В анализ на BUSINESSEUROPE за състоянието на европейските пазари на труда, озаглавен „Тласкане на Европа към заетост”, се посочва значимостта на реформите, които следва да се извършат за подобряване на ефективността на трудовия пазар за връщането на Европа към пътя на растежа и заетостта.

Анализът на BUSINESSEUROPE показва, че преодоляване на тези слабости трябва да съсредоточат усилията за реформи, за да се ускори развитието на икономиките на страните от ЕС. В сравнение с други икономики, Европа е изправена в ситуация пред риск от влошаване на конкурентоспособността. Това се отнася, например, за качеството и уместността на образователните системи, липсата на гъвкавост на трудовите ни пазари и ефективност на системите ни за социална защита. Последната икономическа и финансова криза напълно доказва структурните слабости на нашите трудови пазари. В резултат на това 23 млн. мъже и жени са без работа; изключително висока е младежката безработица. В същото време, Европа не разполага в достатъчна степен с квалифицирана работна сила и иновативна бизнес общност.

Сред ключовите мерки, които BUSINESSEUROPE препоръчва, са:

- Въвеждане на нови форми на договорни отношения между работници и работодатели, позволяващи по-голяма гъвкавост на наемането на работна сила;
- Подобряване на системите за договаряне на работните заплати;
- Преминаване към по-активни политики на трудовия пазар, успоредно с реформи на системите за социално осигуряване;
- Актуализиране на уменията на работната сила с цел покриване изискванията на пазара на труда;
- Разработване на инструменти за валидиране на знания и умения, придобити по неформален път;
- Подобряване качеството и приложимостта на квалификационните курсове, в т.ч. качеството на преподавателите;
- Създаване на класация на университетите на база пригодността на студентите за ефективно включване в трудовия пазар;
- Намаляване на бюрокрацията с цел насърчаване на предприятията за предоставяне на места за стажуване;
- Стимули за увеличаване привлекателността на професионалното образование и обучение, и др.

Един от основните акценти от анализа на BUSINESSEUROPE е тревожното състояние на пазара на труда в страните от ЕС.

През третото тримесечие на 2010 г. спрямо същия период на 2009 г. БВП на ЕС е нараснал с 2%, а този на САЩ – с 3.2%. Този модел се възпроизвежда през последните 15 години, когато реалният ръст на БВП в ЕС-27 е около 31%, а този в САЩ, Канада, Южна Корея и Австралия е, съответно - 46%, 47%, 93% и 65%.

В резултат на икономическата и финансовата криза, нивото на заетост в ЕС-27 непрекъснато намалява от 2008 г. насам, като през 2010 г. възлиза на 64,2%. Като оставим настрана последиците от кризата, ниските нива на заетост са дългогодишна функция в Европа.

През последното десетилетие заетостта в ЕС изостава от тази в САЩ и Япония с по няколко процентни пункта.

Същото важи и за европейските равнища на икономическа активност. Въпреки, че коефициентът на икономическа активност е нараснал от 1995 г. насам с над 10%, през 2008 г. той достига едва 49,2%. В същото време, средната реална възраст за напускане на трудовия пазар е увеличена съвсем леко от 2011 г. насам и достига през 2008 г. 61,4 години.

През март 2011 г. равнището на безработица в ЕС-27 възлиза на 9.5%, което съответства на 22,828 млн. души без работа. Това ниво е съпоставимо с равнищата в САЩ, но по притеснителен е фактът, че в ЕС е по-голям процентът на продължително безработните. Делът на хората в дългосрочна безработица от всички безработни в ЕС-27 достигна през третото тримесечие на 2010 г. 19,4% и тенденцията е да се увеличава във всички възрастови групи. Сред най-засегнатите групи е тази на младежите (15-25 г.), чиято безработица в някои от страните на ЕС достига над 40% по време на рецесията. За съжаление, в това отношение прогнозите не сочат към значителни подобрения и през следващите години.

Драстично се забавя ръстът на производителността на труда в ЕС, като от 2,6% в периода 1970-1995 г. тя пада до 1,6% годишно в периода 1995-2000 г. и до 0.8% годишно в периода 2000-2009 г. Има големи различия между държавите-членки на ЕС: в страните от ЕС-15 се наблюдава забавяне; в Централна и Източна Европа има известно ускорение; относително бързо расте производителността във Финландия, Швеция и Обединеното кралство. В същото време, САЩ значително изпреварва ЕС по производителност на труда. Например, в периода 2006-2008 г. Италия и Испания са с по 20% по-ниска производителност от тази на САЩ. Погледнато в перспектива, наложително е драстично увеличение на производителността на труда с цел компенсиране на намаляването на работната сила, поради застаряването на населението.

Забелязва се трайна тенденция за задълбочаване на трудностите, които срещат работодателите при наемане на работна ръка с нужните компетенции. В доклада се посочва, че въпреки ефектите на кризата върху трудовия пазар, в края на 2009 г. във Великобритания, например, има 450 000 незаети работни места, а в Холандия – 118 000.

Броят на незаетите позиции в ИКТ-сектора в момента е около 300 000, в т.ч. в Италия има недостиг на 10 100 IT-специалисти, 18 300 - в Полша, 41 800 - в Испания, 87 800 - в Германия. Европейската комисия изчислява, че до 2015 г. недостигът на работници в областта на ИКТ ще бъде между 384 000 и 700 000 души. Прогнозите сочат за недостиг на специалисти в сферата на технологиите, математиката, инженерните науки (т.нар. STEM-умения). В периода на криза липсата на служители с такива умения временно бе облекчен, но последните данни показват, че недостигът отново се увеличава.

В същото време, очакванията са през следващите години работната сила на Европа да намалява, в резултат на драматичните промени във възрастовата структура на населението. При сценарий за нулева миграция, населението в трудоспособна възраст в ЕС ще намалее с 10% през 2030 г. и с 20% през 2060 г.

Cedefop (Европейска агенция за професионално образование и обучение) прогнозира в периода 2010-2020 г. да има търсене на специалисти за 73 млн. работни места, в резултат от смяната на поколенията (пенсионирание на възрастните работници). Особено остро ще стои този проблем в определени професионални области, като физика, математика, инженерни науки, здравеопазване и др. В частност, очаква се бизнесът да създаде около 7 млн. нови работни места за техници и свързаните с тях професии. Казано с други думи, нетният ефект за

заетостта до 2020 г. е общо 80 млн. допълнителни работни места. На този фон, очакванията са за нарастващо търсене на висококвалифицирани специалисти и намаляващо търсене на хора с ниска квалификация.

В същото време, увеличеният брой на висококвалифицирани и, съответно – високоплатени специалисти, ще доведе до повишаване стандарта на живот, а оттам – до по-високо потребление %ки и услуги. Тази тенденция предполага необходимостта и от работници, заети в сферата на търговията и услугите. Макар нуждата от работници със средно ниво на квалификация да нараства с по-малки темпове от тези с висока квалификация, те пак ще формират около 50% от работната сила, като по-специално търсене ще има за кадри с технически умения.

Безработицата сред хората с начално и по-ниско от средно образование непрекъснато расте, като през периода 2000-2008 г. е била 10-12%, а през 2009 г. достига 14%. Обратна е тенденцията при безработните с образование над средното – техният дял за същия период намалява до 6%, а безработните с висше образование са 4-5%.

В доклада се предлагат комплекс от мерки за стабилизиране на пазара на труда.

На първо място, предлага се **да се премине от пасивни към активни политики на пазара на труда.** Несъответствието между търсене и предлагане на работна сила не е временен проблем – той е функция от дългогодишното съвместно съществуване на високо ниво на безработица и голям брой незаети работни места. Причина за това е най-вече липсата на STEM-умения и това се усеща от милионите европейци, заседнали в блатото на дългосрочната безработица. Тази ситуация е вредна, както за предприятията, така и за работниците. Пътят за преодоляване на тези несъответствия минава през активните политики на пазара на труда.

Повишаването на капацитета за предоставяне на услуги по ефективно търсене на работа може да стане чрез реструктуриране на държавните агенции по заетост, рационализация и модернизация на техните услуги. Заедно с това, трябва да бъде насърчавано сътрудничеството между частните и държавните агенции за трудово посредничество.

Друг ключов елемент е осигуряването на ефективност на разходите. С оглед мерките за ограничения върху публичните финанси, необходимо е да се инвестират ресурси в дейности и мерки, доказали своята ефективност. Агенциите по заетостта трябва да играят по-активна роля в посока консултиране и търсене на работа, а не само като разпределители на обезщетения за безработица. Това означава прилагането на по-целенасочени и индивидуализирани мерки за активно включване на пазара на труда.

От друга страна, най-малък ефект показват пасивните мерки, като субсидираната заетост по програмите на общественения сектор.

Второ. Наложително е **да се реформират системите за социална защита.** Високите нива на обезщетения за безработица демотивират безработните лица за търсене на работа. Ето защо, преминаването към активни мерки на пазара на труда трябва да бъде съпроводено с модернизация на системите за социална защита, които трябва да повишат своята ефективност и да гарантират, че са рентабилни. Това е от особена важност с оглед повишения натиск върху публичните финанси, особено в контекста на застаряването на населението. Системите за социална защита не трябва да бъдат насочени само към подпомагане на доходите, но и към мотивиране на хората да се върнат на пазара на труда.

Реформи са необходими и в европейските пенсионни системи. Един от последните примери в това отношение е Испания, където правителството и социалните партньори се споразумяха за реформи, които ще засилят устойчивостта на пенсионната система и ще

предвидят стимули за насърчаване на по-късното пенсиониране. С намаляването на броя на хората в активна възраст и нарастващия брой пенсионери, устойчивостта на нашите пенсионни системи е поставена на карта. Затова е необходимо повече хора да остават по-дълго на работните си места. Повишаването на възрастта за пенсиониране е важно в този контекст, но не е единственото възможно решение.

Трето. Предлага се да се отива към **намаляване на данъчната тежест върху труда**. С цел стимулиране, както на търсенето, така и на предлагането на пазара на труда, трябва да се намали данъчната тежест върху труда, вкл. да се пристъпи към целенасочено намаление на социалните осигуровки. В настоящия момент на криза и ограничение на публичните финанси намаляването на данъчното облагане представлява сериозна трудност за издръжката на много правителства. В дългосрочен план, обаче, намалението на данъчната тежест върху труда ще има положителен ефект. По оценки на ОИСР, 1% намаление на социално-осигурителните вноски на работодателя води до 0.6% увеличение на заетостта.

Четвърто. От изключителна важност е **да се стимулира инвестирането и разширяването на процеса на учене през целия живот**. С оглед прогнозите за бъдещите изисквания за умения, описани по-горе, няма съмнение, че Европа е изправена пред големи предизвикателства. В допълнение към ниския ръст на производителността през последното десетилетие, стои спешната необходимост от подобряване на уменията на работната сила на всички нива. Тъй като ефектите от реформите в образованието се проявяват със закъснение, необходимо е да се пристъпи към тях максимално бързо, за да се избегнат прогнозите за драматично влошаване на икономическия растеж през следващите десетилетия, вследствие липсата на квалифицирана работна ръка.

Работодателите са напълно ангажирани с предоставянето на възможности за своите служители за учене през целия живот. Последните данни на Eurofound (Европейската агенция за анализ на условията за живот и работа) показват, че обученията на работното място непрекъснато се увеличават. Само във Великобритания бизнесът е инвестирал през 2008 г. 39 млрд. паунда за обучение и повишаване на компетенциите на заетите.

Средствата, спестени от реформи на системите за социална защита, трябва да се преориентират към инвестиции в ученето през целия живот. Нужно е да се гарантира, че вратите на образователната система остават широко отворени за всеки зает през цялата му кариера. Необходимо е разработването на инструменти за валидиране на компетенциите, придобити по неформален път. Това ще е допълнителен стимул за активно учене през целия живот.

В контекста на ученето през целия живот, от решаващо значение е модернизиранието на началното образование. Младите хора днес са по-образовани от всякога. Делът на продължилите във ВУЗ расте непрекъснато. Допълнително, Интернет се явява инструмент за бърз достъп до информация. Т.е. това поколение би трябвало да е много търсено на пазара на труда. Въпреки това, в много страни от ЕС безработицата сред младите хора е твърде висока и е в остър контраст с потенциала на младото поколение. Това показва наличието на сериозни грешки – и в образователната система, и в пазара на труда.

Пето. Младежката заетост се определя като въпрос от ключово значение при решаването на проблемите на пазара на труда. Особено обезкуражаващо е, когато години наред е инвестирано в образованието си, а да се остане без работа още в началото на кариерата. Това е сериозен повод за загриженост не само за индивида, но и за икономиката, като цяло. С оглед

демографските промени и недостига на умения европейските компании вече се стремят към по-доброто използване на този човешки потенциал.

С цел да се улесни гладкия преход на младите хора към пазара на труда, трябва да бъдат преодолени два основни проблема:

1. Несъответствието между търсене и предлагане на умения. Структурните несъответствия между уменията и търсенето на пазара на труда, описани по-горе, се отнасят не само до хората с остарели умения. Този проблем все повече се генерира от недостатъчната отзивчивост на образователната система към потребностите на трудовия пазар. С особена острота стои този проблем в областта на технологиите, инженерните науки и математиката. Следователно, изключително важно е да се подобри, както качеството, така и уместността на образователните курсове, в т.ч. качеството на преподавателския състав. Необходима е класация на университетите, която да измерва работата на ВУЗ чрез заетостта, т.е. реализацията на кадрите.

Правителствата трябва да намалят бюрокрацията и да насърчат предприятията за предоставяне на стажове и обучения. Необходимо е, също така, правителствата, бизнесът и доставчиците на образователни услуги да обединят усилията си за повишаване привлекателността на професионалното образование и обучение, най-вече в стратегически важните STEM-умения.

2. Липсата на стимули за наемането на млади хора. С цел стимулиране на компаниите да наемат млади хора без опит, необходимо е да се прилагат гъвкави форми на трудовите договори, вкл. като се увеличи възможността за прилагане на временни договори. Въведената висока законодателна защита на постоянните трудови договори оказва вредно въздействие върху заетостта и удари най-силно младите хора. ОИСР многократно препоръчва на страните от ЕС да реформират тази част от трудовото си законодателство, вкл. за разширяване на определението за „справедливо уволнение” и удължаване на пробния период на наемане, както и за облекчени процедури за уволнение.

Не може да има никакво съмнение, че реформите на пазара на труда са спешно необходими. Фактите и цифрите за икономическия растеж, ръста на производителността на труда и ефективността на трудовия пазар говорят сами за себе си.

3.2. АНАЛИЗ НА ТРУДОВИЯ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ

3.2.1. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ТРУДОВИЯ ПАЗАР

Пазарът на труда има ключово значение за стабилността на икономиката, за общественото и социалното развитие на страната, за равнището и качеството на живота. Пазарът на труда е сложна и многопластова структура. Обществено-икономическата база за неговото развитие е кумулативен резултат от доброто функциониране на системите в основните социално-икономически сфери – демография, здравеопазване, образование, пенсионна система, бизнес климат, вкл. административно обслужване.

Пазарът на труда е една от областите посочени в доклада на Съвета на Европейския съюз реформа в които се налага да се извърши реформа.

При анализа на състоянието на пазара на труда за 2011 г. ще продължи да се използва подхода приет от колектива при извършването на анализа на изходното състояние и тенденции на пазара на труда и работната сила за периода 2008-2009 г. Анализът на трудовия пазар отново ще се извършва в два аспекта:

- количествената характеристика на трудовия пазар;
- качествената оценка на трудовия пазар.

Общата оценка на трудовия пазар на основата на количествените характеристики на трудовия пазар и на извършени проучвания, изследвания и анализи, може да се определи по следния начин: **продължава макар и с не такива темпове устойчива тенденция на повишаване, макар и незначително, на равнището на безработица, силно намаляване на новите инвестиции, ограничено разкриване на нови устойчиви работни места, които изискват висококвалифицирана работна сила, запазване на равнището на младежката безработица. Трудовият пазар продължи да се насища с кадри с основно и по-ниско образование и непрекъснато да се увеличава броя на дългосрочно безработните лица.**

Липсата на нови и приоритетни за решаването на проблемите на пазара на труда през периода макроикономически политики, както и желанието за провеждането на реформи в основните сфери на икономиката и обществото, поставят под съмнение в средносрочен аспект постигането на целите по заетостта заложи в Стратегия "Европа 2020".

За разглеждания период **основните характеристики** на пазара на труда могат да се обобщят в следните основни направления:

1. Продължава все още при разглеждането на пазара на труда да се отделя приоритетно внимание към неговата количествена характеристика, за сметка на качествените характеристики на трудовия ресурс. Пазарът на труда следва да се анализира от позициите на неговите качествени характеристики и устойчивостта на работните места, като се отдели изключително внимание на качествените характеристики на трудовия ресурс – образование, професионална компетентност, придобити умения и навици, който се предлага. На тази основа не са извършени сериозни промени в съдържанието и приоритетите на провежданите политики на пазара на труда.

2. Заетост.

Изпълнение на целите на Лисабонската стратегия. Един от най-сериозните негативни ефекти върху трудовите пазари от кризата през разглеждания период се определя значителното намаление на работните места. Заложените в бюджет 2011 г. икономически и други параметри и условия не осигуриха нужния ресурс за разкриването на нови работни места, с които да се компенсират загубите от периода 2008-2009 г. Кризата забави и/или отложи редица структурни реформи, особено в социалния сектор, които можеха да окажат полезно влияние върху разкриването на работни места и за подобряване на устойчивостта и качеството на съществуващите. Коефициентът на заетост намалява през 2011 г. спрямо 2010 г., като за първи път през последните пет години е под нивото от 60%, достигайки 58.5% при приета цел в Лисабонската стратегия от 70 %. Наблюдава се спад на заетите лица във всички категории – наети в реалния сектор, работодатели, самоосигуряващи се, наети в общественния сектор. С най-нисък среден темп се променя заетостта в общественния сектор.

ТАБЛИЦА 2 Изпълнение на целите на Лисабонската стратегия. Източник: Евростат и НСИ

	Цели: Лисабон 2020	ЕС-27 2009	България		
			2009	2010	2011
Коефициент на заетост (15-64)	70	64.6	62.6	59.7	58.5
Коефициент на заетост на жените	60	58.6	58.4	56.4	56.2
Заетост на възрастните (55-64)	50	46	46.1	43.5	43.9
Заетост на младежите (15-24)		35.2	24.8	22.2	20.1
Ниво на безработица	4	9	6.9	10.2	11.2

За две години работните места са намалели с 262 868, броят на зетите - с 319.6 хил. души, броят на наетите – с 287.3 хил. души. Главно поради намаляване на работни места в дребния бизнес броят на самоосигуряващите се лица намаля с почти 36 хил. души. Данните показват, че общият спад се дължи основно на:

- преработващата промишленост – над 100 хил. работни места;
- строителство – почти 70 хил. работни места;
- търговия – 50 хил. работни места;
- държавно управление – почти 18 хил. работни места;
- транспорт, пощи и съобщения – над 10 хил. работни места;
- професионални дейности и научни изследвания – над 10 хил. работни места.

Достигането на коефициента на икономическа активност до 70% е една от най-важните задачи на правителствата в тяхната икономическа и социална политика през следващия период. Нужни са сериозни и ефективни стимули, които да мотивират лицата, които не търсят активно работа, бъдат стимулирани да се квалифицират и излязат на пазара на труда. Необходима е адекватна политика от страна на държавата за създаване на условия тези хора да търсят активно работа. **Мерките за повишаване на икономическата активност на населението трябва да предизвикат интерес в работодателите за повишаване на образователните и професионалните качества на работниците, за тяхното съхранение на техните работни места, за отпадане на административните и други тежести при инвестирането на разкриване на нови работни места.**

Динамиката на зетите, наетите и самонаетите лица в периода 2000-2011 г. показва следното:

1. **Броят на зетите лица** за периода 2000-2011 г. се е увеличил с 95.4 хил. души, а спрямо кризисната 2008 г. е намалял с 415.9 хил.души. Зетите лица през 6-те шестте месеца на 2011 г. спрямо същия период на предходната година намаляват със 123.7 хил.души.
2. **Броят на наетите лица** за периода 2000-2011 г. се е увеличил с 92.6 хил. души, а спрямо кризисната 2008 г. е намалял с 339.0 хил.души. Наетите лица през 6-те шестте месеца на 2011 г. спрямо същия период на предходната година намаляват с 83.7 хил.души.
3. **Броят на самонаетите лица** за периода 2000-2011 г. се е увеличил с 2.8 хил. души, а спрямо 2008 г. е намалял с 76,9 хил. души. Самонаетите лица през 6-те шестте месеца на 2011 г. спрямо същия период на предходната година намаляват с 40.1 хил.души.

ТАБЛИЦА 3 ДИНАМИКАТА НА ЗЕТИТЕ, НАЕТИТЕ И САМОНАЕТИТЕ ЛИЦА (2000-2011 г.). Изт.: НСИ и СОБСТВЕНИ ИЗЧИСЛЕНИЯ

Година	Зети лица		Наети лица		Самонаети лица	
	хил.бр.	изм.предх.г.	хил.бр.	изм.предх.г.	хил.бр.	изм.предх.г.
2000	3239,2	-79,0	2325,3	-71,3	913,8	-7,7
2001	3214,7	-24,4	2272,4	-53,0	942,4	28,5
2002	3222,1	7,4	2280,6	8,2	941,5	-0,8
2003	3317,4	95,3	2365,0	84,4	952,4	10,9
2004	3403,4	86,0	2431,9	66,9	971,5	19,1
2005	3495,3	91,9	2522,9	91,0	972,3	0,8
2006	3612,0	116,8	2631,1	108,2	980,9	8,6
2007	3726,7	114,7	2740,4	109,3	986,3	5,4
2008	3825,3	98,6	2817,2	76,7	1008,1	21,8
2009	3725,0	-100,3	2723,3	-93,9	1001,7	-6,5
2010	3505,8	-219,2	2533,5	-189,8	972,3	-29,4
2011*	3378,9	-123,7	2441,1	-83,7	937,8	-40.1

* 6–те м. Предварителни данни

3. Заети лица

Негативните тенденции продължават и през 2011 година. Данните на АЗ показват, че заетостта при всички наблюдавани възрастови групи е по-ниска 2011 г. в сравнение с предходната година. През разглеждания период коефициентът на заетост на младежите (15-24 г.) намалява до 20.1%, а този на възрастните работници намалява до 43.9%. Вследствие на кризата спадът в заетостта при мъжете е по-голям от този при жените. Въпреки това, заетостта сред мъжете продължава да е по-висока от тази сред жените и средно за шестте месеца на 2010 г. коефициентът на заетост при мъжете е 60.9%, а този при жените е 56.2%.

Динамиката в статуса на заетите през шестте месеца на 2011 г. спрямо същия период на предходната година се характеризира с намаляване на броя на самостоятелно заетите (с 24.9 хил.), на наетите лица (с 105.3 хил.) и на неплатените семейни работници (с 1.4 хил.) и незначително нарастване на броя на работодателите (с 2.4 хил.)

Същественото намаление на наетите лица за периода се дължи основно на намалението на работещите в частни предприятия с 88.2 хил. души.

От икономическите сектори за шестте месеца на годината, най-съществено е намалението на заетостта в сектор „Индустрия” (със 105.8 хил.), което се дължи на големите изходящи потоци от съкратени лица от преработващата промишленост и строителството. През периода в сравнение със същия период на предходната година броят на заетите в преработващата промишленост намалява средно с 62.2 хил., а заетите в строителството намаляват с 47.2 хил. Повишават се броя на заетите лица в икономическа дейност: доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване с 10.2 хил.

Работните места за безработни без квалификация са се увеличили от 72,8 % за I-во шестмесечие на 2010 г. на 75,8 % за същия период на 2011г. Продължава практиката по програмите на АЗ за временна и нискоквалифицирана заетост да се разкриват само работни места с ниско качество, които изискват ниска квалификация.

През 2011 г. Общият брой на заетите лица достига 2 949.6 хил., или 45.6% от населението на 15 и повече навършени години. Заетите лица на възраст 15-64 навършени години са 2 908.3 хил., като в сравнение с 2010 г. намаляват с 3.4%. Коефициентът на заетост за населението на 15-64 навършени години е 58.5% (60.9% за мъжете и 56.2% за жените), или с 1.2 процентни пункта по-нисък в сравнение с 2010 година.

Коефициентът на заетост за населението на възраст 20-64 навършени години, който е включен в стратегия „Европа 2020”, също отново започна да се влошава – през 2011 г. той намалява с 1.5 процентни пункта в сравнение с 2010 г. и достига 63.9% (66.6% за мъжете и 61.2% за жените).

Наети лица

По данни на Националния статистически институт (НСИ) наетите лица по трудово и служебно правоотношение към края на септември 2011 г. намаляват с 10.7 хил., или с 0.5% спрямо края на юни 2011 г., като достигат 2.19 млн. Спрямо края на второто тримесечие на 2011 г. най-голямо намаление на наетите лица се наблюдава в икономическите дейности „Операции с недвижими имоти” - с 13.2%, „Хотелиерство и ресторантьорство” - с 12.7%, и „Други дейности” - с 2.1%. Увеличението на наетите лица по трудово и служебно правоотношение е най-голямо в дейностите „Селско, горско и рибно стопанство” - с 2.8%, и в „Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване” - с 1.6%.

ТАБЛИЦА 4 Среден списъчен брой на наетите лица по трудово и служебно правоотношение

Година	ОБЩО		Обществен сектор			Частен сектор		
	Брой	Темп	Брой	Дял	Темп	Брой	Дял	Темп
2000	1 900 940	1,000	858 126	45%	1,000	1 042 814	55%	1,000
2001	1 899 874	0,999	779 384	41%	0,908	1 120 490	59%	1,074
2002	1 927 690	1,015	729 591	38%	0,936	1 198 099	62%	1,069
2003	2 079 932	1,079	763 418	37%	1,046	1 316 514	63%	1,099
2004	2 152 301	1,035	728 893	34%	0,955	1 423 408	66%	1,081
2005	2 177 226	1,012	680 084	31%	0,933	1 497 142	69%	1,052
2006	2 267 727	1,042	668 046	29%	0,982	1 599 681	71%	1,068
2007	2 380 257	1,050	646 010	27%	0,967	1 734 247	73%	1,084
2008	2 466 852	1,036	614 768	25%	0,952	1 852 084	75%	1,068
2009	2 404 633	0,975	603 207	25%	0,981	1 801 426	75%	0,973
2010	2 242 607	0,877	565 772	25%	0,942	1 676 835	75%	0,856
2011	2 088 138	0,9956	565 212	27%	1,009	1 522 926	73%	0,991

Източник: НСИ, собствени изчисления

9 – те м. предварителни данни

В структурата на наетите лица по икономически дейности най-голям е относителният дял на наетите по трудово и служебно правоотношение в дейностите „Преработваща промишленост” и „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети” - съответно 22.7 и 17.8%.

В края на септември 2011 г. наетите лица по трудово и служебно правоотношение са с 9.3 хил., или с 0.4% по-малко в сравнение със същия период на предходната година, като най-голямо намаление на наетите се наблюдава в икономическите дейности: „Преработваща промишленост” - със 17.5 хил., „Строителство” - с 12.4 хил., и „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети” - с 11.0 хиляди. В процентно изражение намалението е най-голямо в икономическите дейности „Строителство” - с 8.6%, „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива” - с 5.6%, и „Преработваща промишленост” - с 3.4%.

В резултат на масови фалити на малки и средни предприятия в около 46% от активните предприятия няма заети, т.е. закрити са действащи работни места. Възстановяването на тези работни места е свързано с нови инвестиции, които ще са за сметка на дребните предприемачи.

ТАБЛИЦА 5 Наети лица по трудово и служебно правоотношение по икономически дейности през 2011 година

Икономически дейности	Среден списъчен състав – 2011 г.					
	Юли	Август	Септ.	Окт.	Ноем.	Дек.
Общо	2 212 981	2 205 615	2 188 749	2 171 257	2 156 531	2 132 376
Селско, горско и рибно стопанство	65 195	64 545	65 792	64 607	60 151	56 564
Добивна промишленост	25 268	25 322	25 226	25 367	25 124	24 780
Преработваща промишленост	497 773	498 136	496 443	493 808	489 353	483 195
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	31 072	30 853	30 749	30 423	30 407	30 291
Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	34 609	34 571	34 726	34 571	34 392	34 065
Строителство	132 361	131 827	131 921	131 840	130 692	125 368
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	396 545	395 005	390 599	388 367	387 412	386 144

Транспорт, складиране и съобщения	128 093	127 406	126 605	125 282	124 662	122 437
Хотелиерство и ресторантьорство	122 037	118 696	103 796	87 430	84 880	85 786
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	61 944	62 097	62 151	62 462	62 630	62 357
Финансови и застрахователни дейности	54 763	54 840	54 769	54 842	55 001	54 800
Операции с недвижими имоти	21 124	20 811	19 858	19 758	18 814	18 963
Професионални дейности и научни изследвания	62 792	62 490	62 519	62 074	62 119	61 824
Административни и спомагателни дейности	111 783	112 478	111 478	115 835	116 542	114 173
Държавно управление	116 321	116 482	116 626	116 881	116 910	115 866
Образование	161 033	159 845	166 093	168 119	168 537	167 261
Хуманно здравеопазване и социална работа	131 133	131 162	131 240	131 208	131 274	130 739
Култура, спорт и развлечения	29 834	29 764	29 206	28 834	28 425	28 587
Други дейности	29 301	29 285	28 952	29 549	29 206	29 17

Източник: НСИ.

Увеличават се наетите лица в държавния сектор и социалната сфера – в държавното управление и държавно обществено осигуряване с 305 души, а в образованието – с 5 060 души.

4. Нови работни места

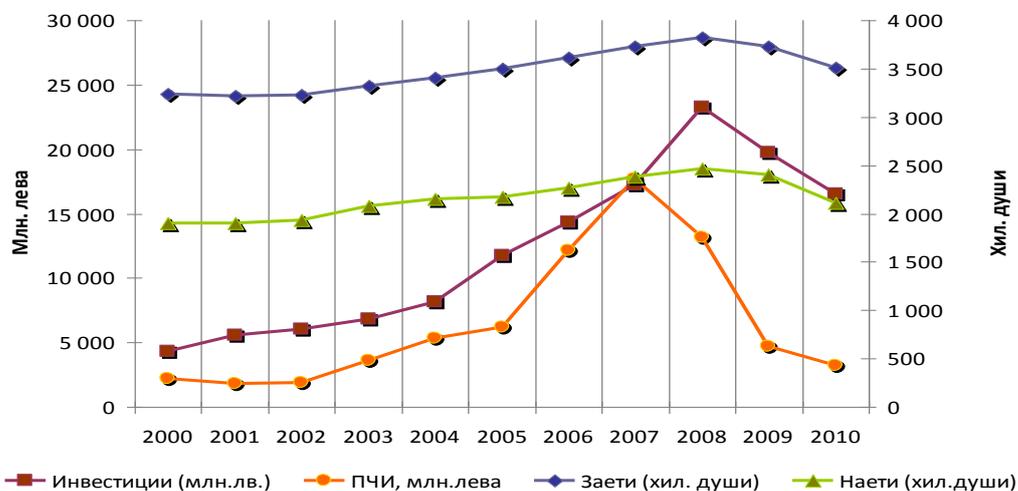
Разкриването на нови и качествени работни места е свързано с размера и качеството на направените инвестиции. През разглеждания период се наблюдава се остър спад в инвестиционната активност, включително на преките чуждестранни инвестиции. Инвестициите, измерени като бруто капиталобразуване в основен капитал, намаляват от 23.3 млрд. лева през 2008 г., на 19.7 млрд. лева през 2009 г. и до 16.5 млрд. лева през 2010 г. Дори през първото тримесечие на 2011 г. достигат едва 3.1 млрд. лева и са по-малко от тези през първото тримесечие на 2010 г. По същия начин преките чуждестранни инвестиции в България спадат от 6.7 млрд. EUR през 2008 г. на 2.4 млрд. EUR през 2009 г. и до 1.6 млрд. EUR през 2010 г.

По предварителни данни преките чуждестранни инвестиции (ПЧИ), влезли в страната през периода януари-август 2011 г., възлизат на 225.6 млн. EUR (0.6 % от БВП) или едва една четвърт от привлечените през същия период на 2010 г. средства в размер на 926.5 млн. EUR (2.6 % от БВП). Продължава тенденцията да не се използват възможностите за разкриване на работни места, които предлагат структурните фондове. Усвояват се средно 14 % от европейските средства по всички оперативни програми. Масови са случаите на проекти, управлявани от министерства и други държавни учреждения, които се изпълняват втора или трета година с почти нулева усвояемост. Данните показват, че над 90% от средствата се управляват от държавната администрация (министерства, агенции и др.).

Липсата на инвестиции за разкриване на нови работни места във високотехнологични производства и дейности определя като водеща тенденция. Структурата на направените инвестиции показва, че преобладаващата част от тях са насочени за разкриване на работни места, които не изискват висока квалификация и професионални качества и умения. Така например, половината от разходите за придобиване на дълготрайни материални активи през 20010г./ 52.2 %/ са насочени в икономическите дейности търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи; хотелиерство и ресторантьорство/22,1 %/ и в добивната, преработваща и друга промишленост; доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване/ 30,1 %/. Като прибави и инвестициите в операции с

недвижими имоти /9,6 %/, селско, горско и рибно стопанство /5,6 %/, строителство /9,6 %/, делът на инвестиции за разкриване на работни места, които не са устойчиви и не изискват високи професионални умения и качества надвишава 80 %.

ФИГУРА 11 Инвестиции, ПЧИ, ЗАЕТИ ЛИЦА И НАЕТИ ЛИЦА

За съжаление, инвестициите за създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения и за професионални дейности и научни изследвания; административни и спомагателни дейности не са повече от 10 %.

ТАБЛИЦА 6 РАЗХОДИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ДЪЛГОТРАЙНИ МАТЕРИАЛНИ АКТИВИ

Икономически дейности (A10)	2010г. хил. лв.	
Общо	16 317 266	%
Селско, горско и рибно стопанство	908 277	5,6%
Добивна, преработваща и друга промишленост; доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	4 907 838	30,1%
Строителство	1 236 129	7,6%
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи; хотелиерство и ресторантьорство	3 609 989	22,1%
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	733 301	2,0%
Финансови и застрахователни дейности	320 257	2,0%
Операции с недвижими имоти	1 571 523	9,6%
Професионални дейности и научни изследвания; административни и спомагателни дейности	735 956	4,5%
Държавно управление; образование; хуманно здравеопазване и социална дейност	2 065 695	12,7%
Други услуги	228 331	1,4%

Източник: НСИ

Подобно е и положението с преките чуждестранни инвестиции за 2009 г. За инвестиции за дейности в търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети са насочени 13.7 %, операции с недвижими имоти – 19.4 %, производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия – 3,8 %, строителство – 6 % и т.н. Отново за високоефективни работни места и дейности в научноизследователската и развойна дейност и за информационни технологии и информационни услуги са отделени по малко от 1 %.

ТАБЛИЦА 7 ПРЕКИ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ ЗА 2009Г.

Икономически дейности (А38)*	Хил. EUR	
ОБЩО ЗА СТРАНАТА	20 441 581	%
Селско, горско и рибно стопанство	76 126	0,4%
Добивна промишленост	411 615	2,0%
Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия	769 314	3,8%
Производство на текстил, облекло, обувки и други изделия от обработени кожи без косъм, обработка на кожи	653 921	3,2%
Производство на дървен материал, хартия, картон и изделия от тях (без мебели); печатна дейност	200 761	1,0%
Производство на кокс и рафинирани нефтопродукти	209 338	1,0%
Производство на химични продукти	455 644	2,2%
Производство на изделия от каучук, пластмаси и други неметални минерални суровини	848 181	4,1%
Производство на основни метали и метални изделия, без машини и оборудване	452 549	2,2%
Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти	60 923	0,3%
Производство на електрически съоръжения	186 522	0,9%
Производство на машини и оборудване , с общо и специално предназначение	225 994	0,9%
Производство на превозни средства	98 563	0,5%
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	1 525 984	7,5%
Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	169 645	0,8%
Строителство	1 234 384	6,0%
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	2 802 913	13,7%
Транспорт, складиране и пощи	186 281	0,9%
Хотелиерство и ресторантьорство	405 378	2,0%
Далекосъобщения	3 378 061	16,5%
Дейности в областта на информационните технологии и информационни услуги	104 792	0,5%
Операции с недвижими имоти	3 960 176	19,4%
Юридически, счетоводни, архитектурни и инженерни дейности, технически изпитания и анализи; консултантски дейности по управление	864 587	4,2%
Научноизследователска и развойна дейност	15 146	0,1%
Рекламна и ветеринарномедицинска дейност; др. професионални дейности	663 694	3,2%
Административни и спомагателни дейности	163 190	0,8%

Източник: НСИ.

Продължава тенденцията решаването на проблемите на заетостта продължиха да се решават на основата на съществуващите резерви от наличния трудов ресурс и главно по пътя на освобождаването на нископроизводителната и нискоквалифицираната работна сила.

През разглеждания период не се направи необходимото иновативно и технологично реструктуриране на основните сфери икономиката, не се определи като стратегически приоритет разкриването на устойчиви работни места, които изискват кадри с висока квалификация и професионални умения.

5. Продължава тенденцията пазарът на труда да предлага голям брой кадри с професионални компетенции и умения, които не съответстват на потребностите и изискванията на работодателите.

Това е характерен за страната структурен проблем на пазара на труда от изключително значение. Българският офис на международната компания за човешки ресурси "Менпауър" е направила проучването сред около 750 компании от строителството, производството, транспорта, търговията, добивната промишленост, земеделието, от публичния сектор, сферата на финансите, бизнес услугите, застрахователния и имотния бранш и туризма. Важен извод от изследването на компанията за човешки ресурси е, че въпреки високата безработица 42% от предприятията трудно намират хора за ключови позиции. За над половината от работодателите основната причина за това е липсата на подходящи кандидати. Сериозна пречка пред подбора на персонал е и липсата на опит и технически умения. Всеки пети работодател е отговорил, че кандидатите имат претенции за по-високо от предлаганото им заплащане. Нито една компания не посочва като причина за невъзможността си да намери подходящи кадри "лош имидж". За да преодолеят тези трудности, в повечето случаи предприятията назначават служители, които в момента нямат уменията за позицията, но имат потенциал за развитие. Тази стратегия са избрали близо 60% от анкетиранияте. Друг вариант е да предоставят допълнителни обучения на настоящите си служители, за да попълнят свободните позиции или да променят методите си за реклама и подбор на персонал. Изследването на "Менпауър" показва, че подборът на подходящи хора е проблем за един от всеки четири работодатели в Европа, Близкия изток и Африка. Най-малко оплаквания имат фирмите от Полша, Ирландия, Норвегия и Испания.

Резултатите от проучването на нуждите на българския пазар на труда от висококвалифицирана работна ръка, проведено от **Европейския институт през 2011 г. показва**, че 65% от анкетиранияте очакват положително развитие на бизнеса си през следващите една-две години, като приблизително половината от запитаните твърдят, че биха постигнали най-високо ниво на ефективност чрез инвестиции в качествени машини и оборудване, а 22% разчитат на вложения в обучението на персонала. Резултатите сочат още, че най-голям е недостигът на квалифицирани работници и служители (52%), а най-малък - на ръководни кадри (11%). Очакванията на бизнеса са през следващата година да се увеличи необходимостта от висококвалифицирани специалисти (според 72% от анкетиранияте), а търсене на нискоквалифицирани работници прогнозира едва 13% от участвалите в проучването. Най-трудно работодателите намират ръководни служители (74%) и висококвалифицирани професионалисти (83%), а най-лесно - нискоквалифицирани работници (88%)

Изследването на Националния център за оценка на компетенциите (НЦОК) при БСК показва същата тенденция. 36% от хората заемат длъжност, за която се изисква много по-ниска квалификация от тяхната. Проучването е направено сред 1 500 работодатели, които са били помолени да оценят компетенциите на служителите си спрямо извършваната от тях работа. Резултатите показват, че квалификацията на 30% от хората съответства на длъжността им. Останалите или нямат умения, или образованието е създавало по-високо квалифицирани кадри в различни академични дисциплини, икономически или общи дисциплини, които нямат приложение в реалната практика. Един от факторите, който определя тази крайно негативна тенденция, която има дългосрочно измерение е структурата на специалностите и качеството на подготовката на завършващите съответните образователни равнища. Като основна причина за трудното намиране на необходимите специалисти анкетиранияте посочват факта, че обучението в средните и висшите училища не отговаря на търсенето на пазара на труда (56%). Също така, според 52% от участниците в същата анкета значително е спадналото общо образователно ниво у нас, а според 58% нивото на квалификация на работниците е незадоволително.

Индустриалният тип професии загубиха своята популярност и значимост. По тези причини пазарът на труда се лишава от висококвалифицирана работна сила. Липсват кадри с качествено професионално образование на работната сила в сферата на новите индустрии и новите технологии. От друга страна, на трудовите пазари търсенето на такива специалисти с професионален профил, информационни и комуникационни технологии се засилва. Освен на професионално равнище, несъответствия се проявяват и на квалификационно равнище, тоест по отношение на релеванността между изискуеми и притежавани професионални компетенции. От една страна, придобитите в образователната система професионални компетенции не съответстват на изискванията на бизнеса, в резултат на което се формират и нереалистични очаквания най-вече по отношение на работната заплата. А от друга страна, поради бавното и трудно технологично модернизиране на икономическите дейности бизнесът предлага и работни места под професионалните възможности на работната сила.

6. Нарастването на безработицата е другият много сериозен негативен ефект на кризата върху пазара на труда.

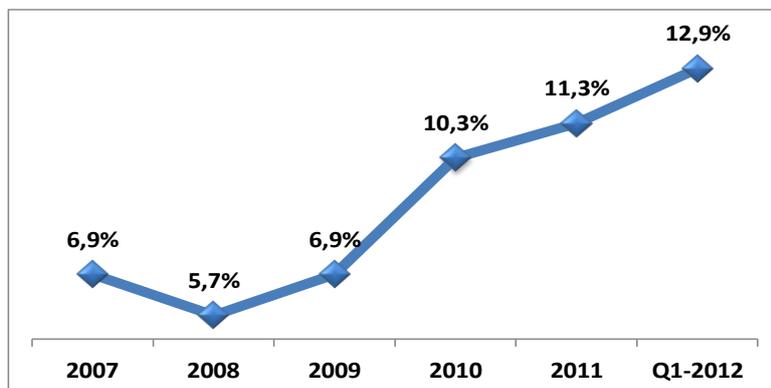
Нарастването на дългосрочната безработица във всички групи от населението, макар и в различна степен. В тази връзка данните показват, че от всички безработни в ЕС 5 милиона са без работа в продължение на 6 -11 месеца.⁶ Според окончателните резултати от проведеното от НСИ наблюдение на работната сила през третото тримесечие на 2011 г., икономически активното население в страната на възраст 15 - 64 навършени години е 3 317,3 хил., или 66.8% от населението в същата възрастова група. В сравнение с третото тримесечие на 2010 г., броят на икономически активните лица намалява със 86,3 хил., а коефициентът на икономическа активност е по-нисък с 0,3 пункта. Броят на безработни и обезкуражени лица (15-64 навършени години) е показан в таблица 8

ТАБЛИЦА 8 Брой на безработни и обезкуражени лица (15-64 навършени години). Източник: НСИ

хил. Души	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Безработни лица	447,9	399,4	333,7	304,6	239,1	198,5	236,7	345,9	342,0
Обезкуражени лица	431,0	390,1	341,5	265,7	201,1	149,9	184,2	222,3	229,9
ОБЩО:	878,9	789,5	675,2	570,3	440,2	348,4	420,9	568,2	571,9

През третото тримесечие на 2011 г. безработните лица в страната са 342.8 хил., а коефициентът на безработица - 10.2%. В сравнение със същото тримесечие на 2010 г. броят на безработните лица се увеличава с 16.2 хил., а коефициентът на безработица - с 0.7 пункта. В сравнение с второто тримесечие на 2011 г., броят на безработните лица намалява с 27.0 хил., а коефициентът на безработица - с 1.0 пункт.

ФИГУРА 12 КОЕФИЦИЕНТ НА БЕЗРАБОТИЦА

⁶ Годишен обзор на растежа, Приложение 3, Проект на съвместен доклад за заетостта, Брюксел, 12.1.2011, стр.2

7. Използване на субсидираната заетост в публичния сектор.

Тази мярка за подкрепяне заетостта в кризисни условия на особено уязвими групи от работната сила се прилага у нас през последните години. Прилага се за определени групи от заетите, особено за тези с ниска квалификация, младежите и за някои етнически групи с висока безработица. Обикновено тази мярка се прилага с приоритет за най-маргинализираните групи на пазара на труда. Въпреки че е относително широко използвана мярка тя не осигурява трайно решение на проблема на тези уязвими групи. Положителната страна на тази мярка е създаването на заетост в условия на икономически спад, но ограниченията произтичат от финансовите рестрикции, както и от факта.

Следва да се предвиди и обратния ефект, който субсидираната заетост има върху търсенето на труд в частния сектор. Затова е необходимо регулярно оценяване и гъвкаво отношение към нея на всички равнища - национално, регионално и на микроравнище.

8. Социалната защита на хората в риск от безработица, бедност и социална маргинализация продължава да не е достатъчно ефективна.

Това са системи с ограничен капацитет по отношение на броя на бенефициентите и размера на подкрепата, особено при недостиг на средства за социални мероприятия. Въпреки че тези системи имат сравнително строги критерии за достъп, в редица случаи те имат известна „пропускливост”¹. /ИСС, „Предизвикателства пред трудовите пазари в контекста на Стратегия “Европа 2020”/. Примери в това отношение са достъпът до помощи в пари или натура в схемите на социално подпомагане, достъпът до социални помощи при инвалидизация и т.н. Проблемите в голяма степен намират в техния контрол и особено в публичната оценка на ефективността на приетите програми и мерки. Считаме, че дори и в рамките на наличните средства, социалната защита може да бъде по-ефективна и осезаема, ако се засилят тези страни в дейността ѝ.

9. Младежка безработица.

Наблюдават се трайни тенденции на увеличаване на младежката безработица, която надвишава средните за ЕС равнища. Заетостта на младежите в групата 15-24 г. достигна до 19.8 % през второто тримесечие на 2011 г. Този резултат е почти двойно по-нисък от средните стойности за ЕС - 35.2 % през 2009 г.. Младежката безработица е един от основните проблеми на трудовите пазари в ЕС-27 в периода на криза. Безработните младежи в ЕС наброяват 5,2 млн., което е с 1,2 млн. повече от ниското равнище през пролетта на 2008 г. В сравнение с този период нарастването на младежката безработица в края на 2010 г. е още по-високо - с 30 %.

През разглеждания период у нас коефициентът на заетост на младежите (15-24 г.) намалява с 2.8 п.п. и е 19.1 %, докато този на възрастните работници намалява с 0.2 п.п. и е 43.9 %.

Младежите са една от най-уязвимите групи на пазара на труда. Те се оказаха и една от най-силно засегнатите групи е периода на икономическата криза. През анализирания период продължава практиката работодателите да освобождават младите хора с недостатъчна квалификация при кризисни обстоятелства. Тревожен е факта, че по-ниската трудова активност на младежите продължава да е комбинирана и с липсата на активност при участието им в образованието и обучението. По данни на Евростат за България са регистрирани най-висок дял на младежи, които не са нито в образование или обучение, нито в заетост, в сравнение с другите страни-членки. Значителна част от безработните и неактивните младежи са без образование и квалификация, което в комбинация с липсата на трудов опит и трудови навици

сериозно възпрепятства намирането на работа от страна на младежите и повишава риска от социалната им изолация и маргинализиране.

От друга страна, спадът в броя на младите хора поради негативните демографски процеси и високата емиграция сред тази група допълнително се отразява негативно върху бъдещите попълнения на пазар на труда с млади и квалифицирани специалисти. Това, от своя страна, поставя сериозни предизвикателства пред политиката на пазара на труда и налага необходимост от предприемане на спешни мерки за младежите.

Значителна част от младежите, които са без образование и квалификация и без трудов опит са от ромски етнически произход. Липсата на политика спрямо повишаване на образованието и квалификацията им, няма да позволи тази постоянно нарастваща група пълноценно да бъде интегрирана на пазара на труда.

Младежка безработица има тежки последици, не само за младите хора, но и за обществото. Много от младежите се обезкуражават и спират да търсят работа. Незаетите млади хора са по-склонни да емигрират и да престъпят закона. Липсата на перспектива предизвиква неотдавна социални безредици във Великобритания, Испания, както и в много арабски страни.

В подкрепа на младите хора, вкл. на тези с ниска квалификация, се предвижда насърчаване на заетостта на младежите с цел всички регистрирани в бюрата по труда безработни младежи да получат облекчен достъп до информиране, обучение, стажуване, чиракуване и заетост. Изпълнението на тази инициатива е в унисон с една от водещите инициативи на Стратегия „Европа 2020” - „Младежта в движение”, която представлява пакет от инициативи в областта на образованието и заетостта, целящи подобряване на образователното равнище на младежите, тяхната пригодност за заетост, както и намаляване на младежката безработица.

Положителните сигнали за изход от кризата се очаква да се отразят на заетостта с известно закъснение (след 8-10 месеца), но дори и тогава едва ли ще се достигнат ниските предкризисни равнища на безработица. Постепенното излизане от кризата ни поставя редица въпроси във връзка не само с количествените, но и с качествените параметри на заетостта - особено с производителността.

10. Продължава да е ниско качеството на работната сила.

Значителен дял на трудовия ресурс е с основно, начално или по-ниско образование (11.5 % от работната сила и 10.2 % от активното население през второто тримесечие на 2011 г.). Над 410 хил. души от населението на страната са неграмотни, 537 хил. души са със завършено начално образование, а 1591 хил. души са с основно образование.

Ранно отпадащите от формално образование, които могат да бъдат приети като неграмотни или полуграмотни, представляват 13.9 % от населението в страната, при 15.1 % за ЕС-27. В таблица е показан относителния дял на ранно отпадащи от формалното обучение лица като дял от населението. По данни на ИСС от учебната 1999/2000 до учебната 2008/2009 г. включително над 240 000 деца са напуснали поради нежелание или поради семейни причини образователната система без да завършат средно образование, като две трети от тях не са завършили дори основно образование. В този аспект има основание да се счита, че през последните две десетилетия над половин милион деца са напуснали училище и днес те са с основно и по-ниско образование.

ТАБЛИЦА 9 ОТНОСИТЕЛЕН ДЯЛ НА РАННО ОТПАДАЩИ ОТ ФОРМАЛНОТО ОБУЧЕНИЕ ЛИЦА КАТО ДЯЛ ОТ НАСЕЛЕНИЕТО

Показател	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ЕС-27	17,1	16,9	16,8	16,3	16,1	15,5	15,1
България	21,5	20,5	17,4	14,9	14,8	14,7	13,9

Източник: Евростат

Образователна степен на заетата работната сила е значително по ниска от тази в страните в ЕС. Делът на лицата с висше образование в България е 19.4% през 2010 г. (при 22.7% за ЕС-27), но все още е с около 3 п.п. по-малка от средния показател за ЕС. По данни на Евростат, в България 74.1% от работната сила е със средно и висше образование, при 69.1% за ЕС-27.

Изоставането е значително спрямо водещи страни, като Ирландия (37.8%), Белгия (37.7%), Люксембург (37.6%), Кипър (37.1%), Финландия (36.2%), Естония (35.3%).

ТАБЛИЦА 10 ОБРАЗОВАТЕЛНА СТЕПЕН НА ЗАЕТАТА РАБОТНАТА СИЛА

Показател, % от възрастовата група 15-64 г.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ЕС-27											
Лица с по-ниска степен от средно образование	37,8	37,9	37,1	36,0	35,0	34,1	33,6	32,9	32,2	31,5	30,8
Лица със средно образование	45,1	45,0	45,5	45,9	46,0	46,2	46,3	46,5	46,5	46,4	46,4
Лица с висше образование	17,1	17,1	17,4	18,1	19,1	19,6	20,1	20,6	21,2	22,1	22,7
България											
Лица с по-ниска степен от средно образование	36,0	33,5	33,4	34,1	34,0	33,4	30,6	28,7	28,3	27,6	25,9
Лица със средно образование	48,9	48,8	49,2	48,2	48,1	48,8	51,3	52,8	52,8	53,2	54,7
Лица с висше образование	15,1	17,7	17,5	17,7	17,9	17,8	18,2	18,5	18,9	19,2	19,4

Източник: Евростат

По данни на Евростат, през 2010 г. равнището на заетост на лицата от 20 до 64 г. с висше образование в България е 83,3 % при средно за ЕС равнище от 82,4 %. Сравнителният анализ показва, че този показател за България е по-висок от съответния национален показател в Естония, Ирландия, Гърция, Испания, Италия, Унгария, Словакия, Румъния и някои други страни. Същевременно, равнището на заетост на лицата от 20 до 64 г. с основно и по-ниско образование в България през 2010 г. е 40,9%, което е по-ниско с 13,4 п.п. от средното за ЕС. Независимо, че в Литва, Унгария и Словакия този показател е по-нисък, според ИСС е налице определен структурен проблем със заетостта на хората с основно и по-ниско образование в България.

Коефициентът на икономическа активност на лицата от 15 до 64 години с основно и по-ниско образование е над два пъти по-нисък от този на хората с висше и средно образование.

11.Работодателите продължават да освобождават лица с ниска квалификация. По тези причини броят на зетите лица с основно образование намалява с 15.2 %, от 350, 6 хил. през II тримесечие 2010 г. на 297,4 хил. души през съответното на 2011г. Намалява и броят на зетите

с начално и по-ниско образование. В резултат на това относителният дял на заетите с начално и по-ниско образование намалява за същия период от 12.9 % на 11.5 %.

ТАБЛИЦА 11 ЗАЕТИ ЛИЦА С НИСКА КВАЛИФИКАЦИЯ

	II тр. 2010	III тр. 2010	IV тр. 2010	I тр. 2011	II тр. 2011
Заети с основно образование, хил.души	350,6	348,4	316,4	277,5	297,4
Заети с начално и по-ниско образование, хил.души	41,4	38,4	29,3	28,0	35,0
Дял на заетите с основно, начално и по-ниско образование от заетите, %	12.93	12.63	11.61	10.72	11.48
Дял на заетите с основно, начално и по-ниско образование от активното население, %	11.62	11.42	10.29	9.40	10.18

Източник: НСИ, собствени изчисления

Образователната и квалификационна система не осигуряват необходимите за икономиката кадри. Връзката между специалностите и броя на студентите с потребностите на бизнеса е все по-слаба и не отразява реалните нужди от кадри в отделните отрасли и производства. Например, на пазара на труда се наблюдава хронична липса на специалисти лекари, медицински сестри и санитарии, инженерни специалисти, IT специалисти и др. Въпреки високата безработица, 42 % от предприятията трудно намират хора за ключови позиции.

Въпреки тези, крайно негативни тенденции МТСП и АЗ не провеждат целенасочена политика за укрепване на пазара на труда с набавянето на умения, необходими за устойчивото и конкурентоспособно развитие на икономиката. По ОП „Развитие на човешките ресурси” се финансират предимно обучения за шофьори, административен персонал, персонални езикови умения. Обученията се провеждат по специалности, за които има индивидуално търсене, според представените ваучери. Над 62% от проведените през 2010 г. обучения от центрове за професионално обучение са били финансирани от АЗ, национални програми и програми на ЕС.

Сериозно изоставане в развитието на системата „учене през целия живот”. Едва 1.4 % от населението е участвало в продължаващо обучение, при показател от 9.5 % за ЕС-27.

Според прогнозата на Европейския център за професионално образование и обучение (CEDEFOP) за развитието на трудовия пазар в ЕС, се очертава **ясна тенденция за намаляване на търсенето на ниско-образована работна сила в следващите години**. Според тези разчети търсенето на работна сила с високи степени на образование до 2015 г. ще нарасне с 44.2 % (спрямо 2000 г.), а за ниските степени на образование - само с 9.5 %.

От друга страна, прогнозите сочат, че се очаква по-нататъшно нарастване на поляризацията в съдържанието на труда - в преобладаващата част от длъжностите ще доминират абстрактни трудови задачи, изпълнявани от високообразовани професионалисти и мениджъри. В същото време в определена част от професиите (предимно в сферата на услугите) ще се обхващат трудови дейности, в които хората трудно могат да бъдат заменени от компютри. По този повод се подчертава, че бъдещата икономика ще бъде не само икономика на знанието, но и икономика на услугите.

10. Пазарът на труда продължава да предлага свободни работни места, които изискват ниско качеството на работната сила.

Данните показват, че при приблизително запазен брой заявени свободни работни места на първичния пазар за I-во шестмесечие на 2010 г. и 2011 г. делът на работните места, които не изискват квалификация се е увеличил от 72,8 %, на 75,8 сто. или само една четвърт от предлаганите работни места имат изисквания за квалификация.

ТАБЛИЦА 12 СВОБОДНИ РАБОТНИ МЕСТА

Показатели	I-во шестмесечие на 2010г.		I-во шестмесечие на 2011г.	
	Брой	%	брой	%
Общо заявени свободни работни места, в т.ч.:	70 240	100.0	70 541	100.0
1. за безработни с работническа професия	10 418	14,8	8 226	11,7
2. за специалисти	8 707	12,4	8 879	12,6
3. за безработни без квалификация	51 115	72,8	53 436	75,8

Източник: Агенция по заетостта.

През 2010 г. близо половината от постъпили на работа безработни лица са без квалификация. Тази тенденция се запазва през последните 5 години.

ТАБЛИЦА 13 КВАЛИФИКАЦИОННА СТРУКТУРА НА ПОСТЪПИЛИТЕ НА РАБОТА БЕЗРАБОТНИ

	2006	2007	2008	2009	2010
Постъпили на работа безработни лица	286 289	250 820	217 584	209 706	201 104
От тях без квалификация	150 000*	120 000*	114 344	106 855	90 544
Ползвали услуги на бюрата по труда	258 411	230 129	201 809	195 055	160 913
Включени в субсидирана заетост	131 867	89 291	93 720	76 751	53 253
Дялове, %					
Постъпили на работа безработни лица	100%	100%	100%	100%	100%
От тях без квалификация	52%	48%	53%	51%	45%
Ползвали услуги на бюрата по труда	90%	92%	93%	93%	80%
Включени в субсидирана заетост	46%	36%	43%	37%	26%

Източник: Агенция по заетостта

* Данните са закръглени.

11. Продължават миграционните процеси.

Повече от 175 244 души са емигрирали трайно между последните две преброявания. Увеличаващата се миграция обхваща не само на образованите и квалифицирани кадри от страната, но и на завършващите елитните средни учебни заведения. Увеличава се потокът студенти, желаещи да се обучават в чужбина. Очакването този процес да се ускори след отпадане на ограниченията на европейския трудовия пазар не се оправда. Българите, работещи в чужбина, не се завръщат, както се очакваше - голямата част от квалифицираните кадри са запазили своите позиции или очакват предложения от местния трудов пазар. Практиката на новите страни-членки на ЕС, показва, че радикален обрат в тази тенденция може да се очаква само след достигане на средно икономическо равнище от над 60-70 % БВП ппс на жител, вероятно след около 9-10 г.

Емиграцията продължава да крие висок риск и опасности в демографско и икономическо отношение. Тя придобива структурен характер, засяга силно определени сектори и професии на пазара на труда, изчерпва остатъка от демографския и трудов потенциал на малките населени места и общини. Емиграцията оказва силен отрицателен ефект върху баланса на трудовите ресурси в България в краткосрочен, и особено в дългосрочен аспект.

Следва да се отчита, че преобладаващо младежката емиграция е износ на раждаемост, образование и квалификация. Този процес директно влияе не само за дебалансиране на възпроизводството на оставащото население и неговата численост, но и върху намаляването на качествения потенциал на нашата нация. Напусналите страната българи в работоспособна възраст през периода 2001-2010 г. формират 88.7% от изходящия към чужбина поток.

Преобладаващият поток емигранти са хора до 35-годишна възраст. Една от основните причини за емигриране на младите хора е ниското **качество на висшето образование в България. Това стимулира и принуждава** амбициозните и способни младежи, особено от елитните училища, да учат в чужбина. Практиката показва, че значителна част от тях се устройва на работа и остава трайно извън България. По тези причини инвестициите, които прави държавата за тяхното образование са практически без ефект за страната.

За 5 години рязко се увеличава желанието на българите да се преселят в чужбина. Нагласите на потенциалните емигранти са за по-дълъг престой зад граница, трайно установяване и спестяване на средства в държавата, в която живеят. Това става ясно от изследване на българската диаспора в Западна Европа, представено вчера от екип учени от Института за икономически изследвания на БАН и Университетът за национално и световно стопанство. Според него, ако преди 5 години трайните емигранти са били най-малката общност - 4.7%, днес те са най-голямата група - 9 % от трудоспособното население на страната. През 2007 г. миграционният потенциал на България е бил 18.6%, а през 2011 - 22.8%.

Изследването регистрира над 650 хил. сезонни или т.нар. „циркулярни“ емигранти, които са близо 15% от трудоспособното население у нас, сочат данните от изследването. От него става ясно, че икономическите причини са основни за българите, които искат да напуснат страната. Останалите две - желание за професионална реализация и семейните причини, са били валидни в по-голяма степен през 2007 г., отколкото сега. Проучването сочи още, че за 5 години върналите се от чужбина са се увеличили с над 17%. Въпреки това, относителният дял на текущо пребиваващите зад граница се запазва стабилен. Сред основните причини за прибирането си в България днес, сънародниците ни посочват: „семеини“ и „здравни“ причини - общо 47,6%, а „съкратиха работното ми място“ и „не си намерих никаква друга нова работа там“ се изтъкват от около 40 % от запитаните. Третата по важност причина е формулирана като: „върнах се временно, ще търся работа оттук за чужбина“, което показва трайна нагласа за емиграция.

Променени са и предпочитанията на българите към страните, в които желаят да емигрират. Преди 5 години в челната тройка са били Испания, Гърция и Германия, сега това са Англия, Германия и Испания.

Германия. България е сред страните, които са осигурили най-много мигранти на Германия – 39 хиляди наши сънародници са се заселили през 2010 г. във ФРГ. Изпреварват ни само поляците /126 хиляди/ и унгарците /75 хиляди/. Другите страни с много емигранти към Германия са Унгария, Турция и САЩ /по около 30 хиляди души/. България изпъква с това, че процентният прираст на мигрантите е много висок: през 2009 г. в Германия са се заселили 28 хиляди българи, тоест прирастът през миналата година е почти 40%. Само румънците ни изпреварват в това отношение. /Източник: darikfinance.bg, 30.05.2011/.

Великобритания. България е на пето място в ново национално проучване на британската статистика за увеличаващия се брой на имигрантите във Великобритания. Статистиката е изготвена на базата на сравнението на имиграцията през 2004 и 2010 година. България отбелязва бум с близо петкратно увеличение - от 11 000 през 2004 г. до 53 000 през 2010 г., което отрежда на страната пето място в своеобразната класация. /Източник: darikfinance.bg 13.06.2011/. **Подобряване на качеството на висшето образование, създаването на условия за разкриването на качествени и устойчиви работни места, развитието на високотехнологични отрасли, покачването на жизнения стандарт са част от факторите, които могат да ограничат изтичането на квалифицирани и способни млади хора от страната.**

12. Корелацията “образование и квалификация на работната сила - работна заплата – производителност на труда” продължава да е силно принижена и не е станала критерий при определяне на изискванията за заемането на работно място. С най-голяма добавечност, произведена от един зает, водещ е секторът „Финанси, кредит, застраховки, операции с недвижимо и движимо имущество, бизнес услуги” – 51 477 лева, а с най-ниско ниво е секторът „Селско и горско стопанство, лов и риболов” – 4 482 лева, при средно за икономиката през 2010 г. от 17 299 лева.

13. Увеличава се броят на лицата, които отпадат от осигурителната система.

ТАБЛИЦА 14 Осигурени лица

	2008 г.	дял	2009 г.	дял	спад/ръст предх.год.	2010 г.	дял	спад/ръст предх.год.
Всичко осигурени лица, в т.ч.	3 103	100,0%	3 007	100,0%	-3,1%	2 801	100,0%	-6,9%
заети по трудови и служ. правоотн.	2 772	89,3%	2 654	88,3%	-4,3%	2 464	88,0%	-7,2%
Самоосигуряващи се	253	8,1%	261	8,7%	3,3%	247	8,8%	-5,2%

3.2.2. ХАРАКТЕРИСТИКА НА ПАЗАРА НА ТРУДА ЗА РЕГИОНИТЕ, В КОИТО ЩЕ СЕ РАЗКРИВАТ РЕФЕРЕНТНИ ЗВЕНА

1. София – град

Според данни от последното преброяване на населението към 01.02.2011 г. в област София-град живеят 1 291 591 души, или 17.5% от населението на страната. Населението %лицата се е увеличило с 10.3% през последните 10 години. Икономически активното население на областта към 31.08.2011 г. наброява 665 475 лица и формира 51,5 % от общото население на града. Областта се характеризира с висока степен на икономическа активност и с голям брой икономически активно население, концентрирано на малка територия.

Към 31.08.2011 г. безработните в София-град са 21196 лица, което е 6,7 % от всички безработни лица. Спрямо същия период на миналата година безработните са се увеличили с 1811 лица или с 8,5 %. София се характеризира с благоприятни показатели на пазара на труда и с високо ниво на заетост, съпоставимо с европейските стандарти. Равнището на безработица в София-град е 3,2 %, показател най-нисък за страната, където средното равнище на безработицата е 9.6 % към 31.08.2011 г.

Регистрираните безработни в София-град общо са 210196 лица. От тях мъжете са 9530 души или 45% от всички безработни, а жените 11 666 или 55 % от всички безработни.

В столицата безработните младежи до 29 г. са 17,64 % от всички регистрирани безработни в столицата, докато общо за страната относителния дял на регистрираните безработни младежи е 19,4 % от всички регистрирани безработни лица в страната. Трудовата реализация на младежите се затруднява от липсата на професионален опит, а в някои случаи и поради неактуални за настоящите пазарни изисквания образование и специалност. Столицата се отличава с високо качество на човешкия ресурс. Безработните с основно и по-ниско образование заемат нисък дял 18,6% от всички безработни в София-град или 3960 човека. Групата на безработните висшисти представлява 32,1 % от общия дял на безработните в столицата или 6825 лица. Най-голяма е групата на хората със средно образование – 49,1 % или 10411 лица.

Лицата в неравностойно положение също имат своето място на трудовия пазар. Безработните с трайно намалена работоспособност, регистрирани в бюрата по труда на територията на София-град са 1107 души или 5,2 % от всички регистрирани безработни в столицата.

Лицата с регистрация над 1 година в дирекция „Бюро по труда” т.е. продължително безработните лица са 1961 човека или 9,2 % от всички регистрирани безработни лица. Делът на продължително безработните лица в столицата продължава да е много по-нисък от този за страната - 4,0 пъти (към 31.08.2011 г.).

Един от най-важните индикатори за определяне на икономическата среда в даден регион е търсенето на работна сила. Софийският пазар на труда се отличава с относително висока динамика. Освен на първичен пазар, се разкриват субсидирани работни места и нови възможности за обучение на търсещите работа лица. В София през м. август 2011 г. са разкрити общо 1795 места, което е 13,3 % от всички заявени работни места в страната през август 2011 г.

Съотношението между търсене и предлагане на работна сила в София-град е 1:10. Докато за страната съотношението между брой безработни на едно работно място е 1:16 (към 31.08.2011 г.).

2. Пловдив

През първото шестмесечие на 2011 г. равнището на заетост за населението (15-64 г.) за област Пловдив е 57,5% и е по-ниско от средното за страната с 0,3 пр.п.

По данни на НСИ през 2010 г. коефициентът на безработица за населението на 15 и повече навършени години на територията на област Пловдив – 8,5%.

През 2010 г. коефициентът на безработица за населението (15-64 г.) област Пловдив е 8,5% в област Пловдив – по-ниска от средната за страната.

По данни на АЗ за първите шест месеца на 2011 г. равнището на безработица в област Пловдив е 8,9% и е по-ниско от средното за страната с 1,6 пр.п. Стойностите на показателя са най-високи за община Кричим – 21% и община Садово - 19,6%. С най-ниска безработица са община Лъки - 6% и община Пловдив - 6,3%.

Областта се характеризира с висок дял на безработните жени – 55,1% и на продължително безработните лица-32,9%. Младежите са 22,6% от регистрираните безработни лица.

3. Русе

По данни на АЗ общият брой на икономически активните лица в Русе е 249 720, което представлява едва 7.6 % от общия брой на икономически активното население на страната.

Данните на НСИ за заетите лица на възраст между 15-64 г., през 2-то тримесечие на 2011г., за областите в териториалния обхват на ДРСЗ – Русе показват, че на територията на 5-те области са регистрирани 230.8 хил. от заетите лица в България, което е 7.97 % от общия брой заети в страната през 2-то тримесечие на 2011г.

Коефициентът за заетост за страната за този период е 58.2 % и всички области от ДРСЗ – Русе са под средния коефициент за заетост за страната. Най- висок е коефициента на заетост в област Русе – 57.6 %, а най-нисък е този коефициент в област Разград – 50.4 %.

Броят на регистрираните безработни лица в четирите области от ДРСЗ - Русе за първото шестмесечие на 2011 г. е общо 39 813, което е 11.54 % от общия брой регистрирани безработни в страната за този период. Единствено област Русе е с равнище на безработица под средното за страната – 10.2 %, а всички останали области са с равнище на безработица над средното за

страната. В област Търговище равнището на безработица за цитирания период е 21.3 %, което я поставя на първо място с най-високо равнище на безработица, така и в страната за първото шестмесечие на 2011 г.

Общият брой на регистрираните безработни жени в областите на ДРСЗ - Русе за същия период на годината е 21 805, което представлява 54.76 % от общия регистрирани безработни в ДРСЗ - Русе и 11.67% от общия брой регистрирани безработни жени в страната.

Общият брой на регистрираните безработни младежи до 29 г. в трите области е 5872, което е 9.1% от всички регистрирани безработни младежи в страната, а общият брой на регистрираните продължително безработни е 17 673, което е 14.54 % от общия брой на регистрираните в страната продължително безработни за първото шестмесечие на 2011 г.

4. Варна.

В териториалния обхват на ДРСЗ - Варна влизат областите Добрич, Шумен и Варна.

По данни на АЗ общият брой на икономически активните лица в ДРСЗ - Варна е 378 708, което представлява едва 11.54 % от общия брой на икономически активното население в страната.

Данните на НСИ за заетите лица на възраст между 15-64 г., през 2-то тримесечие на 2011г., за областите в териториалния обхват на ДРСЗ – Варна показват, че на територията на 3 - те области са регистрирани 317.0 хил. от заетите лица в България, което е 10.94 % от общия брой заети в страната през 2-то тримесечие на 2011г.

Данните за коефициента за заетост в ДРСЗ - Варна за този период показват, че всички области от ДРСЗ – Варна са с коефициенти на заетост под средния за страната. Най-висок е коефициента на заетост в област Варна – 56.9 %, следвана от област Добрич – 54.6 %, а най-нисък е този коефициент в област Шумен – 51.0 %.

Броят на регистрираните безработни лица в трите области от ДРСЗ – Варна за първите 6 месеца на 2011 г. е общо 39 411, което е 11.43 % от общия брой регистрирани безработни лица в страната за този период. Единствено област Варна е с равнище на безработица под средното за страната - за полугодията равнището е 7.1 %. Това равнище я нарежда на първо място в страната сред областите с най - ниско равнище на безработица. Останалите 2 области в ДРСЗ - Варна са с равнище на безработица над средното за страната. В област Шумен равнището на безработица е 17.8 %.

Общият брой на регистрираните безработни жени в областите, влизащи в обхвата на ДРСЗ - Варна за същия период е 22 389, което е 11.98 % от общия брой регистрирани безработни жени в страната и 56.80 % от всички регистрирани в ДРСЗ – Варна за първите шест месеца на 2011 г. Общият брой на регистрираните безработни младежи до 29 г. е 7 254, което е 11.27% от всички регистрирани безработни младежи в страната, а броят на продължително безработните е 13 395, което е 11.02 % от общия брой регистрирани за шестмесечието в страната.

Раздел 4. АНАЛИЗ НА ДОХОДИТЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА И НА СРЕДНИЯ МЕСЕЧЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ДОХОД ПРЕЗ 2011

4.1. СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ НА ДОХОДИТЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА И НА СРЕДНИЯ МЕСЕЧЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ДОХОД ПРЕЗ 2011Г. ОБЩО ЗА СТРАНАТА

Заетите лица от 15 до 64 навършени години само през 2010 г. за една година спадат с цели 6,1 % или по-малко със 194 хил.души, в т.ч. спадът при жените е 0,5 % /-75 хил./ и е по-нисък от този при мъжете – 7,0 % /120 хил./.

За две години, през 2010 г. спрямо докризисната 2008 г., заетите лица намаляват вече със 296 хиляди /-8,9 %/, като намалението при жените е само със 120 хил. /-7,7 %/, а мъжете – 176,3 хил. /-10 %/.

За първото полугодие на 2011 г. заетите лица продължават да намаляват, като за второто тримесечие спадът е 4,5 % /137 хил./ при 4 % /120 хил./ за първото тримесечие спрямо съответните тримесечия на предходната година., в т.ч. за мъжете - 5,8 % /-93,1 хил./ при 5,2 % /-81,7 хил./, а за жените – 3 % /-44 хил./ и 2,7 % /-38 хил./.

През 2011 г. спрямо предкризисната 2008 г. заетите лица са намалели съответно с цели 389 хил. /-12 %/ и 420 хил. /-12,7 %/ за първото и второто тримесечие, в т.ч. за жените намалението е 165 хил. /10,6 %/ и 156 хил. /10,2 %/, а за мъжете - 233,3 хил. /-13,6 %/ и със 255 хил. /-14,5 %/.

При продължаващо намаление на населението и през периода 2008-2010 г. Коефициентът на заетост намалява с 1,4 п.п. за 2009 г. и с 2,9 п.п. за 2010 г., което показва, че все по-голяма част от населението в трудоспособна възраст остава извън пазара на труда /т.е. спадът в населението не е достатъчен да компенсира спада в заетостта/. За двете години в криза Коефициентът на заетост спада с цели 4,3 п.п. от 64 % на 59,7 %, в т.ч. при мъжете – с 5,5 п.п. от 68,5 % на 63 %, а при жените – е 3,1 п.п. от 59,5 % на 56,4 %.

Европейският съюз в приетата стратегията за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж – „Европа 2020” постави като една от основните цели постигането на заетост за 75 % от населението на Европа на възраст 20-64 години. В изпълнение на стратегията България прие своя цел – достигане на 76% заетост сред населението на възраст от 20 до 64 години до 2020 г.

В предкризисната 2008 г. България беше по-близо до поставената за изпълнение цел в областта на заетостта. Достигнатият коефициент на заетост бе 64 % за лицата в трудоспособна възраст. За двете години в криза спадът в заетостта у нас е с цели 4,3 п.п. до 59,7 %.

* И през 2011 г. заетостта продължава да се влошава. Коефициентът на заетост за второто тримесечие е по-нисък с 2 п.п. от 60,2 % на 58,2 %, а за първото тримесечие - с 1,5 п.п. от 58,8 % на 57,3 % спрямо съответните тримесечия на 2010 г.

ТАБЛИЦА 15 ЗАЕТИ ЛИЦА НА 15-64 НАВЪРШЕНИ ГОДИНИ

	2008	2009	2010	Q1-2011	Q2-2011
Брой заети лица /в хил./	3 306.2	3 204.8	3 010.4	2 849.4	2 895.5
Спад /в хил./		- 101	-194	-120	-137
предх. год. = 100 %/		-3,1	-6,1	-4,0	-4,5
База 2008 г. = 100 %/			-8,9	-12,0	-12,7
* за жените	1 550.8	1 506.1	1 431.2	1 369.60	1 393.60
Спад /в хил./		-44,7	-74,9	-38,0	-43,6

предх. год. = 100 %/		-2,9	-5,0	-2,7	-3,0
База 2008 г. = 100 %/		2,9	7,7	10,2	10,6
* за мъжете	1 755.5	1 698.7	1 579.2	1 479.8	1 501.9
Спад /в хил./		-56,8	-199,5	-81,7	-93,1
предх. год. = 100 %/		-3,2	-7,0	-5,2	-5,8
База 2008 г. = 100 %/		-3,2	-10,0	-13,6	-14,5
КЗ- обшо %/	64.0	62.6	59.7	57.3	58.2
предх. год. = 100 %/		-1,4	-2,9	-1,5	-2,0
База 2008 г. = 100 %/		-1,4	-4,3	-5,3	-5,7
КЗ- жени %/	59.5	58.3	56.4	54.8	55.8
предх. год. = 100 %/		-1,2	-1,9	-0,5	-0,8
База 2008 г. = 100 %/		-1,2	-3,1	-3,6	-3,7
КЗ-мъже %/	66,5	66.9	63.0	59.9	60.7
предх. год. = 100 %/		-1,6	-3,9	-2,4	-3,1
База 2008 г. = 100 %/		-1,6	-5,5	-7,0	-7,7

Източник: НСИ и собствени изчисления

По данни на Евростат за 2010 г. заетостта при 20-64 годишните за България е 65,4 %, което е с цели 3,2 п.п. по ниска от отчетената 68,6 % за 27-те страни, докато за предкризисната 2008 г. у нас заетостта е била по-висока от средната за EU27 (EU: 27 страни) с цели 0,3 п.п. (за BG – 70,7 %, за EU27 – 70,4 %).

4. За периода в криза /2008 – 2010 г./ спадът в заетостта у нас е с цели 7,5 % при 2,6 % спад за EU27.
5. при жените заетостта за 2010 г. у нас е 61,7 %, което е с 0,4 п.п. по-ниска от тази за EU27 (62,1 %). Спадът в заетостта при тях за двугодишния период е с цели 5,7 %, докато за EU27 се отчита спад само от 1,4 %.
6. при мъжете заетостта за 2010 г. у нас е 69,1 %, което е с 6 п.п. по-ниска от тази за EU27 (75,1 %). Спадът в заетостта при тях за двугодишния период е с цели 9,2 %, докато за EU27 се отчита спад само от 3,7 %.
7. разликата в заетостта между мъжете и жените за България се стопява по-бързо отколкото за EU27, която е само 2 п.п. (от разлика -15 п.п. на -13 п.п.), докато за BG е 3,3 п.п. от разлика -10,7 п.п. на -7,4 п.п.).

4.1.1. НАЕТИ ЛИЦА ПО ТРУДОВИ И СЛУЖЕБНИ ПРАВООТНОШЕНИЯ ПО ОСНОВНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ

Наетите лица по трудови и служебни правоотношения по основни икономически дейности през 2010 г. продължават да намаляват по-бързо от заетите лица, като:

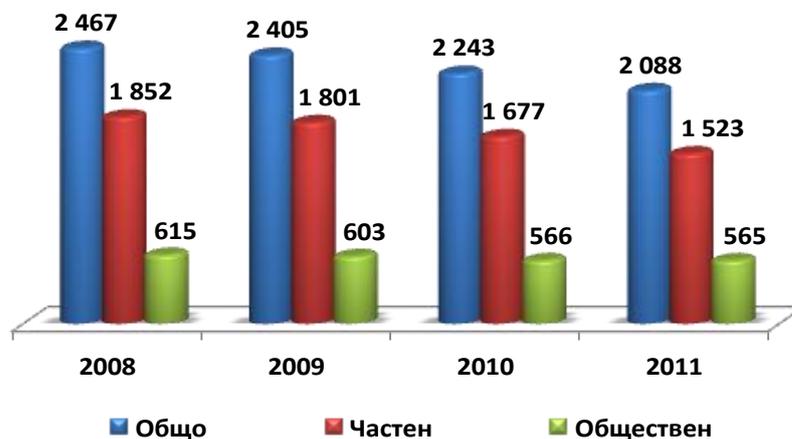
8. Само за година, те намаляват със 172,5 хил., което представлява спад от 7,3%. Този спад е по-висок с цели 3 п.п. от спада им с 4,3% /-105,7 хил./ за предходната 2009 г.
9. Спрямо предкризисната 2008 г. намалението им е с 278,3 хил. /-11,2 %/, което спрямо спада на заетите лица е с 2,3 п.п. повече. Наетите лица спрямо заетите намаляват по-бързо.
10. Намалението в частния сектор е по-силно от това в обществения, като на едногодишна база то е 7,4 % /128,5 хил.души/, а в обществения – 7 % или само с 44 хил. души.
11. За двете години в криза в частния сектор наетите лица са намалели със 223 хил. /12,1 %/, а тези в обществения – със 55 хил. /8,7 %/.

12. По-бързия спад на наетите в частния сектор променя съотношението, като техния дял в общо наети лица намалява с 1 п.п. от 74 % на 73 %, а делът им в общественения сектор нараства от 26 % на 27 %.

За първото полугодие на 2011 г. спадът при наетите лица продължава, като:

- Делът на наетите в частния сектор продължава да спада в общо наетите лица, а този в общественения сектор да нараства. Само за половин година в частния сектор той е понисък с 0,2 п.п. И е вече 73,2 %.
- Наетите лица са със 38,6 хил. по-малко, което представлява спад от 1,8 % спрямо съответния предходен период. В частния сектор наетите лица намаляват с 30 хил., представляващ спад от 1,9 % при 1,4 % в общественения сектор – 8,5 хил. души по-малко.
- Спрямо съответния период на предкризисната година /2008 г./ наетите лица са вече с 302 хил. по-малко, като спадът е 12,2 %, в т.ч. за частния сектор те са със 235,9 хил. по-малко /13 %/, а в обществения – 65,7 хил. по-малко /10,2 %/, в резултат на това, че в частния сектор наетите лица намаляват по-бързо, отколкото в обществения.

ФИГУРА 13 НАЕТИ ЛИЦА ПО ТРУДОВО И СЛУЖЕБНО ПРАВООТНОШЕНИЕ ПО ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ, В ХИЛ.

Източник: НСИ

4.1.2. СРЕДНА МЕСЕЧНА ЗАПЛАТА НА НАЕТИТЕ ЛИЦА ПО ТРУДОВО И СЛУЖЕБНО ПРАВОТНОШЕНИЕ

Средната месечна работна заплата на наетите по трудови и служебни правоотношения лица за 2010 г. бележи ръст от 7,9 % на едногодишна база, а спрямо 2008 г. ръстът е цели 20,1 % /от 566 лв. на 680 лв./.

За второто тримесечие на 2011 г. средната работна заплата достига 699 лв., в т.ч. 759 лв. в обществения сектор и в частния - 677 лв. Това представлява ръст от 9,2 % спрямо съответното тримесечие на предходната година, като в частния сектор нарастването е с цели 11,9 % срещу 3,8 % в обществения.

Ръстът на така достигнатата средна месечна работната заплата за второто тримесечие на 2011 г. е 37,1% /от 510 лв. на 699 лв./ спрямо съответното тримесечие на 2008 г. Спрямо 2008 г. Ср.РЗ в частния сектор нараства с 41,9% при 25,9% за обществения. Възнагражденията, обаче, в обществения сектор са по-високи от тези в частния, като за полугодие на 2011 г. в частния сектор наетите получават с около 79 лв. по-малко. По-големият ръст в частния сектор прави възможно „свиването на ножицата” между възнагражденията в двата сектора.

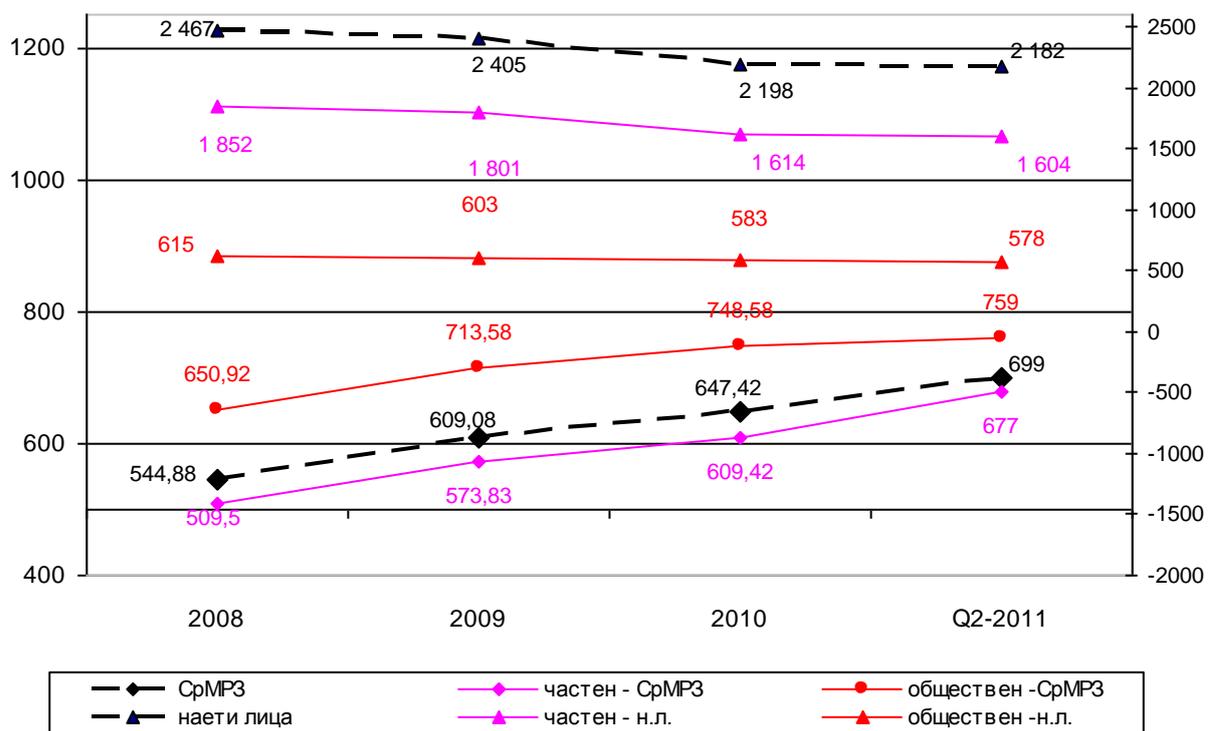
Средната месечна работна заплата за жените за 2009 г. е по-ниска от тази на мъжете. Възнаграждението на мъжете на едногодишна база нараства със 75,50 лева /12,7 %/ и достига 597 лв., а при жените – със 54,58 лева /11,1%/ достигайки 545 лв.

ТАБЛИЦА 16 СРЕДНА МЕСЕЧНА РАБОТНА ЗАПЛАТА НА НАЕТИТЕ ЛИЦА ПО ТРУДОВО И СЛУЖЕБНО ПРАВООТНОШЕНИЕ

	2008 г.	2009 г.	2010 г.	Q1-2011 г.	Q2-2011 г.
Средна месечна работна заплата /в лв./	544.83	609.08	647.42	672	699
Ръст, предходна година = 100		26.5%	6.3%	8.4%	9.2%
Ръст, при база 2008 г.= 100		11.8%	18.8%	38.6%	37.1%
Ср.МРЗ в частния сектор /в лева/	509.50	573.83	609.42	651	677
Ръст, предходна година = 100		28.4%	6.2%	11.7%	11.9%
Ръст, при база 2008 г.= 100			19.6%	43.1%	41.9%
Ср.МРЗ в обществ. сектор / в лева/	650.92	713.58	748.58	726	759
Ръст, предходна година = 100		24.9%	4.9%	1.8%	3.8%
Ръст, при база 2008 г.= 100			15.0%	29.0%	25.9%

Данните показват, че дори през време на кризата средната работна заплата на наетите лица у нас нараства със 111 лева от 544 лв. до 699 лв. за второто тримесечие на 2011 г. Причина за това в голяма степен е освобождаването предимно на ниско квалифицираната работна сила през този период, чието възнаграждение е по-ниско и запазването предимно на по-висококвалифицираните работници с по-високи възнаграждения.

ФИГУРА 14 ИЗМЕНЕНИЕ НА НАЕТИТЕ ЛИЦА И НА СРЕДНАТА МЕСЕЧНА РАБОТНА ЗАПЛАТА, НА ЕДНОГОДИШНА БАЗА

Източник: НСИ

4.1.3. СТРУКТУРА НА РАЗХОДИТЕ ЗА ТРУД НА РАБОТОДАТЕЛИТЕ ЗА НАЕТИТЕ ЛИЦА ПО ТРУДОВО И СЛУЖЕБНО ПРАВООТНОШЕНИЕ

В структурата на разходите за труд на работодателите разходите за работни заплати са с най-висок дял. Ръстът на работната заплата от началото на кризата през 2009 г. рефлектира в нарастване на дела на разходите за нея с 1,5 п.п. от 79,3 % на 80,8 % през 2009 г. Това

нарастване е по-слабо в сравнение с предкризисните години, през които за 2008 г. то е 2,04 п.п., за 2007 г. - е 2,55 п.п., а за 2006 г. - е 3,51 п.п.

През първата година на кризата освобождаването на част от наетите поради свиването на производството и недостига на средства, доведе до увеличаване на разходите за обезщетения с 0,17 п.п. от 1,53 % на 0,17 %.

ТАБЛИЦА 17 СТРУКТУРА НА РАЗХОДИТЕ ЗА ТРУД НА РАБОТОДАТЕЛИТЕ ЗА НАЕТИ ЛИЦА ПО ТРУДОВОИ СЛУЖЕБНО ПРАВООТНОШЕНИЕ, 2008 – 2009 г.

	Общо	Разходи за работна заплата	Обезщетения	Социални и здравни осигуровки за сметка на работодателите	Др.социални разходи и надбавки	Данък върху социалните разходи
2008 г.	100.00	79.29	1.53	16.92	2.20	0.06
2009 г.	100.00	80.79	1.70	15.30	2.16	0.05
		1.50	0.17	-1.62	-0.04	-0.01

Източник: НСИ и собствени изчисления

С измененията в осигурителните вноски (от 26,5% на 22, 5% за ДОО и от 6% на 8% за ЗОВ в сила от 2009 г.) от една страна и от друга - свиването на заетостта, разходите на работодателите за дължимите от тях социални и здравни осигуровки намаляват с 1,62 п.п. от 16,92 % на 15,3 % за 2009 г. спрямо предкризисната 2008 г. В общата съвкупност на разходите на работодателите продължава да намалява делът на социалните разходи и данъците върху тях, но с по-слаби темпове спрямо предкризисните години.

4.1.4. СТРУКТУРА НА СРЕДНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ДОХОД НА ЗАЕТИТЕ В ТРУДОСПОСОБНА ВЪЗРАСТ ЛИЦА

Осигурените в трудоспособна възраст лица общо за страната през 2010 г. са 2 801 хил. души, като делът на жените е 52,7 % при 47,3 % за мъжете. Спрямо предходната година осигурените лица са 6,9 % по-малко, в т.ч. за жените – спадът е 6,1 %, а за мъжете - 7,7 %. Осигурените лица спрямо предкризисната 2008 г. намаляват с цели 9,7 %, като при жените спадът е 7,1 %, а при мъжете е по-висок - 12,5 %.

- Съотношението на мъжете и на жените към общия брой осигурени лица за страната в периода на кризата остава приблизително постоянен, като в градовете осигуряващите се лица са общо 91,9 %, докато в селските райони техният дял е едва 8,1 % /пренебрежимо малък/, В градовете за двете години на криза делът на жени нараства с 0,2 п.п. от 91,7 % на 91,9 %, докато този на мъжете спада с 0,3 п.п. от 92,1 % на 91,8 %.
- Данните говорят, че в страната основната заетост се създава в градовете. В тях и доходите, които се получават, са по-високи от средните за страната – осигурителният доход в тях е с 0,8 % по-висок от този за страната. Това изисква промяна в политиката, приемане на специални комплексни мерки, насочени към създаване на благоприятни условия за развитие на икономическа дейност в селските райони, задържане на хората и предотвратяване на тяхното обезлюдяване.
- В градовете спадът при жените за 2010 г. спрямо предкризисната 2008 г. е 6,9 % и е по-слаб от средния им за страната, докато при мъжете е обратното – в градовете те намаляват по-бързо от средното им намаление за страната /12,7 %/.
- СОД за жените през 2010 г. е с 5,6% по-нисък от осигурителния доход за страната, а за мъжете той е по-висок от СОД за страната с 5,2%. Съотношението между СОД за жените и този за мъжете за 2010 г. е 9,9% в полза на мъжете, а за градовете е 8,6%, което

показва, че за градовете доходите между мъжете и жените се различават по-слабо, докато в селските райони разликата в доходите на мъжете и жените е по-значителна.

- Разликата, обаче, в осигурителните доходи на мъжете и жените в периода 2008 – 2010 г. постепенно се стопява. За периода съотношението намалява с 1,9 п.п. от 11,8 % на 9,9 % за страната, а за градовете – с 1,8 п.п. от 10,4 % на 8,6 %.
- При жените СОД нараства по-бързо отколкото при мъжете с 20 %, а за мъжете - 17,4 %, при общ ръст на СОД от 18,5 % за страната. Въпреки това за 2010 г. СОД за жените е по-нисък с 4,4 % спрямо средния за градовете, а за мъжете в градовете СОД е 4,6 % по-висок от средния осигурителен доход за градовете.

4.1.4.1. Самоосигуряващи се лица в трудоспособна възраст

Самоосигуряващите се лица в трудоспособна възраст за 2010 г. са само 8,8 % от осигурените в страната лица, като съотношението между жените и мъжете е 41 % на 59 % в полза на мъжете. Средният им осигурителен доход е 23,2 % по-нисък от средния осигурителен доход за страната, в т.ч. за жените – 18,3 % от СОД за жените в страната, а за мъжете - 32,1 % от този за мъжете в страната.

- За двугодишния период 2008 – 2010 г. самоосигуряващите се лица спадат с 2,1 %, като за жените спадът е 2,7 %, а при мъжете – 1,7 %. Но в същия период СОД на самоосигуряващите се лица за страната бележи ръст от 73,1 %, като за жените той е 72,7 %, а за мъжете – 73,3 %.
- Средният осигурителен доход при жените остава по-висок от този за мъжете със 2 %, като за самоосигуряващите се във възрастовата група на 24-35 годишните разликата е най-голяма – 11,2 % в полза на СОД за жените.
- Най-малка разлика в осигурителния доход за мъжете и жените има в групата на 55-64 годишните, като тя е 1,2 % в полза на мъжете.
- Най-голям спад на самоосигуряващите се в страната лица за 2010 г. спрямо предкризисната 2008 г. се отчита в групата на 25-34 годишните – 11 %, а най-малък – в групата на 34-44 г. – само 0,4 %. В условията на криза единствено в групата самоосигуряващите се на 55-64 г., чиито дял е един от най-ниските, се наблюдава ръст от 8,2 %. Тук разликата между мъжете и жените е най-голяма 38,2 % в полза на мъжете, въпреки че жените нарастват по-бързо за 2010 спрямо 2008 г. – с 10,8 %, при само 6,7 % за мъжете.
- Най-малко изменение за самоосигуряващите се жени се наблюдава за 34-44 годишните, при които спадът е само 1,1 %, а при мъжете на същата възраст – 0,1 %.
- СОД за жените във възрастовия диапазон 15-24 г. е с най-голямо отклонение като изостава с 30,2 % от СОД за жените в страната. Подобна е зависимостта и при мъжете от тази възрастова група, като при тях отклонението е 41,5 % от този за мъжете.

Най-голям ръст в СОД за страната за периода 2008 – 2010 г. е във възрастовата група на 45-54 годините – приблизително 76 %, в т.ч. той е най-висок за жените в същата възрастова група – 80,2 %, а за мъжете – най-голям ръст на СОД има в групата на младежите до 34 годишна възраст, в т.ч. 77 % за 15-24 годишните и от възрастовата група на 25-34 г. – 74,4 %.

Най-нисък ръст на СОД за страната за двугодишния период е в групата на 15-24 годишните – 65,7 % При жените той е най-нисък във същата възрастова група – 53,1 %, а за мъжете е най-нисък за 55-64 годишните – 69,1 %.

4.1.4.2. Заети по трудови и служебни правоотношения /наети лица/

Осигурените лица, наети по трудови и служебни правоотношения за страната в трудоспособна възраст за 2010 г. представляват 88 % от всички осигурени в страната лица. Спадът при тях за двете кризисни години /2008 г. – 2010 г./ е 11,1 %. Техният среден осигурителен доход превишава с 4,7 % този за страната, като СОД на тези лица за същия период нараства със 17,1 %.

- Жените представляват 53,9 % от тези лица през 2010 г., а този на мъжете – 46,1 %. Делът на жените по трудови и служебни правоотношения представляват 90,1 % от всички осигурени за страната жени., а този на мъжете – 85,7 % от всички осигурени мъже в страната. За двете години на криза спадът при жените е 8,2 %, а този на мъжете – 14,3 %.
- СОД за жените е 6,3 % по-нисък от този на жените в страната, докато мъжете по трудови и служебни правоотношения имат 7 % по-висок от СОД за мъжете в страната. Разликата в СОД за жените и мъжете е 12,4 % в полза на този за мъжете. Но за двете години, 2010 спрямо 2008 г. СОД за жените нараства по-бързо от този на мъжете – с 18,8 % спрямо 16 % за мъжете.
- По групи професии през 2010 г. за страната най-голям е делът на осигурените по трудови и служебни правоотношения лица в групата на «Професии, неизискващи специална квалификация» - 21,2 %, като спадът за двете години е 16,3 % в т.ч. жените са 20,8 % от всички жени, а мъжете са 21,7 % от всички мъже и «Персонал зает с услуги за насел., охрана и търговия» - 18 %, в т.ч. жени – 22,3 % и мъже – 12,9 %. СОД за тях е най-ниският за страната и е съответно 39,2 % и 36,3 % от средния за страната, като разликата между СОД на жените и този на мъжете е само 9,5 % в полза на мъжете. Спрямо 2008 г. СОД в тези две квалификационни групи е нараствал съответно със 24,1 % и 21,6 %.
- С най-нисък дял за 2010 г. са осигурените по трудови и служебни отношения лица в «Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство» - 0,5 % от общо осигурените наети лица, а спадът при тях за двете години е 20,3 % и в «Ръководни служители» - 4,3 %, като спадът е само 2,7 %, най-ниският във всички квалификационни групи професии. СОД за тези две квалификационни групи професии е съответно 25,6 % от средния за страната с ръст от 27,7 % за двете години, а за ръководните служители СОД е 2,1 пъти по-висок от СОД общо за страната като това е най-високият СОД по квалификационни групи професии, но ръстът тук за двугодишния период е най-нисък – само 10,6 %.
- СОД за страната за периода от две години има най-висок ръст в «Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство» - 27,7 % и най-нисък за ръководните служители.
- СОД за жените е с най-висок ръст в групите професии «Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство» и «Професии, неизискващи специална квалификация» - 30,4 %, а за мъжете – в «Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство» - 24,9 % за периода от две години.
- Най-голяма е разликата за 2010 г. между СОД за мъжете и за жените в групата на «Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии» - 36,8 % в полза на мъжете, а най-ниска – в групата на ръководните служители – само 3,1 % в полза отново на мъжете.

ТАБЛИЦА 18 Осигурени лица, наети лица и среден осигурителен доход. Изт.: НОИ и собствени изчисления

	2008	2009	2010
Общ брой осигурени за страната, в т.ч.	3 103	3 007	2 801
Изменение предх. Период		-3,1 %	-6,9 %
дял жени	51,2 %	52,2 %	52,7 %
дял мъже	48,8 %	47,8 %	47,3 %
Съотношение жени/мъже	2,4 %	4,5 %	5,3 %
* дял в градовете	91,9 %	91,8 %	91,9 %
дял жени	91,7 %	91,7 %	91,9 %
дял мъже	92,1 %	91,9 %	91,8 %
СОД	451	497	534
Изменение спрямо предх. период на СОД за страната, в т.ч.		10,1 %	7,6 %
за жените		11,3 %	7,9 %
за мъжете		9,3 %	7,4 %
СОД-жени/мъже	-11,8 %	-10,2 %	-9,9 %
* в градовете		10,1 %	7,1 %
за жените		11,1 %	7,4 %
за мъжете		9,3 %	7,0 %
СОД-жени/мъже	-10,4 %	-8,9 %	-8,6 %
Общ брой осигурени по тр. и сл. правоотн. за страната, в т.ч.	2 772	2 654	2 464
Изменение /база 2008 г./		-4,3 %	-11,1 %
дял жени	52,2 %	53,3 %	53,9 %
дял мъже	47,8 %	46,7 %	46,1 %
* в градовете	92,6 %	92,6 %	92,5 %
дял жени	92,4 %	92,5 %	92,5 %
дял мъже	92,9 %	92,8 %	92,6 %

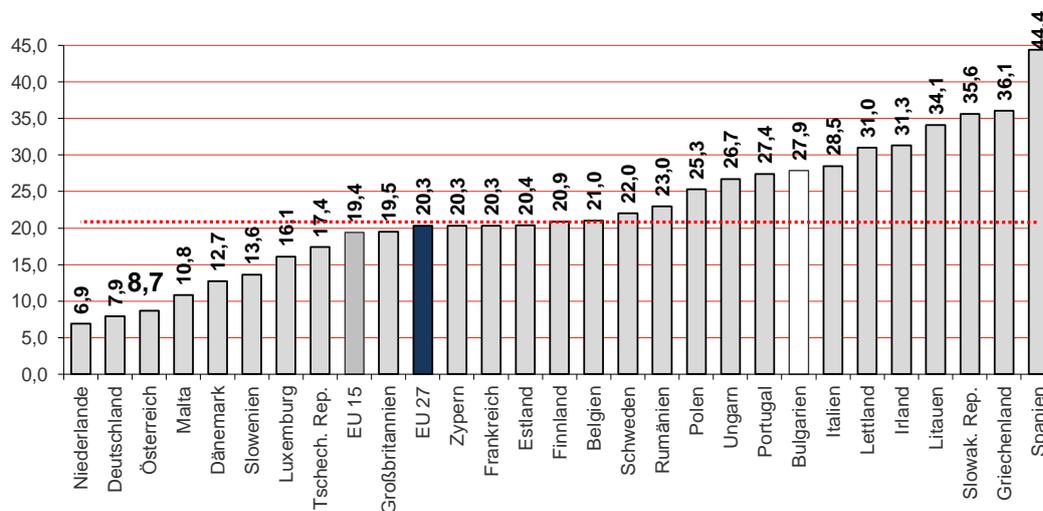
По възрастови групи най-голям спад за двете години се наблюдава при 15-24 годишните заети по трудови и служебни правоотношения и то във всички квалификационни групи професии. Спадът при тях е с 23,4 % при 11,1 % за осигурените за страната по трудови и служебни правоотношения лица в трудоспособна възраст. Младите хора бяха първите, които кризата засегна най-силно. Младежката заетост е проблем в целия ЕС и на нея се обръща специално внимание. В реч на председателя на ЕК пред ЕП през септември 2011 г. специално се обръща внимание на драматичното положение на младите хора на пазара на труда, като най-неотложен социален въпрос за разрешаване. Въпросът за състоянието на младите хора на пазара на труда за всяка една отделна държава-членка ще бъде във фокуса на ЕК през следващите години. По данни на Евростат към 31.05.2011 г. делът на младежката безработица в ЕС-15 е 19,4 %, за ЕС-27 е 20,3 %, а в България е 27,9 % – 7,6 п.п. по-висока от средната за ЕС.

- Най-голям спад на младите хора у нас за двете години се наблюдава в квалификационната група «Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии» - 46,7 %, като техният дял е 0,6 % от всички осигурени по трудови и служебни отношения лица за страната. Техният СОД е 443 лв. при 559 лв. общо в тази възрастова група за страната, което представлява 20,8 % но нисък СОД, а спрямо СОД в същата квалификационна група - 21 % по-нисък.
- Най-голям дял тази възрастова група има в «Персонал зает с услуги за населението, охрана и търговия» - 3 % от осигурените за страната и спадът им е най-слаб – 8,9 % спрямо 2008 г. Данните показват, че този вид дейност се оказва основен за заетостта на младите хора.
- Най-нисък е дела на тази възрастова група в квалификационната група «Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство» - 0,03 %, както и при

ръководния персонал – едва 0,05 % от осигурените за страната лица по трудови и служебни правоотношения.

- Делът на жените от тази възрастова група е 0,2 %, като техният СОД е най-ниският.
- През първото полугодие на 2011 г. осигурените лица по основни икономически дейности и квалификационни групи професии, за които се определят минимални осигурителни прагове, са общо 1 927 хил., с 319,8 хил. по-малко в сравнение със същия период на предходната година. Техният среден осигурителен доход (СОД) за периода е 582,15 лв., т.е. налице е спад от 14,2 %. За същия период обаче ръста на СОД е само 5,8 % (от 550 лв. на 582 лв.).
- През 2011 г. най-голям е делът и броя на лицата в „Персонал, зает с услуга за населението, търговията и охраната” – 404 хил. (21 %), чийто СОД е един от най-ниските - 368,78 лв.. за периода следвани от лицата в Машинни оператори и монтажници и Професии неизискващи специална квалификация с почти равен брой и дял от по 276 хил. (14,3 %), но разликата в техния СОД е голяма почти 200 лв. в полза на операторите на машини и съоръжения. (Таблица 1. - по данни на НОИ и собствени изчисления).
- С най-висок осигурителен доход за периода са лицата в първите три квалификационни групи професии, в т.ч. „работодателите” – 1 166 лв., „специалисти” – 957 лв. и „технически и приложни специалисти” – 805 лв. Техният брой и относителен дял в същото време е най-нисък, съответно – 124 хил. (0,6 %), 208 хил. (10,8%) и 179 хил. (9,3 %). С най-нисък СОД.

ФИГУРА 15 Дял на младежката безработица в рамките на ЕС

Източник: Доклад на Роланд ХАНАК, Австрия, двустранна конференция по политиките на пазар на труда, 29-30.09.2011 г., гр.София

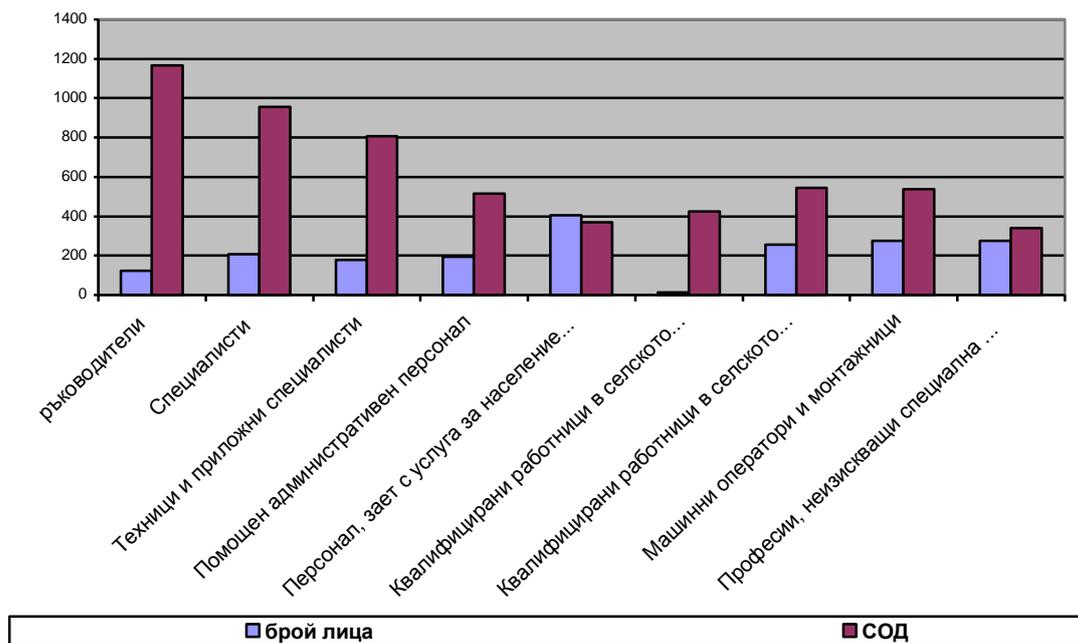
ТАБЛИЦА 19 Осигурени лица по основни икономически дейности и квалификационни групи професии

/в хил./ /в лв./	общо	Клас 1	Клас 2	Клас 3	Клас 4	Клас 5	Клас 6	Клас 7	Клас 8	Клас 9
Q1`2010 г.										
Брой	2 247,7	137,34	277,5	249,3	245	410,5	12,6	252,7	309,4	353,3
СОД	550.06	1 084.29	876.27	706.53	481.78	339.84	393.42	521.46	524.16	316.04
Q1`2011 г.										
Брой	1 927,8	123,5	208	179,2	195,4	404	11,4	254,6	276	276,3
СОД	582.15	1 165.78	957.20	805.63	513.80	368.78	425.88	543.37	537.88	340.44

Изменение 2010г.= 100										
Брой	-319.8	-13.8	-69.5	-70.1	-49.6	-6.6	-1.2	1.9	-33.9	-77.0
в %	-14.2%	-10.1%	-25.0%	-28.1%	-20.2%	-1.6%	-9.7%	0.8%	-11.0%	-21.8%
СОД	32.09	81.49	80.93	99.10	32.02	28.94	32.46	21.91	13.71	24.41
в %	5.8%	7.5%	9.2%	14.0%	6.6%	8.5%	8.3%	4.2%	2.6%	7.7%
Изменение 2008г.=100										
Брой	-419.6	-7.9	-70.1	-76.7	-53.7	-20.2	-3.1	-26.5	-41.9	-119.6
в %	-17.9%	-6.0%	-25.2%	-30.0%	-21.6%	-4.8%	-21.5%	-9.4%	-13.2%	-30.2%
СОД	47.10	406.82	93.82	112.15	41.28	34.95	53.96	34.20	18.24	27.11
в %	8.8%	53.6%	10.9%	16.2%	8.7%	10.5%	14.5%	6.7%	3.5%	8.7%

Източник: НОИ и собствени изчисления

ФИГУРА 16 СРЕДЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ДОХОД И БРОЙ ЛИЦА ПО КВАЛИФИКАЦИОННИ ГРУПИ ПРОФЕСИИ

Източник: НОИ

4.1.4.3. Заети по трудови и служебни правоотношения лица по региони

В десетте предварително предложени области: София-град, Пловдив, Бургас, Варна, Стара Загора, Русе, Благоевград, Велико Търново, Шумен и Враца през 2010 г. общият брой на заетите по трудови и служебни правоотношения /наети лица/ е 1 237,2 хил. души, от които 584 хил. жени и 653,2 хил. мъже. Делът на общо наетите лица в тези области спрямо общия брой на наетите в страната лица е 48,2 %, т.е. в 10-те области се осигурява работа на почти половината от наетите в страната лица.

В 10-те области жените по трудови и служебни правоотношения са по-малко от мъжете, като:

- Делът на жените е 47,2 % от наетите в тези области лица, а спрямо всички наети жени в страната – 42,4 %;
- Мъжете представляват 52,8 % от наетите в тези области лица и 55 % от мъжете в страната, т.е. над половината от всички мъже по трудови и служебни правоотношения работят в тези 10 области.

- Във всички области делът на жените е по-нисък от този на мъжете с изключение на област Благоевград, в която жените са повече от мъжете със 11,4 хил. души. Мъжете в тази област са 72 % от жените в нея.
- С най-голям брой и дял на наетите лица на първите три места се нареждат София-град, в която работят 521,3 хил. души, представляващи 20,3 % от наетите в страната, т.е. в София-град са близо ¼ от работещите по трудови и служебни правоотношения в страната. Следвана от Пловдив със 179,5 хил. души /7 %/, които са близо 3 пъти по-малко от София-град. На трето място се нарежда Варна със 115 хил. души /4,5 %/ и които са 4½ от работещите в София-град по трудови и служебни правоотношения.
- На последно място с най-нисък брой и дял се нарежда област Шумен с 29 хил. души, представляващи едва 1,1 % от общо наетите в страната лица, като жените тук са 13,2 хил. души и се нареждат на предпоследно място сред жените в 10-те области, а мъжете са на последно място сред мъжете в тези области – 15,9 хил. души.
- Най-голяма е разликата между мъжете и жените в област София-град – 36,3 хил. души в полза на мъжете, а най-малка в област Враца – 3,4 хил. души.

ТАБЛИЦА 20 Осигурени по трудови и служебни правоотношения лица по области през 2010 г.

№	област	общо	дял	област	жени	дял	област	мъже	дял
	Общо за страната	2 566 645			1 379 096			1 187 549	
1	8 р.	521 275	20.3%	8 р.	242 470	17.6%	8 р.	278 805	23.5%
2	6 р.	179 464	7.0%	6 р.	85 775	6.2%	6 р.	93 689	7.9%
3	3 р.	115 007	4.5%	3 р.	53 621	3.9%	3 р.	61 386	5.2%
4	9 р.	90 782	3.5%	2 р.	43 363	3.1%	9 р.	52 470	4.4%
5	2 р.	89 015	3.5%	1 р.	41 032	3.0%	2 р.	45 652	3.8%
6	1 р.	70 659	2.8%	9 р.	38 312	2.8%	4 р.	30 537	2.6%
7	4 р.	56 858	2.2%	7 р.	27 045	2.0%	1 р.	29 627	2.5%
8	7 р.	55 884	2.2%	4 р.	26 321	1.9%	7 р.	28 839	2.4%
9	5 р.	29 240	1.1%	10 р.	13 210	1.0%	5 р.	16 294	1.4%
10	10 р.	29 101	1.1%	5 р.	12 946	0.9%	10 р.	15 891	1.3%
	Общо в 10-те обл.	1 237 285	48.2%		584 095	42.4%		653 190	55.0%

Легенда: 1 р. – БЛАГОЕВГРАД; 2 р. – БУРГАС; 3 р. – ВАРНА; 4 р. – ВЕЛИКО ТЪРНОВО; 5 р. – ВРАЦА; 6 р. – ПЛОВДИВ; 7 р. – РУСЕ; 8 р. – СОФИЯ-ГРАД; 9 р. – СТАРА ЗАГОРА; 10 р. – ШУМЕН

Източник: НОИ и собствени изчисления

За всичките 10 избрани области се наблюдава спад на заетите по трудови и служебни правоотношения спрямо предкризисната 2008 г., като:

- общото намаление на броя на лицата по трудови и служебни правоотношения от 10-те области е 153,2 хил. души, чиито дял е 52,2 % от общия брой на освободените лица за страната – 292 хил. души със спад от 10,2 % спрямо 2008 г., т.е. повече от половината изгубили работата си лица в периода 2008 – 2010 г. се намират в тези 10 области.
- жените в 10-те области намаляват със 38,1 хил. души, чиито дял е 36,4 % от общата съвкупност на освободените жени в страната – 105 хил. жени /спад от 7,1 %/ спрямо 2008 г. Намалението на жените е много по-слабо отколкото при мъжете. Мъжете спадат със 114,2 хил. души с дял от 61,1 % от общото намаление на мъжете за страната – 1987 хил. души /спад от 13,6 %/ при база 2008 г. Намалението при мъжете в 10-те области е 3 пъти повече от това при жените.
- най-голямо е намалението на броя на заетите по трудови и служебни правоотношения в област София-град – 34,2 хил. души, но това представлява спад едва от 6,2 % спрямо 2008 г.

и който спад е най-ниският спад между 10-те области, поради големия брой и дял на работещите по трудови и служебни правоотношения в тази област.

- на второ място по намаление на броя на работещите е област Варна – 27 хил. души, представляващ спад от 19 % спрямо 2008 г., с който спад се нарежда на първо място между 10-те области.
- най-малко е намалението на броя на лицата в област Враца – 5,2 хил. души, чиито спад от 15,1 % спрямо 2008 г. е на 6-то място между 10-те области.
- сред жените от 10-те области най-голямо е намалението в броя им за област Благоевград – 7,2 хил. души, представляващ спад от 14,8 % спрямо 2008 г., с който спад заема второ място по спад сред 10-те области. Най-малко е намалението по брой в област Стара Загора – 1,3 хил. души, чиито спад е едва 0,5 % и с който се нарежда на последно място по спад между 10-те области.
- сред мъжете от 10-те области най-голямо е намалението в област Стара Загора – 32,9 хил. души, чиито спад е 10,6 % при база 2008 г. и с който се нарежда на последно място по спад между 10-те области. Най-слабо е намалението в област Враца – 3,4 хил. души със спад от 17,2 % при база 2008 г. с който се нарежда на 5-то място по спад между 10-те области.
- със спад от 25,9 % спрямо 2008 г. област Варна се нарежда на първо място по спад сред 10-те области. Тук намалението на мъжете е с 21,4 хил. души спрямо 2008 г. и заема 2-ро място сред 10-те области.

ТАБЛИЦА 21 ИЗМЕНЕНИЕ НА ЛИЦАТА ПО ТРУДОВИ И СЛУЖЕБНИ ПРАВООТНОШЕНИЯ ПО ОБЛАСТИ ПРИ БАЗА 2008 Г.

№	Област	общо	2010/2008		общо	2010/2008		общо	2010/2008			
	Общо за страната	-291 752	-10.2%			-104 790	-7.1%			-186 962	-13.6%	
1	8 р.	-34 252	-19.0%	3 р.	1 р.	-7 150	-16.1%	10 р.	8 р.	-32 941	-25.9%	3 р.
2	3 р.	-27 064	-18.2%	1 р.	3 р.	-5 638	-14.8%	1 р.	3 р.	-21 426	-24.2%	2 р.
3	2 р.	-19 336	-17.8%	2 р.	6 р.	-5 335	-14.1%	7 р.	2 р.	-14 584	-22.5%	1 р.
4	6 р.	-17 516	-17.3%	10 р.	2 р.	-4 752	-12.3%	5 р.	6 р.	-12 181	-18.2%	10 р.
5	1 р.	-15 731	-15.7%	7 р.	7 р.	-4 444	-10.0%	4 р.	1 р.	-8 581	-17.2%	5 р.
6	7 р.	-10 407	-15.1%	5 р.	4 р.	-2 913	-9.9%	2 р.	9 р.	-6 312	-17.1%	7 р.
7	9 р.	-8 522	-12.6%	4 р.	10 р.	-2 533	-9.5%	3 р.	7 р.	-5 963	-14.8%	4 р.
8	4 р.	-8 224	-8.9%	6 р.	9 р.	-2 210	-5.9%	6 р.	4 р.	-5 311	-11.5%	6 р.
9	10 р.	-6 074	-8.6%	9 р.	5 р.	-1 810	-5.5%	9 р.	10 р.	-3 541	-10.7%	9 р.
10	5 р.	-5 196	-6.2%	8 р.	8 р.	-1 311	-0.5%	8 р.	5 р.	-3 386	-10.6%	8 р.
	Общо в 10-те обл.	-152 322				-38 096				-114 226		
	Дял	52,2%				36,4%				61,1%		

Легенда: 1 р. – БЛАГОЕВГРАД; 2 р. – БУРГАС; 3 р. – ВАРНА; 4 р. – ВЕЛИКО ТЪРНОВО; 5 р. – ВРАЦА; 6 р. – ПЛОВДИВ; 7 р. – РУСЕ; 8 р. – СОФИЯ-ГРАД; 9 р. – СТАРА ЗАГОРА; 10 р. – ШУМЕН

Източник: NOI и собствени изчисления

4.2. АНАЛИЗ НА ДОХОДИТЕ И НА СРЕДНИЯ МЕСЕЧЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ДОХОД ПРЕЗ 2011Г. НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОРИТЕ И РЕГИОНИТЕ, В КОИТО ЩЕ СЕ РАЗКРИВАТ РЕФЕРЕНТНИ ЗВЕНА

Съгласно референтната рамка, в резултат на извършения анализ по региони, предварително предложените 10 области са: София-град, Пловдив, Бургас, Варна, Стара Загора, Русе, Благоевград, Велико Търново, Шумен и Враца.

От извършения секторен анализ са посочени предварително следните 20 водещи икономически дейности и сектори с кодове по КИД 2008: Селско стопанство – сектор А; Производство и преработка на месо; производство на месни продукти, без готови ястия (10.1); Производство на напитки (11); Производство на облекло (14); Производство на химични продукти (20); Производство на изделия от каучук и пластмаси (22); Производство на изделия от други неметални минерални суровини (23); Производство на основни метали (24); Производство на метални изделия, без машини и оборудване (25); Производство на електрически съоръжения” (27); Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение” (28); Производство, пренос и разпределение на електрическа енергия” (35.1); Управление на отпадъци и възстановяване” (кодове 38 и 39); Строителство” (Група F - кодове 41, 42, 43); Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети” (46); Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети” (47); Сухопътен транспорт” (49); Хотелиерство и Ресторантьорство” (кодове 55 и 56); Финансови и застрахователни дейности” (група K - кодове 64, 65, 66); Операции с недвижими имоти” (група L - код 68)

4.2.1. АНАЛИЗ НА ДОХОДИТЕ И СРЕДНИЯ МЕСЕЧЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ДОХОД ПРЕЗ 2011 Г. ПО СЕКТОРИ

В двадесетте водещи икономически дейности и сектори през 2010 г. по трудови и служебни правоотношения са заети общо 1 384 хил. души, чиито дял е 53,9 % от заетите в страната по трудови и служебни правоотношения лица. В двадесетте водещи икономически дейности работят повече от половината лица в страната.

СОД за 20-те водещи дейности и сектори е общо 517 лв., който е с 49,36 лв. по-нисък от средния за страната. Жените общо в тези области са по-повече от мъжете със 5,2 хил. души, но техният СОД е по-нисък от този на мъжете с 88 лв.. СОД за жените е 472 лв. и е с 61 лв. по-нисък от този за жените в страната, а СОД за мъжете – 560 лв., който е с 40 лв. по-нисък от СОД за мъжете в страната.

На секторно равнище:

- Най-висока заетост осигурява Сектор „Преработващата промишленост”. В него са наети общо 544,7 хил. души с дял от 21,7 % от наетите в страната лица, чиито СОД е по-нисък от средния за страната на наетите лица със 58,9 лв..
- Следващите 3 сектора, осигуряващи висока заетост са:
 - търговията - 522,2 хил. души /20,8 %/ със СОД от 459,79 лв. и е по-нисък от средния за страната със 108 лв.;
 - транспорта – 141,9 хил. души /5,7 %/ със СОД от 614,61 лв., който е с 46 лв. по-висок от СОД за страната. Съотношението между мъжете и жените е 52 % в полза на мъжете, а СОД на мъжете е по-висок от този на жените с 54 лв.;
 - хотелиерството и ресторантьорството – 121 хил. души /4,7 %/, чиито СОД е 341,74 лв., който е по-нисък с 224 лв. от СОД за страната и е най-ниският на секторно равнище. Разликата в броя между мъжете и жените – с 43,2 хил. души в полза на жените, които са двойно повече от мъжете. Техният СОД, обаче е по-нисък от този на мъжете със 29 лв.
- Най-ниска заетост на секторно равнище по трудови и служебни правоотношения осигурява секторът на недвижимите имоти – 25,1 хил. души, едва 1 % от наетите в страната лица. СОД за недвижимите имоти е 529,47 лв. и е по-нисък от този за страната

с 39 лв.. Разликата между мъжете и жените в този сектор е 2,6 хил. души в полза на жените. Разликата между СОД за жените и СОД за мъжете е 29 лв. в полза на мъжете.

ТАБЛИЦА 22 ОСИГУРЕНИ ПО ТРУДОВИ И СЛУЖЕБНИ ПРАВООТНОШЕНИЯ ЛИЦА ПРЕЗ 2010 Г. ПО СЕКТОРИ

№	Иконом. дейност	общо	дял	Иконом. дейност	жени	дял	Иконом. дейност	мъже	дял
	Общо за страната	2 566 645			1 379 096			1 187 549	
1	16 д.	253 071	9.9%	16 д.	180 571	13.1%	14 д.	142 646	12.0%
2	15 д.	231 161	9.0%	15 д.	110 083	8.0%	15 д.	121 078	10.2%
3	14 д.	175 526	6.8%	4 д.	100 233	7.3%	16 д.	72 500	6.1%
4	18 д.	121 054	6.0%	18 д.	82 126	6.0%	17 д.	64 415	5.4%
5	4 д.	111 796	4.4%	19 д.	45 380	3.3%	1 д.	45 265	3.8%
6	17 д.	85 323	3.3%	14 д.	32 880	2.4%	18 д.	38 928	3.3%
7	1 д.	67 557	2.6%	1 д.	22 292	1.6%	9 д.	36 351	3.1%
8	19 д.	62 575	2.4%	17 д.	20 908	1.5%	11 д.	21 328	1.8%
9	9 д.	53 652	2.1%	9 д.	17 301	1.3%	12 д.	21 133	1.8%
10	11 д.	28 896	1.1%	20 д.	13 845	1.0%	19 д.	17 195	1.4%
11	12 д.	27 782	1.1%	6 д.	9 955	0.7%	7 д.	17 032	1.4%
12	20 д.	25 069	1.0%	2 д.	9 435	0.7%	6 д.	13 558	1.1%
13	7 д.	23 853	0.9%	10 д.	8 239	0.6%	4 д.	11 563	1.0%
14	6 д.	23 513	0.9%	11 д.	7 568	0.5%	20 д.	11 224	0.9%
15	10 д.	18 913	0.7%	7 д.	6 821	0.5%	10 д.	10 674	0.9%
16	2 д.	18 152	0.7%	12 д.	6 649	0.5%	8 д.	10 411	0.9%
17	3 д.	15 216	0.6%	3 д.	6 013	0.4%	3 д.	9 203	0.8%
18	13 д.	14 994	0.6%	13 д.	5 838	0.4%	13 д.	9 156	0.8%
19	8 д.	13 487	0.5%	5 д.	5 504	0.4%	2 д.	8 717	0.7%
20	5 д.	12 615	0.5%	16 д.	3 076	0.2%	5 д.	7 111	12.0%
		1 384 205	53.9%		694 717	50.4%		689 488	58.1%

легенда:

1 д - Селско стопанство – сектор А;
2 д - Производство и преработка на месо; производство на месни продукти, без готови ястия (10.1);
3 д - Производство на напитки (11);
4 д - Производство на облекло (14);
5 д - Производство на химични продукти (20);
6 д - Производство на изделия от каучук и пластмаси (22);
7 д - Производство на изделия от други неметални минерални суровини (23);
8 д - Производство на основни метали (24);
9 д - Производство на метални изделия, без машини и оборудване (25);
10 д - Производство на електрически съоръжения” (27);
11 д - Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение” (28);
12 д - Производство, пренос и разпределение на електрическа енергия” (35.1);
13 д - Управление на отпадъци и възстановяване” (кодове 38 и 39);
14 д - Строителство” (Група F - кодове 41, 42, 43);
15 д - Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети” (46);
16 д - Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети” (47);
17 д - Сухопътен транспорт” (49);
18 д - Хотелиерство и Ресторантьорство” (кодове 55 и 56);
19 д - Финансови и застрахователни дейности” (група K - кодове 64, 65, 66);
20 д - Операции с недвижими имоти” (група L - код 68)

Източник: НОИ и собствени изчисления

За 20-те водещи икономически дейности:

- СОД е по-висок от средния за страната само за 8 от дейностите – „Производство, пренос и разпределение на електрическа енергия” (35.1) – с 816 лв., с ръст от 144 %; „Финансови и застрахователни дейности” (група K - кодове 64, 65, 66) – с 510 лв. /90 %/;

„Производство на основни метали” (24) – с 297 лв. /51,9 %/; „Производство на химични продукти” (20) – със 140 лв. /25 %/; „Производство на напитки” (11) – с 98 лв. /17 %/; „Производство на изделия от други неметални минерални суровини” (23) – с 80 лв. /14 %/; Производство на електрически съоръжения” (27) – със 68 лв. /12 %/; и „Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение” (28); – само с 56 лв. /10 %/.

- СОД за жените е по-висок от средния за жените в страната в 7 от всички водещи дейности, които са почти същите – „Производство, пренос и разпределение на електрическа енергия” (35.1) – със 759 лв. представляващ ръст от 142 %; „Финансови и застрахователни дейности” (група К - кодове 64, 65, 66) – с 509 лв. /96 %/; „Производство на основни метали” (24) – с 282 лв. /53 %/; „Производство на изделия от други неметални минерални суровини” (23) – с 117 лв. /22 %/; „Производство на химични продукти” (20) и „Производство на напитки” (11) – със по 79 лв. /15 %/; „Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение” (28); – само с 41 лв. /8 %/.
- СОД за мъжете е по-висок от средния за мъжете в страната в същите 8 водещи дейности – „Производство, пренос и разпределение на електрическа енергия” (35.1) – с 810 лв. /ръст от 135 %/; „Финансови и застрахователни дейности” (група К - кодове 64, 65, 66) – с 559 лв. /93 %/; „Производство на основни метали” (24) – с 278 лв. /46 %/; „Производство на химични продукти” (20) – със 177 лв. /29 %/; „Производство на електрически съоръжения” (27) – със 114 лв. /19 %/; „Производство на напитки” (11) – с 97 лв. /16 %/; „Производство на изделия от други неметални минерални суровини” (23) – с 44 лв. /7 %/; „Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение” (28); – само с 38 лв. /6 %/.
- Най-високият СОД за 2010 г. е в енергийния сектор, следван от този във финансовия сектор, като:
 - в енергетиката СОД е 1 335 лв., което е с 766 лв. /134,8 %/ над СОД за страната. СОД за енергетиката представлява 2,3 пъти над СОД за страната. В този сектор работят по трудови и служебни отношения 34,7 хил. души, които представляват 1,3 % от наетите в страната лица, в т.ч. жени – 8,9 хил. /0,6 %/ и мъже – 25,8 хил. /2,2 %/ от наетите в страната жени и мъже;
 - във финансовия сектор СОД е един от най-високите – 1 076 лв., който е с 559 лв. по-висок от този за страната. СОД за финансовата и застрахователна дейност е почти двойно по-висок от СОД за страната, като осигурява заетост на 62,6 хил. души /2,4 %/ наети лица.
- Най-нисък СОД е в хотелиерството и ресторантьорството, търговията и селското стопанство, които са под СОД за страната:
 - в хотелиерството и ресторантьорството СОД е 341,74 лв., който е по-нисък с 239 лв. /40 %/ от СОД за страната, в т.ч. и за жените и за мъжете е най-нисък между 20-те икономически дейности;
 - в търговията СОД е 459,78 лв., със 106 лв. по-нисък от средния осиг.доход за страната;
 - в земеделието СОД е 480,78 лв., с 15 % по-нисък от СОД за страната, като в него наетите лица са 67,6 хил. души, представляващи 2,6 % от наетите в страната лица.

- За жените най-висок СОД спрямо СОД за жените в страната е в същите 2 сектора – енергетика и финанси, в които се наблюдава най-висок общ СОД. В енергетиката е най-висок и е 1 291,76 лв. и е 2,4 пъти над този за жените в страната. Той е по-нисък с 118 лв. /8 %/ от този за мъжете – 1 409,75 лв., който е 2,3 пъти по-висок от СОД за мъжете в страната и е също най-високият наблюдаван СОД през 2010 г.
- Най-нисък СОД при жените за 2010 г. е 332 лв., който е по-нисък със 201 лв. /38 %/ спрямо средният им за страната и е в хотелиерството и ресторантьорството, следван от този в „Производство на облекло” (14) – 334,52 лв. по-нисък със 198 лв. /37 %/ и в „Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети” (код 47) - 385,87 лв., по-нисък със 147 лв./28 %/.
- Най-нисък СОД при мъжете за 2010 г. спрямо средният им за страната е също в хотелиерството и ресторантьорството – 361,10 лв. по-нисък с 239 лв. /40 %/, следван от този в „Производство на облекло” (14) – 414,47 лв. по-нисък със 186 лв. /31,4 %/ и в „Производство на изделия от каучук и пластмаси” (код 22) - 425,33 лв. по-нисък със 175 лв. /29 %/ от средния за мъжете в страната.

ТАБЛИЦА 23 СОД за лицата по трудови и служебни правоотношения по сектори

№	2010 г.		общо		жени		мъже		разлика
	Ик.дейност	лв.	разлика	Ик.дейност	лв.	разлика	Ик.дейност	лв.	
1	12 д.	1381.57	815.57	12 д.	1291.76	758.76	12 д.	1409.75	809.75
2	19 д.	1076.12	510.12	19 д.	1042.05	509.05	19 д.	1159.3	559.30
3	8 д.	863.37	297.37	8 д.	814.66	281.66	8 д.	877.80	277.80
4	5 д.	705.75	139.75	7 д.	650.40	117.40	5 д.	776.88	176.88
5	3 д.	663.92	97.92	5 д.	612.06	79.06	10 д.	714.44	114.44
6	7 д.	645.84	79.84	3 д.	612.04	79.04	3 д.	696.81	96.81
7	10 д.	634.47	68.47	11 д.	574.37	41.37	7 д.	643.69	43.69
8	11 д.	621.99	55.99	за страната	533		11 д.	638.07	38.07
	за страната	566		10 д.	528.16	-4.84	за страната	600	
9	13 д.	544.20	-21.80	14 д.	523.47	-9.53	13 д.	593.83	-6.17
10	20 д.	529.47	-36.53	20 д.	515.6	-17.40	20 д.	544.32	-55.68
11	17 д.	522.65	-43.35	17 д.	508.15	-24.85	17 д.	527.25	-72.75
12	9 д.	519.28	-46.72	9 д.	505.02	-27.98	9 д.	525.60	-74.40
13	15 д.	510.13	-55.87	15 д.	494.07	-38.93	15 д.	524.22	-75.78
14	14 д.	505.19	-60.81	13 д.	464.93	-68.07	14 д.	500.56	-99.44
15	1 д.	480.78	-85.22	2 д.	451.31	-81.69	1 д.	495.28	-104.72
16	2 д.	471.94	-94.06	1 д.	450.49	-82.51	2 д.	492.49	-107.51
17	6 д.	416.00	-150.00	6 д.	402.63	-130.37	16 д.	448.04	-151.96
18	16 д.	404.50	-161.50	16 д.	385.87	-147.13	6 д.	425.33	-174.67
19	4 д.	342.90	-223.10	4 д.	334.52	-198.48	4 д.	414.47	-185.53
20	18 д.	341.74	-224.26	18 д.	332,00	-201.00	18 д.	361.1	-238.90
	Общо за 20 сектора	516.64	-49.36		472.37	-60.63		560.27	-39.73

През 2011 г. за периода януари-май за всичките 20 водещи икономически дейности се наблюдава продължаващ растеж на СОД, с изключение на СОД за „Производство на основни метали” (24), където се наблюдава спад от 2,8 %. При общ растеж на СОД за цялата икономика от 27,9 % до 582,15 лв. спрямо съответния период на предкризисната 2008 г. и спад в осигурените лица с 22 % до 2 247,7 хил. души, т.е. 543,5 хил. души по-малко, за икономическите дейности СОД е с по-висок ръст от СОД за икономиката сам за 7 от тях, като:

- СОД е с най-висок ръст в икономическата дейност „Управление на отпадъци и възстановяване” (кодове 38 и 39) – 35,1 %, следван от търговията като цяло – 34,9 %, „Производство на напитки” (11) – 34,1 %, „Производство на изделия от каучук и пластмаси” (22) – 32,8 % и „Производство, пренос и разпределение на електрическа енергия” (35.1) – 29,4 % до 1352,85 лв., който остава най-високият СОД между 20-те водещи икономически дейности;
- СОД е с най-нисък ръст от 9,2 % за «Финансови и застрахователни дейности» (група К - кодове 64, 65, 66), но техният СОД е 1 047,82 лв. и е вторият по големина между 20-ти икономически дейности;
- най-висока заетост и през 2011 г. остава да създава сектора на преработващата промишленост – 26,4 % дял от общо заетите в икономиката по трудови и служебни правоотношения лица, следвана от търговията – 18,1 %, строителството – 7,7 %, транспорта – 7,2 %, хотелиерството и ресторантьорството – 6,3 %, селското стопанство – 3,5 %;
- най-ниска е заетостта във финансовата сфера - 2,9 % от всички осигурени по трудови и служебни правоотношения лица.
- с най-висок дял между икономическите дейности е дейността „Производство на облекло” (14) – 5,3 %, следвана от „Сухопътен транспорт” (49) – 4,4 % и „Производство на метални изделия, без машини и оборудване” (25) – 2,7 %;
- най-ниска е заетостта в икономическата дейност „Производство на основни метали” (24) – с дял от 0,6 %.

4.2.1.1. Сектор А – Селско, горско и рибно стопанство

Заетите по трудови и служебни правоотношения лица през 2010 г. в селското стопанство са 67,6 хил. души, представляващи 2,6 % от общата съвкупност на лицата по трудови и служебни правоотношения в страната. По брой и дял тази дейност се нарежда на 7-мо място сред 20-те икономически дейности.

По СОД от 480,78 лв. се нарежда на 15-то място сред икономическите дейности. СОД е по-нисък с 85 лв. спрямо СОД за страната.

Жените са по-малко от мъжете с 23 хил. души през 2010 г., като жените са на половината от мъжете по трудови и служебни правоотношения. Жените са 22,3 хил. души с дял от 1,6 % от жените в страната по трудови и служебни правоотношения. Мъжете в тази дейност са 45,3 хил. души с дял от 3,8 % между мъжете в страната. С този дял те се нареждат на 5-то място след мъжете в 20-те икономически дейности.

СОД за жените в тази дейност е 450 лв. и е по-нисък от СОД за мъжете тук с 45 лв. СОД за жените се нарежда на 16-то място, а СОД за мъжете на 15-то място сред 20-те водещи икономически дейности.

През 2011 г. за първото полугодие до месец май в селското стопанство в икономическите дейности с кодове 01, 02, 03 осигурените лица, за които ежегодно се определят минимални осигурителни прагове, са общо 71 652 и престаряват 3,7 % от общо осигурените лица по основни ик. дейности. На едногодишна база се наблюдава нарастване на броя и дела тези лица със 7 хил. души /0,8 п.п. от 2,9 % на 3,7 %/ и то при общ спад от 319,8 хил. души / -14,2 %/ за същия период.

Техният среден осигурителен доход за периода януари-май е 516,69 лв., който е по-нисък с 11,2 % от общия СОД. Спрямо същия период на предходната 2010 г. той нараства с 87 лева /20,2 %/, а спрямо пред кризисната 2008 г. нарастването е с около 182 лв. /54,5 %/.

ТАБЛИЦА 24 Деклариран осигурителен доход по основни икономически дейности и квалификационни групи професии за периода януари - май

сектори	q-2010 г.				q-2011 г.				измене ние	2011 /2010	СОД	дял
	бр.заети	дял	СОД	дял	бр.заети	дял	СОД	дял				
Ср.брой и СОД - общо за страната	2 247 702		550,06		1 927 883		582,15		-319 819	-14,2	32,09	5,8
Сектор А - Селско стопанство	64 635	2,9	429.92	-21.8	71 652	3,7	516.69	-11.2	+7 017	10,9	+86.77	20.2
Ръководители	3 827	5.9	830.44	93.2	3 813	5.3	914.48	77.0	-14	-0.4	+84.05	10.1
Специалисти	4 394	6.8	600.03	39.6	4 840	6.8	678.54	31.3	+446	10.2	+78.51	13.1
Техници и приложни специалисти	3 821	5.9	496.77	15.5	4 256	5.9	582.66	12.8	+435	11.4	+85.89	17.3
Помощен административен персонал	4 461	6.9	468.09	8.9	4 637	6.5	506.63	-1.9	+176	3.9	+38.55	8.2
Персонал, зает с услуга за населението, търговията и охраната	4 205	6.5	418.55	-2.6	5 331	7.4	453.51	-12.2	+1 126	26.8	+34.96	8.4
Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство	8 270	12.8	377.60	-12.2	7 803	10.9	410.43	-20.6	-467	-5.6	+32.84	8.7
Квалифицирани работници и сродни на тях занаятчи	2 573	4.0	472.07	9.8	4 346	6.1	715.54	38.5	+1 773	68.9	+243.47	51.6
Машинни оператори и монтажници	13 619	21.1	468.43	9.0	16 449	23.0	629.02	21.7	+2 830	20.8	+160.59	34.3
Професии, неизискващи специална квалификация	19 465	30.1	283.07	-34.2	20 177	28.2	314.47	-39.1	+712	3.7	+31.39	11.1

Източник: НОИ и собствени изчисления

По квалификационни групи професии през периода януари май 2011 г. най-голям е броят и делът на осигурените лица, в 9-та последна квалификационна група „Професии, неизискващи специална квалификация” – 20,2 хил. лица, чиито дял е 28 % от лицата в селското стопанство. В тази квалификационна група се наблюдава нарастване с 3,7 % на едногодишна база. Техният среден осигурителен доход от 314,47 лв., обаче, е най-нисък в този сектор с цели 202 лева /-39,1 %/.

- Най-нисък брой и дял е в квалификационните групи изискващи обичайно по-висока степен на образование и квалификация, като най-нисък е при ръководните длъжности – само 3,8 хил. души /5,3 %/ през 2011 г., като при тях се наблюдава спад от 0,4 % на едногодишна база, а спрямо предкризисната 2008 г. спадът е от 3,4 %.
- Над общия среден осигурителен доход са 5 от 9-те квалификационни групи професии, като от тях с най-висок СОД спрямо средния за отрасъла през 2011 г. са заетите на ръководни длъжности – 914,49 лв., с 398 лв. повече /+77 %/, следвани от квалифицираните работници – с 715,54 лв./+38,5 % по-висок/, специалистите – с 678,54 лв. /+31,3 %/ и машинните оператори – 629,02 лв. /+21,7 %/.

- Под общия среден осигурителен доход за сектора са 4 от 9-те квалификационните групи, като:
 - СОД е най-нисък при „Професии, неизискващи специална квалификация” – с 39,1 % спрямо общия СОД, който на годишна база нараства с 11,1 % а спрямо 2008 г. – с 29,8 %;
 - при „Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство” той е 20,6 % по-нисък от общия СОД, като при него нарастването спрямо съответния период на 2010 г. е 8,7 % а спрямо 2008 г. – 44,3 %.
 - при „Персонал, зает с услуга за населението, търговията и охраната” СОД е 12,2 % по-нисък от общия СОД на сектора. Нарастването на едногодишна база е 8,4 %, а спрямо предкризисната 2008 г. – 41,3 %.
 - при „Помощен административен персонал” е най-малка е разликата спрямо общия за сектора СОД – само 1,9 % по-нисък. Нарастването спрямо съответния период на 2010 г. е 8,2 %, а спрямо 2008 г. – 41,4 %.
 - Най-голям ръст на СОД за 2011 г. има при „Квалифицирани работници и сродни на тях занаятчии” – 51,6 % на едногодишна база, а спрямо пред кризисната 2008 г. СОД почти се е удвоил /98 %/. Следващият по ръст СОД се наблюдава при Машинни оператори и монтажници – 34,3 % на едногодишна база, а спрямо 2008 г. – 75,5 %.
 - Най-малък ръст на СОД за 2011 г. е при „Квалифициран помощен административен персонал” – 8,2 % на едногодишна база, а спрямо пред кризисната 2008 г. СОД е 41,4 %. Следващият по ръст СОД се наблюдава при „Персонал, зает с услуга за населението, търговията и охраната” – 8,4 % на едногодишна база, а спрямо 2008 г. – 41,3 %.

4.2.1.2. Производство и преработка на месо; производство на месни продукти, без готови ястия

Производство и преработка на месо и производство на местни продукти, без готови ястия /с код 10.1/ е икономическа дейност от Преработващата промишленост.

Заетите по трудови и служебни правоотношения лица в преработващата промишленост през 2010 г. са общо 544,7 хил. души, като бележат спад от 21,7 % спрямо пред кризисната 2008 г. Техният СОД за същия период нараства със 16,1 % от 439 лв. на 510 лв.

Заетите по трудови и служебни правоотношения лица през 2010 г. в производството и преработката на месо и местни продукти са 18,2 хил. души представляващи 0,7 % от общата съвкупност на лицата по трудови и служебни правоотношения в страната. По брой и дял тази дейност се нарежда на 16-мо място сред 20-те икономически дейности.

По СОД от 472 лв. се нарежда отново на 16-то място сред икономическите дейности. СОД е по-нисък с 94 лв. спрямо СОД за страната.

Жените и мъжете в тази дейност са приблизително равни, като разликата между тях е само 718 души в полза на жените. Това е най-малката разлика между мъжете и жените в икономическа дейност сред 20-те икономически дейности. Жените са 9,4 хил. души с дял от 0,68 % от жените в страната по трудови и служебни правоотношения и се нареждат на 12-то място сред жените в 20-те икономически дейности. Мъжете в тази дейност са 8,7 хил. души с дял от 0,73 % между мъжете в страната и се нареждат на предпоследно 19-то място по брой сред мъжете в 20-те икономически дейности.

СОД за жените в тази дейност е 451 лв. и е по-нисък от СОД за мъжете тук с 41 лв. СОД за жените се нареждат на 15-то място, а СОД за мъжете на 16-то място сред 20-те водещи икономически дейности.

През първото полугодие на 2011 г. (за периода януари - май) за зетите в преработващата промишленост лица се наблюдава спад от 19 % спрямо съответния период на предкризисната 2008 г. СОД в този период продължава да нараства, като нарастването е с 23,1 % до 530 лв.

В икономическата дейност с код 10.1 през 2010 г. работят по трудови и служебни правоотношения 18 152 души с дял от 3,3 % спрямо общо зетите в преработващата промишленост. Спрямо предкризисната 2008 г. се наблюдава спад от 6 % в тази дейност, в т.ч. за жените – 7,9 %, а при мъжете – 4 %.

- СОД в тази дейност е 471,94 лв. и е по-нисък със 7,4 % спрямо СОД в преработващата промишленост. Спрямо предкризисната 2008 г. СОД за дейността нараства със 112,95 лв. /31,5 %/.
- В тази икономическа дейност се осигурява по-висока заетост за жените. Техният брой през 2010 г. е 9 435 души с дял от 52 %, докато мъжете са 8 717 души /48 %/. За двете години в криза спадът при жените е 7,9 % и е по-висок с 3 п.п. спрямо този при мъжете – 4 %.
- СОД за жените е по-нисък от този за мъжете. Разликата между тях през 2010 г. е 41,19 лв. /9,1 %/, като СОД за жените е 451,31 лв., а за мъжете – 492,49 лв. Спрямо предкризисната 2008 г. СОД за жените нараства със 107,87 лв. /31,4 %/, а при мъжете – 116,69 лв. /31,1 %/.
- По квалификационни групи професии най-голям е броят и делът на зетите по трудови и служебни правоотношения в 9-та последна квалификационна група Професии, неизискващи специална квалификация – 6,6 хил. души, чиито дял е 36,6 % от лицата в икономическата дейност., Зетите тук намаляват с 8,7 % спрямо предкризисната 2008 г. Средният им осигурителен доход от 380,3 лв. /-19,4 %/ е много нисък спрямо СОД за дейността. Само за „Персонал, зает с услуга за населението, търговията и охраната” СОД е по нисък и е 357,53 лв. /-24,2 %/.
- Най-малък е боят и делът при ръководните длъжности – само 302 души /1,7 %/ през 2010 г. При тях спадът през кризата е само с 13 души /4,1 %/ спрямо предкризисната 2008.
- Над общия среден осигурителен доход са 7 от 9-те квалификационни групи професии. СОД е най-висок в първите две квалификационни групи. СОД за ръководни длъжности е 1 181,6 лв. и е 2½ пъти над СОД за дейността, в т.ч. СОД за жените е 1 124 лв. при 1 214 лв. за мъжете. Те са следвани от групата на специалистите, за които СОД е 837,25 лв. и е със 77,4 % по-висок.
- Най-голяма разлика в СОД между мъжете и жените е при специалистите – 125 лв. в полза на мъжете, а най-малка – при „Помощен административен персонал” – само 8 лв., т.е. мъжете и жените тук имат почни равен СОД.
- Под общия среден осигурителен доход за дейността с код 10.1 са само 2 от 9-те квалификационните групи – „Персонал, зает с услуга за населението, търговията и охраната” и „Професии, неизискващи специална квалификация”, като:
 - СОД е най-нисък за „Персонал, зает с услуга за населението, търговията и охраната” – 357,53 лв. /-24,2 %/, който нараства с 22,8 % спрямо 2008 г.
 - Най-голям ръст на СОД спрямо 2008 г. има при „Помощен административен персонал” 36,8 % от 354,61 лв. на 484,93 лв. на 664,99 лв. и при „Техници и приложни специалисти” – 36,6 % от 486,95 лв. на 664,99 лв.

- Най-малък ръст на СОД е при „Персонал, зает с услуга за населението, търговията и охраната” – 22,8 % спрямо 2008 г. от 291 лв. на 357,53 лв..

ТАБЛИЦА 25 Осигурителен доход по основни икономически дейности и квалификационни групи професии

сектори	2008г.				2010 г.				q-2011 г.		q2011/q2008 г.			
	бр.заети	дял	СОД		бр.заети	дял	СОД		бр.заети	дял				
	в хил.	%		%	в хил.	%		%	в хил.	%		%		
Преработваща промишленост	695,3		439,1		544,7		509,6		527,7		530,5		-19,0	5,8
ИД код 10.1	19,3	2,8	359	-18,2	18,2	3,3	472	-7,4	19,1	3,6	460	-13,2	0,8	42,9
Ръководители	0,4	1,7	958	166,7	0,3	1,7	1 182	150,4	0,5	2,8	1 166	153,4	-0,4	28,4
Специалисти	0,5	2,7	631	75,9	0,4	2,02,5	837	77,4	0,5	2,8	864,08	187,8	10,2	60,4
Техници и приложни специалисти	1,1	5,9	487	35,6	1,0	3,15,5	665	40,9	1,2	6,5	693,46	150,7	11,4	57,7
Помощен административен персонал	1,7	9,7	355	-1,2	1,6	5,49	485	2,8	1,6	8,4	481,80	104,7	3,9	55,6
Персонал, зает с услуга за населението, търговията и охраната	1,2	6,9	291	-18,9	1,2	6,46,5	358	-24,2	1,8	9,3	352,00	76,5	26,8	35,3
Квалифициран и работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство	0,2	1,0	406	13,0	0,1	16,10,8	516	9,3	0,2	1,2	352,92	76,7	-5,6	32,1
Квалифициран и работници и сродни на тях занаятчии	4,4	24,4	385	7,4	4,2	3,123,4	499	5,8	4,8	25,1	432,76	94,0	68,9	36,6
Машинни оператори и монтажници	2,5	14,0	369	2,7	2,5	14,1	482	2,1	2,8	14,7	490,49	106,6	20,8	47,6
Професии, неизискващи специална квалификация	7,3	40,1	286	-20,2	6,6	36,6	380	-19,4	5,6	29,3	344,18	74,8	3,7	31,9

Източник: НОИ и собствени изчисления

4.2.1.3. Производство на напитки

Производството на напитки (с код 11) е също икономическа дейност от Преработващата промишленост. Заетите по трудови и служебни правоотношения лица през 2010 г. в производството напитки са 15,2 хил. души представляващи 0,6 % от общата съвкупност на лицата по трудови и служебни правоотношения в страната. По брой и дял тази дейност се нарежда на 17-мо място сред 20-те икономически дейности.

По СОД от 664 лв. се нарежда на 5-то място сред икономическите дейности. СОД е по-висок с 114 лв. спрямо СОД за страната.

Жените са по-малко от мъжете в тази дейност, приблизително 2/3 от тях, Разликата е 3,2 хил. души в полза на мъжете. Жените са 6 хил. души с дял от 0,44 % от жените в страната по

трудови и служебни правоотношения и се нареждат на 17-то място по брой. Мъжете в тази дейност са 9,2 хил. души с дял от 0,77 % между мъжете в страната и се нареждат на 17-то място по брой сред мъжете в 20-те икономически дейности.

СОД за жените в тази дейност е 612 лв. и е по-нисък от СОД за мъжете тук с 85 лв. СОД за жените се нарежда на 6-то място сред жените в 20-те икономически дейности, а СОД за мъжете – 697 лв. се нарежда също на 6-то място сред мъжете в 20-те водещи икономически дейности.

- СОД за тази икономическа дейност и през 2011 г., за периода януари – май, продължава да нараства. СОД нараства със 182 лв. /34,1 %/ до 714 лв. спрямо съответния период на предкризисната 2008 г. Спрямо общия СОД е по-висок със 132 лв. /22,7 %/.
- Заетите по трудови и служебни правоотношения лица и през 2011 г. намаляват с 2,7 хил. души в тази икономическа дейност до 13,8 хил. души, което представлява спад от 16,5 % на база 2008 г. Те представляват 0,7 % от осигурените в икономиката по трудови и служебни правоотношения лица и са на предпоследно място по заетост в общия брой осигурени лица по трудови и служебни правоотношения.
- СОД по квалификационни групи професии през 2011 г. нараства за всички групи професии. Той е над средния за дейността само за първите три квалификационни групи професии, които се изисква висока степен на образование и квалификация, като:
 - СОД е най-висок за ръководните длъжности – 1447 лв. и е по-висок със 732 лв. /102,5 %/ от СОД за дейността, което представлява над два пъти общия СОД за дейността. СОД е по-висок и от СОД за страната в тази професия със 281 лв. /24,1 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е един от ниските дялове – 7,4 %;
 - СОД за специалистите е 1 178 лв. и е по-висока със 64,8 % от СОД за дейността, а спрямо СОД за страната в тази професия е по-висока със 220 лв. /23 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е най-ниският – 6,3 %;
 - СОД за техническите специалисти е 1 017 лв., с 42 % над СОД за дейността, а спрямо СОД за страната в тази професия – със 211 лв. /26,2 %/ по-висок. Делът им в общата численост на икономическата дейност е – 18,5 %;
- Най-нисък СОД през периода на 2011 г. се наблюдава при „Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство” – 264 лв., което е с 450 лв. /63 %/ под СОД за дейността, с пренебрежимо малък дял в числеността – 38 човека /0,3 %/ и при „Професии, неизискващи специална квалификация” – 351 лв. /51 %/, чиито дял в общата численост на икономическата дейност е най-високият – 22,8 %;
- Със значителен дял в общата численост на икономическата дейност са и „Машинни оператори и монтажници” – 21 %, чийто СОД е 672 лв., който е близък до СОД за дейността но под него със 43 лв. /6 %/.

4.2.1.4. Производство на облекло

Производство на облекло (с код 14) е също икономическа дейност от преработващата промишленост.

Заетите по трудови и служебни правоотношения лица през 2010 г. в производството на облекло са 111,8 хил. души, представляващи 4,4 % от общата съвкупност на лицата по трудови и служебни правоотношения в страната. По брой и дял тази дейност се нарежда на 5-мо място сред 20-те икономически дейности.

По СОД от 343 лв. се нарежда отново на предпоследното 19-то място сред икономическите дейности. СОД е по-нисък с 223 лв. спрямо СОД за страната.

Жените са много повече от мъжете в тази дейност, като разликата между тях е 88,7 хил. души в полза на жените. Жените са 100,2 хил. души с дял от 7,3 % от жените в страната по трудови и служебни правоотношения и се нареждат на 3-то място по брой. Мъжете в тази дейност са 11,6 хил. души с дял от 1 % между мъжете в страната и се нареждат на 13-то място по брой сред мъжете в 20-те икономически дейности.

СОД за жените в тази дейност е 334 лв. и е по-нисък със 198 лв. от СОД за жените в страната. Разликата между СОД за жените и мъжете е 80 лв. в полза на мъжете. По СОД за жените се нарежда на предпоследното 19-то място сред жените, а СОД за мъжете с 414 лв. също се нарежда на предпоследното 19-то място сред СОД за мъжете в 20-те водещи икономически дейности.

- СОД за тази икономическа дейност и през 2011 г., за периода януари – май, продължава да нараства. СОД нараства със 74 лв. /25 %/ до 372 лв. спрямо съответния период на предкризисната 2008 г. Спрямо общия СОД е по-нисък със 209 лв. /- 36 %/.
- Заетите по трудови и служебни правоотношения лица и през 2011 г. намаляват с 33,1 хил. души до 103,1 хил. души, което представлява спад от 24,3 % на база съответния период на 2008 г. Те представляват 5,3 % от осигурените в икономиката по трудови и служебни правоотношения лица и осигуряват една от високите заетости между двадесетте водещи икономически дейности.
- СОД по квалификационни групи професии през 2011 г. нараства за всички групи професии. Той е над средния за дейността само за първите четири квалификационни групи професии, като:
 - СОД е най-висок за ръководните длъжности – 954 лв. и е по-висок със 582 лв. /156,3 %/ от СОД за дейността, което представлява над два пъти и половина общия СОД за дейността. Тук СОД е по-нисък от СОД за страната в тази професия със 212 лв. /18,1 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е един от ниските дялове – едва 2 %;
 - СОД за специалистите е 673 лв. и е по-висока със 80,8 % от СОД за дейността, а спрямо СОД за страната в тази професия е по-нисък със 284 лв. /29,7 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е най-ниският – 1,3 %;
 - СОД за техническите специалисти е 573 лв., с 53,8 % над СОД за дейността, а спрямо СОД за страната в тази професия – със 233 лв. /28,9 %/ по-нисък. Делът им в общата численост на икономическата дейност е – 3,7 %;
 - СОД за административния персонал е 428 лв., с 15 % над СОД за дейността, а спрямо СОД за страната в тази професия – със 86 лв. /16,7 %/ по-нисък. Делът им в общата численост на икономическата дейност е – само 2,5 %;
 - Най-нисък СОД през периода на 2011 г. се наблюдава при „Персонал, зает с услуга за населението, търговията и охраната” – 300 лв., което е с 72 лв. /19,4 %/ под СОД за дейността, с нисък дял в числеността – 2,7 %, а при „Професии, неизискващи специална квалификация” СОД е също нисък – 314 лв. /15,6 %/, чиито дял в общата численост на икономическата дейност е висок – 12,3 %;
- Със значителен дял в общата численост на икономическата дейност са последните три квалификационни групи професии, с ниско квалификационно равнище, като СОД за тях е

както под СОД за дейността, така и под СОД за страната за съответната дейност. Най-значителен е дялът на „Квалифицирани работници и сродни на тях занаятчии” – 39,8 % със СОД от 352 лв., следвани от „Машинни оператори и монтажници” – 35,7 %, чийто СОД е 351 лв. и „Професии, неизискващи специална квалификация” – 12,3 % със СОД от 314 лв.

4.2.1.5. Производство на химични продукти

Производството на химически продукти (с код 20) е също икономическа дейност от преработващата промишленост. Заетите по трудови и служебни правоотношения лица през 2010 г. в производството на химически продукти са 12,6 хил. души представляващи едва 0,5 % от общата съвкупност на лицата по трудови и служебни правоотношения в страната. По брой и дял тази дейност се нарежда на последното 20-то място сред 20-те икономически дейности.

По СОД от 706 лв. се нарежда на 4-то място сред икономическите дейности. СОД е по-висок със 140 лв. спрямо СОД за страната.

Жените са по-малко от мъжете в тази дейност, като разликата между тях е 1,6 хил. души в полза на мъжете. Жените са 5,5 хил. души с дял от 0,4 % от жените в страната по трудови и служебни правоотношения и се нареждат на предпоследното 19-то място по брой. Мъжете в тази дейност са 7,1 хил. души с дял от 0,6 % между мъжете в страната и се нареждат на последното 20-то място по брой сред мъжете в 20-те икономически дейности.

СОД за жените в тази дейност е 612 лв. и е по-висок от СОД за жените в страната със 79 лв. СОД за жените е по-нисък със 165 лв. от СОД за мъжете.

СОД за мъжете в тази дейност е 777 лв. и е по-висок от СОД за мъжете в страната със 177 лв. По СОД за жените се нарежда на 5-то място, а по СОД за мъжете заема 4-то място сред 20-те водещи икономически дейности.

- СОД за тази икономическа дейност и през 2011 г., за периода януари – май, продължава да нараства. СОД нараства със 90 лв. /14,3 %/ до 720 лв. спрямо съответния период на предкризисната 2008 г. Спрямо общия СОД е по-висок със 138 лв. /23,7 %/.
- Заетите по трудови и служебни правоотношения лица и през 2011 г. намаляват с 9,3 хил. души до 12,9 хил. души, което представлява спад от 41,8 % на база 2008 г., като това е най-големият спад между 20-те водещи икономически дейности. Те представляват 0,7 % от осигурените в икономиката по трудови и служебни правоотношения лица и са на предпоследно място по заетост в общия брой осигурени лица по трудови и служебни правоотношения.
- СОД по квалификационни групи професии през 2011 г. нараства за всички групи. Той е над средния за тази дейност само за първите три квалификационни групи професии, за които се изисква висока степен на образование и квалификация, като:
 - СОД е най-висок за ръководните длъжности – 1 382 лв. и е по-висок със 662 лв. /92 %/ от СОД за дейността, който е почти двойно спрямо общия СОД за дейността. СОД е по-висок и от СОД за страната в тази професия със 216 лв. /18,6 %/. Дялът им в общата численост на икономическата дейност е един от ниските дялове – 7,6 %.
 - СОД за специалистите е 1 148 лв. и е по-висока със 427 лв. / 59,4 %/ от СОД за дейността, а спрямо СОД за страната в тази професия е по-висока със 191 лв. /19,9 %/. Дялът им в общата численост на икономическата дейност е също един от ниските – 7,7 %;

- СОД за техническите специалисти е 867 лв., с 20,4 % над СОД за дейността, а спрямо СОД за страната в тази професия – със 61 лв. /7,6 %/ по-висок. Делът им в общата численост на икономическата дейност е – 12,7 %;
- Най-нисък СОД през периода на 2011 г. се наблюдава при Персонал, зает с услуга за населението, търговията и охраната – 377 лв., което е с 343 лв. /-47,7 %/ под СОД за дейността, като техният дял е едва 2,8 % от хората в тази дейност. На предпоследно място по СОД е групата Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство – 405 лв. /43,8 %/, чиито дял в общата численост на икономическата дейност е пренебрежимо малък – 51 човека /0,4 %/;
- Със значителен дял в общата численост на тази икономическа дейност са двете последни квалификационни групи професии, като с най-висок дял е групата Машинни оператори и монтажници – 24,7 %, чиито СОД е 692 лв. близък до СОД за дейността, но под него само с 27 лв. / 3,8 %/. На второ място по заетост е групата Професии, неизискващи специална квалификация с дял от 23,7 %, чиито СОД е 402 лв. с 318 лв. /-44,2 %/ под СОД за дейността.

4.2.1.6. Производство на изделия от каучук и пластмаси

Производството на изделия от каучук и пластмаси (с код 22) е също икономическа дейност от Преработващата промишленост. Заетите по трудови и служебни правоотношения лица през 2010 г. в производството на изделия от каучук и пластмаса са 23,5 хил. души представляващи 0,9 % от общата съвкупност на лицата по трудови и служебни правоотношения в страната. По брой и дял тази дейност се нарежда на 14-то място сред 20-те икономически дейности.

По СОД от 416 лв. се нарежда на 17-то място сред икономическите дейности. СОД е по-нисък със 150 лв. спрямо СОД за страната.

Жените са по-малко от мъжете в тази дейност, като разликата между тях е 3,6 хил. души в полза на мъжете. Жените са 10 хил. души с дял от 0,72 % от жените в страната по трудови и служебни правоотношения и се нареждат на 11-то място по брой. Мъжете в тази дейност са 13,6 хил. души с дял от 1,14 % между мъжете в страната и се нареждат на 12-то място по брой сред мъжете в 20-те икономически дейности.

СОД за жените в тази дейност е 403 лв. и е по-нисък от СОД за жените в страната със 130 лв. СОД за жените е по-нисък с 23 лв. от СОД за мъжете.

СОД за мъжете в тази дейност е 425 лв. и е по-нисък от СОД за мъжете в страната със 175 лв. По СОД за жените се нарежда на 17-то място, а по СОД за мъжете се нарежда на 18-то място сред 20-те водещи икономически дейности.

- СОД за тази икономическа дейност също продължава да нараства и през 2011 г. за периода януари – май. СОД нараства със 112 лв. /32,8 %/ до 454 лв. спрямо съответния период на предкризисната 2008 г. Спрямо общия СОД е по-ниска със 128 лв. /-22,1 %/, близо ¼ под общия СОД за основните икономически дейности.
- Заетите по трудови и служебни правоотношения лица и през 2011 г. намаляват с 4,1 хил. души до 23,2 хил. души, което представлява спад от 15 % на база 2008 г., като това е един от ниските спадове между 20-те водещи икономически дейности. Те представляват 1,2 % от осигурените в икономиката по трудови и служебни правоотношения лица и са на 9-то място по заетост в общия брой осигурени лица по трудови и служебни правоотношения заедно с други 2 икономически дейности от общо 20-те водещи /7 и 12/.

- СОД по квалификационни групи професии през 2011 г. нараства за всичките групи. Той е над средния за 4 от 9-те групи професии – за първите три квалификационни групи професии и за Квалифицирани работници и сродни на тях занаятчии, като:
 - СОД е най-висок за ръководните длъжности – 944 лв. и е по-висок със 490 лв. /108 %/ от СОД за дейността и който е над два пъти спрямо общия СОД за дейността. Този СОД е по-нисък от СОД за страната в тази професия със 222 лв. /19 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е един сравнително нисък дял – 5,9 %.
 - СОД за специалистите е 659 лв. и е по-висок със 205 лв. / 45,2 %/ от СОД за дейността, а спрямо СОД за страната в тази професия е по-нисък със 298 лв. /31,2 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е един от ниските – 4,1 %;
 - СОД за техническите и приложни специалисти е 537 лв., с 18,4 % над СОД за дейността, а спрямо СОД за страната в тази професия – по-нисък с 268 лв. /33,3 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е – 7,3 %;
 - СОД за „Квалифицирани работници и сродни на тях занаятчии” е 461 лв., само с 7 лв. /1,6 %/ над СОД за дейността, а спрямо СОД за страната в тази професия – по-нисък с 83 лв. /15,2 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е – 13 %.
- Най-нисък СОД през периода на 2011 г. се наблюдава при „Персонал, зает с услуга за населението, търговията и охраната” – 316 лв., което е с 137 лв. /-30,3 %/ под СОД за дейността, като техният дял е едва 3,5 % от хората в тази дейност. На предпоследно място по СОД е групата „Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство” – 321 лв. /29,3 %/, чиито дял в общата численост на икономическата дейност е пренебрежимо малък – само 14 човека /0,1 %/;
- Със значителен дял в общата численост на тази икономическа дейност са двете последни квалификационни групи професии, като с най-висок дял е групата „Машинни оператори и монтажници” – 39,8 %, чийто СОД е 424 лв. близък до СОД за дейността, но под него само с 30 лв. / 6,5 %/. Техният СОД е със 114 лв. /21,1 %/ под общия СОД за тази професия. На второ място по заетост е групата Професии, неизискващи специална квалификация с дял от 19,3 %, чиито СОД е 328 лв. с 125 лв. /-27,7 %/ под СОД за дейността, а спрямо общия СОД за професията е само с 12 лв. /-3,6 %/ под него.

4.2.1.7. Производство на изделия от други неметални минерални суровини

Производството на изделия от други неметални минерални суровини (с код 23) е също икономическа дейност от преработващата промишленост. Заетите по трудови и служебни правоотношения лица през 2010 г. в производството на изделия от други неметални минерални суровини са 23,8 хил. души представляващи 0,93 % от общата съвкупност на лицата по трудови и служебни правоотношения в страната. По брой и дял тази дейност се нарежда на 13-то място сред 20-те икономически дейности.

По СОД от 646 лв. се нарежда на 6-то място сред икономическите дейности. СОД е по-висок със 80 лв. спрямо СОД за страната.

Жените са почти тройно по-малко от мъжете в тази дейност, като разликата между тях е 10,2 хил. души в полза на мъжете. Жените са 6,8 хил. души с дял от 0,49 % от жените в страната по трудови и служебни правоотношения и се нареждат на 15-то място по брой. Мъжете в тази дейност са 17 хил. души с дял от 1,43 % между мъжете в страната и се нареждат на 11-то място по брой сред мъжете в 20-те икономически дейности.

СОД за жените в тази дейност е 650 лв. и е по-висок от СОД за жените е по-висок само със 7 лв. от СОД за мъжете. В тази дейност и в строителството са двете дейности, в които СОД за жените е по-висок от СОД за мъжете.

СОД за мъжете в тази дейност е 644 лв. и е по-висок от СОД за мъжете в страната със 44 лв. По СОД за жените се нарежда на 4-то място, а по СОД за мъжете се нарежда на 7-мо място сред 20-те водещи икономически дейности.

- СОД за тази икономическа дейност също продължава да нараства и през 2011 г. за периода януари – май. СОД нараства със 99 лв. /17,1 %/ до 677 лв. спрямо съответния период на предкризисната 2008 г. Спрямо общия СОД за основните икономически дейности е по-висока само с 94 лв. /16,2 %/.
- Заетите по трудови и служебни правоотношения лица и през 2011 г. намаляват с 7 хил. души до 22,2 хил. души, което представлява спад от 24,1 % на база 2008 г., като той е на 7-мо място по спад между 20-те водещи икономически дейности. Те представляват 1,2 % от осигурените в икономиката по трудови и служебни правоотношения лица и са на 9-то място по заетост в общия брой осигурени лица по трудови и служебни правоотношения заедно с други 2 икономически дейности от общо 20-те водещи /би12/.
- СОД по квалификационни групи професии през 2011 г. нараства за всичките групи. Той е над средния само за първите три квалификационни групи професии, свързващи се с изисквания за висока степен на образование и квалификация като:
 - СОД е най-висок за ръководните длъжности – 1 216 лв. и е по-висок със 539 лв. /79,6 %/ от СОД за дейността и който е два пъти спрямо общия СОД за дейността. Този СОД е по-висок и от СОД за страната в тази професия със 50 лв. /4,3 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е сравнително нисък – 8,7 %.
 - СОД за специалистите е 1 035 лв. и е по-висок със 358 лв. / 52,9 %/ от СОД за дейността, а спрямо СОД за страната в тази професия е по-висок със 78 лв. /8,1 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е един от ниските – 5,9 %;
 - СОД за техническите и приложни специалисти е 842 лв., със 165 лв. /24,4 %/ над СОД за дейността, а спрямо СОД за страната в тази професия – по-висок само с 36 лв. /4,5 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е – 7,5 %;
- Най-нисък СОД през периода на 2011 г. се наблюдава при „Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство” – 358 лв. с 318 лв. /-47,1 %/ под СОД за дейността и само със 11 лв. /3 %/ под общия СОД за професията, като техният дял е едва 2,9 % от хората в тази дейност. На предпоследно място по СОД е групата „Персонал, зает с услуга за населението, търговията и охраната” – 233 лв., което е с 444 лв. /-65,6 %/ под СОД за дейността, а спрямо СОД за страната в тази професия – по-нисък със 193 лв. /45,3 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е пренебрежимо малък – само 44 човека /0,2 %/;
- Със значителен дял в общата численост на тази икономическа дейност са трите последни квалификационни групи професии, като:
 - с най-висок дял е групата „Машинни оператори и монтажници” – 29,8 %, чийто СОД е 644 лв. близък до СОД за дейността, но под него само с 32 лв. / 4,8 %/. Техният СОД е със 106 лв. /19,8 %/ над общия СОД за тази професия;

- на второ място по заетост е групата „Квалифицирани работници и сродни на тях занаятчии” с дял от 20,2 %, чиито СОД е 664 лв. само с 12лв. /1,9 %/ под СОД за дейността, а спрямо общия СОД за професията е със 121 лв. /22,2 %/ над него.
- на трето място по заетост е групата „Професии, неизискващи специална квалификация” с дял от 18,9 %, чиито СОД е 406 лв. с 270лв. /39,9 %/ под СОД за дейността, а спрямо общия СОД за професията е със 66 лв. /19,4 %/ над него.

4.2.1.8. Производство на основни метали

Производството на основни метали (с код 22) е също икономическа дейност от преработващата промишленост. Заетите по трудови и служебни правоотношения лица през 2010 г. в производството на основни метали са само 13,5 хил. души представляващи 0,53 % от общата съвкупност на лицата по трудови и служебни правоотношения в страната. По брой и дял тази дейност се нарежда на предпоследното 19-то място сред 20-те икономически дейности.

По СОД от 863 лв. се нарежда на 3-то място сред икономическите дейности. СОД е по-висок с 297 лв. спрямо СОД за страната.

Жените са много по-малко от мъжете в тази дейност, като разликата между тях е 7,3 хил. души в полза на мъжете. Жените са 3,1 хил. души с дял от 0,22 % от жените в страната по трудови и служебни правоотношения и се нареждат на последното 20-то място сред водещите икономически дейности. Мъжете в тази дейност са 10,4 хил. души с дял от 0,88 % между мъжете в страната и се нареждат на 16-то място по брой сред мъжете в 20-те икономически дейности.

СОД за жените в тази дейност е 815 лв. и е по-висок от СОД за жените в страната с 282 лв. СОД на жените е по-нисък със 63 лв. от СОД на мъжете.

СОД за мъжете в тази дейност е 878 лв. и е по-висок от СОД за мъжете в страната с 278 лв. По СОД и за жените и за мъжете заема 3-то място сред 20-те водещи икономически дейности.

- СОД за тази икономическа дейност през 2011 г. за периода януари – май спада с 24 лв. /2,8 %/ до 827 лв. спрямо съответния период на предкризисната 2008 г. Единствено за тази икономическа дейност между 20-те водещи се наблюдава спад спрямо съответния период на предкризисната 2008 г. Спрямо общия СОД за основните икономически дейности е по-висок с 244 лв. /42 %/.
- Заетите по трудови и служебни правоотношения лица и през 2011 г. намаляват с 4 хил. души до 11 хил. души, което представлява спад от 26,6 % на база 2008 г., като той е на 5-мо място по спад между 20-те водещи икономически дейности. Те представляват 0,6 % от осигурените в икономиката по трудови и служебни правоотношения лица, като се нареждат на 12-то място по заетост в общия брой осигурени лица по трудови и служебни правоотношения. Това е най-ниският дял между 20-те водещи икономически дейности.
- СОД по квалификационни групи професии през 2011 г. нараства за някои /в 4 групи/, но за други групи бележи спад /в 5 групи/ спрямо съответния период на 2008 г., като:
 - спадът е най-голям при „Помощен административен персонал” - 12,5 % до 667 лв., с дял в общата численост за тази дейност – 4,6 %. Въпреки спада спрямо общия СОД за професията е по-висок с 153 лв. /29,9 %/ за 2011 г.
 - спадът е най-малък за групата „Техници и приложни специалисти” – само 2,4 % до 926 лв., а спрямо общия СОД за професията – по-висок с 120 лв. /15 %/. Делът им в общата численост за дейността е 8,1 %.

- най-голям ръст в СОД е при „Персонал, зает с услуга за населението, търговията и охраната” – с 113,5 % до 990 лева. СОД е по-висок от средния за дейността със 163 лв. /19,7 %/, а спрямо общия СОД за професията е по-висок със 621 лв. /168,4 %/, т.е. 2 ½ спрямо СОД за професията. Делът на хората тук е 5,2 % в общата численост за тази икономическа дейност.
- най-малък ръст в СОД е при специалистите – с 3,3 % до 1 184 лева. Този СОД е по-висок от средния за дейността със 357 лв. /43,2 %/, а спрямо общия СОД за професията е по-висок със 226 лв. /23,7 %/, т.е. 2 ½ спрямо СОД за професията. Делът на хората тук е 7 % в общата численост за тази икономическа дейност.
- СОД е най-висок за ръководните длъжности – 1 357 лв. и е по-висок със 530лв. /64,1 %/ от СОД за дейността, а спрямо общия СОД в тази професия е по-висок със 191 лв. /16,4 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е сравнително нисък – 6,5 %.
- СОД е най-нисък за групата „Професии, неизискващи специална квалификация” – 497 лв. с 329 лв. /-39,9 %/ под СОД за дейността, но той е по-висок със 156 лв. /46 %/ спрямо общия СОД за професията. Делът на заетите тук е 7,9 % в тази икономическа дейност.
- Със значителен дял в общата численост на тази икономическа дейност са двете предпоследни квалификационни групи професии, като:
 - с най-висок дял е групата „Квалифицирани работници и сродни на тях занаятчии” – 41,4 %, чийто СОД е 720 лв. със 106 лв. /12,9 %/ под СОД за дейността, а спрямо общия СОД за професията – е по-висок със 177 лв. /32,5 %/;
 - на второ място по заетост е групата „Машинни оператори и монтажници” с дял от 19,3 %, чийто СОД е 835 лв. и е само с 8 лв. /1 %/ над СОД за дейността, а спрямо общия СОД за тази професия е със 297 лв. /55,2 %/ над него.

4.2.1.9. Производство на метални изделия, без машини и оборудване

Производството на метални изделия, без машини и оборудване (с код 25) е също икономическа дейност от преработващата промишленост. Заетите по трудови и служебни правоотношения лица през 2010 г. в производството на метални изделия са 53,6 хил. души представляващи 2,1 % от общата съвкупност на лицата по трудови и служебни правоотношения в страната. По брой и дял тази дейност се нарежда на 9-то място сред 20-те икономически дейности.

По СОД от 519 лв. се нарежда на 12-то място сред икономическите дейности. СОД е по-нисък с 47 лв. спрямо СОД за страната.

Жените са много по-малко от мъжете в тази дейност, като разликата между тях е 19 хил. души в полза на мъжете. Жените са 17,3 хил. души с дял от 1,3 % от жените в страната по трудови и служебни правоотношения и се нареждат на 9-то място по брой. Мъжете в тази дейност са 36,4 хил. души с дял от 3,1 % между мъжете в страната и се нареждат на 7-то място по брой сред мъжете в 20-те икономически дейности.

СОД за жените в тази дейност е 505 лв. и е по-нисък от СОД за жените в страната с 28 лв. СОД на жените е по-нисък с 21 лв. от СОД на мъжете.

СОД за мъжете в тази дейност е 526 лв. и е по-нисък от СОД за мъжете в страната със 74 лв. СОД за жените и СОД за мъжете се нареждат на 12-то място сред 20-те водещи икономически дейности.

- СОД за тази икономическа дейност също продължава да нараства и през 2011 г. за периода януари – май. СОД нараства със 83 лв. /19 %/ до 519 лв. спрямо съответния период на предкризисната 2008 г. Но спрямо общия СОД за основните икономически дейности е по-нисък само с 63 лв. /10,8 %/.
- Заетите по трудови и служебни правоотношения лица и през 2011 г. намаляват с над 26 хил. души до 51,6 хил. души, което представлява спад от 33,8 % на база 2008 г., като той е на 3-мо място по спад между 20-те водещи икономически дейности. Те представляват 2,7 % от осигурените в икономиката по трудови и служебни правоотношения лица и са на 6-то място по заетост в общия брой осигурени лица по трудови и служебни правоотношения.
- СОД по квалификационни групи професии през 2011 г. нараства за всичките групи с изключение на една – „Персонал, зает с услуга за населението, търговията и охраната”. СОД е над общия за дейността само за първите три квалификационни групи професии, свързващи се с изисквания за висока степен на образование и квалификация като:
 - СОД е най-висок за ръководните длъжности – 975 лв. и е по-висок със 455 лв. /87,1 %/ от СОД за дейността и който е 1,8 пъти общия СОД за дейността. Този СОД е по-нисък и от СОД за страната в тази професия със 191 лв. /16,4 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е сравнително нисък – 7,1 %.
 - СОД за специалистите е 668 лв. и е по-висок със 149 лв. /28,6%/ от СОД за дейността, а спрямо СОД за страната в тази професия е по-нисък с 289 лв. /30,2%/ . Делът им в общата численост на икономическата дейност е един от ниските – 5,8 %;
 - СОД за техническите и приложни специалисти е 642 лв., със 123 лв. /23,6%/ над СОД за дейността, а спрямо СОД за страната в тази професия – по-нисък със 164 лв. /20,3 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е – 6,2 %;
- Най-нисък СОД през периода на 2011 г. се наблюдава при „Персонал, зает с услуга за населението, търговията и охраната” – 320 лв. с 199 лв. /-38,3 %/ под СОД за дейността и само със 48 лв. /13,1 %/ под общия СОД за професията, като единствено за тази професия се наблюдава спад от 0,3 % спрямо съответния период на 2008 г. Техният дял е едва 3 % от хората в тази дейност и е най-ниският дял в тази икономическа дейност. На предпоследно място по СОД е групата „Професии, неизискващи специална квалификация” – 325 лв., което е с 195 лв. /-37,5 %/ под СОД за дейността, а спрямо СОД за страната в тази професия – по-нисък едва с 16 лв. /4,6 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е сравнително висок – 13,2 %;
- Със значителен дял в общата численост на тази икономическа дейност са двете последни квалификационни групи професии, като:
 - с най-висок дял е групата „Квалифицирани работници и сродни на тях занаятчии” – 41,8 %, чийто СОД е 504 лв. близък до СОД за дейността, но под него само с 15 лв. /3 %/. Техният СОД е само с 39 лв. /7,4 %/ под общия СОД за тази професия;
 - на второ място по заетост осигурява групата „Машинни оператори и монтажници” с дял от 16,7 %, чиито СОД е 493 лв. само с 26 лв. /5,1 %/ под СОД за дейността, а спрямо общия СОД за професията е със 45 лв. /8,4 %/ под него.

4.2.1.10. Производство на електрически съоръжения

Производството на електрически съоръжения (с код 27) е също икономическа дейност от преработващата промишленост. Заетите по трудови и служебни правоотношения лица през 2010 г. в производството на електрически съоръжения са 18,9 хил. души представляващи 0,74 % от общата съвкупност на лицата по трудови и служебни правоотношения в страната. По брой и дял тази дейност се нарежда на 15-то място сред 20-те икономически дейности.

По СОД от 634 лв. се нарежда на 7-то място сред икономическите дейности. СОД е по-висок със 68 лв. спрямо СОД за страната.

Жените са по-малко от мъжете в тази дейност, като разликата между тях е 2,4 хил. души в полза на мъжете. Жените са 8,2 хил. души с дял от 0,6 % от жените в страната по трудови и служебни правоотношения и се нареждат на 13-то място по брой. Мъжете в тази дейност са 10,7 хил. души с дял от 0,9 % между мъжете в страната и се нареждат на 15-то място по брой сред мъжете в 20-те икономически дейности.

СОД за жените в тази дейност е 528 лв. и е по-нисък от СОД за жените в страната само с 5 лв. СОД за жените е по-нисък от СОД за мъжете със 187 лв. от СОД за мъжете.

СОД за мъжете в тази дейност е 714 лв. и е по-висок от СОД за мъжете в страната със 114 лв. По СОД за жените се нарежда на 8-то място, а по СОД за мъжете – на 5-то място сред 20-те водещи икономически дейности.

- Със значителен дял в общата численост на тази икономическа дейност по квалификационни групи професии през 2010 г. са трите последни квалификационни групи професии, като:
 - с най-висок дял е групата „Машинни оператори и монтажници” – 36 %, в която работят 6,8 хил. души чийто СОД е 642 лв. близък до СОД за дейността, но по-висок от него само със 7 лв. Техният СОД е със 78 лв. над общия СОД за тази професия;
 - на второ място по заетост е групата „Професии, неизискващи специална квалификация” с дял от 22,7 %, чиито СОД е 310 лв. и по-нисък с 324 лв. от СОД за дейността – на половината от него. Това е най-ниският СОД в 9-те квалификационни групи в тази дейност. Спрямо общия СОД за професията е само с 28 лв. под него.
 - на трето място по заетост е групата „Квалифицирани работници и сродни на тях занаятчии” с дял от 15,4 %, чиито СОД е 649 лв., само с 15 лв. над СОД за дейността, а спрямо общия СОД за професията е със 88 лв. над него.
 - СОД по квалификационни групи професии през 2010 г. е най-висок за ръководните длъжности – 1 266 лв. и е по-висок със 632 лв. от СОД за дейността – двойно по-голям от СОД за дейността. Този СОД е по-висок и от СОД за страната в тази професия със 126 лв. Делът им в общата численост на икономическата дейност е сравнително нисък – 5,1 %.

4.2.1.11. Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение

Производството на машини и оборудване, с общо и специално предназначение (с код 28) е също икономическа дейност от преработващата промишленост. Заетите по трудови и служебни правоотношения лица през 2010 г. в производството на машини и оборудване с общо и специално предназначение са 29 хил. души представляващи 1,13 % от общата

свкупност на лицата по трудови и служебни правоотношения в страната. По брой и дял тази дейност се нарежда на 10-то място сред 20-те икономически дейности.

По СОД от 622 лв. се нарежда на 8-то място сред икономическите дейности. СОД е по-висок само с 56 лв. спрямо СОД за страната.

Жените са тройно по-малко от мъжете в тази дейност, като разликата между тях е 13,8 хил. души в полза на мъжете. Жените са 7,6 хил. души с дял от 0,55 % от жените в страната по трудови и служебни правоотношения и се нареждат на 14-то място по брой. Мъжете в тази дейност са 21,3 хил. души с дял от 1,8 % между мъжете в страната и се нареждат на 8-мо място по брой сред мъжете в 20-те икономически дейности.

СОД за жените в тази дейност е 574 лв. и е по-нисък от СОД за жените в страната само с 41 лв. СОД за жените е по-нисък със 64 лв. от СОД за мъжете.

СОД за мъжете в тази дейност е 638 лв. и е по-висок от СОД за мъжете в страната със 38 лв. По СОД за жените се нарежда на 7-мо място, а по СОД за мъжете се нарежда на 8-то място сред 20-те водещи икономически дейности.

- СОД за тази икономическа дейност също продължава да нараства и през 2011 г. за периода януари – май. СОД нараства със 106 лв. /18,9 %/ до 663 лв. спрямо съответния период на предкризисната 2008 г. Спрямо общия СОД за основните икономически дейности е по-висока само с 81 лв. /13,9 %/.
- Заетите по трудови и служебни правоотношения лица и през 2011 г. намаляват с 12,4 хил. души до 33,6 хил. души, което представлява спад от 27 % на база 2008 г., като той е на 4-то място по спад между 20-те водещи икономически дейности. Те представляват 1,7 % от осигурените в икономиката по трудови и служебни правоотношения лица и са на 8-то място по заетост в общия брой осигурени лица по трудови и служебни правоотношения.
- За всички квалификационни групи професии през периода на 2011 г. се наблюдава спад на лицата в тази икономическа дейност спрямо съответния период на предкризисната 2008 година. Спадът е най-голям при групата „Машинни оператори и монтажници” – 56,3 % до 5,8 хил. души, а най-малък при „Квалифицирани работници и сродни на тях занаятчии” – само 1,3 % до 15,6 хил. души.
- СОД по квалификационни групи професии през 2011 г. нараства за всичките групи. Той е над средния само за първите три квалификационни групи професии, свързващи се с изисквания за висока степен на образование и квалификация като:
 - СОД е най-висок за ръководните длъжности – 1 195 лв. и е по-висок със 532 лв. /80,2 %/ от СОД за дейността и по-висок от СОД за страната в тази професия само с 29 лв. /2,5 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е сравнително нисък – 6,9 %.
 - СОД за специалистите е 833 лв. и е по-висок със 124 лв. / 13 %/ от СОД за дейността, а спрямо СОД за страната в тази професия е по-нисък със 124 лв. /13 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е нисък – 8 %;
 - СОД за техническите и приложни специалисти е 724 лв., със 60 лв. /6,1 сто/ над СОД за дейността, а спрямо СОД за страната в тази професия – по-нисък с 82 лв. /10,2 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е – 7,4 %;
- Най-нисък СОД през периода на 2011 г. се наблюдава при Персонал, зает с услуга за населението, търговията и охраната – 393 лв. с 270 лв. /-40,7 %/ под СОД за дейността, но само със 24 лв. /6,6 %/ над общия СОД за професията, като техният дял е едва 2,4 % от

хората в тази дейност. На предпоследно място по нисък СОД е групата Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство – 298 лв., което е с 265 лв. /-40 %/ под СОД за дейността и със 28 лв. /6,5 %/ под СОД за страната в тази професия. Делът на лицата тук е пренебрежимо малък в общата численост на икономическата дейност – само 39 човека /0,1 %/;

- Със значителен дял в общата численост на тази икономическа дейност са двете предпоследни квалификационни групи професии, като:
 - с най-висок дял е групата „Квалифицирани работници и сродни на тях занаятчии” – 46,3 %, почти половината от заетите в тази икономическа дейност – 15,6 хил. души. Техният СОД е 642 лв. и е близък до СОД за дейността, но под него само с 22 лв. /3,3 %/, а спрямо общия СОД за тази професия е със 98 лв. /18,1 %/ над него;
 - на второ място по заетост е групата „Машинни оператори и монтажници” с дял от 17,5 %, чиито СОД е 601 лв. и е с 62 лв. /9,4 %/ под СОД за дейността, а спрямо общия СОД за професията е със 62 лв. /11,7 %/ над него.

4.2.1.12. Производство, пренос и разпределение на електрическа енергия

Производството, пренос и разпределение на електрическа енергия (с код 35,1) е икономическа дейност от Сектор D – Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива.

Заетите по трудови и служебни правоотношения лица през 2010 г. в производството, пренос и разпределение на електрическа енергия са 27,8 хил. души представляващи 1,1 % от общата съвкупност на лицата по трудови и служебни правоотношения в страната. По брой и дял тази дейност се нарежда на 11-то място сред 20-те икономически дейности.

По СОД от 1382 лв. се нарежда на 1-во място сред икономическите дейности. СОД е по-висок със 816 лв. спрямо СОД за страната. Той е над два пъти СОД за страната и е най-високият СОД сред 20-те икономически дейности.

Жените са по-малко от мъжете в тази дейност, като разликата между тях е 14,5 хил. души в полза на мъжете. Жените са 6,7 хил. души с дял от 0,48 % от жените в страната по трудови и служебни правоотношения и се нареждат на 16-то място по брой и дял. Мъжете в тази дейност са 21,1 хил. души с дял от 1,78 % между мъжете в страната и се нареждат на 9-то място по брой и дял сред мъжете в 20-те икономически дейности.

СОД за жените в тази дейност е 1 291 лв. и е по-висок от СОД за жените в страната със 759 лв. СОД за жените е по-нисък със 118 лв. от СОД за мъжете. Това е най-високият СОД за жени сред 20-те икономически дейности.

СОД за мъжете в тази дейност е 1 410 лв. и е по-висок от СОД за мъжете в страната със 810 лв. Това е най-високият СОД за мъже в 20-те икономически дейности. СОД за жените и СОД за мъжете се нареждат на 1-во място сред 20-те водещи икономически дейности.

- СОД за тази икономическа дейност също продължава да нараства и през 2011 г. за периода януари – май. СОД нараства със 307 лв. /29,4 %/ до 1 352 лв. спрямо съответния период на предкризисната 2008 г. Това е най-високият СОД между 20-те водещи икономически дейности. Спрямо общия СОД за основните икономически дейности той е по-висок с цели 770 лв. /132,4 %/ и представлява 2,3 пъти общия СОД за икономиката през 2011 г.

- Заетите по трудови и служебни правоотношения лица и през 2011 г. намаляват с 1,2 хил. души до 23,1 хил. души, което представлява спад от 5,1 % на база 2008 г. Това е най-ниският спад между 20-те водещи икономически дейности /на 12-то последно място по спад/. Те представляват 1,2 % от осигурените в икономиката по трудови и служебни правоотношения лица и са на 9-то място по заетост в общия брой осигурени лица по трудови и служебни правоотношения заедно с други 2 икономически дейности от общо 20-те водещи /6 и 7/.
- За някои квалификационни групи професии през периода на 2011 г. се наблюдава намаление, а за други увеличение на броя на лицата в тази икономическа дейност спрямо съответния период на предкризисната 2008 година. Спад на заетите лица се наблюдава в 5 от 9-те категории персонал, като той е най-голям при групата Машинни оператори и монтажници – 54 % до 2,3 хил. души, а най-малък при ръководните дейности – само с 5 % до 1,9 хил. души. Най-голямо е нарастването при Техници и приложни специалисти – с 91 % до 5 хил. души, т.е. почти двойно са нараснали заетите в тази категория. Най-слабо са се увеличили заетите в Професии, неизискващи специална квалификация – с 5,8 % до 1,8 хил. души.
- СОД по квалификационни групи професии през 2011 г. нараства за всичките групи. Той е над средния само за първите три квалификационни групи професии, свързващи се с изисквания за висока степен на образование и квалификация като:
 - СОД е най-висок за ръководните длъжности – 1 782 лв. и е най-високият СОД през този период на 2011 г.. Той е по-висок със 429 лв. /31,7 %/ от СОД за дейността. По-висок е и от СОД за страната в тази професия със 616 лв. /52,8 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е 8,1 %.
 - СОД за специалистите е 1 577 лв. и се нарежда на второ място по размер в тази дейност. Той е по-висок със 234 лв. / 16,5 %/ от СОД за дейността, а спрямо СОД за страната в тази професия е по-висок със 619 лв. /64,7 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е един от високите – 15,6 %, с което се нарежда на 3-то място по заетост в тази дейност - с 3,6 хил. души;
 - СОД за техническите и приложни специалисти е 1 438 лв., само с 85 лв. /6,3 сто/ над СОД за дейността, а спрямо СОД за страната в тази професия – по-висок със 633 лв. /78,5 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е – 21,7 %, като заема за периода през 2011 г. второ място – 5 хил. души;
- Най-нисък СОД през периода на 2011 г. се наблюдава при „Персонал, зает с услуга за населението, търговията и охраната” – 756 лв. и е по-нисък с 596 лв. /-44,1 %/ от СОД за дейността, но той е по-висок с 388 лв. /105,1 %/ от общия СОД за професията. Делът на заетите тук е само 1,9 % от всички лица в тази икономическа дейност. На предпоследно място по СОД е групата „Професии, неизискващи специална квалификация” – 807 лв., който е по-нисък с 546 лв. /-40,3 %/ от СОД за дейността, а спрямо общия СОД за страната в тази професия – по-висок с 467 лв. /40,3 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е 7,6 %;
- С най-висок брой и дял в общата численост на тази икономическа дейност е групата „Квалифицирани работници и сродни на тях занаятчии” – 6,8 хил. души, представляващи 29,6 %. СОД за тази квалификационна група е 1 307 лв. близък до СОД за дейността, но под него само с 45 лв. / 3,3 %/. Спрямо общия СОД за тази професия този СОД е със 764 лв. /140,7 %/ над него.

4.2.1.13. Управление на отпадъци и възстановяване

Управление на отпадъци и възстановяване (с кодове 38 и 39) е икономическа дейност от Сектор Е – Доставка на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване.

Заетите по трудови и служебни правоотношения лица през 2010 г. в управление на отпадъците са 15 хил. души представляващи 0,58 % от общата съвкупност на лицата по трудови и служебни правоотношения в страната. По брой и дял тази дейност се нарежда на 18-то място сред 20-те икономически дейности.

По СОД от 544 лв. се нарежда на 9-то място сред икономическите дейности. СОД е по-нисък само с 22 лв. спрямо СОД за страната.

Жените са по-малко от мъжете в тази дейност, като разликата между тях е 3,3 хил. души в полза на мъжете. Жените са 5,8 хил. души с дял от 0,42 % от жените в страната по трудови и служебни правоотношения и се нареждат на 18-то място по брой и дял. Мъжете в тази дейност са 9,2 хил. души с дял от 0,77 % между мъжете в страната и се нареждат на 18-то място по брой и дял сред мъжете в 20-те икономически дейности.

СОД за жените в тази дейност е 465 лв. и е по-нисък от СОД за жените в страната с 68 лв. СОД за жените е по-нисък със 129 лв. от СОД за мъжете.

СОД за мъжете в тази дейност е 594 лв. и е по-нисък от СОД за мъжете в страната само с 6 лв. СОД за жените се нарежда на 14-то място, а СОД за мъжете се нарежда на 9-то място сред 20-те водещи икономически дейности.

- СОД за тази икономическа дейност също продължава да нараства и през 2011 г. за периода януари – май спрямо съответния период на предкризисната 2008 г. СОД нараства със 135 лв. /35,1 %/ до 518 лв., като по ръст на СОД се нарежда на първо място между 20-те водещи дейности. Спрямо общия СОД за основните икономически дейности е по-нисък само с 64 лв. /11 %/ от него.
- Заетите по трудови и служебни правоотношения лица през 2011 г. нарастват с 6,3 хил. /42,9 %/ души до 21 хил. души, с което се нареждат на първо място между 20-те водещи икономически дейности по нарастване на хората при база съответния период на 2008 г.. Те представляват 1,1 % от осигурените в икономиката по трудови и служебни правоотношения лица, с което се нареждат на 10-то място в общия брой осигурени лица по трудови и служебни правоотношения.
- За всички квалификационни групи професии през периода на 2011 г. се наблюдава увеличение на лицата в тази икономическа дейност спрямо съответния период на предкризисната 2008 година, като:
 - С най-голям ръст е при „Квалифицирани работници и сродни на тях занаятчии” – повече три пъти нарастват лицата в групата, като тази група с 10,4 % се подрежда на трето място по дял на заетите в тази икономическа дейност.
 - С най-нисък ръст от 8 % е групата „Професии, неизискващи специална квалификация” – до 9,6 хил. Души, като това е най-голямата група хора в тази икономическа дейност – 45,4 % дял. Тук работят почти ½ от общата численост в тази икономическа дейност и 3,5 % от всички лица в тази квалификационна група през периода на 2011 г.
- СОД по квалификационни групи професии през 2011 г. нараства за всичките групи. Той е над средния за 5 от 9-те групи – за първите три квалификационни групи професии, за

Квалифицирани работници и сродни на тях занаятчии и за „Машинни оператори и монтажници”, като:

- СОД е най-висок за ръководните длъжности – 1 107 лв. и е 2 пъти СОД за дейността, като е по-висок от него с 589лв. /113,7 %/. Този СОД е по-нисък от общия СОД в тази професия само с 58 лв. /5 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е сравнително нисък – 5,5 %.
 - СОД за специалистите е 855 лв. и е по-висок с 336 лв. / 65 %/ от СОД за дейността, а спрямо СОД за страната в тази професия е по-нисък със 103 лв. /10,7 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е един от ниските дялове – 4,3 %;
 - СОД за техническите и приложни специалисти е 811 лв., със 293 лв. /56,6 сто/ над СОД за дейността, а спрямо общия СОД за тази професия - по-висок едва със 6 лв. /0,7 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е 6,3 %;
 - СОД за „Квалифицирани работници и сродни на тях занаятчии” и за „Машинни оператори и монтажници” е почти еднакъв 570 лв. за първите и 573 лв. за вторите, като е малко над СОД за дейността с около 52-55 лв. и малко над СОД за съответните категории – с 26 лв. /4,8 %/ и 35 лв. /6,5 %/.
- Най-нисък СОД през периода на 2011 г. се наблюдава при „Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство” – 336 лв. с 182 лв. /-35,2 %/ под СОД за дейността. Той е и под общия СОД за професията с 90 лв. /21,1 %/ като техният дял е незначителен – 0,8 % от лицата в тази дейност. На предпоследно място по нисък СОД е групата „Професии, неизискващи специална квалификация” – 355 лв., което е с 163 лв. /-31,4 %/ под СОД за дейността. Но той е едва с 15 лв. /4,4 %/ над общия СОД за тази професия през 2011 г. Броят и делът на лицата тук е най-голям – 9,6 хил. души /45,4 %/, представляващи почти половината в общата численост на икономическата дейност.
 - Със значителен брой и дял в общата численост на тази икономическа дейност е, също така, и групата „Квалифицирани работници и сродни на тях занаятчии” – 3,6 хил. души /17,1 %/, която се нарежда на второ място в тази дейност.

4.2.1.14. Строителство

Строителството представлява цял отделен Сектор F (с кодове 41, 42, 43) в икономиката.

Заетите по трудови и служебни правоотношения лица през 2010 г. в строителството са 175,5 хил. души представляващи 6,8 % от общата съвкупност на лицата по трудови и служебни правоотношения в страната. По брой и дял тази дейност се нарежда на 2-ро място сред 20-те икономически дейности.

По СОД от 505 лв. се нарежда на 14-то място сред икономическите дейности. СОД е по-нисък със 61 лв. спрямо СОД за страната.

Жените са над 4 пъти по-малко от мъжете в тази дейност, като разликата между тях е значителна - 110 хил. души в полза на мъжете. Жените са 32,8 хил. души с дял от 2,4 % от жените в страната по трудови и служебни правоотношения и се нареждат на 6-то място по брой и дял. Мъжете в тази дейност са 142,6 хил. души с дял от 12 % между мъжете в страната и се нареждат на 1-во място по брой сред мъжете в 20-те икономически дейности.

СОД за жените в тази дейност е 525 лв. и е по-нисък от СОД за жените в страната само с 10 лв. СОД за жените е по-висок със 22 лв. от СОД за мъжете. Това е една от двете икономически дейности, в които СОД за жените е по-висок от СОД за мъжете.

СОД за мъжете в тази дейност е 501 лв. и е по-нисък от СОД за мъжете в страната със 100 лв. По СОД за жените се нарежда на 9-то място, а СОД за мъжете се нарежда на 14-то място сред 20-те водещи икономически дейности.

- СОД за тази икономическа дейност също продължава да нараства и през 2011 г. за периода януари – май. СОД нараства със 107 лв. /25,6 %/ до 526 лв. спрямо съответния период на предкризисната 2008 г. Спрямо общия СОД за основните икономически дейности е по-нисък само с 56 лв. /9,6 %/ от него.
- Заетите по трудови и служебни правоотношения лица през 2011 г. намаляват най-много между 20-те водещи дейности – с 80 хил. души до 149,2 хил. души, което представлява спад от цели 34,9 % на база 2008 г.. По брой съкратени е на 1-то място между 20-те водещи икономически дейности. Те представляват цели 7,7 % от осигурените в икономиката по трудови и служебни правоотношения лица и са на 1-во място между 20-те водещи дейности по заетост.
- За всички квалификационни групи професии през периода на 2011 г. се наблюдава спад на лицата в тази икономическа дейност спрямо съответния период на предкризисната 2008 година, с изключение на две от групите:
 - при Специалистите – само с 300 човека /3,9 %/ до 8,6 хил. души и при Персонал, зает с услуга за населението, търговията и охраната – с 5,3 хил. души /82,5 %/ до 11,8 хил. души.
 - спадът е значителен при трите последни групи професии, като:
 - в „Професии, неизискващи специална квалификация” са освободени най-голям брой хора 37,6 хил., представляващ спад за групата от 47,4 % до 41,8 хил. лица;
 - в „Квалифицирани работници и сродни на тях занаятчии” освободените лица са 34,7 хил. души, като по спад за групата е най-голям – 49,7 % до 35,1 хил. лица;
 - в групата „Машинни оператори и монтажници” – с 7,2 хил. души /28,1 %/ до 18,3 хил. души, спадът е най-малък при Техници и приложни специалисти – само с 207 човека, представляващ спад от 1,7 % до 11,9 хил. души.
- СОД по квалификационни групи професии през 2011 г. нараства за всичките групи. Той е над средния 5 от 9-те квалификационни групи – за първите три квалификационни групи професии, за Квалифицирани работници и сродни на тях занаятчии и за Машинни оператори и монтажници, като:
 - СОД е най-висок за ръководните длъжности – 1 057 лв. и е по-висок със 530 лв. /100,8 %/ от СОД за дейността, но е по-нисък от общия СОД за тази професия в страната със 109 лв. /9,3 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е нисък – 6,9 %.
 - СОД за специалистите е 833 лв. и е по-висок със 124 лв. / 13 %/ от СОД за дейността, а спрямо СОД за страната в тази професия е по-нисък със 124 лв. /13 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е нисък – 5,8 %;
 - СОД за техническите и приложни специалисти е 794 лв., със 267 лв. /50,8 %/ над СОД за дейността, но спрямо СОД за страната в тази професия е по-нисък с 163 лв. /17,1 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е – 5,8 % и е най-ниският дял в тази дейност, като тук броя на хората е 8,6 хил. души;
 - СОД за другите две квалификационни групи е близо до СОД за дейността, както и малко над общия СОД за съответната категория.

- Най-нисък СОД през периода на 2011 г. се наблюдава при „Професии, неизискващи специална квалификация” – 298 лв., който е почти на половината на СОД за дейността – по-нисък с 228 лв. /-43,5 %/ от СОД за дейността. Този СОД е и под общия СОД за професията – със 43 лв. /12,6 %/ под него. Техният дял е най-големият в тази дейност – 28 % от хората в тази дейност.
- Със значителен брой и дял в общата численост на тази икономическа дейност са трите предпоследни квалификационни групи професии, като общият им брой надхвърля 95 хил. души с дял от 63,8 % от лицата в строителството.
- С нисък брой и дял в общата численост на тази икономическа дейност са първите две квалификационни групи – ръководители и специалисти. Най-нисък в тази дейност е за специалистите – 8,6 хил. души с дял от 5,8 % от лицата в строителството. Между 20-те водещи дейности броят и дела на ръководителите е най-висок, а за специалистите – на второ място след заетите във финансовата сфера.

4.2.1.15. Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети

Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети (с код 46) е икономическа дейност от сектор G – Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети.

Заетите по трудови и служебни правоотношения лица през 2010 г. в търговията на едро са 231 хил. души представляващи 9 % от общата съвкупност на лицата по трудови и служебни правоотношения в страната. По брой и дял тази дейност се нарежда на 2-ро място сред 20-те икономически дейности.

По СОД от 510 лв. се нарежда на 13-то място сред икономическите дейности. СОД е по-нисък с 56 лв. спрямо СОД за страната.

Жените са по-малко от мъжете в тази дейност, като разликата между тях е 11 хил. души в полза на мъжете. Жените са 110 хил. души с дял от 8 % от жените в страната по трудови и служебни правоотношения и се нареждат на 2-ро място по брой и дял. Мъжете в тази дейност са 121 хил. души с дял от 10,2 % между мъжете в страната и се нареждат на 2-ро място по брой сред мъжете в 20-те икономически дейности.

СОД за жените в тази дейност е 494 лв. и е по-нисък от СОД за жените в страната с 39 лв. СОД за жените е по-нисък с 30 лв. от СОД за мъжете.

СОД за мъжете в тази дейност е 524 лв. и е по-нисък от СОД за мъжете в страната със 76 лв. По СОД за жените и по СОД за мъжете се нарежда на 13-то място сред 20-те водещи икономически дейности.

- Със значителен дял в общата численост на тази икономическа дейност по квалификационни групи професии през 2010 г. са в три от квалификационните групи професии, като:
 - с най-висок дял е групата „Професии, неизискващи специална квалификация” – 25,7 %, в която работят 59,4 хил. души. Техният СОД е 334 лв. и е под СОД за тази дейност със 177 лв. Техният СОД е само с 4 лв. под общия СОД за тази професия. Това е най-ниският СОД в 9-те квалификационни групи в тази дейност.;
 - на второ място по заетост е групата „Персонал зает с услуги за населението, охрана и търговия” с дял от 22,7 %, където работят 52,4 хил. души, чиито СОД е 369 лв. и по-

нисък със 140 лв. от СОД за дейността. Спрямо общия СОД за професията е само със 16 лв. над него.

- на трето място по заетост е административният персонал – 34,8 хил. души с дял от 15,1 %, чиито СОД е 508 лв., само с 2 лв. под СОД за дейността, а спрямо общия СОД за професията е само с 3 лв. под него.

В тези три квалификационни групи професии работят общо 146,6 хил. души чийто дял е 63,4 % от заетите по трудови и служебни правоотношения в тази дейност.

- СОД по квалификационни групи професии през 2010 г. е най-висок за ръководните длъжности – 1 172 лв. и е по-висок със 662 лв. от СОД за дейността – двойно по-голям от СОД за дейността. Този СОД е по-висок и от СОД за страната в тази професия със 31 лв. Делът им в общата численост на икономическата дейност е много нисък – 4,1 %.

4.2.1.16. Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети

Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети (с код 47) е икономическа дейност от сектор G – Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети.

Заетите по трудови и служебни правоотношения лица през 2010 г. в търговията на дребно са 253,1 хил. души представляващи 9,9 % от общата съвкупност на лицата по трудови и служебни правоотношения в страната. По брой и дял тази дейност се нарежда на 1-во място сред 20-те икономически дейности.

По СОД от 404 лв. се нарежда на 18-то място сред икономическите дейности. СОД е по-нисък със 161 лв. спрямо СОД за страната.

Жените са значително повече от мъжете в тази дейност, като разликата между тях е 108 хил. души в полза на жените. Това е най-голямата разлика, която е в полза на жените. Жените са 180,6 хил. души с дял от 13,1 % от жените в страната по трудови и служебни правоотношения и се нареждат на 1-во място по брой и дял. Мъжете в тази дейност са 72,5 хил. души с дял от 6,1 % между мъжете в страната и се нареждат на 3-то място по брой сред мъжете в 20-те икономически дейности.

СОД за жените в тази дейност е 386 лв. и е по-нисък от СОД за жените в страната със 147 лв. СОД за жените е по-нисък със 62 лв. от СОД за мъжете.

СОД за мъжете в тази дейност е 448 лв. и е по-нисък от СОД за мъжете в страната със 152 лв. СОД за жените се нарежда на 18-то място, а СОД за мъжете заема 17-то място сред 20-те водещи икономически дейности.

- Със значителен дял в общата численост на тази икономическа дейност по квалификационни групи професии през 2010 г. са три от квалификационните групи професии и в които са съсредоточени основно заетите в тази икономическа дейност, като:
 - с най-висок дял е групата „Персонал зает с услуги за населението, охрана и търговия” – 55,6 %. В тази професия са ангажирани 140,7 хил. души, което е повече от половината лица в тази икономическа дейност. Техният СОД е 349 лв. и е по-нисък със 56 лв. от СОД за дейността, а спрямо общия СОД за тази професия - е само с 4 лв. под него;
 - на второ място по заетост е групата „Професии, неизискващи специална квалификация” - 47,3 хил. души с дял от 18,7 %, чиито СОД е 307 лв. и по-нисък с 97 лв. от СОД за дейността. Това е най-ниският СОД в 9-те квалификационни групи в тази дейност. Спрямо общия СОД за професията е само с 31 лв. под него.

- на трето място по заетост е групата на административния персонал – 24,9 хил. души с дял от 9,8 %, чиито СОД е 505 лв. и е с 56 лв. под СОД за дейността, а спрямо общия СОД за професията – е само със 4 лв. под него.
- СОД по квалификационни групи професии през 2010 г. е най-висок за ръководните длъжности – 1 062 лв. и е по-висок със 658 лв. от СОД за дейността, което е над два пъти СОД за дейността. Този СОД е по-нисък и от СОД за страната в тази професия с 79 лв. Делът им в общата численост на икономическата дейност е много нисък – 2,5 %.

4.2.1.17. Сухопътен транспорт

Сухопътен транспорт (с код 49) е икономическа дейност от Сектор Н – Транспорт, складиране и пощи.

Заетите по трудови и служебни правоотношения лица през 2010 г. в сухопътния транспорт са 85,3 хил. души представляващи 3,3 % от общата съвкупност на лицата по трудови и служебни правоотношения в страната. По брой и дял тази дейност се нарежда на 6-то място сред 20-те икономически дейности.

По СОД от 523 лв. се нарежда на 11-то място сред икономическите дейности. СОД е по-нисък с 43 лв. спрямо СОД за страната.

Жените са тройно по-малко от мъжете в тази дейност, като разликата между тях е 44 хил. души в полза на мъжете. Жените са 21 хил. души с дял от 1,5 % от жените в страната по трудови и служебни правоотношения и се нареждат на 8-мо място по брой и дял. Мъжете в тази дейност са 64 хил. души с дял от 5,4 % между мъжете в страната и се нареждат на 4-то място сред 20-те икономически дейности.

СОД за жените в тази дейност е 508 лв. и е по-нисък от СОД за жените в страната с 25 лв. СОД за жените е по-нисък само с 19 лв. от СОД за мъжете.

СОД за мъжете в тази дейност е 527 лв. и е по-нисък от СОД за мъжете в страната със 73 лв. По СОД за жените и по СОД за мъжете се нарежда на 11-то място сред 20-те водещи икономически дейности.

- СОД за тази икономическа дейност също продължава да нараства и през 2011 г. за периода януари – май. СОД нараства със 58 лв. /12,9 %/ до 510 лв. спрямо съответния период на предкризисната 2008 г. Спрямо общия СОД за основните икономически дейности е по-висока само с 72 лв. /12,3 %/.
- Заетите по трудови и служебни правоотношения лица и през 2011 г. намаляват с цели 21,5 хил. души до 84,8 хил. души, което представлява спад от 20,2 % на база 2008 г.. По спад се нарежда на 8-мо място между 20-те водещи икономически дейности. Техният дял е 4,4 % от осигурените в икономиката по трудови и служебни правоотношения лица и между 20-те водещи дейности се нареждат на 5-то място по заетост в общия брой осигурени лица по трудови и служебни. Спад на хората в тази икономическа дейност се наблюдава за всички квалификационни групи професии. Най-много освободени лица спрямо съответния период на 2008 г. е в групата Машинни оператори и монтажници – 6,2 хил. човека /11,7 %/, следвана от Техници и приложни специалисти – с 5,4 хил. души, чиито спад е 53,8 % спрямо съответния период на 2008 г.
- СОД по квалификационни групи професии през 2011 г. нараства за всичките групи с изключение на групата Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство чийто дял е пренебрежимо малък – 0,1 % в общата численост на лицата в тази

икономическа дейност. СОД е над средния за първите три квалификационни групи професии и при Квалифицирани работници и сродни на тях занаятчии, като:

- СОД е най-висок за специалистите – 746 лв., като е по-висок със 236 лв. /46,2 %/ от СОД за дейността, а спрямо общия СОД за тази професия в страната е по-нисък с 211 лв. /22,1 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е най-ниският – 2,5 %, а числеността им – 2,2 хил. души;
 - СОД за техническите и приложни специалисти е 726 лв., със 216 лв. /42,2 %/ над СОД за дейността, а спрямо СОД за страната в тази професия – по-нисък с 80 лв. /9,9 %/. Делът им в общата численост на тази дейност е – 5,4 % като броят им е 4,6 хил. души;
 - СОД за ръководните длъжности е 708 лв. и е по-висок със 198 лв. /38,7 %/ от СОД за дейността. Спрямо общия СОД за тази професия е по-нисък с цели 458 лв. /39,3 %/. Делът им в общата численост на тази дейност е сравнително нисък – 5,5 %, а числеността им – 4,7 хил. души.
- Най-нисък СОД през периода на 2011 г. се наблюдава при „Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство“ – 246 лв., чиито брой и дял е пренебрежимо малък в общата численост за тази дейност. На предпоследно място по СОД е групата „Професии, неизискващи специална квалификация“ – 379 лв., което е с 132 лв. /-25,8 %/ под СОД за дейността, а спрямо общия СОД за тази професия – по-висок само с 38 лв. /11,3 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е нисък – 4,7 %, а броят им – 4 хил. души.
 - Със значителен дял в общата численост на тази икономическа дейност са 2 от 9-те квалификационни групи професии - Машинни оператори и монтажници и Помощен административен персонал, като:
 - с най-висок дял е групата „Машинни оператори и монтажници“ – 55,7 %, чийто СОД е 479 лв. близък до СОД за дейността, но под него само с 32 лв. /6,2 %/. Спрямо общия СОД за тази професия е по-нисък само с 59 лв. /11 %/. В тази група са заети повече от половината хора в сухопътния транспорт;
 - на второ място по заетост е групата „Помощен административен персонал“ с 8,9 хил. души с дял от 20,2 %. СОД е 476 лв. и е само с 34 лв. /6,7 %/ под СОД за дейността, а спрямо общия СОД за професията е под него с 37 лв. /7,3 %/.

4.2.1.18. Хотелиерство и ресторантьорство

Хотелиерството и Ресторантьорството (с кодове 55 и 56) е съществен сектор в икономиката.

Заетите по трудови и служебни правоотношения лица през 2010 г. в хотелиерството и ресторантьорството са 121 хил. души представляващи 4,7 % от общата съвкупност на лицата по трудови и служебни правоотношения в страната. По брой и дял тази дейност се нарежда на 4-то място сред 20-те икономически дейности.

По СОД от 342 лв. се нарежда на последното 20-то място сред икономическите дейности. СОД е по-нисък със 224 лв. спрямо СОД за страната.

Жените са двойно повече от мъжете в тази дейност, като разликата между тях е 43 хил. души в полза на жените. Жените са 82 хил. души с дял от 6 % от жените в страната по трудови и служебни правоотношения и се нареждат на 4-то място по брой и дял. Мъжете в тази дейност са 39 хил. души с дял от 3,3 % между мъжете в страната и се нареждат на 6-то място в 20-те икономически дейности.

СОД за жените в тази дейност е 332 лв. и е по-нисък от СОД за жените в страната с 201 лв. СОД за жените е по-нисък със 29 лв. от СОД за мъжете.

СОД за мъжете в тази дейност е 361 лв. и е по-нисък от СОД за мъжете в страната със 239 лв. По СОД за жените и по СОД за мъжете се нарежда на последното 20-то място сред 20-те водещи икономически дейности.

В този сектор и през периода януари – май на 2011 г. работят значителен брой от заетите по трудови и служебни правоотношения лица - 121,9 хил. лица, чиито дял е значителен – 6,3 % от общия брой лица в основните икономически дейности. С този дял се нарежда на 2-ро място след строителството между 20-те водещи икономически дейности.

- СОД за тази дейност продължава да нараства и през 2011 г. за периода януари – май. СОД нараства със 78 лв. /26,6 %/ до 372 лв. спрямо съответния период на предкризисната 2008 г. Спрямо общия СОД за основните икономически дейности е по-нисък с 210 лв. /36,2 %/. СОД тук е един от най-ниските между 20-те водещи дейности.
- СОД по квалификационни групи професии през 2011 г. нараства за всичките групи, като е под СОД за дейността само за 3 от 9-те групи - при „Професии, неизискващи специална квалификация”, при „Персонал, зает с услуга за населението, търговията и охраната” и при „Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство”, а в останалите е по-висок. За първите три квалификационни групи професии е значително по-висок от СОД за дейността, като:
 - СОД е най-висок за ръководните длъжности – 965 лв. и е близо 3 пъти СОД за дейността, като е по-висок с цели 593лв. /159,5 %/ от него. Този СОД е по-нисък от общия СОД за професията в страната със 201 лв. /17,3 %/. Делът им в общата численост на тази дейност е нисък – 3,9 %, с численост от 4,7 хил. души.
 - СОД за специалистите е 727 лв., около 2 пъти над СОД за дейността, като е по-висок със 355 лв. / 95,6 %/ от него. Спрямо СОД за тази професия в страната е по-нисък със 201 лв. /17,3 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е много нисък – 2,1 %, с численост от 2,6 хил. души;
 - СОД за техническите и приложни специалисти е 623 лв., със 251 лв. /67,6 сто/ над СОД за дейността, а спрямо общия СОД за тази професия в страната – по-нисък с 183 лв. /22,7 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е нисък – 2,9 %, а числеността им е 3,6 хил. души.
- Най-нисък СОД през периода на 2011 г. се наблюдава при „Професии, неизискващи специална квалификация” – 270 лв., който е под СОД за дейността със 102 лв. /-27,3 %/. Спрямо общия СОД за професията е по-нисък със 70 лв. /20,7 %/ от него. Техният брой и дял е висок – 17,5 хил. души /14,3 %/ от хората в тази дейност.
- На предпоследно място по СОД е групата „Персонал, зает с услуга за населението, търговията и охраната” – 320 лв., който е под СОД за дейността с 52 лв. /-13,9 %/, а спрямо общия СОД за тази професия в страната – по-нисък със 48 лв. /13,2 %/. Броят и делът на хората в тази професия е най-голям спрямо общата численост на тази дейност – 79,2 хил. души /64,9 %/.

4.2.1.19. Финансови и застрахователни дейности

Финансови и застрахователни дейности (с кодове 64, 65 и 66) е сектор К в икономиката.

В тази икономическа дейност през 2010 г. работят значителен брой от заетите по трудови и служебни правоотношения лица – 62,6 хил. лица, чиито дял е 2,4 % от общия брой лица в страната /2 566,6 хил. души/. По броя на лицата се нареждат на 8-мо място между 20-те водещи икономически дейности.

СОД е 1 076 лв. с който се нареждат на 2-ро място по размер и който е с 510 лв. по-висок от СОД за страната, който е 566 лв., т.е. той е почти двойно СОД за страната.

В тази икономическа дейност жените са много повече от мъжете – с 28,2 хил. души в полза на жените, т.е. повече от 2 пъти и половина са спрямо мъжете. Жените са 45,4 хил. души, а мъжете – 17,2 хил. души. Тази дейност е феминизирана. По брой и дял от 3,3 % в общата численост на жените в страната, жените в тази дейност се нареждат на 5-то място сред 20-те икономически дейности, а мъжете по брой и дял от 1,4 % в съвкупността на мъжете в страната – заемат 10-то място сред 20-те икономически дейности.

СОД и за жените и СОД за мъжете са по-високи от СОД за жените и за мъжете в страната и се нареждат на 2-ро място по размер сред 20-те икономически дейности през 2010 г.. СОД за жените тук е 1 042 лв. и е по-нисък със 117 лв. от СОД за мъжете, който е 1 159 лв. СОД за жените е по-висок със 509 лв. от СОД за жените в страната, а СОД за мъжете – е със 559 лв. над СОД за мъжете в страната.

Младежите от 15 до 24 г. са само 4,2 хил. души, чиито дял е едва 6,7 % в съвкупността на заетите по трудови и служебни правоотношения в тази дейност. Техният СОД е само 710 лв. и е със 366 лв. под СОД за дейността. По-квалификационни групи професии най-много са в клас 4 - Административен персонал – 1,7 хил. души със СОД от 605 лв. и клас 3 - Техници и други приложни специалисти – 1,2 хил. души със СОД от 881 лв. през 2010 г.. Жените в тази възрастова група са 3 пъти повече от мъжете, като жените са 3,1 хил. души а мъжете – 1 хил. души. СОД за жените /701 лв./от възрастовата група и в тази дейност е по-нисък от СОД за мъжете /742 лв./ от тази група, като разликата е 41 лв. в полза на СОД за мъжете от 15 до 24 г. в тази икономическа дейност.

В този сектор през периода януари – май на 2011 г. се наблюдава нарастване на лицата по трудови и служебни правоотношения спрямо съответния период на предкризисната 2008 г., като нарастването е със 6,9 хил. души /14,3 %/ до 55,3 хил. лица. Техният дял е 2,9 % в общия брой лица в основните икономически дейности. С този дял се нарежда на 7-мо място между 20-те водещи икономически дейности.

- СОД за тази дейност продължава да нараства и през 2011 г. за периода януари – май, като нарастването е слабо – само с 88 лв. /9,2 %/ до 1 047 лв. спрямо съответния период на предкризисната 2008 г. Спрямо общия СОД за основните икономически дейности е по-висок с 466 лв. /80 %/ от него. Този СОД се нарежда на 2-ро място по размер между 20-те водещи дейности след „Производство, пренос и разпределение на електрическа енергия” (35.1) от енергийния сектор.
- СОД по квалификационни групи професии през 2011 г. нараства за всичките групи, като е над СОД за дейността само за първите две квалификационни групи професии, като:
 - СОД е най-висок за ръководните длъжности – 1 767 лв., като е по-висок с 719 лв. /68,7 %/ от него. Този СОД е по-висок и от общия СОД за професията в страната със 601 лв. /51,6 %/, с което се нарежда за тази квалификационна група на второ място между 20-те водещи след тази в енергетиката. Делът им в общата численост на тази дейност е висок – 12,2 %, с численост от 6,7 хил. души.

- СОД за специалистите е 1 394 лв., като спрямо СОД за дейността е по-висок с 346 лв. / 33 %/ от него. Спрямо общия СОД за тази професия в страната е по-висок със 437 лв. /45,6 %/. Делът им в общата численост на икономическата дейност е значителен – 22,7 %, с численост от 12,5 хил. души;
- СОД е много нисък за професиите, които не са свързани с изискване за високо образование и квалификация, като:
 - СОД е най-нисък при „Професии, неизискващи специална квалификация” – 370 лв., който е под СОД за дейността със 677 лв. /-64,6 %/. Спрямо общия СОД за професията е по-висок само с 30 лв. /8,8 %/ от него. Техният брой и дял е висок – 17,5 хил. души /14,3 %/ от хората в тази дейност.
 - На предпоследно място по СОД е групата „Персонал, зает с услуга за населението, търговията и охраната” – 552 лв., който е под СОД за дейността с 496 лв. /-47,4 %/, а спрямо общия СОД за тази професия в страната – по-висок със 183 лв. /49,6 %/. Делът на хората тук спрямо общата численост на тази дейност е 8,7 %, а броят им – 4,8 хил. души.
- В тази икономическа дейност хората са съсредоточени в първите 4 квалификационни групи професии, като те са най-много в групите „Техници и приложни специалисти” – 15 хил. души /27,1 %/ и в „Помощен административен персонал” – 14,8 хил. души /26,8 %/, като СОД за тях е:
 - СОД за техническите и приложни специалисти е 993 лв., близък, но под СОД за дейността само с 54 лв. /5,1 %/, а спрямо общия СОД за тази професия в страната – по-висок с 188 лв. /23,4 %/.
 - СОД за „Помощен административен персонал” – 697 лв., по-нисък с 353 лв. /33,5 %/ от СОД за дейността, а спрямо общия СОД за професията е по-висок със 183 лв. /35,6 %/.

4.2.1.20. Операции с недвижими имоти

Операции с недвижими имоти (с код 68) е сектор L от икономиката.

В тази икономическа дейност през 2010 г. работят значителен брой от заетите по трудови и служебни правоотношения лица – 25,1 хил. лица, чиито дял е 0,9 % от общия брой лица в страната. По броя на лицата се нареждат на 12-то място между 20-те водещи икономически дейности. Спрямо предкризисната 2008 г. се наблюдава спад от 8,6 %, с 2,4 хил. души по-малко.

- Броят и делът на жените в тази дейност е по-висок от този на мъжете. Те са 13,8 хил. души /55,2 % в тази дейност/, а мъжете - 11,2 хил. души /44,8 %/, като разликата е 2,6 хил. в полза на жените. По брой и дял от 1 % в съвкупността на жените в страната жените в тази дейност се нареждат на 10-то място сред 20-те икономически дейности, а мъжете – по брой и дял от 0,9 % в съвкупността на мъжете в страната заемат 14-то място сред 20-те икономически дейности. Жените намаляват повече от мъжете спрямо 2008 г., като спадът при жените е с 1,7 хил. души /10,8 %/, а мъжете намаляват с 0,7 хил. души /5,8 %/.
- СОД за тази дейност е 530 лв. през 2010 г. и е под общия СОД за страната с 39 лв. Той се нарежда на 10-то място по размер между 20-те водещи дейности. Спрямо базовата 2008 г. нараства със 71 лв. /15,5 %/, като нарастване се наблюдава във всички квалификационни групи професии, в т.ч. и за мъжете и за жените, като:
 - СОД нараства най-много в 3-та квалификационна група „Техници и други приложни специалисти” - със 137 лв. /28,3 %/ до 620 лв., който е над СОД за дейността, но при

жените нараства по-слабо – със 129 лв. /27,1 %/ до 593 лв., а при мъжете – със 147 лв. /28,7 %/ до 658 лв..

- СОД за жените в тази дейност е по-нисък от този на мъжете с 28 лв. за 2010 г., като СОД за жените е 516 лв. срещу 544 лв. за мъжете. По СОД за жените и СОД за мъжете се нарежда на 10-то място сред 20-те икономически дейности. Спрямо 2008 г. нарастването на СОД при жените е по-слабо – нараства със 69 лв., а при мъжете – със 71 лв. По групи професии нарастването на СОД и за мъжете и за жените е най-голямо в 3-та група Техници и други приложни специалисти. В нея с най-висок СОД е възрастовата група 25-34 годишните – 682 лв., което е със 153 лв. над СОД за дейността, в т.ч. за жените – 678 лв. а при мъжете – 689 лв., като за жените СОД нараства повече – със 188 лв./38,3 %/, а при мъжете – със 186 лв./37,1 %/.

4.2.1.21. Заетост и среден осигурителен доход за възрастовата група 15-24 години по сектори

Заетите по трудови и служебни правоотношения лица от възрастовата група на 15-24 годишни за страната през 2010 г. са общо 198,4 хил. души, представляващи само 7,7 % от общо заетите по трудови и служебни правоотношения в страната, като жените са повече от мъжете в тази възрастова група. Те са 104 хил. души, чийто дял в групата е 52,4 %, а спрямо общият брой на наетите жени в страната – делът им е 7,5 %. Мъжете са 94,4 хил. души, представляващи 47,6 % от тази възрастова група. В съвкупността на наетите мъже представляват 7,9 %.

- Общият СОД за тази възрастова група е 396 лв. и е най-ниският във всички квалификационни групи професии спрямо СОД за другите възрастови групи. Той е:
 - по-нисък със 180 лв. от общия СОД за страната и е 70 % от него;
 - СОД за жените в групата е по-нисък от този за мъжете с 47 лв. СОД за жените е 372 лв., а този за мъжете – 420 лв.;
 - СОД в тази възрастова група и за жените и за мъжете са по-ниски от СОД общо за жените и общо за мъжете в страната. СОД за 15-24 г. жени е по-нисък със 160 лв. и представлява 70 % от СОД общо за жените в страната.
 - СОД за мъжете от групата е по-нисък с 180 лв. от СОД общо за мъжете в страната и представлява 70 % от него.
- За 20-те водещи сектора за тази възрастова група за 2010 г. се установява, че:
 - най-много са в икономическите дейности: „Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети” (47), която осигурява заетост за 37,7 хил. млади хора /19 %/, следвана от „Хотелиерство и ресторантьорство” (кодове 55 и 56) – 26,7 хил. с дял от 13,5 % и от „Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети” (46,) – 25,8 хил. души, представляващи 13 % от всички млади хора до 24 години;
 - на последните 3 места с най-нисък брой и дял са дейностите: „Производство на основни метали” (24) – само 401 души (0,2 % в групата и само 3 % от хората в иконом. дейност), „Производство, пренос и разпределение на електрическа енергия” (35.1) – 539 души (0,3 % в групата и само 1,8 % от хората в иконом. дейност) и „Производство на химични продукти” (20) – 627 души (0,3 % в групата и 5 % в иконом. дейност);
 - в общата съвкупност на жените от тази възрастова група на първите 3 места са жените в същите икономически дейности, като най-много са в „Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети” (47) – 25,6 хил. жени (24,6 % от общо жените в

групата и 14,2 % от общо жените в иконом. дейност). 15-24 г. жени в тази икономическа дейност са двойно повече от мъжете, които са 12,2 хил. души (дял от 12,9 % от общо мъжете в групата и 16,8 % от хората в иконом. дейност).

- в общата съвкупност на жените от тази възрастова група на последните три места с пренебрежимо малък брой и дял са жените в почти същите ик. дейности „Производство на основни метали” (24) – само 69 жени (2,2 % от жените в иконом. дейност), „Производство, пренос и разпределение на електрическа енергия” (35.1) – 107 души (1,6 % от общо жените в иконом. дейност), както и „Управление на отпадъци и възстановяване” (кодове 38 и 39) – 228 жени (3,9 % от жените в иконом. дейност);
- в общата съвкупност на мъжете до 24 г. най-много са в „Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети” (46) – 13,5 хил. души (11,2 % от общо мъжете в иконом. дейност), следвани от „Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети” (47) – 12,2 хил. души (16,8 % от общо мъжете в иконом. дейност) и „Строителство” (Група F - кодове 41, 42, 43) – 10 хил. души (7 % от жените в иконом. дейност);
- в общата съвкупност на мъжете от тази възрастова група на последните три места с пренебрежимо малък брой и дял са мъжете в почти същите ик. дейности „Производство на основни метали” (24) – само 332 души (3,2 % от общо мъжете в иконом. дейност), но те са много повече от 15-24 г. жени в икономическата дейност „Производство на химични продукти” (20) – 357 души (5 % от общо мъжете в иконом. дейност), но само 1½ пъти повече от 15-24 г. жени в дейността и „Производство, пренос и разпределение на електрическа енергия” (35.1);) – 432 души (6 % от общо жените в иконом. дейност);
- Младите хора от тази възрастова група за 2010 г. спрямо предкризисната 2008 г. намаляват със 60,6 хил. души, което представлява спад от 23,4 %, като жените във възрастовата група намаляват с 26,1 хил. души, представляващо спад от 20,1 %, а мъжете – 34,6 хил. души, представляващо спад от 26,8 %. В тази възрастова група спадът е значително по-голям от общия спад за страната.
- По квалификационни групи професии най-голям спад спрямо 2008 г. се наблюдава в последните 3 квалификационни групи професии, като в 7-ма група е с 12,6 хил. души /46,7 %/, в 8-ма – с 7,3 хил. души /30,7 %/ и в 9-та група – с 18,6 хил. души /27,7 %/.

ТАБЛИЦА 26 Осигурени по трудови и служебни правоотношения лица за възрастовата група 15-24 години общо и по сектори през 2010 г. Източник: НОИ и собствени изчисления

№	Иконом. дейност	общо	дял в групата	Иконом. дейност	жени	дял в групата	Иконом. дейност	мъже	дял в групата
	Общо за страната	198 354			103 986			94 368	
1	16 д	37 729	19,0%	16 д	25 561	24,6%	15 д	13 527	14,3%
2	18 д	26 735	13,5%	18 д	17 001	16,3%	16 д	12 168	12,9%
3	15 д	25 795	13,0%	15 д	12 268	11,8%	14 д	10 009	10,6%
4	14 д	12 665	6,4%	4 д	6 154	5,9%	18 д	9 734	10,3%
5	4 д	7 250	3,7%	19 д	3 146	3,0%	1 д	2 064	2,2%
6	19 д	4 165	2,1%	14 д	2 656	2,6%	9 д	2 043	2,2%
7	1 д	3 259	1,6%	17 д	1 339	1,3%	17 д	1 890	2,0%
8	17 д	3 229	1,6%	1 д	1 195	1,1%	6 д	1 349	1,4%
9	9 д	2 762	1,4%	20 д	1 045	1,0%	4 д	1 096	1,2%
10	6 д	1 998	1,0%	9 д	719	0,7%	7 д	1 040	1,1%
11	20 д	1 809	0,9%	6 д	649	0,6%	19 д	1 019	1,1%
12	10 д	1 403	0,7%	10 д	556	0,5%	11 д	943	1,0%

13	7 д	1 366	0,7%	2 д	521	0,5%	10 д	847	0,9%
14	2 д	1 358	0,7%	7 д	326	0,3%	2 д	837	0,9%
15	11 д	1 178	0,6%	3 д	314	0,3%	20 д	764	0,8%
16	3 д	1 004	0,5%	5 д	270	0,3%	3 д	690	0,7%
17	13 д	775	0,4%	11 д	235	0,2%	13 д	547	0,6%
18	5 д	627	0,3%	13 д	228	0,2%	12 д	432	0,5%
19	12 д	539	0,3%	12 д	107	0,1%	5 д	357	0,4%
20	8 д	401	0,2%	8 д	69	0,1%	8 д	332	0,4%

легенда:

1 д - Селско стопанство – сектор А;
2 д - Производство и преработка на месо; производство на месни продукти, без готови ястия (10.1);
3 д - Производство на напитки (11);
4 д - Производство на облекло (14);
5 д - Производство на химични продукти (20);
6 д - Производство на изделия от каучук и пластмаси (22);
7 д - Производство на изделия от други неметални минерални суровини (23);
8 д - Производство на основни метали (24);
9 д - Производство на метални изделия, без машини и оборудване (25);
10 д - Производство на електрически съоръжения” (27);
11 д - Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение” (28);
12 д - Производство, пренос и разпределение на електрическа енергия” (35.1);
13 д - Управление на отпадъци и възстановяване” (кодове 38 и 39);
14 д - Строителство” (Група F - кодове 41, 42, 43);
15 д - Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети” (46);
16 д - Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети” (47);
17 д - Сухопътен транспорт” (49);
18 д - Хотелиерство и Ресторантьорство” (кодове 55 и 56);
19 д - Финансови и застрахователни дейности” (група K - кодове 64, 65, 66);
20 д - Операции с недвижими имоти” (група L - код 68)

- СОД за възрастовата група 15-24 г. е 396 лв. и е с цели 170 лв. под СОД за страната през 2010 г., този на жените – със 161 лв. под СОД за жените в страната, а за мъжете – със 180 лв. под СОД за мъжете в страната.
- Над общия СОД за страната в тази възрастова група са 10 от икономическите дейности: „Производство, пренос и разпределение на електрическа енергия”, „Финансови и застрахователни дейности”, „Производство на основни метали, „Производство на напитки, „Производство на изделия от други неметални минерални суровини”, „Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение”, „Производство на електрически съоръжения, „Производство на химични продукти”, „Управление на отпадъци и възстановяване”, „Производство и преработка на месо и месни продукти”.

С най-висок СОД за младите хора до 24 г. от 900 лв. за 2010 г. е икономическата дейност „Производство, пренос и разпределение на електрическа енергия”, като тя е на 1-во място сред 20-те икономически дейности. СОД за жените от 817 лв. и СОД за мъжете от 921 лв. в тази дейност за тази възрастова група също се нареждат на 1-во място сред 20-те икономически дейности.

С най-нисък СОД за 15-24 годишните от 280 лв. е в „Хотелиерство и ресторантьорство”, с който доход се нарежда на последното 20-то място сред 20-те икономически дейности. По СОД за 15-24 г. жени от 270 лв. и по СОД за 15-24 г. мъже в тази дейност – 295 лв. се нарежда на последното 20-то място сред 20-те икономически дейности.

Най-малка разлика между СОД за 15-24 г. и СОД за дейността се наблюдава в търговията на дребно - само 32 лв. за 2010 г. Най-голяма разлика през 2010 г. между СОД за 15-24 г. и СОД за дейността от 481 лв. се наблюдава в „Производство, пренос и разпределение на електрическа енергия”. СОД за тази възрастова група спрямо предкризисната 2008 г. нараства с 58 лв. за 2010 г., в т.ч. за жените нарастването е с 56 лв., а при мъжете – със 63 лв.

ТАБЛИЦА 27 СОД ЗА ВЪЗРАСОВАТА ГРУПА 15-24 ГОДИНИ ОБЩО И ПО СЕКТОРИ

№	Ик.дейност	общо		Ик.дейност	жени		Ик.дейност	мъже	
		лв.	разлика		лв.	разлика		лв.	разлика
1	12 д	900,68	504,27	12 д	817,22	444,73	12 д	920,63	500,95
2	19 д	710,49	314,08	19 д	701,16	328,67	19 д	741,62	321,94
3	8 д	600,54	204,13	8 д	591,93	219,44	8 д	661,78	242,10
4	3 д	523,03	126,62	7 д	506,13	133,64	10 д	556,62	136,94
5	7 д	519,89	123,48	11 д	463,58	91,09	3 д	552,67	132,99
6	11 д	496,89	100,48	5 д	424,92	52,43	7 д	522,42	102,74
7	10 д	483,76	87,35	3 д	419,28	46,79	11 д	504,15	84,48
8	5 д	454,54	58,13	13 д	418,22	45,73	5 д	489,73	70,05
9	13 д	429,34	32,93	2 д	400,12	27,63	13 д	434,75	15,07
10	2 д	420,18	23,77	15 д	376,86	4,37	2 д	429,57	9,89
	за страната	396,41			372,49			419,68	
11	15 д	385,17	-11,24	14 д	371,47	-1,02	16 д	402,62	-17,06
12	9 д	384,49	-11,92	10 д	370,03	-2,46	9 д	393,08	-26,60
13	20 д	377,30	-19,11	20 д	369,90	-2,59	17 д	392,47	-27,21
14	17 д	374,04	-22,37	9 д	355,72	-16,77	15 д	391,97	-27,71
15	14 д	373,16	-23,25	16 д	355,31	-17,18	20 д	386,25	-33,43
16	16 д	371,71	-24,70	17 д	346,53	-25,96	1 д	375,58	-44,10
17	1 д	364,91	-31,50	1 д	345,19	-27,30	14 д	374,41	-45,26
18	6 д	346,78	-49,63	6 д	328,28	-44,21	6 д	354,16	-65,52
19	4 д	287,22	-109,19	4 д	281,62	-90,87	4 д	311,73	-107,94
20	18 д	279,57	-116,84	18 д	269,70	-102,79	18 д	295,18	-124,50

- СОД нараства във всички квалификационно групи спрямо базовата 2008 г., като:
 - най-голямо нарастване се наблюдава в първите две квалификационни групи професии, като при ръководителите е със 122 лв. до 898 лв., а при специалистите – със 113 лв.
 - най-малко е нарастването в последната 9-та квалификационна група Професии, неизискващи специална квалификация – само с 53 лв.
 - за жените в тази възрастова група най-голямото увеличение на СОД е отново в ръководните длъжности – със 119 лв., а най-малко е в 7-ма квалификационна група „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии” – само с 54 лв.
 - за мъжете в тази възрастова група най-голямото увеличение на СОД е отново в ръководните длъжности – със 124 лв., а най-малко е в 9-та квалификационна група „Професии, неизискващи специална квалификация” – само с 45 лв.

4.2.1.22. Анализ на средния месечен осигурителен доход на заетите по трудови и служебни правоотношения по региони

Средният общ месечен осигурителен доход за 10-те области през 2010 г. е в диапазона 388 – 676 лв. Само за три от областите общият СОД за тях е над средния за страната, като:

- В София-град общия СОД 676 лв. е най-висок и е със 110 лв. над общия СОД за страната. СОД за жените тук е 615 лв. и е единственият СОД, който е над общия СОД за жените в

страната с цели 82 лв., но е по-нисък от СОД за мъжете със 110 лв. СОД на мъжете в тази област се нарежда на второ място сред СОД за мъжете в 10-те области – 725 лв. с който те се нареждат на второ място.

- Област Враца се нарежда на второ място по СОД със 655 лв. със 89 лв. над общия СОД за страната. СОД за жените в тази област също е на второ място с 530 лв. след София-град, но е под СОД за жените в страната, макар и съвсем незначително /само с 3 лв./.
- СОД за мъжете в тази област се нарежда на първо място със 748 лв. сред СОД за мъжете в 10-те области, дори и над СОД за мъжете в София-град – с 23 лв.;
- На трето място е област Стара Загора със СОД от 607 лв., само със 41 лв. над общия СОД за страната. Но СОД за жените в областта – 461 лв. е под СОД за жените в страната със 72 лв. и се нарежда на трето място между СОД за жените в 10-те области. СОД за мъжете в областта – 709 лв. е над СОД за мъжете в страната със 109 лв. и се нарежда на трето място.

СОД за жените е по-нисък от СОД за мъжете за всичките 10-области, като:

- най-голяма е разликата в СОД между мъжете и жените за област Стара Загора – 248 лв. в полза на СОД за мъжете. СОД за жените тук е 461 лв., а този за мъжете – 709 лв. СОД за мъжете превишава почти двойно СОД за жените;
- най-малка е разликата между СОД за жените и СОД за мъжете в област Благоевград – само със 65 лв. в полза за мъжете, като единствено в тази област жените превишават броя на мъжете.

ТАБЛИЦА 28 СОД НА ЗАЕТИТЕ ПО ТРУДОВИ И СЛУЖЕБНИ ПРАВООТНОШЕНИЯ ЛИЦА ПО ОБЛАСТИ ПРЕЗ 2010 Г.

№	област	СОД общо	Разлика спрямо СОД общо	област	СОД за жени	Разлика спрямо СОД общо	област	СОД за мъже	Разлика спрямо СОД общо
1	8 р.	676	110	8 р.	615	82	5 р.	748	148
2	5 р.	655	89		533		8 р.	725	125
3	9 р.	607	41	5 р.	530	-3	9 р.	709	109
		566		9 р.	461	-72		600	
4	3 р.	504	-62	3 р.	425	-108	3 р.	568	-32
5	2 р.	493	-73	2 р.	424	-109	2 р.	555	-45
6	6 р.	464	-102	6 р.	401	-132	6 р.	517	-83
7	10 р.	447	-119	4 р.	388	-145	7 р.	503	-97
8	4 р.	444	-122	10 р.	385	-148	10 р.	495	-105
9	7 р.	442	-124	7 р.	372	-161	4 р.	489	-111
10	1 р.	388		1 р.	359	-174	1 р.	424	-176

Легенда: 1 р. – БЛАГОЕВГРАД; 2 р. – БУРГАС; 3 р. – ВАРНА; 4 р. – ВЕЛИКО ТЪРНОВО; 5 р. – ВРАЦА; 6 р. – ПЛОВДИВ; 7 р. – РУСЕ; 8 р. – СОФИЯ-ГРАД; 9 р. – СТАРА ЗАГОРА; 10 р. – ШУМЕН

Източник: НОИ и собствени изчисления

За всичките 10 области се наблюдава нарастване на техния СОД за 2010 г. спрямо предкризисната 2008 г.. За три от областите се наблюдава по-високо нарастване от средното за страната, като:

- Най-голямо е увеличението на СОД за област Враца – със 136 лв., достигайки 655 лв. за 2010 г. спрямо 2008 г., /СОД се нарежда на 2-ро място по размер/;
- увеличението на СОД за област Стара Загора е 104 лв., и се нарежда на второ място по нарастване, достигайки до 607 лв. за 2010 г. /на 3-то място по размер/.

- Област София–град се нарежда на трето място по нарастване на СОД – с 97 лв. при база 2008 г., достигайки 676 лв. /най-високият СОД за 2010 г. /.;
- Най-слабо е нарастването на СОД за областите Варна и Бургас – само 39 лв., което е двойно по-ниско от средното за страната нарастване на СОД. Област Варна е на 4-то място по размер на СОД – 504 лв., а област Бургас – на 5-то място с 493 лв.

Нарастването на СОД за жените и на СОД за мъжете при база 2008 г. е по-голямо от нарастването на СОД за страната за същите три области, като:

- При мъжете СОД е в същата последователност – на първо място със 160 лв. Нарастване е област Враца, следвано от област Стара Загора с нарастване на СОД със 121 лв. и област София-град – с нарастване от 102 лв. на СОД за мъжете.;
- При жените на първо място е нарастването на СОД за област Враца – със 110 лв., а областите София-град и Стара Загора разменят местата си. Нарастването на СОД за жените в София-град е 95 лв., а това в Стара Загора е 87 лв.;
- Най-слабото увеличение на СОД за жените е в област Бургас – 46 лв., а при мъжете - за област Варна с 41 лв.;
- Нарастването на СОД за жените е по-ниско от това за мъжете във всички области с изключение на 2 – област Бургас и област Варна, в които СОД за жените нараства по-бързо от СОД за мъжете при база 2008 г..
- Разликата в нарастванията между СОД за жените и СОД за мъжете е най-съществена в област Враца, като увеличението на СОД за мъжете е по-високо с 50 лв. от това за жените. Най-малка разлика в нарастванията на СОД е в област Бургас – само 1 лв. в полза на жените.

ТАБЛИЦА 29 ИЗМЕНЕНИЕ НА СОД НА ЛИЦАТА ПО ТРУДОВИ И СЛУЖЕБНИ ПРАВООТНОШЕНИЯ ПРИ БАЗА 2008 Г. ПО ОБЛАСТИ

№	област	Нарастване СОД общо	област	Нарастване СОД за жени	област	Нарастване СОД за мъже	Разлика нарастване СОД-жени спрямо СОД-мъже
1	5 р.	136	5 р.	110	5 р.	160	-50
2	9 р.	104	8 р.	95	9 р.	121	-7
3	8 р.	97	9 р.	87	8 р.	102	-34
		83.45		83.73		83	
4	10 р.	72	10 р.	69	6 р.	75	-6
5	6 р.	69	6 р.	63	10 р.	75	-12
6	1 р.	61	1 р.	60	1 р.	65	-5
7	4 р.	61	4 р.	59	4 р.	65	-6
8	7 р.	57	7 р.	56	7 р.	59	-3
9	2 р.	39	3 р.	52	2 р.	45	11
10	3 р.	39	2 р.	46	3 р.	41	1

Легенда: 1 р. – БЛАГОЕВГРАД; 2 р. – БУРГАС; 3 р. – ВАРНА; 4 р. – ВЕЛИКО ТЪРНОВО; 5 р. – ВРАЦА; 6 р. – ПЛОВДИВ; 7 р. – РУСЕ; 8 р. – СОФИЯ-ГРАД; 9 р. – СТАРА ЗАГОРА; 10 р. – ШУМЕН

Източник: НОИ и собствени изчисления

Раздел 5. АНАЛИЗ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СТРУКТУРА НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОРЕН И РЕГИОНАЛЕН РАЗРЕЗ

При ясно изразена тенденция за намаление на броя на лицата с по-ниска степен на завършено образование (основно, начално и по-ниско) и ежегодно нарастване на броя на лицата със завършено средно и висше образование образователната структура на работната сила в България може да се определи като относително добра. За периода 2004-2010г. работната сила с основно, начално и по-ниско образование постепенно намалява като през 2004 г. тези лица съставляват 21 % от общата работна сила, а през 2010 г. техният брой възлиза на 16 %. Въпреки че относителният дял на лицата със средно образование доминира (приблизително около 60 % след 2007 г.), след 2008 г. се наблюдава по-висок темп на изменение на лицата с висше образование на годишна основа спрямо тези със средно образование. Последното особено отчетливо се забелязва през 2008 г. и 2009 г. при темп на изменение на годишна база съответно 1.04 % и -2.14 % за лицата със средно образование при 3.05 % и 0.71 % за лицата с висше образование. За 2010 г. нарастването с 2000 души на лицата със средно образование се компенсира от нарастване с 3200 души на лицата от работната сила с висше образование. До голяма степен, обаче, тези процеси се дължат на приоритетното освобождаване на лица с по-ниско образование в условия на криза и задържането на по-високо квалифицирания персонал, а не толкова на целенасочена промяна на образователната структура, свързана и с подобряване на технологичното равнище на производство.

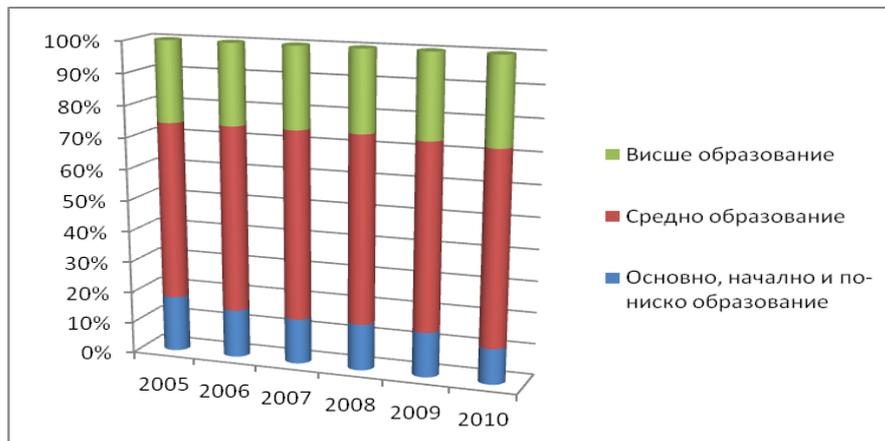
ФИГУРА 17 РАБОТНА СИЛА (15-64 ГОДИНИ) ПО ЗАВЪРШЕНО ОБРАЗОВАНИЕ В БЪЛГАРИЯ (ХИЛ. ДУШИ). ИЗТОЧНИК НСИ

Наблюдаваните изменения в образователната структура на работната сила в България до голяма степен са в синхрон с общоевропейските тенденции на намаляване на дела на икономически активните лица със завършено основно, начално или по-ниско образование (при 26.2 % за 2005 г. до 21.5 % през 2010 г.). От друга страна, докато средноевропейските стойности бележат постепенно запазване на дела на работната сила със средно образование от 49.4 % през 2005 г. до 49.2 % през 2010 г., в България се отчита нарастване на техния дял. На фона на другата общоевропейска тенденция на нарастване дела на икономически активните лица със завършено висше образование от 24.2 % до 29 % за периода 2005-2010г., у нас също се регистрира относително повишаване на техния дял дори през последните 2 години и изпреварващ растежа на лицата със средно образование.

Действителният образователен капацитет на икономиката може да се проследи най-добре посредством анализиране на структурата на заетите лица по степени на завършено образование, която е изцяло в синхрон с общоевропейската динамика на образователния статус на заетите лица. През периода 2005-2010 г. общоевропейската тенденция на намаление на дела на заетите лица с най-ниско образователно равнище (от 25.8 % през 2005г. до 20.4 % за 2010г.) е характерна и за България при намаление на дела им от 17.9% през 2005 г. до 11,4% през 2010 г. По отношение на дела на заетите лица със завършено средно образование през периода 2005 – 2010 г. общоевропейската тенденция на постепенно повишаване до 2010 г. (49.9 %), в България също се потвърждава (61.4 %). Изключение прави единствено 2009 г., когато на ниво ЕС (48.9 %) и в България (59.2 %) се регистрира намаляване на относителния дял на заетите лица със средно образование, което се дължи на ускоряването на безработицата сред по-ниско квалифицираните групи. По отношение на дела на заетите лица със завършено висше образование през периода 2005 – 2010 г. общоевропейската тенденция на повишение на дела им - от 25.2 % през 2005г. до 29.5 % през 2010 г., е отново валидна и за България (от 25.6 % през 2005 г. до 27.3 % през 2010 г.)

ФИГУРА 18 ОБРАЗОВАТЕЛНА СТРУКТУРА НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В БЪЛГАРИЯ. Източник НСИ

В обобщение може да се посочи, че структурата на заетите лица по степени на завършено образование в България следва динамиката на структурата на работната сила при намаляване на дела на заетите лица с основно, начално и по-ниско образование и повишаване дела на лицата със средно и по-високо образование. В сравнение с ЕС27, обаче, все още в България делът на заетите с висше образование нараства с по-бавен темп от този в ЕС27 при много по-нисък дял на заетите с основно, начално и по-ниско образование, но и значително по-висок дял на заетите лица със средно образование.

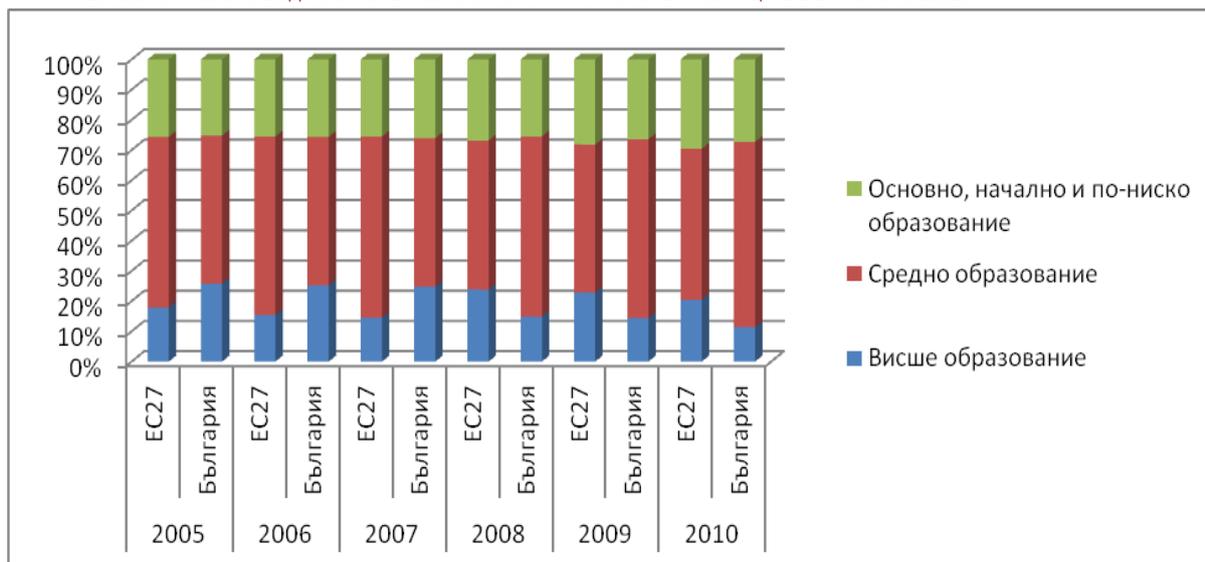
Същевременно, образователната структура на заетите лица е по-благоприятна от тази на работната сила, което показва, че структурата на безработните лица по степени на образование е изключително неблагоприятна в сравнение с тази на заетите. Това несъмнено се отразява и върху образователния потенциал на икономиката, тъй като безработните лица могат да се разглеждат като заети в даден бъдещ момент.

Посредством проследяване на динамиката на показателите, свързани с промяната в образователното равнище по възрастови групи, може да се придобие представа за входните параметри на работната сила.

Изменението на нетните коефициенти на записване на населението в образователната система по възрастови групи за периода 2005-2010 г. очертава няколко ясно изразени тенденции, които са показателни както за протичащите процеси в системата на образованието

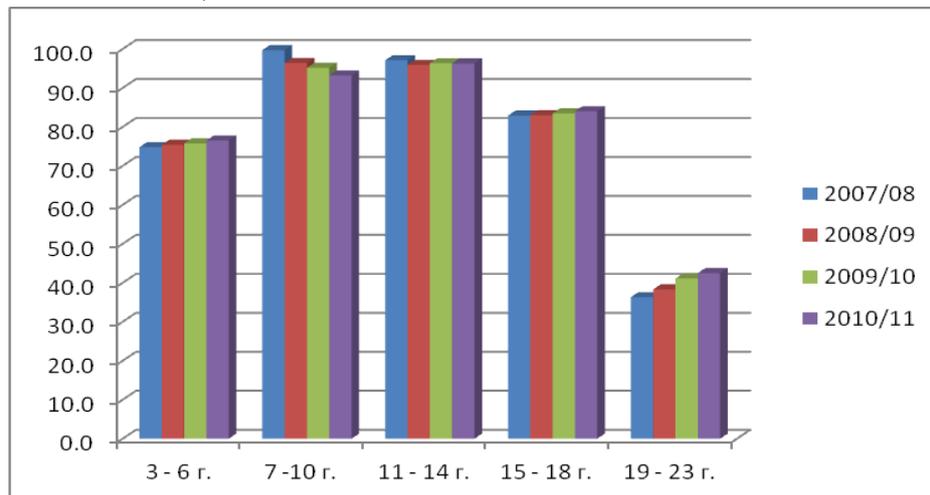
като цяло, така и за състоянието и развитието на образователната структура на заетите лица в краткосрочен и средносрочен план. Налице е съществено намаление на нетните коефициенти на записване за периода при възрастовата група 7-10 години и относително преодоляване през последните 2 години на спада на нетните коефициенти за лицата в 11-14-годишна възраст. Същевременно обратната тенденция на увеличение е най-силно изразена за лицата на възраст 19-23 години и в по-малка степен – за възрастовата група 15-18 години. Това потвърждава тенденцията за приоритетно развитие на системата на висшето образование като брой обучаващи се, което е характерно за всички години от разглеждания период.

ФИГУРА 19 СЪПОСТАВКА МЕЖДУ ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СТРУКТУРА НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В БЪЛГАРИЯ И ЕС27

Източник: ЕВРОСТАТ

ФИГУРА 20 НЕТНИ КОЕФИЦИЕНТИ НА ЗАПИСВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО В ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СИСТЕМА ПО ВЪЗРАСТОВИ ГРУПИ

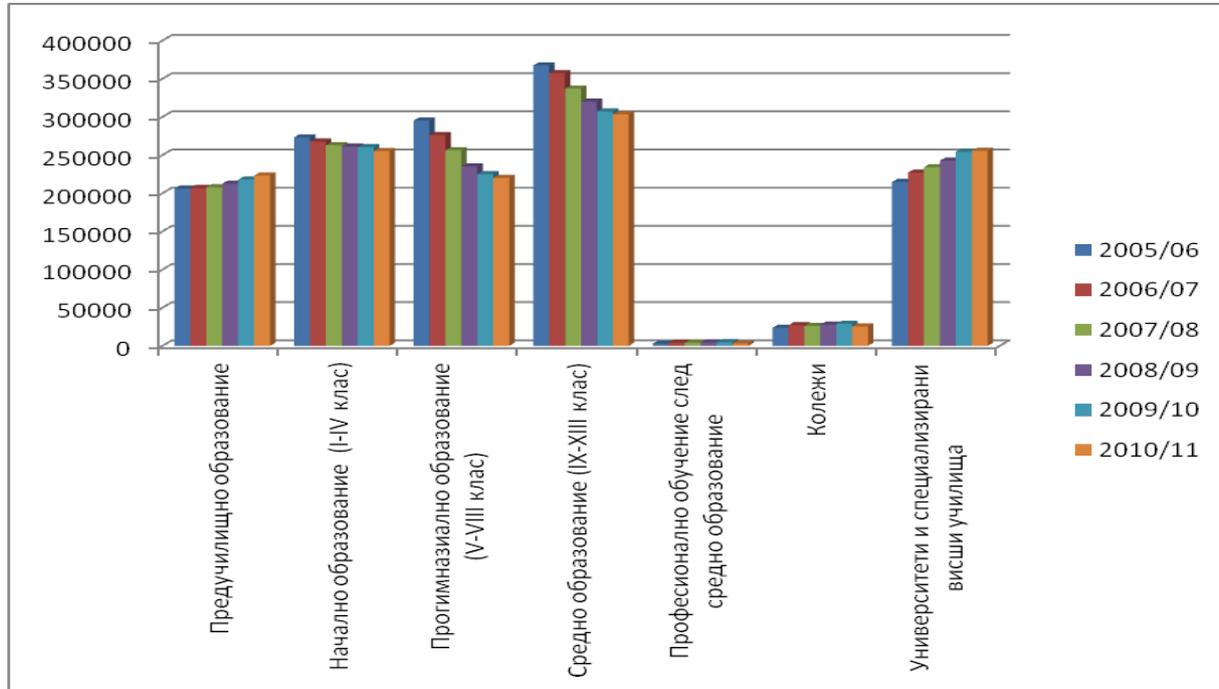
Източник: НСИ

Друг важен показател, който характеризира динамиката и очакваното състояние на образователното равнище на заетите, е броят записани учащи по степени на Международната стандартна класификация за образование.

Данните за периода 2005-2011 г. показват постепенно нарастване на учащите в предучилищно образование (от 14.7 % за учебната 2005/2006 г. до 17.01 % за учебната 2010/2011 г.), което се съчетава с относително намаляване на дела на учащите в начално и прогимназиално образование. Докато за учебната 2010/2011 г. делът на учениците в начална

форма на образование остава неизменен спрямо 2005/2006 г. (19.5 %), рязък спад се отбелязва при учащите в прогимназиална форма на обучение (от 21.1 % през 2005/2006 г. до 16.8 % през 2010/11 г.). Спадът на броя на учениците в прогимназиалните класове се дължи едновременно както на влошената демографска структура, така и на развитието на самата система на образование.

ФИГУРА 21 ЗАПИСАНИ УЧАЩИ ПО СТЕПЕНИ НА ОБРАЗОВАНИЕТО СПОРЕД МСКО – 97

Източник: НСИ

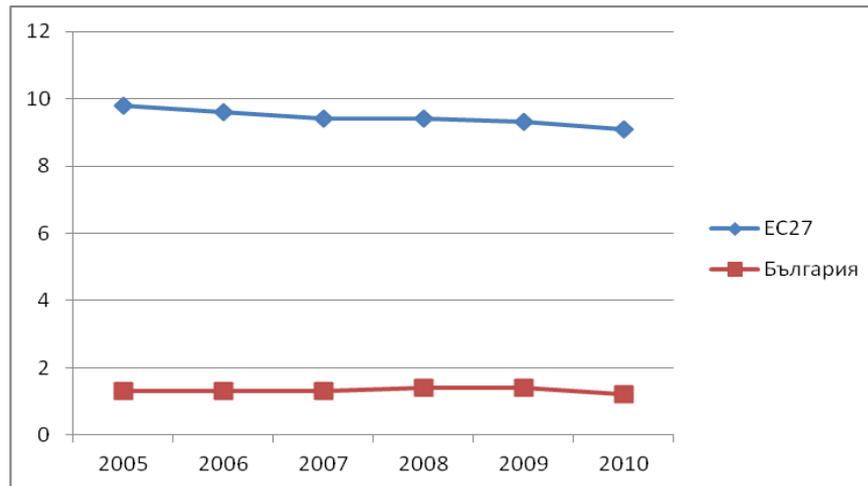
Протичащите през последните 20 години негативни демографски процеси, свързани основно с резкия спад на раждаемостта и съответно намаления брой на поколенията, които започват образование, се допълват и от високия процент на ранно напускащите тази образователна степен. Същевременно, негативната тенденция в развитието на тази базова образователна степен рефлектира във влошаване на състоянието на следващите образователни степени, което проличава от намаляването на относителния дял на учащите в средно и професионално образование за разглеждания период (от 26.5 % за учебната 2005/2006 г. до 23.5 % за учебната 2010/2011 г.).

Към текущия момент, обаче, заетите със средно образование доминират в образователната структура на заетите лица, което показва, че в бъдеще техният дял би могъл да намалее не само като следствие от реструктуриране на заетостта в резултат на икономическата криза, но и като дял от работната сила. Въпреки положителната тенденция за нарастване на броя и относителния дял на младежите, които след завършване на средното си образование продължават обучението си в системата на висшето образование (от 15.4 % през учебната 2005/2006 г. до 19.6 % през учебната 2010/2011 г.), все още равнището за България на този показател нарежда страната ни на едно от последните места в сравнение с другите европейски държави. Тенденцията за подобряване на образователната структура на работната сила би рефлектирала и в по-високо образователно равнище на заетите лица, което към настоящия момент се подкрепя и от конюнктурни обстоятелства.

Посредством степента на участието на населението на възраст от 20 до 64 години в различните форми на образование и обучение може да се даде оценка и на развитието на

системата за „учене през целия живот”. Въпреки че за периода 2005-2010 г. дялът на участващите в образование и обучение нараства (средно 1.3 % при средно 9.4 % за ЕС27), все още относителният дял на населението на възраст от 20 до 64 години, участващо в образование и обучение, остава на твърде ниско равнище. Това показва ограничен обхват и слабо развитие на различните образователни и професионални структури за допълнително обучение и квалификация, както и ниска степен на участие на заетите във форми за повишаване на образователното и професионално равнище.

ФИГУРА 22 УЧЕНЕ ПРЕЗ ЦЕЛИЯ ЖИВОТ В ЕС И БЪЛГАРИЯ - % ОТ НАСЕЛЕНИЕТО НА ВЪЗРАСТ 25-64 ГОДИНИ, УЧАСТВАЩО В ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ ПРЕЗ ЧЕТИРИТЕ СЕДМИЦИ ПРЕДИ ИЗСЛЕДВАНЕТО

Източник: ЕВРОСТАТ

На фона на общоевропейската тенденция за лек спад, по дял на участие в системата на учене през целия живот заемаме последно място сред страните-членки на ЕС през целия наблюдаван период. При това разликата със средния показател за ЕС е значителна и трудно може да бъде преодоляна при текущото състояние на системата за учене през целия живот в нашата страна. Значителното изоставане на развитието на различните форми на образование и обучение рефлектира във влошаване на образователното и квалификационно равнище на работната сила в сравнение с останалите страни от ЕС и в ограничаване на възможностите за подобряване на конкурентоспособността на националната икономика. С оглед и на стратегията „Европа 2020”, особена актуалност придобива активизирането на националната политика за насърчаване на ученето през целия живот и съвместните усилия на държавата и бизнеса за стимулиране участието на по-голям брой заети лица в различни форми за повишаване на образователното и квалификационно равнище.

Раздел 6. АНАЛИЗ НА ОБЩОТО СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ НА РАЗВИТИЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНО-КВАЛИФИКАЦИОННА СТРУКТУРА НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА

Анализът се базира на систематизиране и проучване на голям обем информация за състоянието и изменението на професионално-квалификационната структура на заетите лица в дефинираните като приоритетни за целите на проекта икономически дейности, сектори и региони за периода 2008-2010 година. Проучването се основава на обобщени данни от НОИ от регистъра на трудовите договори за съответния период съгласно Класификатора на професиите и длъжностите от 2008г., което дава възможност за съпоставимост на анализирания информация по области, икономически дейности и сектори.

Използвани са показатели и са направени собствени разчети, които дават възможност да се изследват различни характеристики в състоянието и основните тенденции в изменението на професионално-квалификационната структура на заетите лица в посочените аспекти.

Анализът на професионално-квалификационната структура на заетите лица включва:

1. изследване на професионално-квалификационната структура на заетите лица в 20 дефинирани като приоритетни икономически дейности чрез използване на индексен подход
2. изследване на структурата на заетите лица по основни квалификационни групи професии съгласно НКПД и основните тенденции в нейното изменение за периода 2008-2010г. общо за страната, по статистически райони и в приоритетните области – София град, Пловдив, Варна, Бургас и Стара Загора;
3. изследване на структурата на заетите на трудов договор лица по основни квалификационни групи професии съгласно НКПД и основните тенденции в нейното изменение за периода 2008-2010г. общо за страната, по статистически райони и в приоритетните области – София град, Пловдив, Варна, Бургас и Стара Загора
4. изследване на структурата на заетите лица по основни квалификационни групи професии съгласно НКПД и основните тенденции в нейното изменение за периода 2008-2010 г. в приоритетните сектори и тенденциите в нейното изменение за периода 2008-2010 г.
5. изследване на специфичните тенденции в изменението на професионално-квалификационната структура на заетите лица в приоритетните сектори по приоритетни области.

6.1. АНАЛИЗ НА ПРОФЕСИОНАЛНО-КВАЛИФИКАЦИОННАТА СТРУКТУРА СТРУКТУРАТА В ПРИОРИТЕТНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ

При анализа на заетите лица по основни икономически дейности се прилага индексният подход, който позволява определяне и проследяване на динамиката на квалификационната структура на заетите лица. Чрез конструирани индекси се цели детайлно и всеобхватно изследване на квалификационната структура на заетите лица за определените в проекта 20 приоритетни икономически дейности. Изхождайки от особеностите на индексния подход, се прави ранжиране на индексните резултати за отделните области и икономически дейности като по този начин се извеждат наложените регионални диспропорции в страната. В индексите

квалификационният потенциал се измерва посредством структурата на професионалните длъжности, което също трябва да се отчита при анализиране на получените резултати. В този аспект на челни позиции според индексното ранжиране се подреждат области и икономически дейности, в които нараства заемането на длъжности, изискващи по-висока квалификация (висши ръководители, аналитични специалисти, приложни специалисти). Индексните резултати се оценяват по 3-степенна скала: над 100 т. – подобряване на квалификационната структура, 100 т. – задържане на квалификационната структура и под 100 т. – влошаване на квалификационната структура. За базова година е избрана 2008 г. според данните, получени от НОИ за осигуряващите се лица по НКПД и НКИД.

Посредством разработването на квалификационен индекс, се отчита изменението в заетостта по професионални длъжности в съответната икономическа дейност спрямо общата динамика на професионалните длъжности. Използвайки този индекс, се проследява до каква степен квалификационната структура в дадена икономическа дейност кореспондира с регионалната или националната структура на професионалните длъжности на съвкупно ниво. Анализирането на индексните резултати от квалификационния индекс се основава на сумарното изменение на отделните квалификационни индекси по 20-те приоритетни за проекта икономически дейности, което се отразява под формата на индексни пунктове. Посредством индексните пунктове се отчита общата динамика в квалификационната структура на база промените в професионалните длъжности по икономически дейности. По този начин чрез квалификационния индекс освен ранжиране на областите по индексни показания за професионалните длъжности по икономически дейности общо за 20-те приоритетни икономически дейности, може да се получи и представа за състоянието на квалификационната структура на всяка от икономическите дейности в областта, региона или страната. Така квалификационният индекс позволява да се очертае квалификационният потенциал в дадена област и може да се използва за обосновка доколко е правомерно развиването на определена икономическа дейност с оглед текущото квалификационно състояние в областта. В тесен смисъл чрез квалификационния индекс може да се проследи и кои икономически дейности са били най-засегнати от кризисната динамика през последната година, а така и да се ориентират необходимите мерки за преодоляването на регистрираните промени в регионалната заетост.

При квалификационния индекс по НКИД само 3 области отбелязват подобрене на квалификационната структура, разгледана по икономически дейности – Ямбол (105), Търговище (102) и Монтана (100). Въпреки че на областно ниво Ямбол отбелязва забавяне с 5 индексни пункта, на регионално и национално равнище бележи нарастване също с 5 индексни пункта. Подобна динамика на общия квалификационен индекс за област Ямбол се обяснява от растежа на заетите в икономическа дейност 01,02,03 „Селско, горско и рибно стопанство“ с 37 индексни пункта най-вече заради категория 1. „Президент, законодатели, висши служители и ръководители“ по НКПД и в икономическа дейност 35. „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива“ с 34 индексни пункта заради категория 9. „Професии, неизискващи специална квалификация“ и 10. „Без професионална група“ по НКПД. Също така, регистрира се значителен спад с 60 индексни пункта в икономическа дейност 38 „Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали“, дължащ се на значителна редукция на заетостта във всички квалификационни категории, и с 50 индексни пункта в 39 „Възстановяване и други услуги по управление на отпадъци“ (заради категория 8. „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия“ и категория 9.), които поради малкия си абсолютен брой в общата заетост в областта не засягат значително индексната оценка. Високата позиция на област Търговище се

дължи на относителното задържане на заетостта от икономическите дейности, включени сред приоритетните за проекта, с най-висок дял на заетите 01,02,03 „Селско, горско и рибно стопанство“ (прираст от 11 индексни пункта), 10 „Производство на хранителни продукти“ (нарастване от 6 индексни пункта) и 41,42,43 „Строителство“ (спад от 9 индексни пункта). В област Монтана не се отбелязва изменение спрямо базисния период при индексната оценка като най-голям прираст се регистрира в 23 „Производство на изделия от други неметални минерални суровини“ с около 300 индексни пункта, дължащ се на увеличаване на заетостта във всички професионални категории при спад в 38 „Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали“ с 25 индексни пункта най-вече заради категория 1. и 5. „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия“. Всички други 25 области в страната бележат изоставане спрямо базисната 2008 година.

Определените като приоритетни за развитие области от страната също регистрират изоставане по квалификационния индекс. София-град е на 8 място с 96 индексни точки, като прираст от 15 индексни пункта се наблюдава в 39 „Възстановяване и други услуги по управление на отпадъци“ най-вече сред заетите в категория 5. и първата приоритетна икономическа дейност за проекта 62,63 „Дейности в областта на информационните технологии“ с 9 индексни пункта заради нарастване на заетите в категория 1. и 9. По НКПД. Значителен спад се регистрира в 24 „Производство на основни метали“ (във всички професионални категории с изключение на 5.) при приблизително запазване на дължностната структура в 10 „Производство на хранителни продукти“, 28 „Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение“ и 56 „Ресторантьорство“, където нарастването в категория 1. компенсира спада в останалите категории.

Област Пловдив се нарежда на 8 позиция също с 96 индексни точки, като най-сериозен прираст се отбелязва в 21 „Производство на лекарствени вещества и продукти“ с 20 индексни пункта и 38 „Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали“ с 11 индексни пункта като се наблюдава прираст във всички професионални категории с изключение на 5. Най-сериозен е спадът в 37 „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води“ с 85 индексни пункта, като тази икономическа дейности се характеризира с незначителен брой заети.

Варна е на 21 позиция с 90 индексни точки с най-сериозен прираст в 37 „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води“ с 34 индексни пункта и най-голям спад в 24 „Производство на основни метали“ с 33 индексни пункта, като и в двете икономически дейности броят на заетите е малък. По първата приоритетна икономическа дейност 62,63 „Дейности в областта на информационните технологии“ област Варна бележи прираст с 15 индексни пункта най-вече заради броя заети в професионални категории 1., 5. и 8.

Област Бургас също значително изостава в сравнение с останалите области в индекса и се нарежда на 26-о място с 87 индексни точки при прираст в 20 „Производство на химични продукти“ с 44 индексни пункта и спад във втората приоритетна икономическа дейност 26 „Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти“ с 45 индексни пункта – дейности с малък брой заети. Първа приоритетна икономическа дейност 62,63 „Дейности в областта на информационните технологии“ отбелязва незначително повишаване от 4 индексни пункта в областта въпреки значителното нарастване на заетите в категория 1., 2. и 9.

Стара Загора се нарежда на 8 позиция с 96 индексни точки, подобно на София и Пловдив. Най-висок прираст в областта отбелязва 27 „Производство на електрически съоръжения“ с 18

индексни пункта и най-значителен ръст в професионална категория 1. и 62,63 „Дейности в областта на информационните технологии“ с 11 индексни пункта с почти еднакъв прираст в професионална категория 1., 2. „Аналитични специалисти“ и 9., докато 37 „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води“ бележи спад от 61 индексни пункта при запазване на ниски равнища на заетост. На последно място се нарежда област Перник с 85 индексни точки и най-значимо изоставане с 51 индексни пункта в 24 „Производство на основни метали“ въпреки значителния прираст на заетите в категория 4. „Административен персонал“.

ТАБЛИЦА 30 РАНЖИРАНЕ НА ИНДЕКСНИТЕ РЕЗУЛТАТИ ОТ КВАЛИФИКАЦИОННИЯ ИНДЕКС ПО ОБЛАСТИ НА СТРАНАТА

Ранг	Индекс	Област
1	105	Ямбол
2	102	Търговище
3	100	Монтана
4	99	Кърджали
5	98	Русе
	98	София
7	97	Шумен
8	96	Пловдив
	96	Разград
	96	София-град
	96	Стара Загора
12	95	Враца
	94	Сливен
	94	Хасково
15	93	Пазарджик
	93	Плевен
17	92	Благоевград
	92	Добрич
	92	Кюстендил
20	91	Видин
21	90	Варна
22	89	Велико Търново
	89	Габрово
	89	Ловеч
	89	Смолян
26	87	Бургас
	87	Силистра
28	85	Перник

Другият индекс, който се използва при анализа на професионално-квалификационната структура на заетите лица, условно е наречен **регионален квалификационен индекс**. Този индекс отчита изменението на заетостта по професионални длъжности в съответната икономическа дейност спрямо общата динамика на заетостта в дадената икономическа дейност. Така посредством индекса се проследява до каква степен квалификационната структура в дадена икономическа дейност кореспондира с регионалната или националната квалификационна структура на заетостта по икономически дейности.

Индексът е изчислен общо за 20-те приоритетни икономически дейности и показва сумарния квалификационен потенциал по области на страната. Значителното нарастване на

професионалните длъжности в професионална категория 1. през миналата година с 13,4 % рефлектира върху индексните резултати и 21 от областите в страна, отбелязват подобряване на квалификационната структура.

В значителна степен тази динамика се дължи и на голямото тегло от 28 %, което е зададено на категория 1. при изчисляването и на двата индекса. Значително по-добрите резултати при изчисляване на регионалния квалификационен индекс от квалификационния индекс налагат извода, че е налице тенденция за запазване и дори повишаване на заетостта сред най-високо квалифицираните работници и служители. В друг аспект, големите различия и влошаване при индексните оценки в квалификационния индекс обуславят, че по различен начин кризисната динамика засяга отрасли от националната икономика в различни области и региони на страната, което в бъдеще би се отразило върху стопанската отраслова структура по професионални длъжности.

При анализирането на индексните резултати от регионалния квалификационен индекс не се акцентира толкова върху преобладаващия прираст на категория 1. сред професионалните длъжности, които е повсеместен и основен фактор за наблюдаваната динамика и високи индексни резултати, а на съпоставката между категория 1. и категория 10. и развитието на заетостта сред водещите за дадената област отрасли.

Също така се проследява и динамиката на заетостта сред аналитичните и приложните специалисти и квалифицираните работници по отрасли, които в най-голяма степен са ангажирани с производствения процес и определят тенденциите за развитие на определените отрасли в перспектива.

На първо място в ранжирането по индексни резултати от регионалния квалификационен индекс е област Търговище със 112 индексни точки при прираст на служителите в категория 1. с 27 индексни пункта, най-вече дължащо се на заетите в икономическа дейност 41,42,43 „Строителство“. Нарастването на най-високо квалифицирания персонал в тази икономическа дейност при обща тенденция на съкращаване на работещите в строителството показва преструктуриране на заетостта в този сектор. Заради динамиката на аграрния сектор в област Търговище в категория 2. се отбелязва прираст на заетите с 13 индексни пункта – сходен на прираста в категория 9., дължащ се най-вече на увеличаването на заетите в 27 „Производство на електрически съоръжения“. Заетите в категория 10. нарастват с 4 индексни пункта (заради 55 „Хотелиерство“) при задържане на индексния резултат от 100 т. за категория 7, също отбелязваща прираст сред заетите в категория 55 „Хотелиерство“.

Три от областите – Враца, Монтана и София-град – са на трета позиция със 109 точки според ранжирането в индекса.

В област Враца почти идентичен е прирастът на заетостта в категория 2. и 5., който се дължи на увеличаване на заетите в аграрния сектор при спад в категория 8. във всички икономически дейности с изключение на 26 „Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти“. В категория 10. се наблюдава относително задържане на заетостта при най-голям спад в 28 „Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение“.

В област Монтана с 30 индексни пункта нарастват заетите от категория 2. при прираст с 2 индексни пункта на заетите от категория 10. – и в двете професионални категории най-вече заради икономическа дейност 23 „Производство на изделия от други неметални минерални суровини“. Спад с 1 индексен пункт отбелязва само категория 7. въпреки значителния прираст на заетите и в тази категория от икономическа дейност 23.

Подобна динамика се наблюдава и в област София-град: 15 индексни пункта е прираст при заетите в категория 2. въпреки намаляването на броя на заетите в тази професионална група по повечето икономически дейности; значителен спад от 16 индексни пункта в категория 7., породен от масовото намаляване на заетостта във всички икономически дейности, и 13 индексни пункта в категория 6. при значителен прираст в 38 „Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали“. В категория 10. спадът е от 2 индексни пункта.

Област Пловдив се нарежда на 7-ма позиция със 107 индексни точки при 10 индексни пункта прираст в категория 2. заради увеличаването на заетостта в икономическа дейност 26 „Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти“ и 9 индексни пункта в категория 3. „Техници и други приложни специалисти“ заради 27 „Производство на електрически съоръжения“. Значителен е спадът във всички икономически дейности в категория 7. „Квалифицирани производствени работници и сходни на тях занаятчии“ с 6 индексни пункта, като всички други индексни резултати по професионални длъжности бележат растеж в рамките на 3-6 индексни пункта.

Област Варна е на 22 място в ранжирането с 99 индексни точки, което означава спад с 1 индексен пункт спрямо базовата година. Прираст в индексната оценка в областта отбелязват единствено категория 1. с 27 индексни пункта най-вече в 62,63 „Дейности в областта на информационните технологии“ и 38 „Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали“ и категория 2. с 9 индексни пункта при най-значителен спад с 13 индексни пункта на заетите в категория основно заради спада в 41,42,43 „Строителство“. С 2 индексни пункта намаляват и заетите в категория 10 въпреки сериозния им прираст в 35 „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива“.

Област Бургас отново се нарежда на задна позиция – 27 място с 97 индексни точки. Прираст в областта отбелязват 3 категории – 1. и 2., при които в почти всички икономически дейности се наблюдава увеличаване на заетите и 10. (с 1 индексен пункт) – въпреки значителния спад на заетите в строителството, което отново подчертава извода за реструктуриране на заетостта в този сектор. Най-значителен е спадът със 17 индексни пункта в категория 6. заради намаляването на заетостта в аграрния сектор.

Област Стара Загора е на 5 място със 108 индексни точки при значителен ръст на заетостта в категория 2. и 3. с над 10 индексни пункта при незначителни промени в заетостта по икономически дейности. С 1 индексен пункт нарастват и заетите в категория 10. при сериозен спад на ангажирането им в сферата на строителството. Най-значителен е спадът в категория 6. „Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство“ със 7 индексни пункта.

На последно място се нарежда област Пазарджик с 93 индексни точки и най-значимо изоставане с 19 индексни пункта в категория 6. отново заради намаляването на заетостта в аграрния сектор.

ТАБЛИЦА 31 РАНЖИРАНЕ НА ИНДЕКСНИТЕ РЕЗУЛТАТИ ОТ РЕГИОНАЛНИЯ КВАЛИФИКАЦИОНЕН ИНДЕКС ПО ОБЛАСТИ НА СТРАНАТА

Ранг	Индекс	Област
1	112	Търговище
2	109	Враца
	109	Монтана
	109	София-град
5	108	Стара Загора
	108	Разград

7	107	Пловдив
	107	Русе
	107	Хасково
10	106	Велико Търново
	106	Кърджали
	106	Шумен
13	105	Кюстендил
	105	София
15	104	Габрово
	104	Ямбол
17	103	Видин
	103	Сливен
19	102	Силистра
	101	Плевен
	100	Добрич
22	99	Благоевград
	99	Варна
	99	Ловеч
	99	Перник
26	98	Смолян
27	97	Бургас
28	93	Пазарджик

6.2. АНАЛИЗ НА СТРУКТУРАТА НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА ПО ОСНОВНИ КВАЛИФИКАЦИОННИ ГРУПИ ПРОФЕСИИ

Анализът на професионално-квалификационната структура на заетите лица се базира на изследване на динамиката в броя и относителния дял на заетите лица по основни квалификационни групи професии съгласно НКПД за периода 2008-2010 година. Проучването се основава на обобщени данни от НОИ от регистъра на трудовите договори за съответния период и систематизирането им съгласно Класификатора на професиите и длъжностите от 2008 г., което дава възможност за съпоставимост на анализираната информация по райони, области, икономически дейности и сектори. Извършени са собствени изчисления за нуждите на анализа на професионално-квалификационната структура на заетите лица в различните аспекти – регионален, секторен, по икономически дейности

ТАБЛИЦА 32 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ОСИГУРЕНИТЕ ЛИЦА ПО ОСНОВНИ КЛАСОВЕ СЪГЛАСНО НКПД ЗА 2008, 2009г.и 2010г.

Група професии		Брой лица за класа 2008г.		Брой лица за класа 2009г.		Брой лица за класа 2010г	
1	Президент, законодатели, висши служители и ръководители	125 069	3,75	148 887	4,58	152 195	4,94
2	Аналитични специалисти	313 077	9,38	299 942	9,22	301 979	9,80
3	Техници и други приложни специалисти	292 893	8,78	273 740	8,42	266 882	8,66
	Административен персонал	292 454	8,77	279 200	8,58	270 745	8,78
5	Персонал зает с услуги за насел., охрана и търговия	481 830	14,44	461 934	14,20	449 210	14,57
6	Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство	16 598	0,50	14 052	0,43	13 548	0,44
7	Квалифицирани производствени работници и сродни	352 573	10,57	284 569	8,75	264 471	8,58

	на тях занаятчи						
8	Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия	379 384	11,37	337 214	10,37	330 763	10,73
9	Професии, неизискващи специална квалификация	723 144	21,68	778 701	23,94	678 170	22,00
0	Без професионална група	358 975	10,76	374 112	11,50	354 880	11,51
	Общо	3 335 997	100,00	3 252 351	100,00	3 082 843	100,00

Източник: НОИ

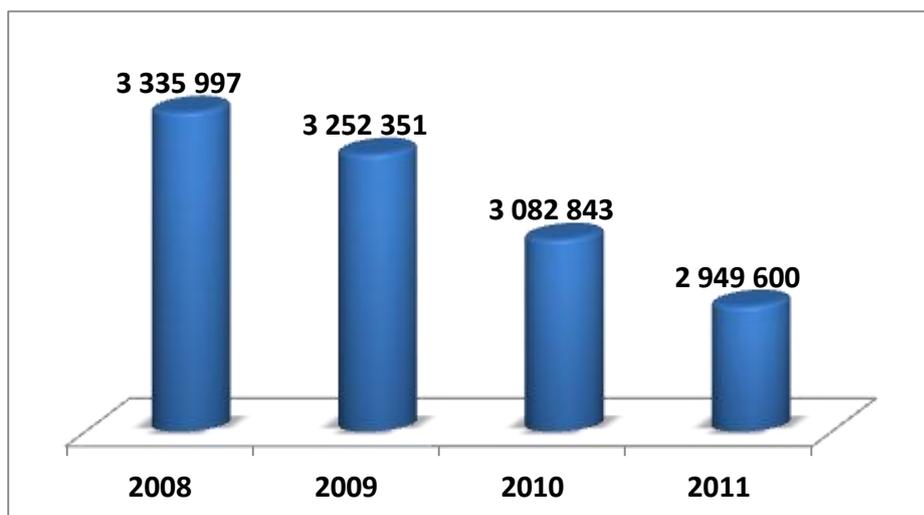
Информацията, на базата на която е извършен анализът, не може да бъде оценена като достатъчно точна, тъй като в регистъра на осигурените лица се подава информация само за група професии по НКП/НКПД - първа позиция на кода, като при това задължително е попълването на група професии и код по КИД само за видовете осигурен, определящи месечен минимален праг на доходите по Приложение 1 към ЗБДОО. За лицата по служебни правоотношения /държавните служители/ се попълва служебност на реда по *Приложение 1* и осигурителният им доход се контролира с минимална работна заплата. За самоосигуряващите се лица, лицата с договори за управление и контрол на търговски дружества, лицата наети по нетрудови правоотношения /гражданските договори/ не се определя минимален осигурителен доход на база група професии и икономическа дейност и подаването на тази информация не се контролира. Съществен недостатък на ползвана база данни е и фактът, че в Регистъра на трудовите договори не е правена изрична пререгистрация при промяна на КИД 2008, като нови кодове са подавани само при регистрация на нов или при промяна в заварен при прехода договор.

Поради посочените причини и дефинираните тенденции и формулираните изводи за състоянието и изменението на професионално-квалификационната структура на заетите лица съдържат известна степен условност:

Разпределението на осигурените лица по основни класове квалификационни групи съгласно НКПД за периода 2008-2010 г. като абсолютен брой и като относителен дял дава основание за формулиране на следните тенденции в състоянието и динамиката на професионално-квалификационната структура на заетите лица:

1. Наблюдава се явно изразена тенденция като следствие от негативното отражение на световната финансова и икономическа криза върху пазара на труда в България на ежегодно намаляване на броя на осигурените лица – от 3 335 997 (2008 г.) на 3 252 351 (2009 г.) и 3 082 843 (2010 г.).

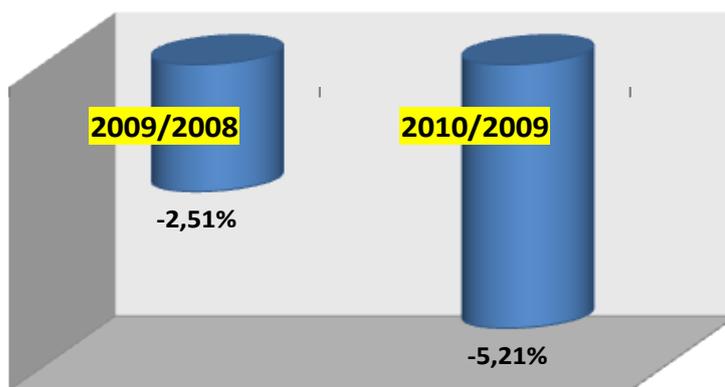
ФИГУРА 23 ЗАЕТИ ЛИЦА ОТ ВСИЧКИ КАТЕГОРИИ НА НКПД ОБЩО ЗА СТРАНАТА, АБСОЛЮТНИ СТОЙНОСТИ

Източник: НОИ

2. Налице е засилване на темпа на намалението на броя на осигурените лица - докато през 2009 г. спрямо 2008г. намалението е с 83 646 души, през 2010 г. спадът на осигурените спрямо 2009 г. е два пъти по-висок – със 169 508 лица. Отбелязаното изменение намира отражение и в относителното изменение на броя на осигурените лица спрямо предходната година от 2,51% (2009/2008 г.) до 5,21% (2010/2009 г.). Динамиката в стойността на показателя брой на осигурените лица за периода 2008-2010 г. и неговото относително изменение свидетелстват за сериозни проблеми на пазара на труда в България и за засилваща се тенденция на нарастване на безработицата в разглеждания времеви период. Едновременно с това те доказват недостатъчна ефективност на прилаганите антикризисни мерки на пазара на труда за запазване на работните места и за ограничаване на ръста на безработицата.

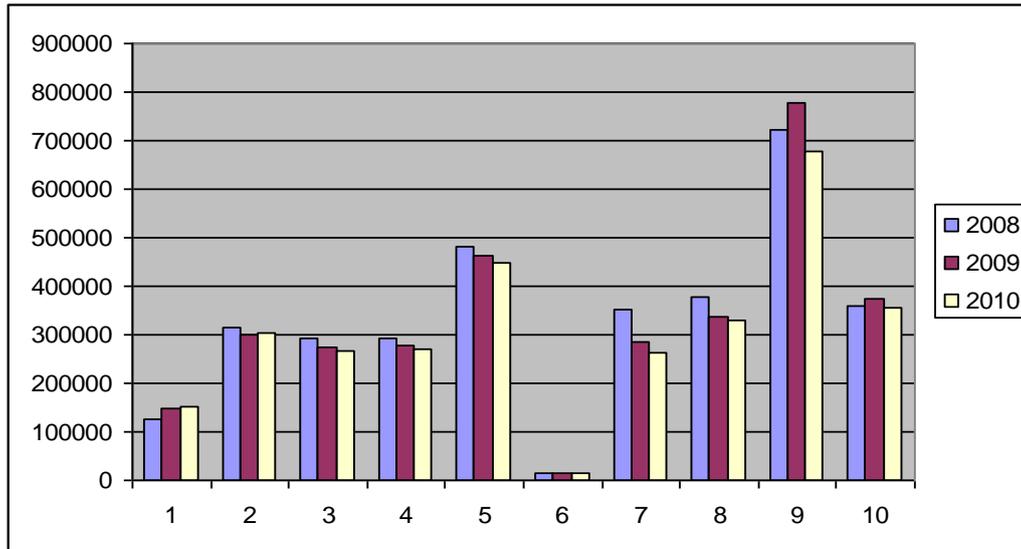
ФИГУРА 24 ИЗМЕНЕНИЕ НА БРОЯ НА ЗАЕТИТЕ СЛУЖИТЕЛИТЕ ЗА ВСИЧКИ КАТЕГОРИИ НА НКПД ОБЩО ЗА СТРАНАТА

Източник: НОИ

3. Тенденциите в изменението на осигурените лица по основни квалификационни групи професии съгласно НКПД като абсолютен брой са разнопосочни и се отличават с определена специфика. Те са отражение на сериозните икономически и социални проблеми, вследствие глобалната финансова и икономическа криза и тяхното специфично проявление в отделните отрасли, сектори и икономически дейности на страната. Като резултат от различната степен на въздействие на кризата върху отделните отрасли и сектори на икономиката, се променя както общата заетост на осигурените лица в тези аспекти, така и професионално-квалификационната им структура като разпределение по основни квалификационни групи професии. Фигура 25 илюстрира състоянието и изменението на професионално-квалификационната структура на заетите лица през трите години от наблюдавания период.
4. Като следствие от динамиката в изменението на броя на осигурените лица по основни квалификационни групи професии съгласно НКПД, и тенденциите в относителното им изменение по отделни години от периода 2008-2010 г. се отличават с разнопосочни проявления. Единствено при група 1 се наблюдава позитивна промяна за целия период, при група 2 тя е налице в края на периода, докато при групи 9 и 10 след положително изменение през 2009 г. спрямо 2008 г. следва ясно изразено негативно развитие. Едновременното проявление на разнопосочните тенденции по отношение на групите с най-висока и най-ниска квалификация може да бъде оценено като посока на подобряване на професионално-квалификационната структура на заетите лица, което кризата катализира в резултат на промените в икономиката и пазара на труда в страната.

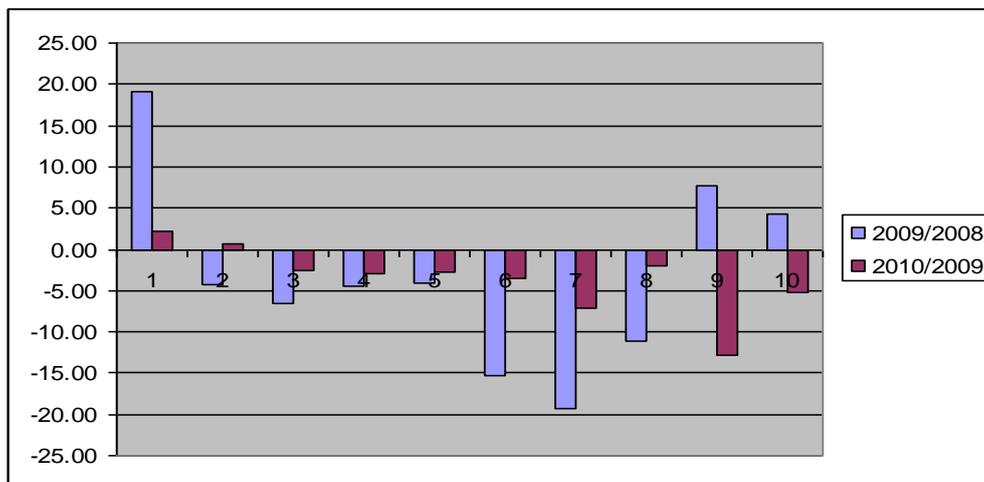
ФИГУРА 25 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЛУЖИТЕЛИТЕ ПО 10 КАТЕГОРИИ НА НКПД ОБЩО ЗА СТРАНАТА, АБСОЛЮТНИ СТОЙНОСТИ

Източник: НОИ

Легенда: 1. Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2. Аналитични специалисти. 3. Техници и други приложни специалисти. 4. Административен персонал. 5. Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6. Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство. 7. Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8. Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия. 9. Професии, неизискващи специална квалификация. 10. Без професионална група.

ФИГУРА 26 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЛУЖИТЕЛИТЕ ПО 10 КАТЕГОРИИ НА НКПД ОБЩО ЗА СТРАНАТА, ОТНОСИТЕЛНО ИЗМЕНЕНИЕ

Източник: НОИ

Легенда: 1. Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2. Аналитични специалисти. 3. Техници и други приложни специалисти. 4. Административен персонал. 5. Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6. Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство. 7. Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8. Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия. 9. Професии, неизискващи специална квалификация. 10. Без професионална група.

5. Единствената квалификационна група, която през периода 2008-2010 г. се характеризира с положително изменение – и като брой на осигурените лица и като относителен дял е група 1 – президент, законодатели, висши служители и ръководители. Посоченото изменение е много по-силно изразено (и като брой и като процент) през 2009 спрямо 2008 - съответно

23 818 души и 0,83% в сравнение с увеличението през 2010 г. спрямо 2009 г. – съответно 3 308 души и 0,36%. Тенденцията може да бъде определена като позитивна и тя свидетелства за запазване на заетостта в условията на криза сред категориите с най-висока квалификация и равнище на компетентност.

6. Нарастване на броя на осигурените лица – с 2 037 души и на относителния дял – с +0,58% през 2010 г. спрямо 2009 г. има при група 2 – Аналитични специалисти, което се предхожда от сериозно намаление през 2009 г. спрямо 2008 г. – съответно с 13 135 души и -0,16%. Посоченото изменение на осигурените лица в група, отличаваща се с по-висока образователна и професионална подготовка и равнище на квалификация и тенденцията за нарастване на техния брой и дял дава основание за дефиниране на положителна тенденция в изменението на професионално-квалификационната структура на осигурените лица като цяло и частност в групите с по-висока квалификация.
7. Разнопосочни тенденции като изменение в броя и относителния дял на осигурените лица в рамките на периода се наблюдават при квалификационни групи 9 – „Професии, неизискващи специална квалификация” и група 0 – без професионална група. Налице е увеличение на броя и относителния дял на осигурените лица през 2009 г. спрямо 2008 г. – съответно с 55 557 души и 2,26% за група 9 и 15 137 души и 0,74% за група 0. през 2010 г. спрямо 2009 г. се наблюдава обратната посока - на намаление през 2010 г. спрямо 2009 г., което е много по силно изразено при група 9 – спад със 100 531 души (-1,94%) в сравнение с група 0 – спад с 19 232 души (+0,01%). Значителното намаление на броя на осигурените лица в групите с най-ниска квалификация в края на периода отразява оздравяващия ефект на кризата върху пазара на труда вследствие процеса на освобождаването преди всичко на ниско квалифицирани кадри поради което тенденцията може да бъде оценена като положително изменение в професионално-квалификационната структура на заетите лица.
8. Най-силно е изразена е тенденцията на намаление на осигурените лица и като брой и като относителен дял в квалификационна група 7 – квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. Спадът е много по-силно изразен през 2009 г. спрямо 2008г. с 68 004 души (-1,82%) в сравнение с изменението през 2010 г. спрямо 2009 г. – с -20 098 души (-0,17%). Тенденцията се оценява като негативна, тъй като намалението на групата на квалифицираните работници води до влошаване на квалификационната структура на заетите лица. Като положителна може да бъде отчетена посоката на ограничаване на процеса и значително по-малко намаление в края на периода, която доказва известно преодоляване на негативните тенденции.
9. Аналогични са тенденциите в изменението на броя и относителния дял на осигурените лица в квалификационните групи 3 – „Техници и други приложни специалисти”, група 4 – „Административен персонал”, група 5 – „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия”, група 6 – „Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство” и група 8 – „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия”. При всички тези групи се наблюдава ежегодно намаление на броя на осигурените лица през целия наблюдаван период, като изменението е по силно изразено в началото – през 2009г. спрямо 2008г. и е последвано от по-ограничен спад през 2010 г. спрямо 2009 г. За група 3 намалението е съответно с 19 153 (2009/2008) и 6 858 души (2010/2009 г.), за група 4 – с 13 254 и 8 455 души, за група 5 – с 19 896 и 12 724 души и за група 6 – с 2 546 и 504 души. Най-силно изразена е тенденцията за група 8, при която броят на осигурените през 2009 г. спрямо 2008 г. спада с 42 170, а през 2010 г. спрямо 2009 г. – с 6 451 души.

10. По отношение на динамиката в относителния дял на осигурените лица в посочените квалификационни групи тенденциите също са аналогични при наличие на противоположни посоки на изменение в отделните години от периода. Първоначалното намаление в относителния дял през 2009 г. спрямо 2008 г. – съответно с -0,36% за група 3, с - 0,19% за група 4, с 0,24% за група 5, с 0,07% за група 6 и с 1,00% за група 8 е последвано (въпреки намалението в абсолютния брой) с положителна промяна в процента за тези групи както следва – с 0,24% за група 3, с 0,20% за група 4, с 0,37% за група 5, с 0,01% за група 6 и с 0,40% - за група 8.

Тенденцията за ограничаване на намалението на броя на осигурените лица в посочените групи в периода 2008-2010 г. и засилването на темпа на изменение, която намира отражение в нарастване на техния относителен дял в края на посочения времеви интервал може да бъде определена като положителна посока на изменение на професионално-квалификационната структура на заетите лица.

Дефинираните тенденции в структурата на заетите лица по основни класове съгласно НКПД и нейното изменение за периода 2008-2010 г. дава основание за следните изводи:

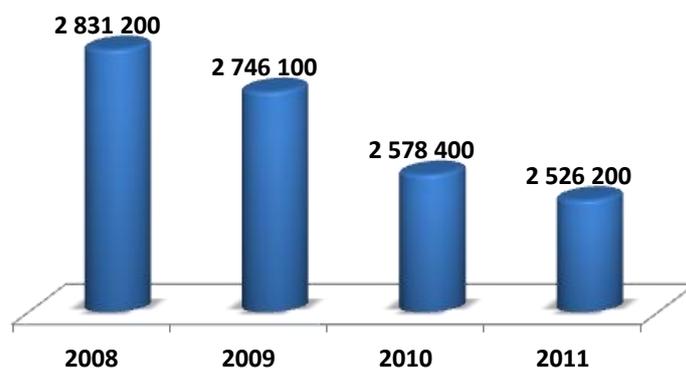
Въпреки известни положителни изменения – едновременното нарастване на броя и относителния дял на групите с по висока квалификация – група 1 и група 2 и намаление на броя и относителния дял на групите с най-ниска квалификация – група 9 и група 0, професионално-квалификационната структура на заетите лица може да бъде оценена като неефективна и силно деформирана със запазване на висок процент на групите с по-ниска квалификация.

6.3. АНАЛИЗ НА СТРУКТУРАТА НА ЗАЕТИТЕ НА ТРУДОВ ДОГОВОР ПО ОСНОВНИ КВАЛИФИКАЦИОННИ ГРУПИ ПРОФЕСИИ

Посочените тенденции в изменението на професионално-квалификационната структура на заетите лица до голяма степен са валидни и за наетите по трудови правоотношения лица.

1. Ежегодно намалява броят на работещите по трудови договори като от 2 831 200 души през 2008г. те спадат до 2 746 100 души през 2009 г., 2 578 400 души през 2010 г. и 2 526 200 души през 2011 г. За разлика от тенденциите при осигурените лица, броят на работещите по трудови договори намалява равномерно, като при това по-силно изразен е спадът в началото на периода – с 380 681 души (2009/2008 г.) в сравнение с края на периода – с 322 841 души (2010/2009 г.)

ФИГУРА 27 РАБОТЕЩИ ПО ТРУДОВИ ДОГОВОРИ ОБЩО ЗА СТРАНАТА. ИЗТОЧНИК НСИ

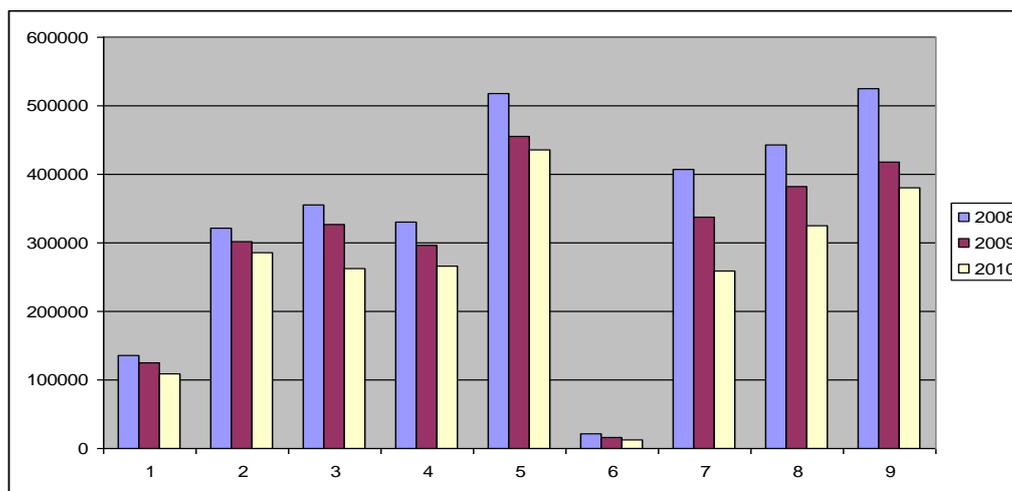

2. Тенденциите в динамиката на работещите по трудов договор лица по основни квалификационни групи професии съгласно НКПД като абсолютен брой също се характеризират с определена специфика и различно изменение. За разлика от посоката на движение при заетите лица, при които е налице положителна промяна при някои от групите, по отношение на работещите по трудов договор намаление на абсолютен брой се наблюдава при всички групи и то през всички години от периода. Разлика има само в темповете на спад на броя на лицата през отделните години.

Тенденцията за нарастване на равнището на безработица и съответно спад в заетостта през периода в резултат на негативното въздействие на световната финансова и икономическа криза върху пазара на труда се проявява в намаление на броя на заетите лица като цяло и във всички професионални групи. Общата тенденция се проявява в различна степен в отделните групи, поради което показателна за реалното изменение е промяната на относителния дял на отделните групи.

3. Както е видно от графиката, най-съществено е намалението при групата на „Квалифицирани производствени работници” и групата „Оператори на машини, съоръжения и транспортни средство и през трите години от периода 2008-2010 г., както и в групата на Нискоквалифицираните работници, особено през 2009 г. спрямо 2008 г. Сред групите с по-високо равнище на квалификация, по-съществено намаление има в категорията „Приложни специалисти” през 2010 г. спрямо 2009 г., както и тази на „Административния персонал” през целия наблюдаван период. В резултат на отбелязаните тенденции в изменението на броя на работещите по трудов договор по основни квалификационни групи, общата структура през отделните години в общи линии се запазва, с изключение на 2010 г., през която категорията на Аналитичните специалисти по брой изпреварва както групите на „Приложните специалисти” и на „Административния персонал”, така и категорията „Квалифицирани производствени работници”. Посоченото изменение може да бъде оценено като положителна посока на подобряване на професионално-квалификационната структура на работещите по трудов договор лица, тъй като е свързано с нарастване на броя на заетите в група, отличаваща се с по-високо образователно квалификационно ниво.

ФИГУРА 28 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЛУЖИТЕЛИТЕ ПО НКПД ЗА СТРАНАТА, ОБЩО. Източник НОИ

Легенда: 1. Ръководни служители. 2. Аналитични специалисти. 3. Приложни специалисти. 4. Помощен персонал. 5. Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6. Производители в селското, горското, ловното и рибното стопанство. 7. Квалифицирани производствени работници. 8. Оператори на машини, съоръжения и транспортни средства. 9. Нискоквалифицирани работни.

4. След съществено намаление през 2009 г. спрямо 2008 г. се ограничава спада в броя на работещите по трудов договор от категория „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия”, което отразява по-интензивния процес на освобождаване на заети лица от сферата на производството в сравнение със сферата на услугите, както и засилване на процеса на преобладаваща заетост в отраслите, свързани с търговията, услугите и охраната в сравнение с тези с производствена насоченост.

5. Динамиката в изменението на броя на работещите по трудов договор лица по основни квалификационни групи професии съгласно НКПД определя тенденциите в промяната на относителния им дял по отделни години от периода 2008-2010 г. Тенденцията за нарастване на равнището на безработица и съответно спад в заетостта през периода в резултат на негативното въздействие на световната финансова и икономическа криза върху пазара на труда се проявява в намаление на броя на заетите лица като цяло и във всички професионални групи. Общата тенденция се проявява в различна степен в отделните групи, поради което показателна за реалното изменение е промяната на относителния дял на отделните групи.

6. Най – голям е относителният дял на работещите по трудов договор, попадащи в категориите „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия” - 17% (2008 г. и 2009 г.) и 19% (2010 г.); „Нискоквалифицирани работници” - 17% (2008 г.) и 16% (2009 г. и 2010 г.) и „Оператори на машини и съоръжения и транспортни средства” - 14% през трите години от периода. Близки по стойност са относителните дялове на работещите по трудов договор в категориите „Квалифицирани производствени работници” – 13% (2008 г. и 2009 г.) и 11% (2010 г.); „Приложни специалисти” – 12% (2008 г. и 2009 г.) и 11% (2010 г.), „Аналитични специалисти” – 11% (2008 г. и 2009 г.) и 12% (2010 г.) и „Помощен персонал” – 11% (през трите години от периода). Най-малък е процентът на работещите по трудов договор от категориите „Ръководни служители” – 4% (2008 г.) и 5% (2009 г. и 2010 г.) и „Производители в селското, горското, ловното и рибното стопанство” – под 1% от общия брой през трите години от периода.

7. Измененията в относителният дял на работещите по трудов договор от основните квалификационни групи, съгласно НКПД през времеви интервал 2008-2010 г. се характеризират със следните тенденции:

- Нараства процентът на група 1 „Ръководни служители” – от 4% (2008 г.) на 5% (2009 г.), като стойността се запазва и през 2010 г.;
- Увеличава се през 2010 г. – от 11% (през 2008 и 2009 г.) на 12% относителния дял на групата на Аналитичните специалисти;
- Намалява от 12% (през 2008 и 2009 г.) на 11% (2010 г.) относителния дял на групата „Приложни специалисти”;
- Значително нараства през 2010 г. – от 17% (2008 г. и 2009 г.) на 19% относителния дял на работещите по трудов договор от групата „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия”.
- Аналогично е изменението и при групата „Квалифицирани производствени работници” – от 13% (2008 и 2009 г.), на 11% (2010 г.), като то е следствие от сериозните проблеми във връзка със стабилизиране на заетостта на работещите по трудов договор от отраслите от производствената сфера, както и следващото във времеви аспект след слабите признаци за възстановяване на някои от отраслите на българската икономика подобряване на състоянието на пазара на труда.

- Намалява процентът на заетите по трудов договор от групата „Нискоквалифицирани работници” – от 17% (2008 г.) на 16% (2009 г.), който процент се запазва и през 2010 г. и той отразява интензивния процес на освобождаване на нискоквалифицирани работници в началния период на въздействието на глобалната финансова и икономическата криза върху българската икономика и пазара на труда.

Информацията за структурата на заетите лица по основни класове съгласно НКПД дава основание за следните изводи:

1. По-същественят като брой и относителен дял на заетите лица обхват на категориите персонал, които не изискват висока квалификация и са ориентирани към непроизводствени сектори определят характеристиката на професионално-квалификационната структура като недостатъчно ефективна и отговаряща на съвременните изисквания за по-високо качество на работната сила и за по-висока степен на образователна и професионална подготовка.
2. Тенденциите в изменението на относителния дял на работещите по трудов договор лица по основни квалификационни групи показват положителна промяна в две насоки:
 - От една страна, нараства относителният дял на работещите от групите с най-високо равнище на образователна и професионална подготовка и квалификация – „Ръководни служители” и „Аналитични специалисти”
 - От друга страна, намалява процентът на работещите в групата с най-ниско ниво на квалификация - „Нискоквалифицирани работници”;

По отношение на първите два класа изменението, което може да се оцени като позитивно е резултат основно от освобождаването на по-голям брой работници с по-ниска квалификация от тези групи.

3. Като негативна посока на изменение на професионално-квалификационната структура на заетите лица може да бъде определена тенденцията за нарастване на относителния дял на групата „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия”, запазване на високия процент на групата „Помощен персонал”, както и намалението на дела на групата на „Квалифицираните производствени работници”. Докато за първата група посоченото изменение отразява тенденциите в структурата на икономиката и преимущественото развитие на сферата на услугите, по отношение на другите две групи намалението на относителния дял на заетите в тях доказва негативните тенденции в образователно-квалификационното равнище на отраслите и очакванията за сериозни затруднения в кадровото им обезпечаване с работна сила с по-високо качество и недостиг на работна сила и като количество, и като качество на образование и подготовка.

Докато по отношение на втората и третата група тенденцията може да се определи като позитивна и тя е резултат основно от изпреварващия и по-висок процент на безработицата сред по-нискоквалифицираните работници, по отношение на първата и четвъртата оценката е по-различна. За клас „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия” посоченото изменение отразява тенденциите в структурата на икономиката и преимущественото развитие на сферата на услугите. За клас „Административен персонал” изменението е показателно за ефекта от осъществяваната административна реформа, като декларираното ограничаване на обхвата на тази категория се опровергава от нарасналия процент на заетите в нея

Раздел 7. АНАЛИЗ НА ПРОФЕСИОНАЛНО КВАЛИФИКАЦИОННАТА СТРУКТУРА НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОРЕН И РЕГИОНАЛЕН РАЗРЕЗ

7.1. СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ В ИЗМЕНЕНИЕТО НА ПРОФЕСИОНАЛНО-КВАЛИФИКАЦИОННАТА СТРУКТУРА НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В ПРИОРИТЕТНИТЕ СЕКТОРИ

Анализът на професионално-квалификационната структура на заетите лица в дефинираните като приоритетни сектори – „Електроника”, „Електротехника”, „Машиностроене”, „Метали”, „Мебели”, „Месопреработване” и „Туризъм” и ориентиран към изследване на спецификата в разпределението на осигурените лица по отделни квалификационни групи в посочените сектори и на основните тенденции в изменението на структурата за периода 2008-2010 година.

Данните за секторите са агрегирани на база определени икономически дейности, включени в обхвата на съответния сектор, като за целите на анализа са направени собствени изчисления. Ползвана е информация от НОИ за заетите лица по икономически дейности и тяхното разпределение по отделни професионално-квалификационни групи за периода 2008-2010 г. от персоналният регистър на осигурените лица.

Състоянието и изменението на равнището на заетост в дефинираните като приоритетни за целите на проекта сектори е анализирано на базата на съпоставката с изменението на общия брой заети лица в страната.

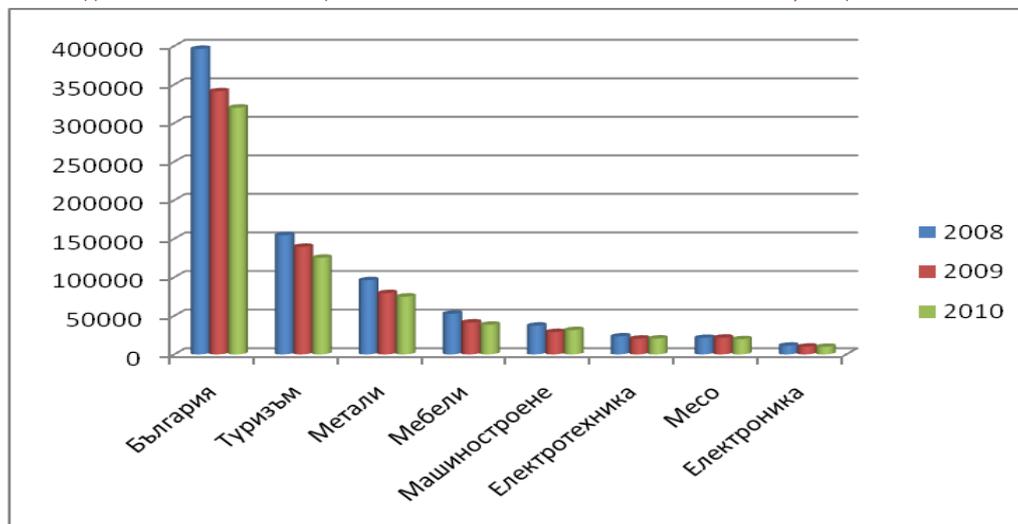
Както е видно от фигура 30 динамиката в броя на заетите лица в отделните сектори през наблюдавания период се отличава с определена специфика, което определя и различията спрямо тенденцията в изменението на общия брой на заетите в страната. Анализът на динамиката в заетостта по сектори дава основание за следните изводи:

1. От приоритетните сектори най-голям е броят на заетите лица в сектор „Туризъм”, като независимо от ежегодното намаление в икономическите дейности от сектора са ангажирани значителен брой работещи. В сравнение с темповете на спад на заетостта на национално ниво, в сектора, от една страна, негативното изменение е сравнително слабо изразено и от друга страна, промяната е почти еднаква през периода, за разлика от тенденцията в страната, при която намалението през 2009/2008 г. превишава съществено това през 2010/2009 г. Изхождайки от оценката на сектора като приоритетен за българската икономика, значителният брой на заетите лица в него може да бъде оценено като положителен факт за състоянието на равнището на заетост.
2. Следващият като ниво на заетите лица сектор е „Метали”. И при него, аналогично на сектор „Туризъм”, броят на заетите лица през наблюдавания период намалява. За разлика от изменението в равнището на заетост за страната като цяло и в сектор „Туризъм”, в сектор „Метали” темповете на спад в равнището на заетост са по-високи в началото и намаляват в края на периода. Като сектор с производствена ориентация и на фона на значителния спад в общия обем на производството в страната през периода на кризата, и особено в първите две години - 2008 и 2009 г., ограничаването на намалението в равнището на заетост в сектора е показател за известно стабилизиране на

производствената дейност и за първи стъпки в преодоляване на последиците върху броя на заетите в него.

3. Като стойност на показателя брой заети лица, сред седемте сектора трета позиция заема „Мебели”. Спадът в равнището на заетост се дължи основно на по-големия брой освободени лица през 2009 г. спрямо 2008 г. Аналогично на динамиката при сектор «Метали», тенденциите в изменението в равнището на заетост се различават в отделните години през периода, като по-значителен е спадът в началото през 2009/2008 г. и по-нисък през 2010 година спрямо 2009 г.
4. Сектор „Машиностроене” е един от малкото с производствена ориентация, в които се наблюдава положително изменение в равнището на заетост през наблюдавания период. След първоначален спад като реакция на свиването на производството в резултат на кризата, броят на заетите в икономическите дейности от сектора се увеличават от през 2010 г. спрямо 2009 г. Подобна тенденция свидетелства за преодоляване на негативите на световната финансова и икономическа криза и стабилизиране на производството.
5. Динамиката в равнището на заетост в сектор „Електротехника” се доближава като характеристика до тенденциите в сектор „Машиностроене”, но темповете на изменение – както на спада през 2009/2008 г., така и положителното изменение в броя на заетите лица през 2010 г. спрямо 2009 г. не е така ясно изразено.
6. Сектор „Месопреработване” се отличава с ниска степен на изменение на броя на заетите лица през периода, в резултат на което от лица, равнището на заетост достига лица. Това е единственият сектор, за разлика от динамиката в равнището на заетост в останалите сектори, в който положително изменение се наблюдава не в края, а в началото на периода. Посочената тенденция е следствие от нарасналото потребление в предходните периоди, отличаващи се с по-ускорено нарастване на равнището на доходи и свързания с тях ръст на търсенето на продукти, в т.ч. и на месни продукти.
7. Най-нисък в сравнение с останалите, определени като приоритетни за нуждите на проекта е броят на заетите лица в сектор „Електроника”. Предвид ускореното развитие на сектора в световен план и стратегическото му значение за всяка национална икономика, по-ограниченото му развитие в страната може да бъде оценено като сериозно предизвикателство за преодоляване на изоставането в сравнение с останалите европейски страни.

ФИГУРА 29 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В 7-ТЕ ПРИОРИТЕТНИ ИКОНОМИЧЕСКИ СЕКТОРИ, ОБЩО ЗА СТРАНАТА

Източник: НОИ

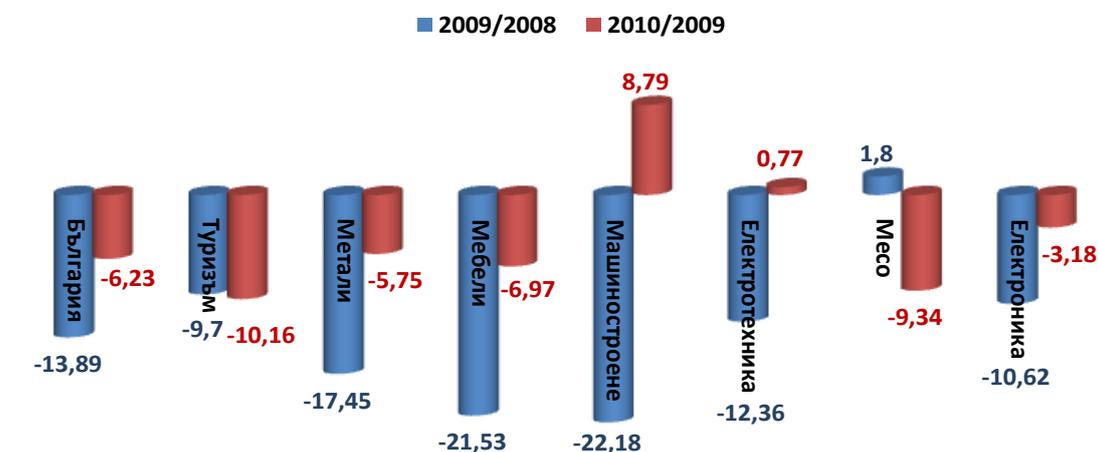

Тенденциите в динамиката на броя на заетите лица в отделните сектори през периода 2008-2010 г. е анализирано на базата на съпоставка с темповете на изменение в равнището на заетост на национално ниво.

В сравнение с промяната в общия брой на заетите в страната, темповете на спад в сектор „Туризм” са по-малки, което е резултат от сравнително успешното развитие на сектора въпреки негативите на световната финансова и икономическа криза. Докато за страната общият брой на заетите в страната спада по-съществено през 2009/2008 г. – с -13,89%, и почти два пъти по-малко през 2010/2009 г. – с -6,23%, то темпът на ежегодно намаление на равнището на заетост в сектор „Туризм” е почти еднакъв - с -9,76% /2009/2008 г./ и с -10,16% /2010/2009 г./

По-голям е спадът в броя на заетите лица в сектор „Метали”. От -17,45% през периода 2009/2008 г. равнището на заетост намалява с -9,75% през 2010 г. в сравнение с 2009 г. Съществен е темпът на изменение в броя на заетите лица в сектор „Мебели” в началото на периода – от -21,53%, докато през 2010 г. спрямо 2009 г. спадът в равнището на заетост е много по-нисък - с -6,97%. Най-значително е равнището на изменение в сектор „Електротехника”, като диапазонът на промяната е много голям – от спад с -22,18% през 2009/2008 г. до увеличение с 8,79% през 2010/2009 г. Съществена е и разликата в темповете на изменение и в сектор „Електротехника” през отделните периоди в интервала 2008-2010 г. – от намаление с -12,36% /2009/2008 г./ до нарастване от +0,77%. Диапазонът на промяната в равнището на заетост в сектор „Месопреработване” варира от положително изменение с +1,80% в началото на периода до спад с -9,34% през 2010 г. спрямо 2009 г. Сравнително по-малки са темповете, с които намалява броят на заетите лица в сектор Електроника – съответно с -10,62% /2009/2008 г./ и с -3,18% /2010/2009 г./

ФИГУРА 30 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В 7-ТЕ ПРИОРИТЕТНИ ИКОНОМИЧЕСКИ СЕКТОРИ, ОБЩО ЗА СТРАНАТА

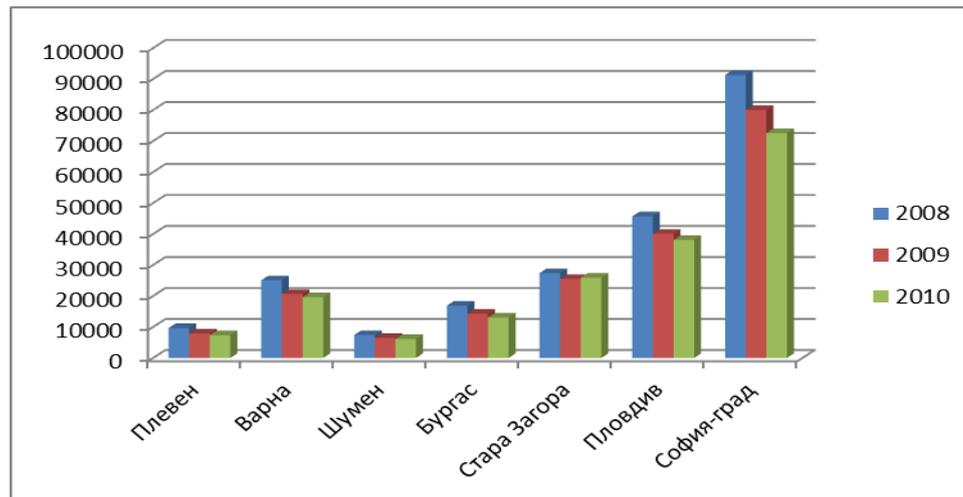

Източник: НОИ

Най-голям брой заети лица от определените като приоритетни за проекта сектори – „Електроника”, „Електротехника”, „Машиностроене”, „Метали”, „Мебели”, „Месопреработване” и „Туризм” са концентрирани в област София-град, което е закономерен факт от най-значителният общ брой на заетите в района, надвишаващ съществено равнището на заетост в останалите области. Аналогично на тенденциите в динамиката на общото равнище на заетост, отличаващи се с ежегоден спад, по-силно изразен през 2009/2008 г., същата посока на изменение се наблюдава и в движението на броя на заетите от приоритетните сектори в област София-град. Значително по-малко като равнище е броят на заетите в област Пловдив.

Изменението на показателя през периода се отличава с ежегоден спад, но в сравнение с област София град темповете на намаление са по-ограничени. Област Стара Загора по брой на заетите лица в приоритетните сектори изпреварва областите с по-голям общ брой заети - Варна и Бургас. При това районът е единствения, при който се наблюдава положително изменение в равнището на заетост през 2010 г. в сравнение с 2009 г., в резултат на което броят на заетите се запазва като ниво през наблюдавания период. Близките като стойности равнища на заетост в областите Стара Загора и Варна в началото на периода вследствие на ежегодното намаление във втория район, в края на периода 2008-2010 г. намират отражение в нарастване на разликата в нивата. Област Бургас запазва последна позиция по брой заети лица в приоритетните сектори и в началото и в края на периода.

ФИГУРА 31 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В ПРИОРИТЕТНИ ИКОНОМИЧЕСКИ СЕКТОРА, ОБЩО, ПРИОРИТЕТНИ ОБЛАСТИ

Източник: НОИ

Тенденциите в териториалното разпределение на заетите лица в седемте приоритетни икономически сектори по професионално-квалификационни групи се отличават със следната специфика:

1. Най-съществен е броят на заетите в категорията „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия”, като в териториален аспект най-значително е равнището на заетост в тази група в област София град, като разликата спрямо нивото на следващата област при тази група в сравнение с останалите е най-съществено. Следващите по ниво в началото на периода области-Варна и Пловдив в резултат на тенденциите в изменението на броя на заетите от посочената категория, в края на периода променят позициите си. Намалява и разликата в равнището на заетост между следващите в подреждането области-Бургас и Стара Загора.

2. В резултат на тенденциите в динамиката през периода 2008-2010 г. втората като брой заети лица от приоритетните сектори категория – „Професии, неизискващи специализирана квалификация” увеличава разликата с категорията „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии”. Концентрацията на заетите в област София – град има и в тази категория, но разликата не е така съществена както при предходната група. Подреждането на останалите области според равнището на заетост в тази група – Пловдив, Варна, Стара Загора и Бургас се запазва през целия наблюдаван период.

3. Намалява равнището на заетост в категорията „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии” през периода 2008-2010 г., което, от една страна, води до увеличаване на разликата с предходната група, и от друга страна, намира израз в изравняване на позициите със следващата категория „Оператори на машини и съоръжения и

работници по монтажа”. Сериозният ръст на заетостта в област Стара Загора води до изпреварващата му позиция в края на периода спрямо област Пловдив. Същевременно се увеличава разликата в нивата като стойност на показателя на областите Варна и Бургас.

4. Няма значителни изменения в броя на зетите лица от категорията „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажа” и като равнище през периода, и като разпределение по области. Това е категорията, при която концентрацията в област София-град не е така силно изразена както при останалите категории. Подреждането на останалите области като равнище на показателя е Пловдив, Стара Загора, Варна и Бургас.

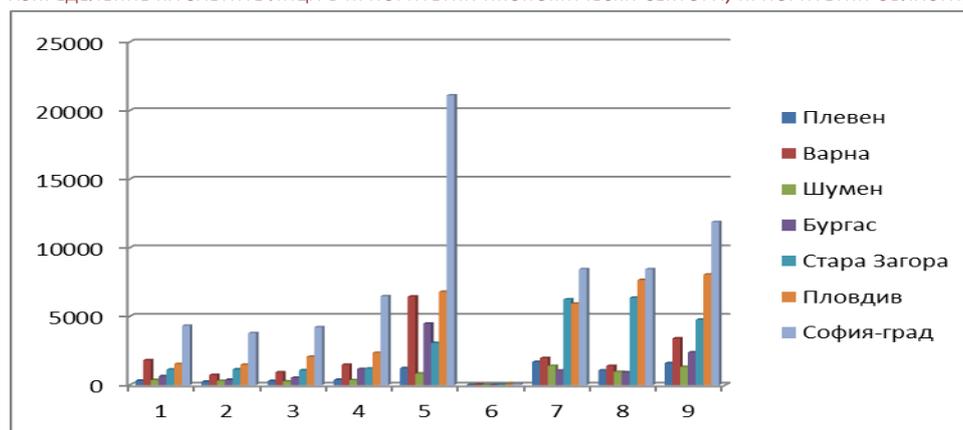
5. Разпределението на зетите лица в категорията „Административен персонал” по области се запазва през наблюдавания период, както и сериозната разлика между равнището на заетост в област София-град и област Пловдив, естествен резултат от концентрацията на преобладаващата част от предприятията в района. Подреждането на останалите области - Варна, Бургас и Стара Загора следва разпределението и по общ брой зети лица.

6. Категорията „Техници и други приложни специалисти”, която от групите с по-високи качествени характеристики е с най-голям брой през 2008 г., в резултат на тенденциите в изменението през периода 2008-2010 г. изостава в сравнение с категорията „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”. Регионалното разпределение по области се запазва – София-град, Пловдив, Варна, Бургас и Стара Загора, като в известна степен намалява разликата в нивата на първата и втората област.

7. Категорията „Аналитични специалисти” запазва позициите и разпределението на зетите лица от приоритетните сектори по областите като подреждането – София-област, Пловдив, Варна, Бургас и Стара Загора е аналогично в началото и в края на периода.

8. Ръст в броя на зетите лица в сравнение с останалите групи с по-високи качествени характеристики се наблюдава при категорията „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”, в резултат на което групата в края на периода заема челна позиция. Концентрацията в област София-град, предизвикана от съсредоточаването на законодателната, на изпълнителната власт и на преобладаващата част от предприятията в София-град е причина за водещата позиция на областта, следвана от Пловдив, Варна, Бургас и Стара Загора

ФИГУРА 32 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В ПРИОРИТЕТНИ ИКОНОМИЧЕСКИ СЕКТОРА, ПРИОРИТЕТНИ ОБЛАСТИ, 2010 г.

Източник: НОИ

Легенда: 1. Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2. Аналитични специалисти. 3. Техници и други приложни специалисти. 4. Административен персонал. 5. Охрана и търговия. 6. Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 7. Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство. 8. Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 9. Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажи на изделия. 10. Професии, неизискващи специализирана квалификация.

7.1.1. СЕКТОР „ЕЛЕКТРОНИКА”

Анализът на професионално-квалификационната структура на заетите лица в сектор „Електроника” се базира на проучаване на разпределението на заетите лица по основни квалификационни групи съгласно НКПД. Информацията за сектора се основава на обобщаване на данни за заетите лица в икономическите дейности:

Професионално-квалификационната структура на заетите лица в сектор „Електроника” се характеризира със следните особености:

- Най-голям е броят на заетите лица в групата „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажи на изделия”, като при това след известно намаление на показателя през 2009 г. спрямо 2008 г., тенденцията се променя в положителна посока. Посоченото изменение и то в условията на криза свидетелства за подобряване на качествената структура на заетите лица в сектора.
- Голям е броят на заетите лица и в групата „Професии, неизискващи специализирана квалификация, като е налице и съществена разлика с равнището на заетост в предходната група. По отношение на тази категория тенденцията е в обратна посока – след известно нарастване на броя на заетите лица в началото на периода, през 2010 г. налице е известен спад, отразяващ последствията от кризата и по-съществения брой на освободените лица с ниска квалификация в сравнение със заетите от другите групи;
- Третата група с по-значителен брой заети лица е тази на „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии”. По отношение на нея като положителна може да бъде определена тенденцията на ограничаване на темпа на спад на показателя през 2009г. спрямо 2008 г., вследствие на което намалението на броя на заетите лица през 2009/2010 г. е незначително и много по-малко в сравнение с предходния период;
- Съществен и при това запазващ равнището си е броят на заетите лица в групите с по-високо равнище на образователна и професионална подготовка – „Аналитични специалисти” и „Техници и други приложни специалисти”.
- Съществено е и равнището на показателя за групата с най-високи качествени характеристики – „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”, като това е другата група /освен „Квалифицирани работници”/, при която е налице положително изменение и то през целия период.
- Положителна е и тенденцията за ограничаване на броя на заетите в групата „Административен персонал”, което свидетелства за определен резултат от процеса на оптимизиране на общата структура на персонала.

Посочените характеристики на професионално-квалификационната структура на заетите лица в сектор „Електроника” на база разпределението им по основни квалификационни групи дават основание тя да бъде определена като равнище с високо качество. Едновременно с това тенденциите в изменението на повечето групи въпреки влиянието на глобалната финансова и икономическа криза са в положителна посока като потвърждават оценката за качеството на професионално-квалификационната структура на отрасъла през периода 2008-2010 г.

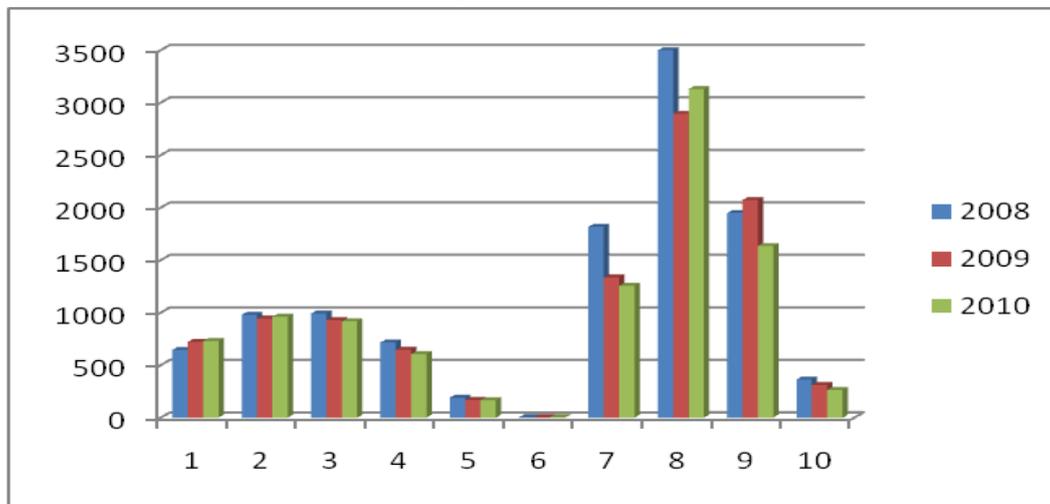
Анализът на регионалната структура на заетите лица в сектор „Електроника” на база разпределението им по основни професионално-квалификационни групи показва следните особености:

- Най-съществен е броят на заетите лица във всички групи в Югозападния район поради концентрацията на икономическите дейности от сектора в област София-град и Софийска

област. По отношение на изменението на общия брой се наблюдава тенденция на ежегодно намаление, която е по-силно изразена в началото на периода поради непосредственото въздействие на кризата върху ограничаване на равнищата на заетост. Аналогично е изменението на броя на зетите лица в Южен централен район, но темповете на спад са по-слабо изразени;

- Положителна е посоката на изменение на броя на зетите лица в Северен централен и в Североизточен райони, по-силно изразена при първия район, в които след известен спад през 2009 спрямо 2008 г. се наблюдава нарастване на показателя през 2010 г.;
- Като цяло негативно е изменението на показателя в районите с най-малък брой зети лица – Северозападен и Югоизточен, което се засилва към края на наблюдавания период;

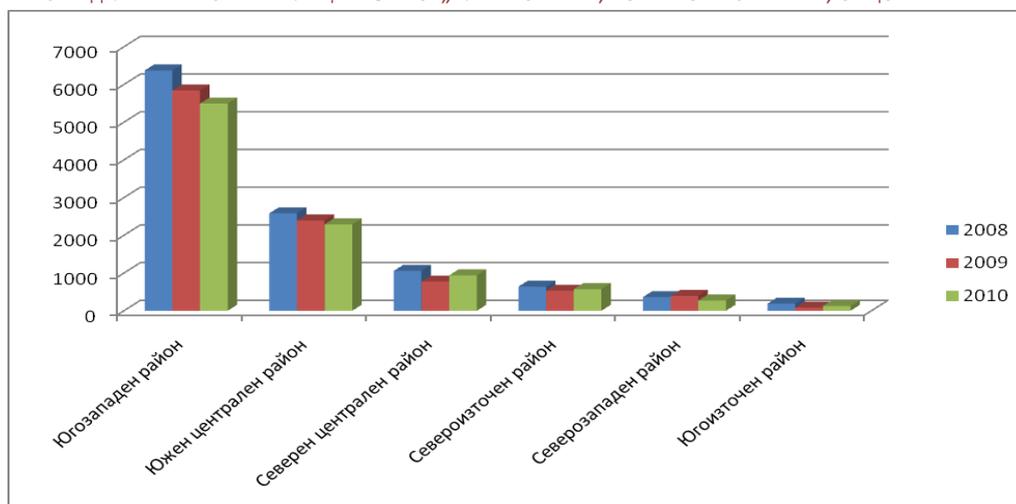
ФИГУРА 33 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „ЕЛЕКТРОНИКА”, ОБЩО ЗА СТРАНАТА

Източник: НОИ

Легенда: 1. Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2. Аналитични специалисти. 3. Техници и други приложни специалисти. 4. Административен персонал. 5. Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6. Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство. 7. Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8. Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажи на изделия. 9. Професии, неизискващи специализирана квалификация. 10. Без професионална група

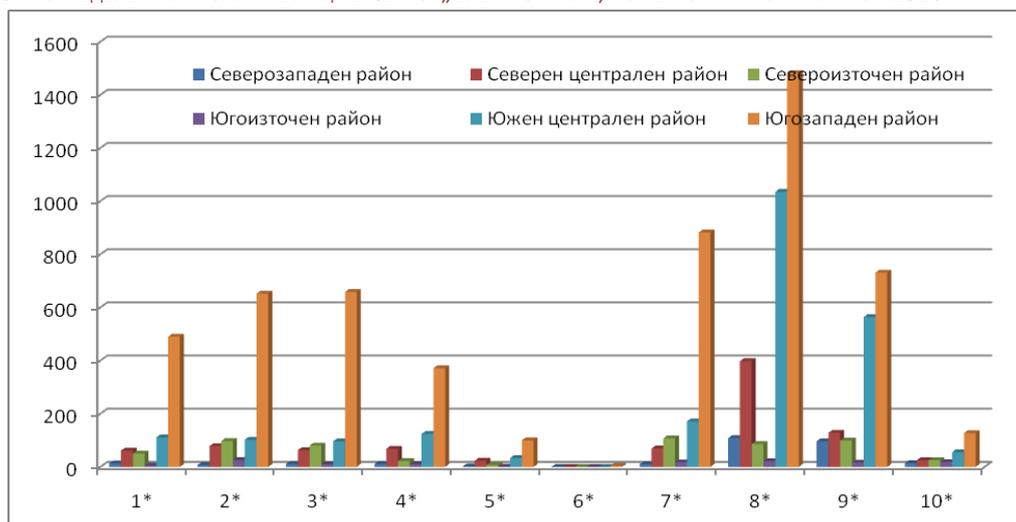
ФИГУРА 34 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „ЕЛЕКТРОНИКА”, ПО РЕГИОНИ СТРАНАТА, ОБЩО

Източник: НОИ

- Най-голям е броят на заетите лица от всички категории в Югозападния район, което е резултат от високата концентрация на общия брой на заетите лица основно в област София-град, като превишението спрямо стойността на показателя в другите райони е значителна и се проявява в различна степен в отделните категории съгласно НКПД;
- Разликата в равнището на заетост е много съществена при групите с по-високи качествени характеристики – „Президент, законодатели, висши служители”, „Аналитични специалисти”, „Техници и други приложни специалисти” и „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии”, което свидетелства за изключителна концентрация на заетите лица от тези категории с по-високи качествени характеристики в района;
- По-малки са разликите в равнищата на заетост между Югозападния и следващия като ниво район – Южен централен при категориите „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажа” и „Професии, неизискващи специализирана квалификация”. При тези категории, за разлика от останалите групи след Южен централен, ранжирането на районите по брой заети се следва от Североизточния, Северния централен, Югоизточния и Северозападния райони;
- При категориите „Административен персонал”, „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажа” и „Професии, неизискващи специализирана квалификация”, броят на заетите в Северния централен район изпреварва тези в Североизточния, като за останалите групи разпределението по райони се запазва като при предходните две групи.
- Не се наблюдават съществени изменения в разпределението на заетите лица по квалификационни групи по райони на страната през периода 2008-2010г. видно от графики 38,39 и 40е запазване на равнищата на заетите лица от основните професионално-квалификационни групи по НКПД в статистическите райони и през трите години.

ФИГУРА 35 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „ЕЛЕКТРОНИКА”, ПО РЕГИОНИ НА СТРАНАТА ЗА 2010 Г.

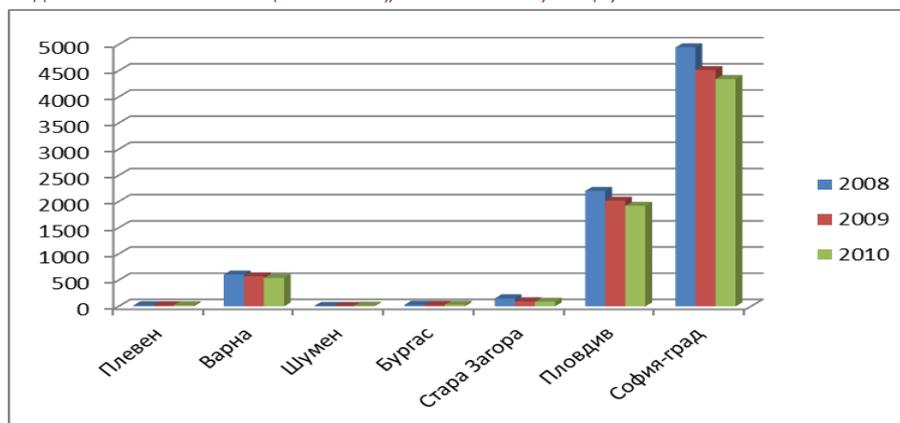
Източник: НОИ

Легенда: 1* Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2* Аналитични специалисти. 3* Техници и други приложни специалисти. 4* Административен персонал. 5* Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6*. Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство. 7*. Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8*. Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажи на изделия. 9*. Професии, неизискващи специализирана квалификация. 10*. Без професионална група

Анализът на регионалната структура на зетите лица в сектор „Електроника” на база разпределението им по основни професионално-квалификационни групи в дефинираните като приоритетни за целите на анализа области – София-град, Пловдив, Варна, Бургас и Стара Загора показва следните особености:

- Налице е съществена концентрация на зетите лица от сектор „Електроника” в област София-град и значително превишение спрямо равнището в следващата област – Пловдив;
- През периода 2008-2010 г. броят на зетите лица и в двете области с най-високо равнище на показателя отбелязва тенденция на намаление, като при първата област темпът е по-съществен в началото и се ограничава към края на периода, докато при област Пловдив ежегодното изменение е равномерно.
- В област Варна, при която също се отчита сериозна разлика спрямо равнищата в София-град и Пловдив, за разлика от посочените области тенденцията на задържане на броя на зетите в сектор „Електроника” може да бъде оценена като положителна.
- Налице е изпреварващо равнище на броя на зетите в сектор „Електроника” в област Стара Загора спрямо област Бургас спрямо общия брой зети лица в двете области. Посоченият факт е свързан с традициите в развитието на сектора в областта и функциониращите, макар и в много по-ограничени мащаби, производствени мощности с подобна ориентация. И при двете области се наблюдава незначително годишно изменение в броя на зетите лица от сектор „Електроника” което независимо от слабото намаление води до запазване на общото равнище на заетост в сектора.

ФИГУРА 36 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „ЕЛЕКТРОНИКА”, ОБЩО, ПРИОРИТЕТНИ ОБЛАСТИ

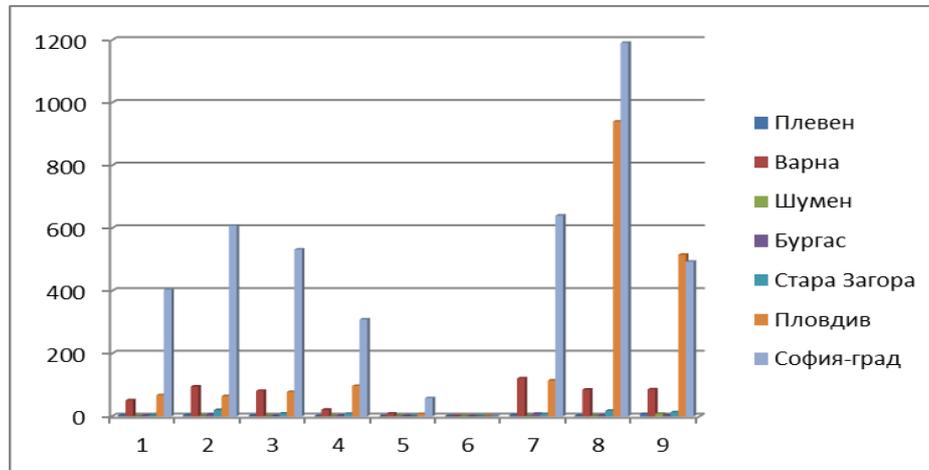

Източник: НОИ

Най-голям брой зетите лица от всички професионално-квалификационни групи в сектор „Електроника” има в област София-град, което е резултат от най-високият общ брой на зети лица в областта. Изключение е групата „Професии, неизискващи специализирана квалификация”, в която през 2010 г. водеща позиция заема област Пловдив. Следващата като равнище на зетите лица по отделни категории в сектора е област Пловдив, като разликата в равнищата спрямо област София-град при отделните категории се различава съществено. По-малки са разликите в равнищата при категориите „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия” и „Професии, неизискващи специализирана квалификация”, като при втората група е налице и изпреварваща позиция. Област Варна заема трета позиция при останалите категории, което съответства и на позицията на областта по общ брой зети лица. Налице е изпреварваща позиция на област Стара Загора спрямо област Бургас съпоставимо спрямо общия брой зети лица, което отразява по-сериозното развитие на

икономическите дейности от сектора в областта и е свидетелство за по-качествена професионално-квалификационна структура на сектор „Електроника”. На последните места са областите Плевен и Шумен

ФИГУРА 37 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „ЕЛЕКТРОНИКА”, ПРИОРИТЕТНИ ОБЛАСТИ, 2010 г. Изт.: НОИ

Легенда: 1. Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2. Аналитични специалисти. 3. Техници и други приложни специалисти. 4. Административен персонал. 5. Охрана и търговия. 6. Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 7. Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство. 8. Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 9. Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажи на изделия. 10. Професии, неизискващи специализирана квалификация.

7.1.2. ПРОФЕСИОНАЛНО-КВАЛИФИКАЦИОННА СТРУКТУРА НА ЗАЕТИТЕ В СЕКТОР „ЕЛЕКТРОТЕХНИКА”

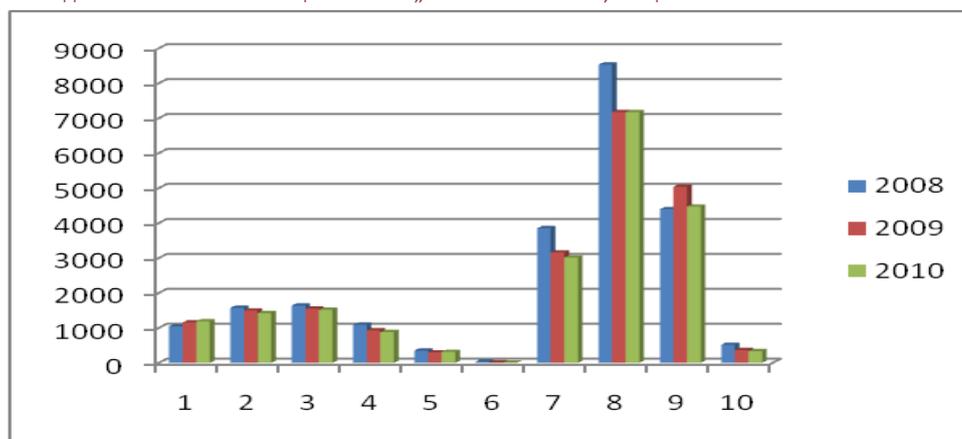
Професионално-квалификационната структура на заетите лица в сектор „Електротехника” се характеризира със следните особености:

- Най-голям е броят на заетите лица в групата „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажи на изделия”, като след известно намаление на показателя през 2009 г. спрямо 2008 г., равнището се запазва през 2010 г. Посочената тенденция свидетелства за преодоляване на негативното влияние на кризата и стабилизиране на развитието на сектора.
- Висок е броят на заетите лица и в групата „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии”, като налице е известно намаляване на разликата с равнището на заетост в предходната група. По отношение на тази категория тенденцията е разнопосочна – след слабо нарастване на броя на заетите лица в началото на периода, през 2010 г. посоката се променя, в резултат на което броят на заетите лица от тази категория се установява на равнището на 2008 г.
- Броят на заетите лица в групите с по-високо равнище на образователна и професионална подготовка – „Аналитични специалисти” и „Техници и други приложни специалисти” е високо, но като равнище относителният им дял изостава в сравнение с отрасъл „Електроника”;
- Аналогично и при групата с най-високи качествени характеристики – „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”, броят на заетите лица е сравнително висок, но изоставащ съпоставимо с отрасъл „Електроника”. По отношение на динамиката през наблюдавания период това е единствената категория с положително изменение.

- Нисък е броят на зетите лица в категорията „Професии, неизискващи специализирана квалификация”, като при това налице е слабо ежегодно намаление.
- Известно, макар и незначително, намаление на равнището на заетост има в групата „Административен персонал”.

Характеристиките на професионално-квалификационната структура на зетите лица в сектор „Електротехника” на база разпределението им по основни квалификационни групи съгласно НКПД поставят сектора в групата със сравнително високо качествено равнище. То обаче е по-ниско в сравнение със състоянието на професионално-квалификационната структура на сектор „Електроника”. Тенденциите в изменението на повечето групи свидетелстват за известно преодоляване на негативите на отражението на глобалната финансова и икономическа криза върху развитието на сектора и състоянието на заетостта.

ФИГУРА 38 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „ЕЛЕКТРОТЕХНИКА”, ОБЩО ЗА СТРАНАТА. ИЗТОЧНИК НОИ

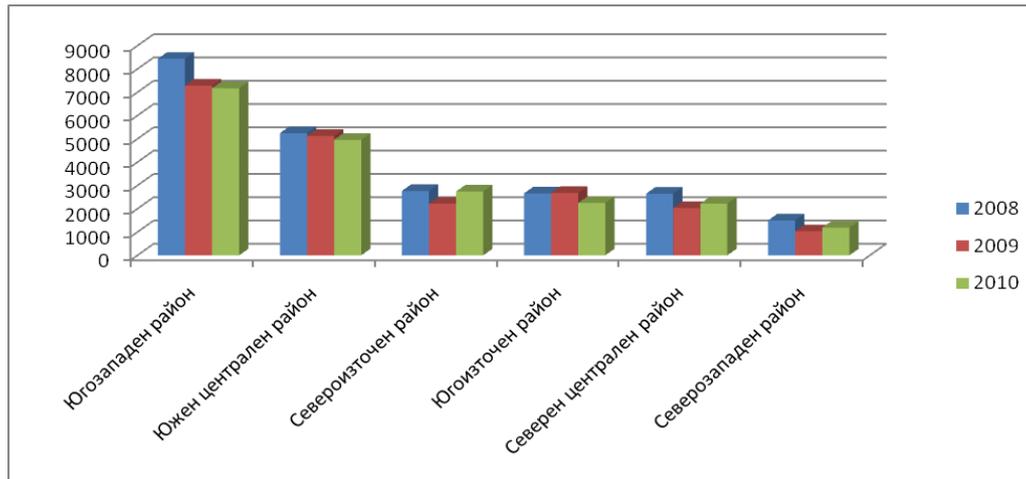

Легенда: 1* Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2* Аналитични специалисти. 3* Техници и други приложни специалисти. 4* Административен персонал. 5* Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6* Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство. 7* Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8* Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажи на изделия. 9* Професии, неизискващи специализирана квалификация. 10* Без професионална група

Анализът на регионалната структура на зетите лица в сектор „Електроника” на база разпределението им по основни професионално-квалификационни групи показва следните особености:

- Най-съществен е броят на зетите лица във всички групи в Югозападния район поради концентрацията на икономическите дейности от сектора в област София-град и Софийска област. По отношение на изменението на общия брой се наблюдава тенденция на ежегодно намаление, която е по-силно изразена в началото на периода поради непосредственото въздействие на кризата върху ограничаване на равнищата на заетост. Аналогично е изменението на броя на зетите лица в Южен централен район, но темповете на спад са по-слабо изразени.
- Положителна е посоката на изменение на броя на зетите лица в Северен централен и в Североизточен райони, по-силно изразена при първия район, в които след известен спад през 2009 спрямо 2008 г. се наблюдава нарастване на показателя през 2010 г.
- Като цяло негативно е изменението на показателя в районите с най-малък брой зети лица – Северозападен и Югоизточен, което се засилва към края на наблюдавания период

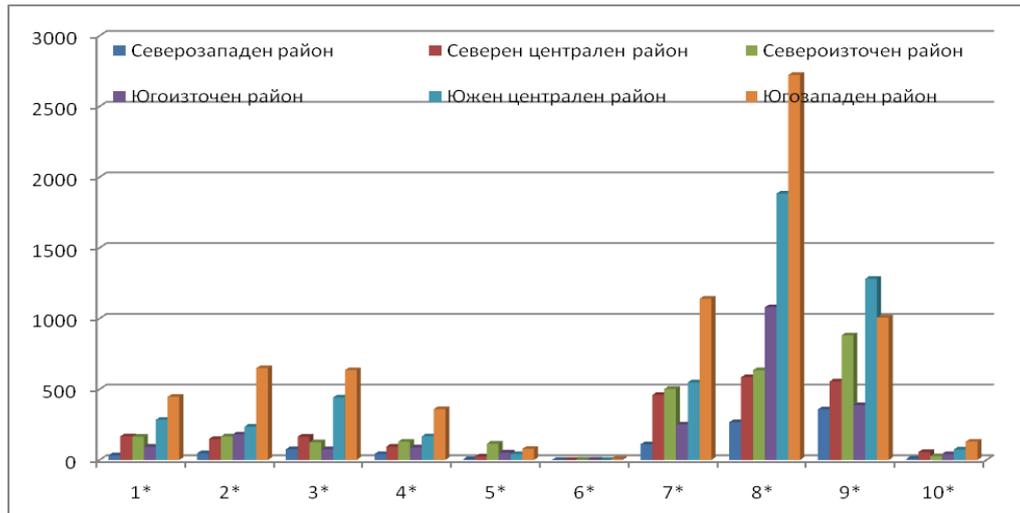
ФИГУРА 39 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „ЕЛЕКТРОТЕХНИКА”, ПО РЕГИОНИ СТРАНАТА, ОБЩО

Източник: НОИ

- Най-голям брой заети лица във всички професионално-квалификационни групи съгласно НКПД има в Югозападния район, като превъзходството спрямо останалите райони е съществено. Изключение е групата „Професии, неизискващи специализирана квалификация”, при която в резултат на ицмененията към края на периода броят на лицата в Южен централен район изпреварва равнището в Югозападния;
- При всички категории, след Югозападния район броят на заетите лица е най-висок в Южен централен;
- Ранжирането на районите по брой заети при отделните категории се различава;
- Като положителен факт в регионалната структура на сектора може да бъде определено високото равнище на заетите от категориите „Техници и други приложни специалисти”, „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”, „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажа” в Южен централен район, като при първите две категории разликите с Югозападния район са много малки;
- Сравнително по-големи са разликите в равнищата на заетост между Югозападния и следващия като ниво район – Южен централен при категориите „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии”, „Аналитични специалисти” и „Административен персонал”.
- При категориите „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажа” и „Аналитични специалисти” след Южен централен, ранжирането на районите по брой заети се следва от Югоизточния, Североизточния, Северния централен и Северозападния райони;
- Аналогично е разпределението при категориите „Техници и други приложни специалисти” и „Президент, законодатели, висши служители и ръководители” – ранжирането е Северен централен район, Югоизточен, Североизточен и Северозападен;
- Изменения в регионалното разпределение на заетите лица в сектор „Електротехника” по квалификационни групи по райони на страната през периода 2008-2010 г. има в групите „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажа” и „Професии, неизискващи специализирана квалификация”. По отношение на първата категория намалява броят на заетите в Северен централен район и едновременно това, докато при втората съществено нараства броят в Североизточен и Северен централен райони и едновременно с това намалява в Югозападния.

ФИГУРА 40 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „ЕЛЕКТРОТЕХНИКА”, ПО РЕГИОНИ НА СТРАНАТА ЗА 2010 Г.

Източник: НОИ

Легенда: 1* Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2* Аналитични специалисти. 3* Техници и други приложни специалисти. 4* Административен персонал. 5* Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6*. Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство. 7*. Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8*. Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажи на изделия. 9*. Професии, неизискващи специализирана квалификация. 10*. Без професионална група

Анализът на регионалната структура на зетите лица в сектор „Електротехника” на база разпределението им по основни професионално-квалификационни групи в дефинираните като приоритетни за целите на анализа области – София-град, Пловдив, Варна, Бургас и Стара Загора показва следните особености:

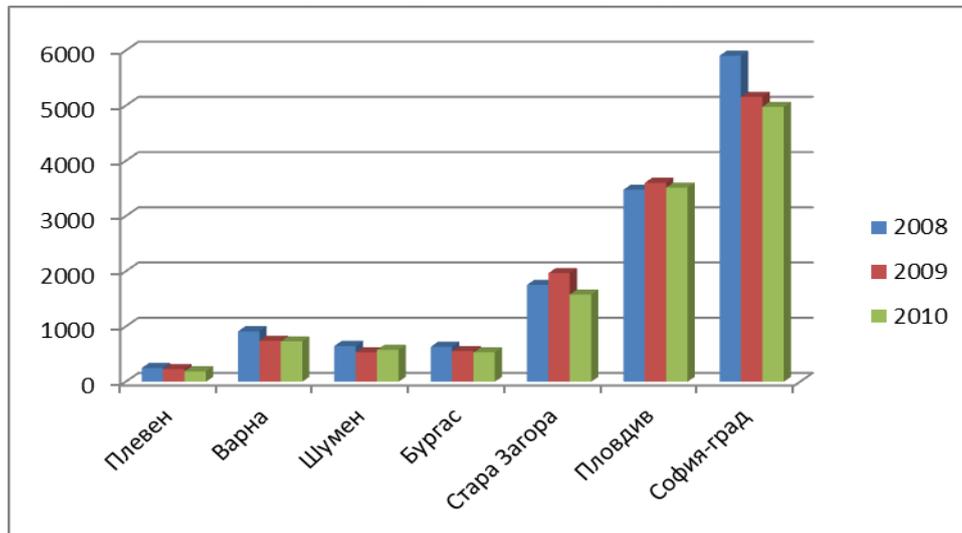
- Налице е концентрация и значителен брой на зетите лица от сектор „Електротехника” в област София-град, като въпреки по-голямото намаление в равнището през 2009 г. спрямо 2008 г. все още разликата спрямо равнището в следващата като вино област – Пловдив остава съществена. При това в област Пловдив изменението на броя на зетите е в положителна посока – на минимално нарастване в началото на периода и незначителен спад в края;
- Налице е изпреварващо равнище на броя на зетите в сектор „Електротехника” в област Стара Загора спрямо областите Варна и Бургас, които се характеризират с по-висок общ брой на зетите лица. При това в областта в началото на периода е налице и тенденция на нарастване на равнището на показателя;

В областите Варна и Бургас броят на зетите лица в сектор „Електротехника” се различава съществено спрямо равнищата в предходните области и най-вече със София-град и Пловдив. Като положителна може да бъде отчетена тенденцията за запазване на равнището на зетост в сектора в двете области през наблюдавания период въпреки слабото намаление през 2009/2008 г.

Налице е значителна концентрация на броя на зетите лица от всички професионално-квалификационни групи в сектор „Електротехника” в област София-град, което е резултат от най-високият общ брой на зети лица в областта. Следващата като равнище на зетите лица по отделни категории в сектора е област Пловдив. Област Стара Загора заема трета позиция при останалите категории с изключение на групите „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии” и „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”, а

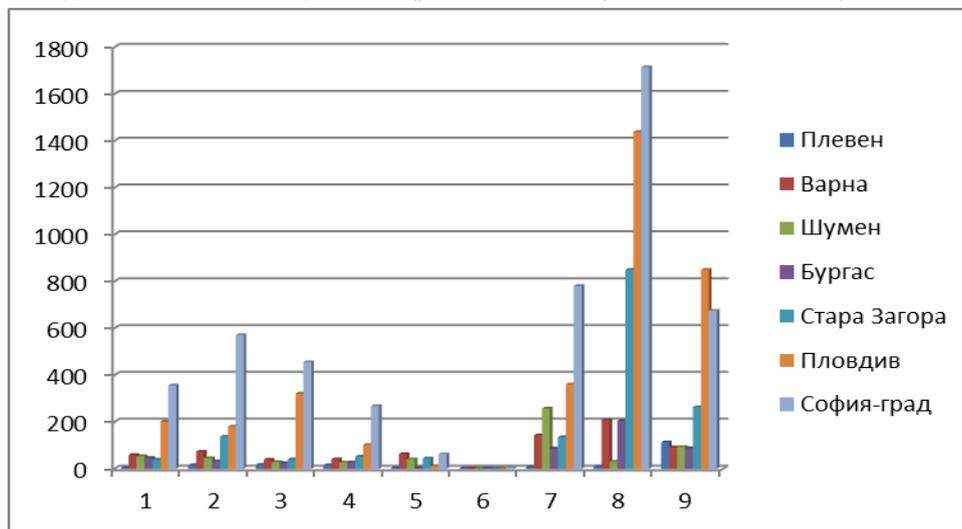
областите Варна и Бургас заемат следващите позиции. Тенденциите в изменението на броя на заетите лица по отделни категории в сектор „Електротехника” позволяват запазване на позициите през периода 2008-2010г. с изключение на категорията „Професии, неизискващи специализирана квалификация”, при която по-високият темп на нарастване в заетите в област Варна я поставят на водеща позиция, изпреварвайки равнището в област София-град. Подобна посока на изменение може да бъде оценена като негативно развитие на професионално-квалификационната структура на заетите в сектор „Електротехника в област Варна.

ФИГУРА 41 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „ЕЛЕКТРОТЕХНИКА”, ОБЩО, ПРИОРИТЕТНИ ОБЛАСТИ

Източник: НОИ

ФИГУРА 42 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „ЕЛЕКТРОТЕХНИКА”, ПРИОРИТЕТНИ ОБЛАСТИ, 2010 г.

Източник: НОИ

Легенда: 1* Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2* Аналитични специалисти. 3* Техници и други приложни специалисти. 4* Административен персонал. 5* Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6*. Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство. 7*. Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8*. Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажи на изделия. 9*. Професии, неизискващи специализирана квалификация. 10*. Без професионална група

7.1.3. ПРОФЕСИОНАЛНО-КВАЛИФИКАЦИОННА СТРУКТУРА НА ЗАЕТИТЕ В СЕКТОР „МАШИНОСТРОЕНЕ”

Състоянието на професионално-квалификационната структура на заетите лица в сектор „Машиностроене” се отличава със следните особености:

- За разлика от секторите „Електроника” и „Електротехника”, най-голям е броят на заетите лица в групата „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии”, което свидетелства за производствената ориентация на сектора. Поради това след същественото намаление в началото на периода като отражение на свиването на производството вследствие световната криза, тенденцията се променя в положителна посока през 2010 г. спрямо 2009 г. Посоченото изменение доказва, че секторът преодолява негативното въздействие на кризата и постига известно стабилизиране в края на наблюдавания период.
- Висок е броят на заетите лица и в групата „Оператори на машини и съоръжения и работници по montaje на изделия”, като и при тази категория са налице тенденции на изменение, аналогични на предходната категория - след известно намаляване на през 2009г/2008 г., положителна промяна и увеличаване на броя на заетите лица от тази група през 2010г/2009 г.
- И в сектор „Машиностроене” третата категория с най-висока заетост е тази на „Професии, неизискващи специализирана квалификация”. Но при нея, за разлика от предходните две категории посоката на изменение е на спад в броя на заетите през целия период, което отразява тенденцията на освобождаване на значителен брой лица с ниска квалификация в производствата от сектор „Машиностроене”.
- Броят на заетите лица в категориите с по-високо равнище на образователна и професионална подготовка – „Аналитични специалисти” и „Техници и други приложни специалисти” като равнище в двете групи се доближава, но изостава спрямо нивото на заетите в същите групи в секторите „Електроника” и „Електротехника”. При това аналогична е и тенденцията в тяхното изменение – на негативна промяна на известен спад;
- По отношение на групата с най-високи качествени характеристики – „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”, вследствие нарастване на броя на заетите лица, по-високо в началото на периода, се наблюдава доближаване и почти изравняване на равнището на заетост в тази категория до нивото на заетите лица в предходните две категории.
- Известно, макар и незначително, намаление на равнището на заетост има в групата „Административен персонал”.

Характеристиките на професионално-квалификационната структура на заетите лица в сектор „Машиностроене” на база разпределението им по основни квалификационни групи съгласно НКПД поставят сектора като позиция след секторите „Електроника” и „Електротехника”. Тенденциите в изменението на повечето групи свидетелстват за известно преодоляване на негативите на отражението на глобалната финансова и икономическа криза върху развитието на сектора и известно стабилизиране на състоянието на заетостта в него.

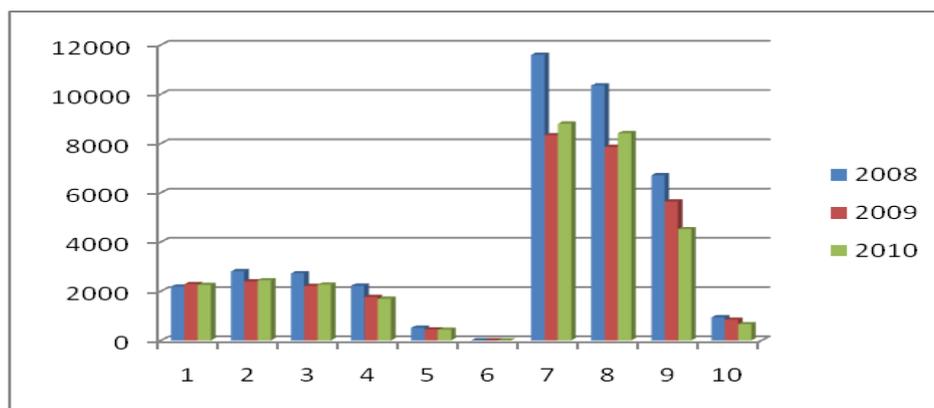
Анализът на регионалната структура на заетите лица в сектор „Машиностроене” на база разпределението им по основни професионално-квалификационни групи показва следните особености:

- Най-съществен в началото на периода е броят на заетите лица във всички групи в Югозападния район. Вследствие негативното изменение в общия брой заети в сектора в

региона и паралелната тенденция на съществено нарастване на равнището на заетост в сектора в Северния централен район, в края на периода това е районът с най-висока стойност на показателя.

- Аналогично на изменението на броя на заетите лица в Северен централен е и промяната в показателя в Югоизточен район – след спад на броя през 2009/2008 г., съществено нарастване през 2010 г. спрямо 2009 г.
- Положителна е посоката на изменение на броя на през 2009/2008 г., заетите лица в Северен централен и в Североизточен райони, по-силно изразена при първия район, в които след известен спад през 2009 спрямо 2008 г. се наблюдава нарастване на показателя през 2010 г.
- Въпреки негативното изменението на броя на заетите в сектор „Машиностроене” в Южен централен район, като равнище той изпреварва Северозападен район, в който след първоначалния спад през 2009/2008 г. се отбелязва стабилизиране на стойността на показателя в края на периода;
- Най-нисък, въпреки положителната промяна в края на наблюдавания период, е броят на заетите лица в сектор „Машиностроене” в Североизточния район.

ФИГУРА 43 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „МАШИНОСТРОЕНЕ”, ОБЩО ЗА СТРАНАТА. ИЗТОЧНИК НОИ

Легенда: 1* Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2* Аналитични специалисти. 3* Техници и други приложни специалисти. 4* Административен персонал. 5* Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6* Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство. 7* Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8* Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажи на изделия. 9* Професии, неизискващи специализирана квалификация. 10* Без професионална група

Регионалното разпределение на заетите лица в сектор „Машиностроене” по основни професионално-квалификационни групи се отличава със следните особености:

- Ранжирането на районите по брой заети при отделните категории се различава;
- За разлика от секторите „Електроника” и „Електротехника”, в сектор „Машиностроене” няма концентрация на най-голям брой заети лица във всички професионално-квалификационни групи съгласно НКПД в Югозападния район. Най-високо е равнището на заетост в този район за категориите „Техници и други приложни специалисти” и „Административен персонал”, следван от Северен централен район. По отношение на категориите „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”, „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажа” „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”, „Аналитични специалисти”, „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажа”, „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях

занаятчий” и „Професии, неизискващи специализирана квалификация” позициите са разменени като най-голям е броят на заети лица в Северен централен район. Посочената тенденция отразява приоритетното развитие на икономическите дейности в обхвата на сектора в този регион;

- При категориите с по-високи качествени характеристики - „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”, „Аналитични специалисти”, „Техници и други приложни специалисти” и „Административен персонал” след Югозападния район броят на заетите лица е най-висок в Южен централен. В категорията „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчий” позициите на районите са разменени. В ранжирането по райони на база брой заети лица в посочените категории следва Северозападния район;
- По отношение на категориите „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажа” и „Професии, неизискващи специализирана квалификация” третата позиция е за Северозападния район, което на базата на най-малкия общ брой заети лица, в частност и заети в сектор „Машиностроене” може да бъде оценено като положителна тенденция. Следващи са районите Югоизточен и Южен централен;
- Най-нисък е броят на заетите във всички категории от сектора в Североизточния район;
- Изменения в регионалното разпределение на заетите лица в сектор „Машиностроене” по квалификационни групи по райони на страната през периода 2008-2010 г. има в групите „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчий” и „Професии, неизискващи специализирана квалификация”. По отношение на първата категория нараства броят на заетите в Югоизточен район и едновременно с това намалява в Югозападния. При втората категория изменението е аналогично като едновременно с това намалява и равнището на заетост в Южен централен район.

Анализът на регионалната структура на заетите лица в сектор „Машиностроене” на база разпределението им по основни професионално-квалификационни групи в дефинираните като приоритетни за целите на анализа области – София-град, Пловдив, Варна, Бургас и Стара Загора показва следните особености:

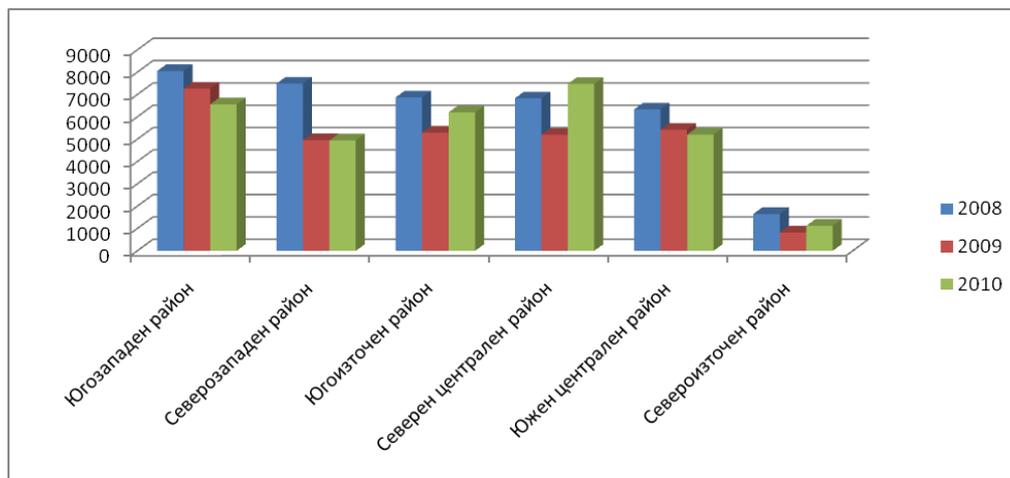
- Налице е концентрация и значителен брой на заетите лица от сектор „Електротехника” в област София-град, като въпреки тенденцията на ежегодно намаление в равнището през наблюдавания период, разликата спрямо равнището в следващите като ниво области – стара Загора и Пловдив остава съществена.
- Налице е изпреварващо равнище на броя на заетите в сектор „Машиностроене” в област Стара Загора спрямо областите Пловдив, Варна и Бургас, които се характеризират с по-висок общ брой на заетите лица. При това в областта е налице и тенденция на нарастване на равнището на показателя в края на наблюдавания период. Челната позиция на област Стара Загора и в сектор „Машиностроене” потвърждава направеният извод за добрата професионално-квалификационна структура на областта;;
- Област Пловдив изостава като равнище на заетите в сектор „Машиностроене” спрямо общия брой заети лица, като разликата с област „Стара Загора” се увеличава вследствие негативното изменение на показателя през наблюдавания период;
- В областите Варна и Бургас броят на заетите лица в сектор „Машиностроене” се различава съществено спрямо равнищата в предходните области и най-вече със София-град и Стара Загора. И в двете области след известния спад в началото на периода, налице е запазване на равнището на заетост през 2009 и 2010 г.

Изменението на броя на зетите лица по категории в дефинираните приоритетни области се характеризира със следните тенденции:

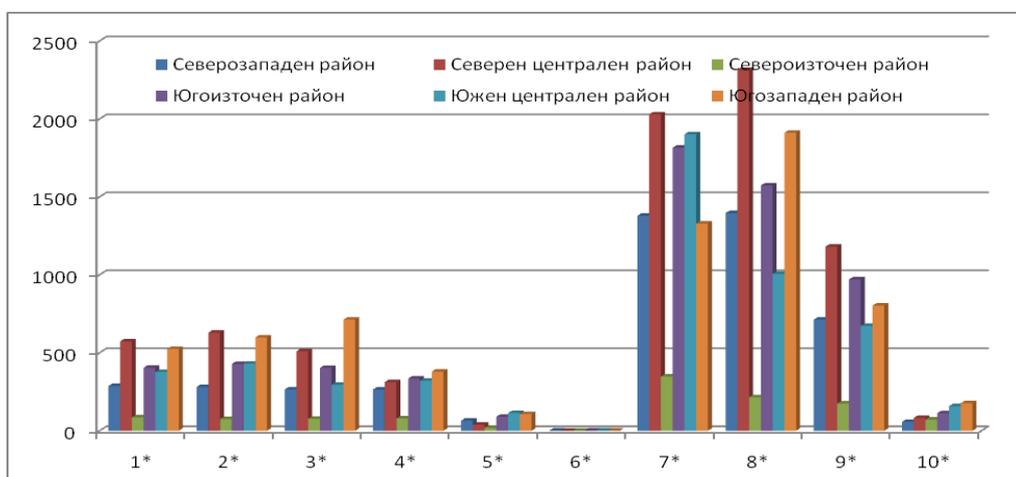
- Налице е значителен брой на зетите лица от всички професионално-квалификационни групи в сектор „Машиностроене” в област София-град, което е резултат от най-високият общ брой на зети лица в областта.
- За всички останали категории с изключение на „Аналитични специалисти” и „Административен персонал” /където втора позиция заема област Пловдив/, следваща като равнище на зетите лица по групи е област Стара Загора. При това разликата със следващата като равнище област – Пловдив е по-съществена при категориите „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия” и „Професии, неизискващи специализирана квалификация”.
- Областите Варна и Бургас заемат следващите позиции при всички категории по НКПД през периода.

През периода изменение в броя на зетите лица в сектор „Машиностроене” по области има в категориите „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии” и „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажа”. При първата група се увеличава броят на зетите в област Стара Загора за сметка на намалението им област София-град, докато при втората категория движението е в обратна посока – нараства в София –град и спада в Стара Загора.

ФИГУРА 44 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „МАШИНОСТРОЕНЕ”, ПО РЕГИОНИ СТРАНАТА, ОБЩО. ИЗТ.: НОИ

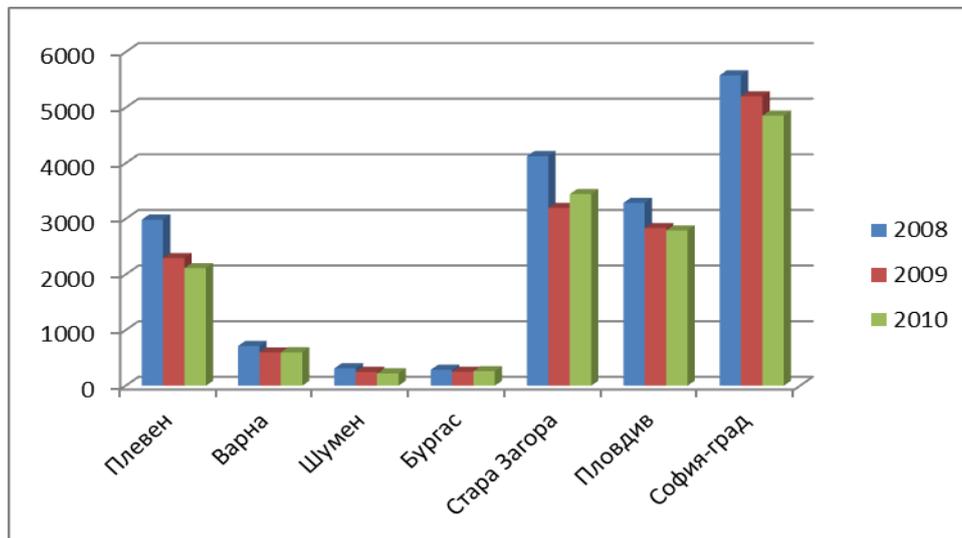
ФИГУРА 45 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „МАШИНОСТРОЕНЕ”, ПО РЕГИОНИ НА СТРАНАТА ЗА 2010 Г.

Източник: НОИ

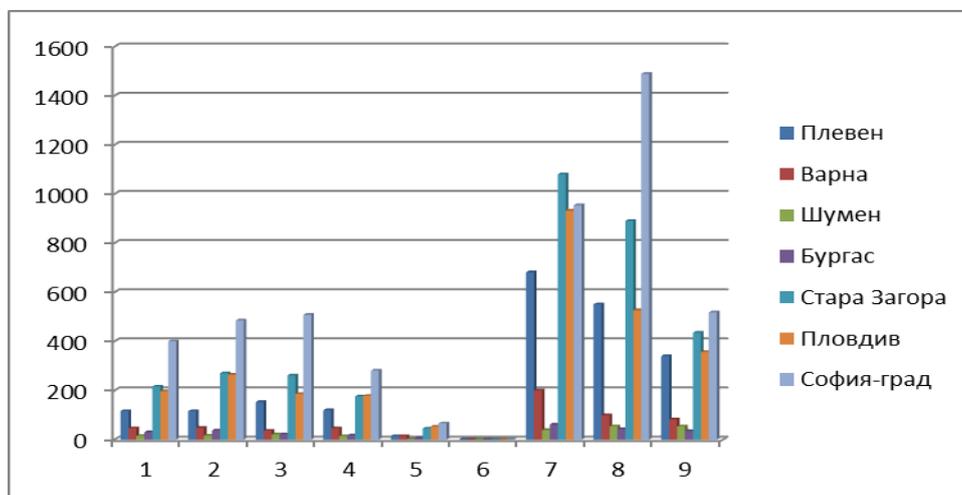
Легенда: 1* Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2* Аналитични специалисти. 3* Техници и други приложни специалисти. 4* Административен персонал. 5*Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6* Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство. 7* Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8* Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажи на изделия. 9* Професии, неизискващи специализирана квалификация. 10*Без професионална група

ФИГУРА 46 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „МАШИНОСТРОЕНЕ”, ОБЩО, ПРИОРИТЕТНИ ОБЛАСТИ

Източник: НОИ

ФИГУРА 47 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „МАШИНОСТРОЕНЕ”, ПРИОРИТЕТНИ ОБЛАСТИ, 2010 г.

Източник: НОИ

Легенда: 1* Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2* Аналитични специалисти. 3* Техници и други приложни специалисти. 4* Административен персонал. 5*Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6* Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство. 7* Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8* Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажи на изделия. 9* Професии, неизискващи специализирана квалификация. 10*Без професионална група

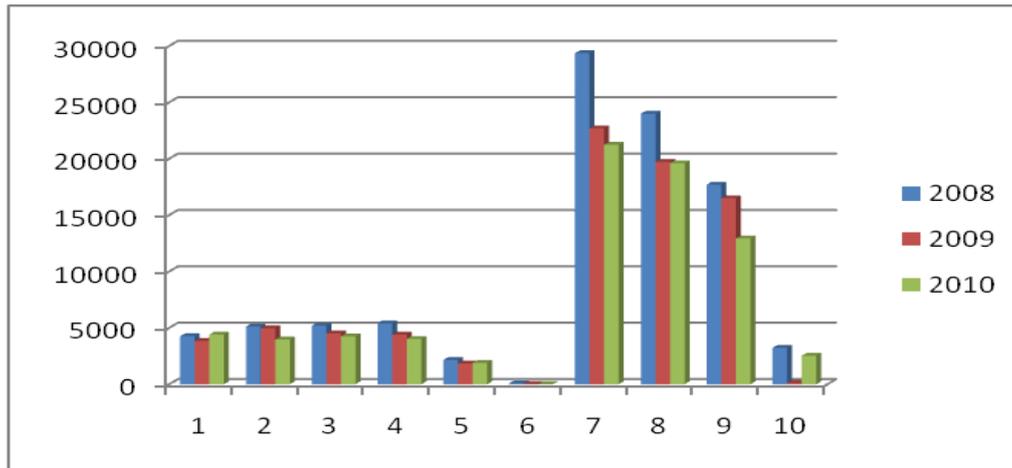
7.1.4. ПРОФЕСИОНАЛНО-КВАЛИФИКАЦИОННА СТРУКТУРА НА ЗАЕТИТЕ В СЕКТОР „МЕТАЛИ”

Състоянието на професионално-квалификационната структура на заетите лица в сектор „Метали” се отличава със следните особености:

- Подобно на структурата в сектор „Машиностроене”, най-голям е броят на заетите лица в групата „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии”, което доказва производствената ориентация на сектора. Това е причина за същественото намаление в началото на периода вследствие свиването на производството като отражение на въздействието на световната криза. Темпът на спад е значително по нисък през 2010г. спрямо 2009г., което показва известно стабилизиране на равнището на заетост в сектора в края на наблюдавания период.
- Висок е броят на заетите лица от сектор „Метали” и в групата „Оператори на машини и съоръжения и работници по montaje на изделия”, като и при тази категория са налице тенденции на изменение, аналогични на предходната категория - след сериозно намаление през 2009/2008 г., незначителен спад през 2010г./2009 г. Поради по-ограничените темпове на промяна на равнището на заетост в тази категория, броят на заетите в нея се доближава в края на периода до това на предходната категория;
- И в сектор „Метали” третата категория с най-голям брой заети лица е тази на „Професии, неизискващи специализирана квалификация”. Но при нея, за разлика от предходните две категории, темпът на спад е по-значителен в края на периода в сравнение с намалението през 2009/2008г. При този сектор процесът на освобождаване на значителен брой лица с ниска квалификация се проявява в по-късен период от влиянието на световната финансова и икономическа криза върху българската икономика;
- Броят на заетите лица от сектор „Метали” в категориите с по-високо равнище на образователна и професионална подготовка – „Аналитични специалисти” и „Техници и други приложни специалисти” като равнище изостава спрямо нивото на заетите в същите групи в секторите „Електроника” и „Електротехника” и същевременно изпреварва това в секторите „Мебели”, „Месопереработка” и „Туризм”. Тенденцията в тяхното изменение е негативна – като при първата категория спадът е по-съществен в края на периода, докато при втората категория промяната е по-голяма в началото на периода;
- По отношение на групата с най-високи качествени характеристики – „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”, вследствие нарастване на броя на заетите лица, по-високо в началото на периода, се наблюдава доближаване и изпреварване на равнището на заетост в тази категория до нивото на заетите лица в предходните две категории.
- Близко като равнище до предходните групи е броят на заетите в категорията „Административен персонал”. И при тази група тенденцията е негативна и по-силна изразена в началото на периода;

Характеристиките на професионално-квалификационната структура на заетите лица в сектор „Метали” на база разпределението им по основни квалификационни групи съгласно НКПД поставят сектора като позиция след секторите „Електроника”, „Електротехника” и „Машиностроене”. Тенденциите в изменението на повечето групи свидетелстват за известно преодоляване на негативите на отражението на глобалната финансова и икономическа криза върху развитието на сектора и известно стабилизиране на състоянието на заетостта в него.

ФИГУРА 48 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „МЕТАЛИ”, ОБЩО ЗА СТРАНАТА. ИЗТОЧНИК НОИ

Легенда: 1* Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2* Аналитични специалисти. 3* Техници и други приложни специалисти. 4* Административен персонал. 5* Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6* Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство. 7* Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8* Оператори на машини и съоръжения и работници по montaje на изделия. 9* Професии, неизискващи специализирана квалификация. 10* Без професионална група

Анализът на регионалната структура на заетите лица в сектор „Метали” на база разпределението им по основни професионално-квалификационни групи според НКПД показва следните особености:

- Най-съществен в началото на периода е броят на заетите лица във всички групи в Югозападния район. Вследствие негативното изменение в общия брой заети в сектора в региона и паралелната тенденция на по-ограничен спад на равнището на заетост в сектора в Южния централен район, в края на периода това е районът с най-висока стойност на показателя.
- Третият като брой заети лица в сектор „Метали” е Югоизточния район, като вследствие положителното изменение на показателя през 2010 г. спрямо 2009 г., равнището на заетост се доближава до това в Югозападния район;
- Следващите райони по брой заети лица в сектор „Метали” са Северен централен и Североизточен райони, като и при двата района тенденцията на изменение е негативна и по-силно изразена в началото на периода;
- Най-нисък е броят на заетите лица в сектор „Метали” в Северозападен район, като посоката на намаление е по-силно изразена в края на периода.

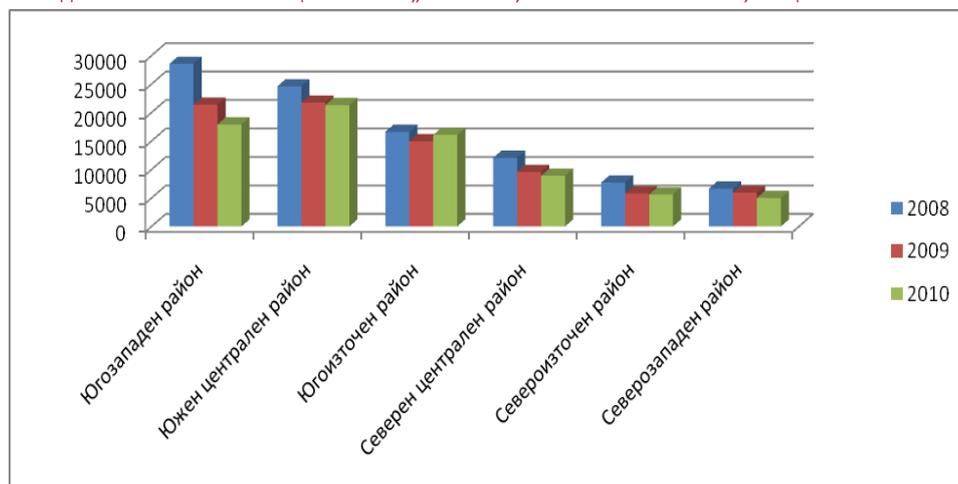
Регионалното разпределение на заетите лица в сектор „Метали” по основни професионално-квалификационни групи се отличава със следните особености:

- Най-голям брой заети лица в професионално-квалификационните групи „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”, „Аналитични специалисти”, „Административен персонал” и „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия” има в Югозападния район, следван от Южен централен район. При всички посочени категории поддръждането на районите е Югоизточен, Северен централен, Североизточен и Северозападен;
- При категориите „Техници и други приложни специалисти”, „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии”, „Оператори на машини и

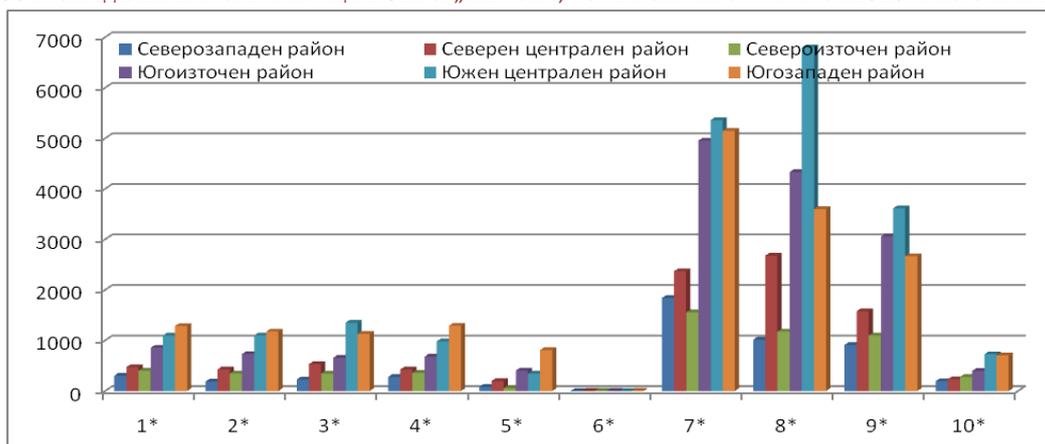
съоръжения и работници по монтажа” и „Професии, неизискващи специализирана квалификация”, най-високо е равнището на заетост към края на периода в Южен централен район. При първите две категории следващата позиция е за Югозападния район, следван от Югоизточен, Северен централен, Североизточен и Северозападен. При категориите „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажа” и „Професии, неизискващи специализирана квалификация” втората позиция е за Югоизточен район, следван от Югозападен район, като подреждането на останалите е същото - Северен централен, Североизточен и Северозападен ;

- Изменения в регионалното разпределение на зетите лица в сектор „Метали” по квалификационни групи по райони на страната през периода 2008-2010 г. има в групите „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии”, „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажа” и „Професии, неизискващи специализирана квалификация”. По отношение на първата категория по-съществено нараства броят на зетите в Южен централен район, като при едновременното намаление на показателя в Югозападния, районите променят позициите си. Известно нарастване има през периода и в Югоизточния район. При втората категория вследствие ръста на заетостта в сектора в Югоизточния район и едновременния спад в Югозападния, районите разменят позициите си в подреждането на районите. При третата категория аналогичните тенденции са по-силно изразени, вследствие на което водещата позиция на Югозападния район в началото на периода в края на периода се заменя от изпреварващите равнища на заетост в сектора в Южен централен и Югоизточен.

ФИГУРА 49 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „МЕТАЛИ”, ПО РЕГИОНИ СТРАНАТА, ОБЩО. ИЗТОЧНИК НОИ

ФИГУРА 50 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „МЕТАЛИ”, ПО РЕГИОНИ НА СТРАНАТА ЗА 2010 Г. ИЗТОЧНИК НОИ

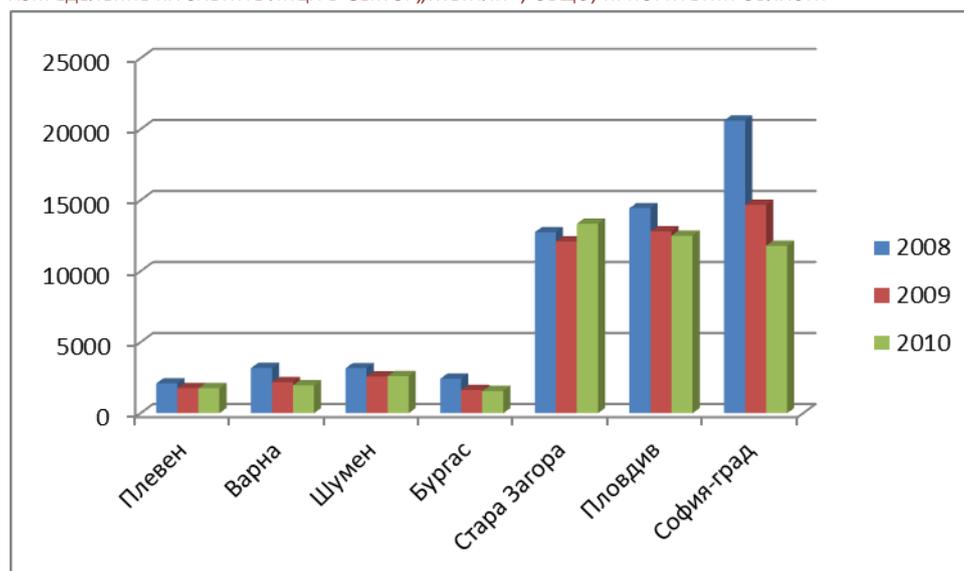
Легенда: 1* Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2* Аналитични специалисти. 3* Техници и други приложни специалисти. 4* Административен персонал. 5* Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6* Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство. 7* Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8* Оператори на машини и съоръжения и работници по montaje на изделия. 9* Професии, неизискващи специализирана квалификация. 10* Без професионална група

Анализът на регионалната структура на заетите лица в сектор „Метали” на база разпределението им по основни професионално-квалификационни групи в дефинираните като приоритетни за целите на анализа области – София-град, Пловдив, Варна, Бургас и Стара Загора показва следните особености:

- Налице е значителен брой на заетите лица от сектор „Метали” в област София-град, и значително превишение спрямо следващата област Пловдив в началото на периода. В резултат на значителните темпове на спад на равнището на заетост в сектора през периода 2008-2010 г. и най-вече в началото на периода, по брой заети лица в края на периода областта изостава спрямо нивото в областите Стара Загора и Пловдив.
- Вследствие същественото намаление на броя на заетите лица в сектор „Метали” в област Пловдив през 2009/2008 г. в края на наблюдавания период 2008-2010 г., районът изостава като позиция спрямо област Стара Загора;
- За разлика от негативните изменения в броя на заетите лица в областите София- град и Пловдив, в област Стара Загора равнището на заетост се развива в положителна посока. Вследствие едновременното развитие на двете противоположни тенденции през периода 2008-2010г. област Стара Загора в края на периода заема челна позиция сред определените за приоритетни области.

Аналогични са тенденциите в изменението на броя на заетите лица в сектор „Метали” в областите Варна и Бургас – по-съществен спад през 2009/2008 г. и незначително намаление през 2010 г. спрямо 2009 г., в резултат на което областите запазват позициите си като равнище на заетост в сектора.

ФИГУРА 51 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „МЕТАЛИ”, ОБЩО, ПРИОРИТЕТНИ ОБЛАСТИ

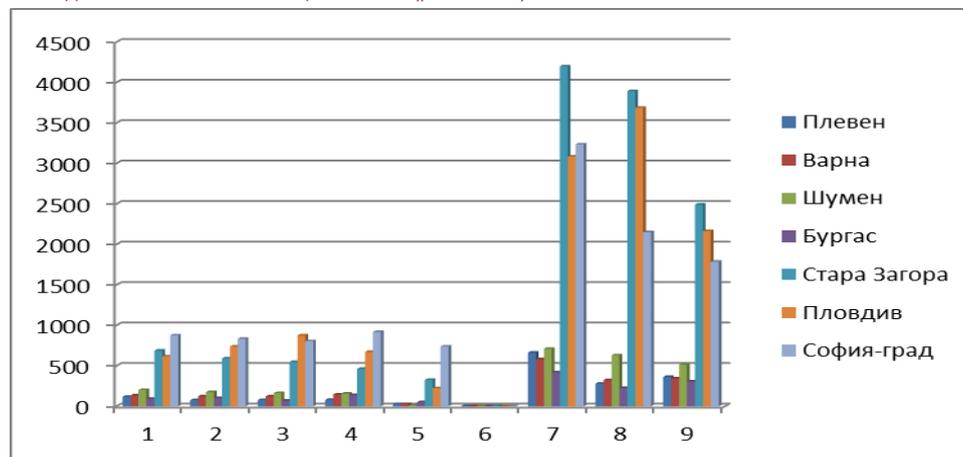

Източник: НОИ

Изменението на броя на заетите лица по категории в сектор „Метали” в дефинираните приоритетни области се характеризира със следните тенденции:

- Налице е най-голям брой на заетите лица от всички професионално-квалификационни групи в сектор „Метали” в област София-град в началото на периода, което е резултат от най-високият общ брой на заети лица в областта. В резултат на тенденциите в изменението на равнището на заетост, в края на периода областта има водеща позиция при категориите „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”, „Аналитични специалисти”, „Административен персонал” и „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия”. При първата и последната категория втора позиция е за област Стара Загора, следвана от областите Пловдив, Варна и Бургас. При категориите „Аналитични специалисти” и „Административен персонал” втората позиция се заема от област Пловдив, следвана от областите Стара Загора, Варна и Бургас;

ФИГУРА 52 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „МЕТАЛИ”, 2010 г. Източник НОИ

Легенда: 1* Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2* Аналитични специалисти. 3* Техници и други приложни специалисти. 4* Административен персонал. 5* Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6* Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство. 7* Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8* Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажи на изделия. 9* Професии, неизискващи специализирана квалификация. 10* Без професионална група

7.1.5. ПРОФЕСИОНАЛНО-КВАЛИФИКАЦИОННА СТРУКТУРА НА ЗАЕТИТЕ В СЕКТОР „МЕБЕЛИ”

Състоянието на професионално-квалификационната структура на заетите лица в сектор „Мебели”, за разлика от характеристиките при предходните сектори, се отличава със следните особености:

- Аналогично на професионално-квалификационната структура в сектор „Машиностроене”, най-голям е броят на заетите лица в групата „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии”, което потвърждава производствената ориентация на сектора. Поради тази причина в началото на периода вследствие отражението на световната криза върху българската икономика се наблюдава сериозен спад в равнището на заетост в тази категория. Тази тенденция се ограничава през следващия времеви период, което свидетелства за известно стабилизиране на сектора и на равнището на заетост в него.
- Висок е броят на заетите лица и в групата „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажи на изделия”, като и при тази категория са налице тенденции на

изменение, аналогични на предходната категория - след по-съществено намаляване на равнището на заетост през 2009/2008 г., ограничен спад през 2010 г. спрямо 2009 г. Поради по-ограничените темпове на спад в тази категория, особено през 2010/2009 г., броят на заетите в края на наблюдавания период се доближава до този в категорията „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии”;

- И в сектор „Мебели” третата категория с най-висока заетост е тази на „Професии, неизискващи специализирана квалификация”. Но при нея, за разлика от предходните две категории посоката на изменение запазва темпа на спад в броя на заетите и в края на периода, което отразява тенденцията на освобождаване на значителен брой лица с ниска квалификация в производствата от сектор „Мебели”;
- Броят на заетите лица в категориите с по-високо равнище на образователна и професионална подготовка – „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”, „Аналитични специалисти” и „Техници и други приложни специалисти” като равнище в трите групи е най-ниско в сравнение със секторите „Електроника”, „Електротехника” и „Машиностроене”, което е основание качеството на професионално-квалификационната структура на сектора да бъде определено като по-ниско. Поради едновременното проявление на две противоположни тенденции – на положително изменение в първата група и на спад в равнището на останалите две, в структурата на сектора броят на заетите в категорията с най-високи качествени характеристики е по-висок в сравнение с другите две групи;
- Висок е броят на заетите лица и в категорията „Административен персонал”, като въпреки известното намаление на заетостта в групата през наблюдавания период, равнището ѝ изпреварва това в предходните три категории ;
- За разлика от анализирания предходни сектори, в сектор „Машиностроене” се наблюдава сравнително по-висок брой на заетите лица и в категорията „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия”. Посочената тенденция отразява значителното развитие и на търговската дейност в предприятията от сектора;
- Като негативно може да бъде определено високото ниво на групата „Без професионална група”, което е резултат от проблеми с набирането на данни и информационната осигуреност на сектора.

Характеристиките на професионално-квалификационната структура на заетите лица в сектор „Мебели” на база разпределението им по основни квалификационни групи съгласно НКПД поставят сектора като позиция след секторите „Електроника”, „Електротехника” и „Машиностроене”. Тенденциите в изменението на повечето групи свидетелстват за известно преодоляване на негативите на отражението на глобалната финансова и икономическа криза върху развитието на сектора и известно стабилизиране на състоянието на заетостта в него

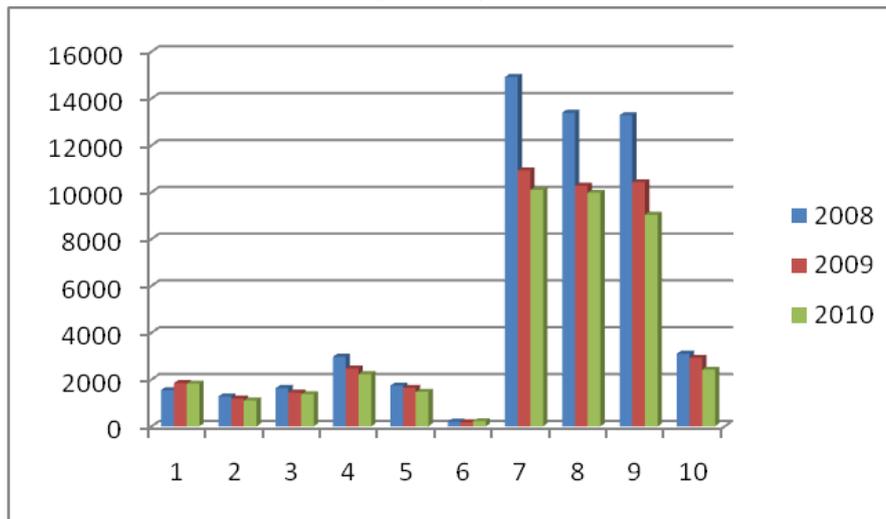
Анализът на регионалната структура на заетите лица в сектор „Мебели” на база разпределението им по основни професионално-квалификационни групи показва следните особености:

- Най-съществен е броят на заетите лица във всички групи в Югозападния район. Въпреки негативното изменение в общия брой заети в сектора в района, равнището им изпреварва стойността на показателя в останалите райони
- Следващият като равнище на броя на заетите лица в сектор „Мебели” е Южен централен район. При това, за разлика от предходния район тенденцията в изменението е в положителна посока и нарастване в края на периода;

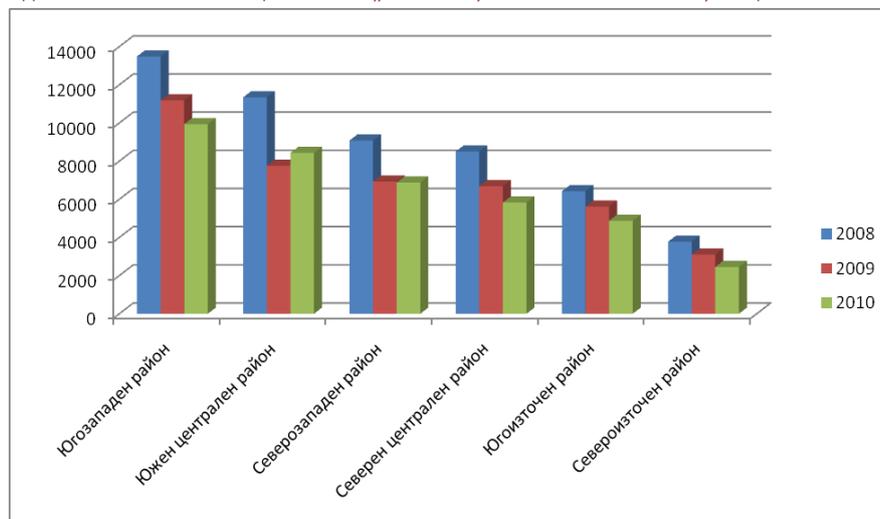
- Близо като стойност е равнището на заетост в сектора в Северозападен район, което на базата на най-ниския общ брой заети лица в района свидетелства за значително развитие на сектора. При това налице е запазване на равнището на заетост през двете последни години от периода;
- Следващият в ранжирането на районите е Северен централен район, като тенденцията на спад в броя на заетите лица е по-силно изразена в началото на периода и по-незначителен спад в края;
- Аналогично е изменението на броя на заетите лица в сектор „Мебели” в Югоизточен и в Североизточен район – на равномерен спад през целия наблюдаван период;

ФИГУРА 53 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „МЕБЕЛИ”, ОБЩО ЗА СТРАНАТА. ИЗТОЧНИК НОИ

Легенда: 1* Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2* Аналитични специалисти. 3* Техници и други приложни специалисти. 4* Административен персонал. 5* Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6* Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство. 7* Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8* Оператори на машини и съоръжения и работници по montaje на изделия. 9* Професии, неизискващи специализирана квалификация. 10* Без професионална група

ФИГУРА 54 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „МЕБЕЛИ”, ПО РЕГИОНИ СТРАНАТА, ОБЩО

Източник: НОИ

Регионалното разпределение на заетите лица в сектор „Мебели” по основни професионално-квалификационни групи се отличава със следните особености:

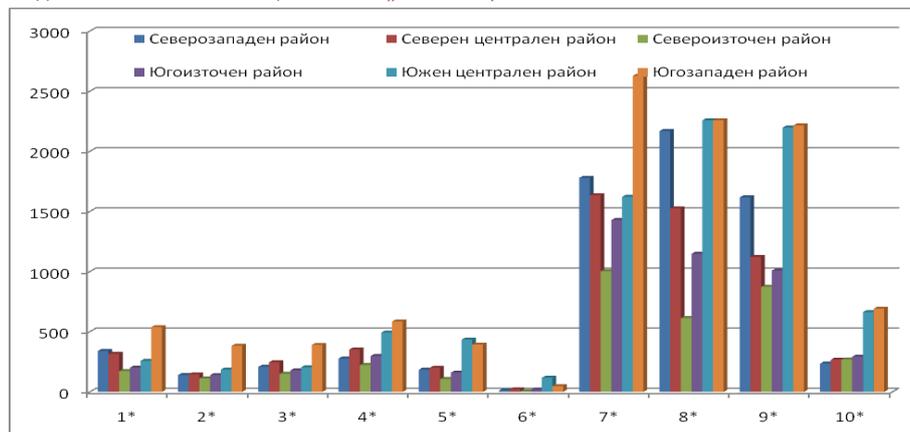
- Най-голям брой заети лица във всички професионално-квалификационни групи съгласно НКПД с изключение на категорията „Професии, неизискващи специализирана квалификация”, която има най-високо равнище в Южен централен район, има в Югозападния район. За всички тези категории втората позиция се заема от Южния централен район. Изключение е категорията с най-високи качествени характеристики „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”, при която втората позиция е на Северен централен район.
- Трета позиция сред районите по брой на заетите лица в категориите „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”, „Аналитични специалисти”, „Техници и други приложни специалисти” и „Административен персонал” заема Северен централен район. Следващите райони в класацията са Югоизточен, Северозападен и Североизточен район.
- При категорията „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажа” изравнените водещи позиции на Югозападен и Южен централен район като равнище на заетост се следват от Северозападен, което на базата на най-малкия общ брой заети лица, в частност и заети в сектор „Мебели” може да бъде оценено като положителна тенденция. Следващите райони в подреждането са Северен централен, Северозападен, Югоизточен и Североизточен;
- В категорията „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии” в резултат от тенденциите в изменението през периода ранжирането по райони на база брой заети лица се променя като в края на периода втората позиция се заема от Северозападен район, следван от Северен централен, Южен централен, Югоизточен и Североизточен район ;
- По отношение на категорията „Професии, неизискващи специализирана квалификация” третата позиция е за Северозападния район, следван от Северен централен, Югоизточен и Североизточен райони ;
- Изменения в регионалното разпределение на заетите лица в сектор „Мебели” по квалификационни групи по райони на страната през периода 2008-2010 г. има в групите „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии”, „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажа” и „Професии, неизискващи специализирана квалификация”. По отношение на първата категория нараства броят на заетите в Северозападния за сметка на намалението в Северен централен район. При втората категория аналогичната тенденция се допълва и от нарастване на равнището на заетост в Южен централен район, което се изравнява с това в Югозападния. При третата категория са налице две тенденции – на изпреварващо нарастване на броя в Северозападния в сравнение със Северния централен и на Югозападния в сравнение с Южния централен, при което двата района се изравняват като стойности.

Анализът на регионалната структура на заетите лица в сектор „Мебели” на база разпределението им по основни професионално-квалификационни групи в дефинираните като приоритетни за целите на анализа области – София-град, Пловдив, Варна, Бургас и Стара Загора показва следните особености:

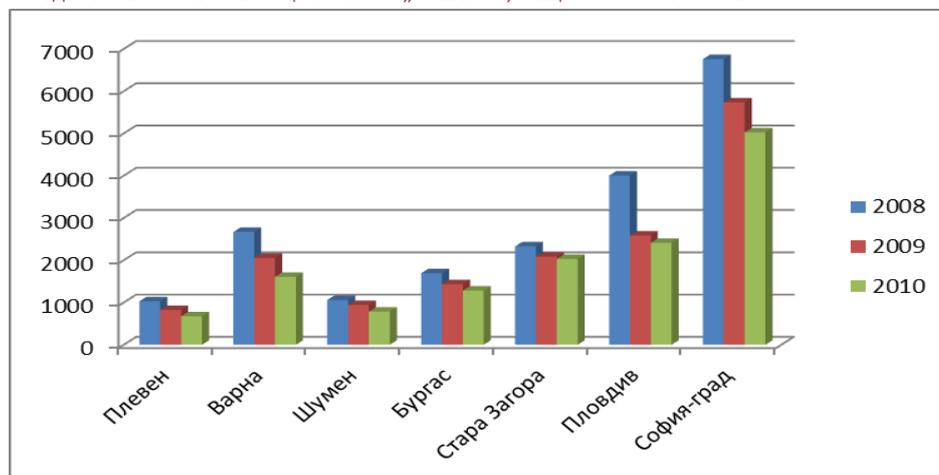
- Налице е концентрация и значителен брой на заетите лица от сектор „Мебели” в област София-град, като въпреки тенденцията на ежегодно намаление в равнището през наблюдавания период, разликата спрямо равнището в следващите като ниво области – Пловдив и Стара Загора остава съществена;
- Втората област като равнище на заетите лица в сектор „Мебели” е Пловдив, като след сериозния спад в началото на периода, намалението през 2010 г. спрямо 2009 г. е ограничено;
- В резултат на по-високите темпове на спад на заетите лица в сектор „Мебели в област Варна в сравнение с изменението в област Стара Загора, налице е изпреварващо равнище на броя на заетите в тази област спрямо Варна и Бургас. При това в областта е налице и тенденция на ограничаване на намалението в равнището на заетост в края на наблюдавания период;
- Област Бургас изостава като равнище на заетите в сектор „Мебели” и остава на последна позиция в сравнение с останалите приоритетни области, но поради по-слабите ежегодни темпове на спад, нивото на заетост в сектора се доближава до това в област Варна.

ФИГУРА 55 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „МЕБЕЛИ”, ПО РЕГИОНИ НА СТРАНАТА ЗА 2010 Г. ИЗТОЧНИК НОИ

Легенда: 1* Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2* Аналитични специалисти. 3* Техници и други приложни специалисти. 4* Административен персонал. 5* Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6* Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство. 7* Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8* Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажи на изделия. 9* Професии, неизискващи специализирана квалификация. 10* Без професионална група

ФИГУРА 56 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „МЕБЕЛИ”, ОБЩО ПРИОРИТЕТНИ ОБЛАСТИ. ИЗТОЧНИК НОИ

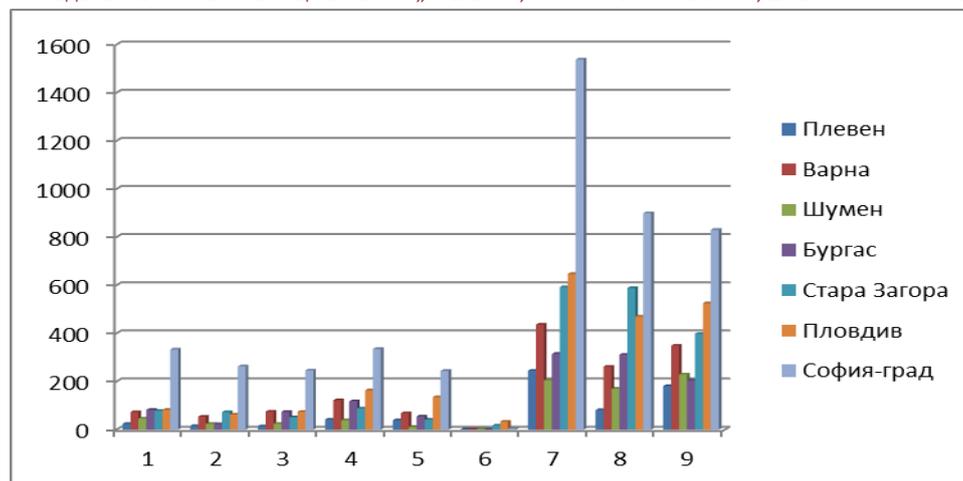

Изменението на броя на заетите лица в сектор „Мебели” по категории в дефинираните приоритетни области се характеризира със следните тенденции:

- Налице е значителен брой на заетите лица от всички професионално-квалификационни групи в сектор „Мебели” в област София-град, което е резултат от най-високият общ брой на заети лица в областта.
- За всички останали категории с изключение на „Аналитични специалисти” и „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажа” /където втора позиция заема област Стара Загора/, следваща като равнище на заетите лица по групи е област Пловдив. При това разликата между двете области е по-съществена при категориите „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”, „Аналитични специалисти”, „Техници и други приложни специалисти” и „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии” и по-незначителна – при групите „Административен персонал”, „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия” и „Професии, неизискващи специализирана квалификация”.
- Област Стара Загора заема трета позиция при категориите „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии” и „Професии, неизискващи специализирана квалификация”, следвана от областите Варна и Бургас;
- При категориите „Техници и други приложни специалисти”, „Административен персонал” и „Персонал, зает с услуги за населението, охрана ” след София град и Пловдив, подреждането на областите на база брой заети лица в групата е Варна, Бургас и Стара Загора;
- При категорията „Президент, законодатели, висши служители и ръководители” след София-град равнищата в останалите области са близки като стойности. За категорията „Аналитични специалисти” след втората позиция на Стара Загора, подреждането на областите е Пловдив, Варна и Бургас.

През периода изменение в броя на заетите лица в сектор „Мебели” по области има в категориите „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии”, „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия” и „Професии, неизискващи специализирана квалификация”. При първата група се увеличава броят на заетите в област Стара Загора за сметка на намалението им област Варна. При втората категория спада броят на заетите във Варна като паралелно нараства заетостта в Бургас. За третата категория е характерно намаление в Пловдив и Варна и едновременно нарастване в област Стара Загора.

ФИГУРА 57 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „МЕБЕЛИ”, ПРИОРИТЕТНИ ОБЛАСТИ, 2010 Г. ИЗТОЧНИК НОИ

Легенда: 1* Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2* Аналитични специалисти. 3* Техници и други приложни специалисти. 4* Административен персонал. 5* Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6* Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство. 7* Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8* Оператори на машини и съоръжения и работници по montaje на изделия. 9* Професии, неизискващи специализирана квалификация. 10* Без професионална група

7.1.6. ПРОФЕСИОНАЛНО-КВАЛИФИКАЦИОННА СТРУКТУРА НА ЗАЕТИТЕ В СЕКТОР „МЕСОПРЕРАБОТВАНЕ”

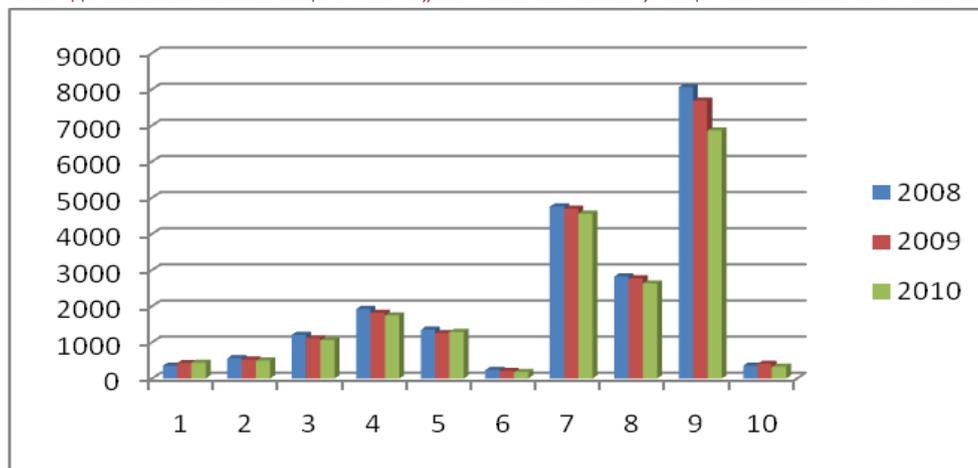
Състоянието на професионално-квалификационната структура на заетите лица в сектор „Месопреработване” се различава съществено от характеристиките при предходните сектори и се отличава със следните особености:

- Това е единственият от анализиранияте сектори, в който най-голям е броят на заетите лица в групата „Професии, неизискващи специализирана квалификация”, което определя характеристиката му като сектор с най-ниско в сравнение с предходните качество на професионално-квалификационната структура на заетите лица. Това определя и ежегодното съществено намаление на равнището на заетост, което е следствие от процеса на освобождаване предимно на лица с ниска квалификация вследствие отражението на световната криза върху българската икономика.
- Следващата квалификационна група с по-високо равнище на заетост е „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии”. Тенденциите в изменението на броя на заетите лица през наблюдавания период отразяват процеса на по-ограничено в сравнение с предходната категория освобождаване на кадри и намаляване на равнището на заетост като реакция на работодателите от сектора за преодоляване на негативното отражение на световната финансова и икономическа криза върху производството в сектора. При това темпът се засилва в известна степен към края на периода, което е резултат от процесите на пазара на труда – първоначално по-съществено освобождаване на нискоквалифицирани кадри, което към края на периода се трансформира в нарастване на броя на освободените работници с по-висока квалификация;
- Третата като равнище на заетите лица квалификационна група в сектора е „Оператори на машини и съоръжения и работници по montaje на изделия”, като и при тази категория са налице тенденции на изменение, аналогични на предходната категория - след по-ограничено намаляване на равнището на заетост през 2009/2008 г., засилване на спада през 2010 г. спрямо 2009 г.;
- Сравнително по-висок в сравнение с предходните сектори е броят на заетите в категорията „Административен персонал”, което потвърждава направеният извод за по-ниско качество на професионално-квалификационната структура на сектор „Месопреработване”. Но при нея, за разлика от предходните категории посоката на изменение запазва темпа на спад в броя на заетите през целия период;
- Относително по-високо е и равнището на заетост в квалификационната група „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия”, което показва по-високият обхват в сектора на търговската дейност ;
- Броят на заетите лица в категориите с по-високо равнище на образователна и професионална подготовка – „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”, „Аналитични специалисти” и „Техници и други приложни специалисти” като равнище в трите групи е най-ниско в сравнение със предходните сектори, което също е

основание качеството на професионално-квалификационната структура на сектора да бъде определено като по-ниско. За сектора специфично е сравнително по-високото ниво в категорията „Техници и други приложни специалисти” в сравнение с останалите две, като при нея след незначителен спад през 2009/2008 г., равнището на заетост се запазва през останалата част от периода. При категориите „Президент, законодатели, висши служители и ръководители” и „Аналитични специалисти” поради едновременното проявление на две противоположни тенденции – на положително изменение в първата група и на спад в равнището във втората, нивата в края на периода се доближават като стойност;

Характеристиките на професионално-квалификационната структура на заетите лица в сектор „Месопреработка” на база разпределението им по основни квалификационни групи съгласно НКПД поставят сектора като позиция след секторите „Електроника”, „Електротехника”, „Машиностроене”, „Метали.” И „Мебели” Тенденциите в изменението на отделните квалификационни групи в сектора имат за резултат запазване на позицията му сред останалите анализирани приоритетни за нуждите на проекта сектори.

ФИГУРА 58 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „МЕСОПРЕРАБОТВАНЕ”, ОБЩО ЗА СТРАНАТА. ИЗТОЧНИК НОИ

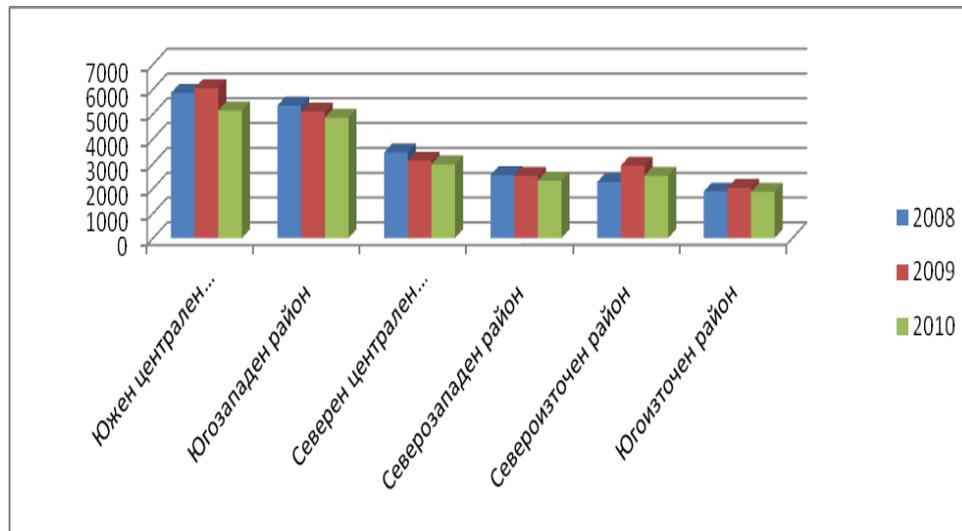
Легенда: 1* Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2* Аналитични специалисти. 3* Техници и други приложни специалисти. 4* Административен персонал. 5* Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6* Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство. 7* Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8* Оператори на машини и съоръжения и работници по montaje на изделия. 9* Професии, неизискващи специализирана квалификация. 10* Без професионална група

Анализът на регионалната структура на заетите лица в сектор „Месопреработване” на база разпределението им по основни професионално-квалификационни групи показва следните особености:

- За разлика от регионалната професионално-квалификационна структура в предходните сектори, където най-съществен е броят на заетите лица във всички или повечето групи в Югозападния район, при сектор „Месопреработване” най-високо е равнището на заетост в Южен централен район, следван от Югозападния район. Поради по-сериозният спад в броя на заетите в първия район и едновременното по-ограничено намаление във втория район, в края на периода разликата между тях става незначителна;
- Следващият като равнище на броя на заетите лица в сектор „Месопреработка” е Северен централен район. И при него, аналогично на Югозападния район, се наблюдава по-ограничен спад в равнището на заетост през наблюдавания период;

- Специфичен факт в регионалната структура е позицията на района с най-нисък общ брой заети лица – Северозападния в подреждането на районите по брой заети в сектор „Месопреработване”, което свидетелства за по-високата степен на развитие на икономическите дейности от сектора в него. При това в сравнение с предишните райони, изменението в равнището на заетост през периода е почти незначително;
- Петата позиция на Североизточния район по брой заети лица в сектора в началото на периода вследствие положителното изменение в равнището на заетост, по-силно изразено през 2009/2008 г. е причина за изпреварващата му позиция спрямо Северозападния район в края на периода;
- Последна позиция в подреждането на районите по равнище на заетост в сектора заема Югоизточния район, но при него, за разликата от останалите /с изключение на Североизточния/ тенденцията на изменение в броя на заетите лица е в посока на нарастване.

ФИГУРА 59 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „МЕСО”, ПО РЕГИОНИ СТРАНАТА, ОБЩО. ИЗТОЧНИК НОИ

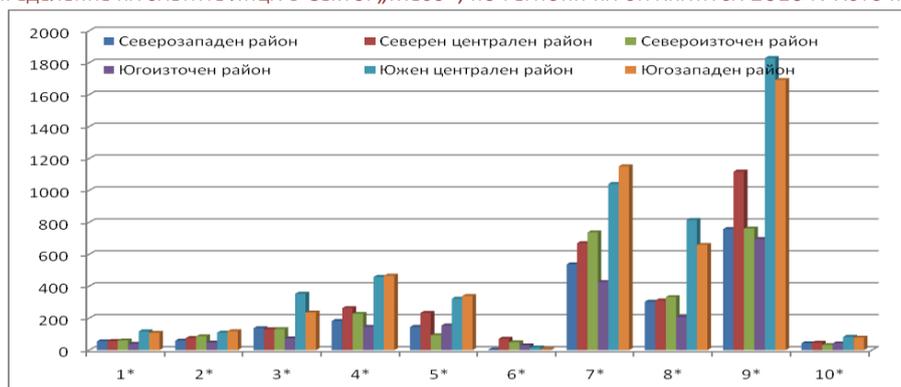

Разпределение на заетите лица в сектор „Месопреработване” по основни професионално-квалификационни групи в отделните райони на страната се отличава със следните особености:

- Най-голям брой заети лица в професионално-квалификационните групи от НКПД с най-високо равнище на заетост - „Професии, неизискващи специализирана квалификация”, „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии” и „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажа” в началото на периода има в Южен централен район. За всички тези категории втората позиция се заема от Югозападния. При втората група вследствие тенденциите на изменение през периода, в края позициите на двата района се разменят.
- При категорията „Професии, неизискващи специализирана квалификация” трето място по брой заети лица с голяма разлика от предишните позиции заема Северен централен район, а останалите места се заемат от Североизточен, Северозападен и Югоизточен райони;
- Третата позиция по брой заети лица сред районите при категорията „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии” се променя - в началото на периода тя се заема от Северен централен район, а вследствие на тенденциите на изменение в края изпреварващо е мястото на Североизточния район. Подреждането на останалите два района – Северозападен и Югоизточен се запазва през периода;

- При категорията „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажа” подреждането на районите по брой заети лица се променя през периода 2008-2010г. Докато в началото позициите са Северозападен, Северен централен, Североизточен, Югоизточен, вследствие на тенденциите на изменение в отделните райони, Североизточния и Северния централен райони като равнище изпреварват нивото на Северозападния, а Югоизточния запазва последната позиция;
- По отношение на останалите категории - „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”, „Аналитични специалисти”, „Техници и други приложни специалисти”, „Административен персонал” и „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия” водеща позиция в началото на периода заема Югозападен район, следван от Южен централен район. Изменението в броя на заетите от тези категории през периода води до промяна в подреждането, при което при първата и третата категория подреждането се променя - Южен централен район изпреварва Югозападния, докато при останалите категории водещата позиция на Югозападния район, следван от Южен централен се запазва. Третата позиция заема Северен централен район. С изключение на „Административен персонал”, където Северозападен район заема четвъртата позиция, при останалите категории мястото се заема от Североизточен район. Последното място при всички категории се заема от Югоизточен район, като изключение е категорията „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия”, в която позиите със Североизточния район са разменени.
- Изменения в регионалното разпределение на заетите лица в сектор „Месопреработване” по райони на страната през периода 2008-2010 г. има в повечето квалификационни групи, което вече бе посочено в анализа на състоянието по категории. Посочените тенденции намират отражение в промяната на подреждането на районите на база брой осигурени лица в отделните квалификационни групи в края на наблюдавания период в сравнение с началото.

ФИГУРА 60 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „МЕСО”, ПО РЕГИОНИ НА СТРАНАТА ЗА 2010 Г. ИЗТОЧНИК НОИ

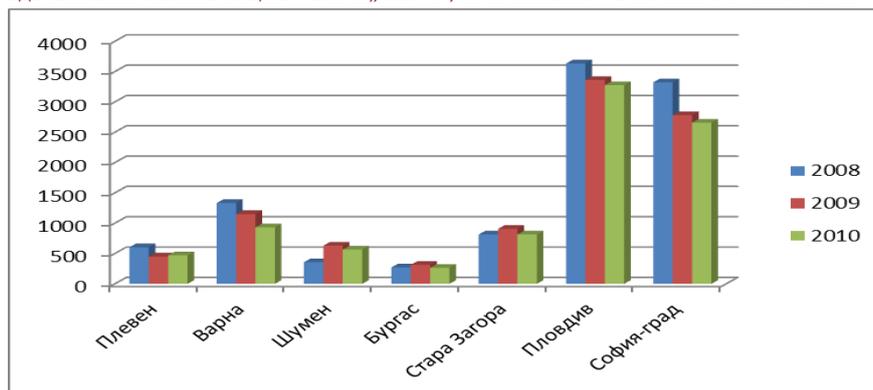

Легенда: 1* Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2* Аналитични специалисти. 3* Техници и други приложни специалисти. 4* Административен персонал. 5* Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6* Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство. 7* Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8* Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажи на изделия. 9* Професии, неизискващи специализирана квалификация. 10* Без професионална група

Анализът на регионалната структура на заетите лица в сектор „Месопреработване” на база разпределението им по основни професионално-квалификационни групи в дефинираните като приоритетни за целите на анализа области показва следните особености:

- За разлика от останалите сектори, в които най-голям е броят на заетите лица от всички професионално-квалификационни групи в област София-град, в сектор „Месопреработване” равнището на заетост е най-високо в област Пловдив, което свидетелства за сериозно развитие на икономическите дейности в района. Въпреки тенденцията на ежегодно намаление на броя на заетите в областта, по-силно изразена в началото на периода, темповете на изменение са несъществени, което води до запазване на водещата позиция на областта и в края на периода;
- Висок е броят на заетите лица в сектора и в област София-град, като в резултат на сериозното намаление в равнището на заетост в началото на периода, разликата с област Пловдив в края се увеличава;
- Налице е концентрация и значителен брой на заетите лица от сектор „Месопреработване” в областите Пловдив и София-град, като въпреки тенденцията на ежегодно намаление в равнището през наблюдавания период, разликата спрямо равнището в следващите като ниво области – Варна, Стара Загора и Пловдив остава съществена;
- Третата като равнище на заетите лица в сектор „Месопреработване” е област Варна, в която през периода се наблюдава равномерно ежегодно намаление на броя на заетите;
- Изпреварващата позиция на област Стара Загора спрямо област Бургас на база заетите в сектора спрямо общия брой заети лица се засилва и от положителното изменение и нарастването на броя на заетите в сектора лица. Това е причина и за намаляване на разликата с област Варна в края на периода;
- Област Бургас изостава като равнище на заетите в сектор „Месопреработка” и остава на последна позиция в сравнение с останалите приоритетни области, въпреки известното нарастване на броя на заетите през 2009/2008 г. Като сектор, чието развитие в определена степен съдейства за развитието на туризма, изоставането му като равнище на заетост може да окаже негативно влияние върху развитието на туризма като стратегическо направление на българската икономика.

ФИГУРА Б1 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „МЕСО”, ПРИОРИТЕТНИ ОБЛАСТИ. ИЗТОЧНИК НОИ

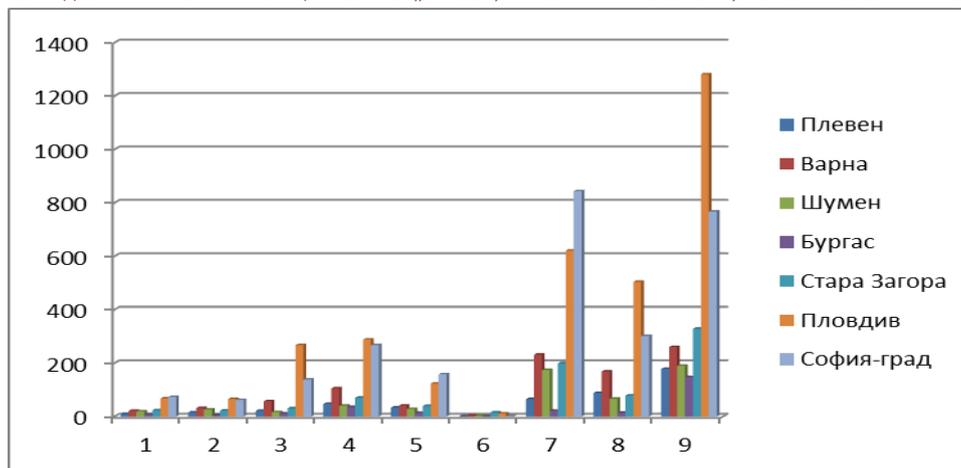
Изменението на броя на заетите лица в сектор „Месопреработка” по категории в дефинираните приоритетни области се характеризира със следните тенденции:

- Налице е най-голям брой на заетите лица от професионално-квалификационните групи „Техници и други приложни специалисти”, „Административен персонал”, „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажа” и „Професии, неизискващи специализирана квалификация” в сектора в област Пловдив, като следващата позиция се заема от София-град. Разликата между двете области е съществена при всички категории с

изключение на „Административен персонал”. Във всички изброени категории, с изключение на групата „Професии, неизискващи специализирана квалификация” /където третата позиция се заема от област Стара Загора/, подреждането на областите според броя заети лица е Варна, Стара Загора и Бургас;

- При категорията „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии” най-високо е равнището на заетост в област София-град, като въпреки известното намаление на броя на заетите в област Пловдив през периода, районът запазва втората позиция, следван от областите Варна, Стара Загора и Бургас;
- Аналогично на предходната категория е подреждането на областите по брой заети лица и при групите „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”, „Аналитични специалисти” и „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия” – София-град, Пловдив, Варна, Стара Загора и Бургас;
- През периода изменение в броя на заетите лица в сектор „Месопреработка” по области има в категориите „Техници и други приложни специалисти”, „Административен персонал”, „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии” и „Професии, неизискващи специализирана квалификация”. При групата „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии” тенденцията е обратна – увеличава се броят на заетите в област София – град и едновременно с това намалява в област Пловдив, като едновременно с това нараства равнището на заетост и област Стара Загора. При последната категория се наблюдават две тенденции – на намаление на броя на заетите в областите София град и Варна и паралелно с това на увеличение на равнището на заетост в областите Пловдив и Стара Загора, в резултат на което в края на периода областта има изпреварваща спрямо област Варна.

ФИГУРА 62 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „МЕСО”, ПРИОРИТЕТНИ ОБЛАСТИ, 2010 Г. ИЗТОЧНИК НОИ

Легенда: 1* Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2* Аналитични специалисти. 3* Техници и други приложни специалисти. 4* Административен персонал. 5* Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6* Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство. 7* Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8* Оператори на машини и съоръжения и работници по montaje на изделия. 9* Професии, неизискващи специализирана квалификация. 10* Без професионална група

7.1.7. ПРОФЕСИОНАЛНО-КВАЛИФИКАЦИОННА СТРУКТУРА НА ЗАЕТИТЕ В СЕКТОР „ТУРИЗЪМ”

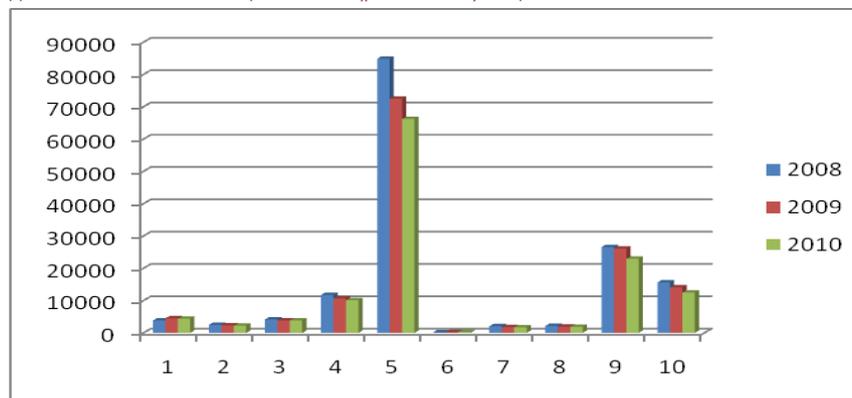
Състоянието на професионално-квалификационната структура на заетите лица в сектор „Туризм” се различава съществено от характеристиките при предходните сектори и отразява ориентацията на сектора основно към сферата на услугите. Спецификата на структурата се изразява в следните направления:

- Това е единственият от анализиранияте сектори, в който най-голям е броят на заетите лица в групата „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия”. Посочената особеност е основание секторът да бъде отнесен към групата с по-ниски качествени характеристики. При това степента на концентрация е много голяма, при което разликата с броя на заетите лица в останалите квалификационни групи е съществена. Това определя и ежегодното съществено намаление на равнището на заетост, по-силно изразено в началото на периода, като ефект от процеса на освобождаване заети лица вследствие отражението на световната криза върху българската икономика и отделните сектори;
- Следващата квалификационна група с по-високо равнище на заетост е „Професии, неизискващи специализирана квалификация”, което потвърждава оценката за по-ниско качество на професионално-квалификационната структура на сектор „Туризм”. От позициите на дефинирането на сектора като приоритетен за българската икономика и неговото стратегическо значение, високото равнище на заетост в тази група може да окаже негативно влияние върху перспективите за бъдещото му развитие. След ограниченото намаление на броя на заетите лица в началото на периода, тенденцията е на засилване на спада през 2010 г. спрямо 2009 г.;
- Третата като равнище на заетите лица квалификационна група в сектора е „Без професионална група”, което е друга специфична особеност спрямо характеристиките на останалите сектори, в които равнището на заетост в тази група е незначително. Посочената особеност се дължи до голяма степен на високия процент на сезонната заетост, при което се допускат слабости при коректното подаване на данните. За изменението в равнището на заетост в тази група е характерно равномерно ежегодно намаление през целия период 2008-2010 г.;
- Сравнително по-висок в сравнение с предходните сектори е броят на заетите в категорията „Административен персонал”, което потвърждава направеният извод за по-ниско качество на професионално-квалификационната структура на сектор „Туризм”. И при нея, подобно на предходната категория е налице равномерно ежегодно намаление на броя на заетите лица през целия период;
- Сред квалификационните групи с по-високи качествени характеристики сравнително по-високо е и равнището на заетост в квалификационната група „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”, но нивото е най-ниско в сравнение с останалите сектори. Това е единствената група с положително изменение и нарастване на броя на заетите лица през периода. Другата категория с близко до предходната група равнище на заетост е „Техници и други приложни специалисти”, при която изменението през периода е незначително, което води до запазване на броя на заетите лица. Сравнително най-ниско в трите групи е равнището на заетост в категорията „Аналитични специалисти”, което се запазва като ниво през периода 2008-2010 г.

- Специфично за сектора, за разлика от останалите анализирани сектори е и по-ниското в сравнение с равнището на категориите с по-високи качествени характеристики ниво на заетост в групите „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии” и „Техници и други приложни специалисти”. И при двете категории изменението през периода – на намаление на броя на заетите лица е незначително, поради което и равнището на заетост в тях се запазва през периода 2008-2010 г.

Характеристиките на професионално-квалификационната структура на заетите лица в сектор „Туризм” на база разпределението им по основни квалификационни групи съгласно НКПД поставят сектора на последна позиция след секторите „Електроника”, „Електротехника”, „Машиностроене”, „Метали”, „Мебели” и „Месопреработване”. Тенденциите в изменението на отделните квалификационни групи в сектора имат за резултат запазване на позицията му сред останалите анализирани приоритетни за нуждите на проекта сектори.

ФИГУРА 63 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „ТУРИЗЪМ”, ОБЩО ЗА СТРАНАТА. ИЗТОЧНИК НОИ

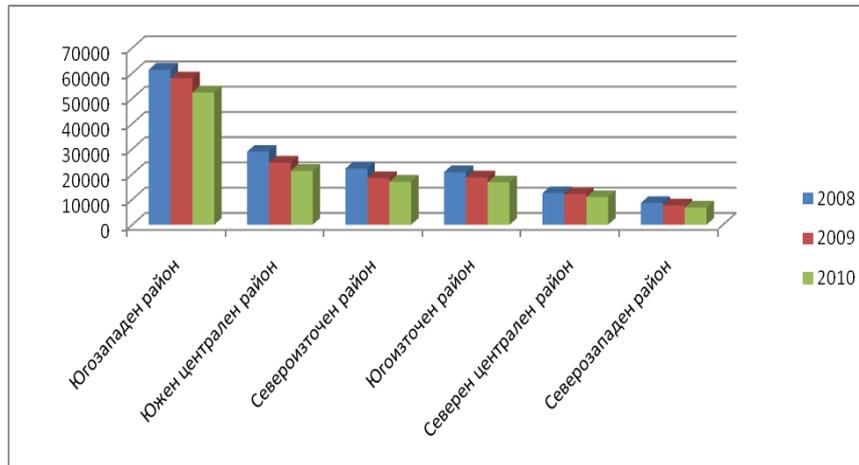
Легенда: 1* Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2* Аналитични специалисти. 3* Техници и други приложни специалисти. 4* Административен персонал. 5* Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6* Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство. 7* Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8* Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажи на изделия. 9* Професии, неизискващи специализирана квалификация. 10* Без професионална група

Анализът на регионалната структура на заетите лица в сектор „Туризм” на база разпределението им по основни професионално-квалификационни групи показва следните особености:

- Най-съществен е броят на заетите лица в Югозападния район, като независимо от ежегодното намаление на равнището на заетост, районът запазва водещата си позиция. При това значителната разлика в нивото на заетост спрямо останалите райони се запазва през целия период. Водещата позиция на района се дължи основно на регистрацията на голяма част фирмите, осъществяващи туристическа дейност в София-град;
- Следващият от като брой на заетите лица в сектор „Туризм” е Южен централен район, което аналогично на Югозападния район се дължи на основно на регистрацията на фирмите, осъществяващи туристическа дейност. И при този район тенденцията е на равномерно ежегодно намаление на броя на заетите лица;
- Близки като равнище са броят на заетите лица в Североизточен и Югоизточен райони, което е свързано с приоритетното развитие на сектора в посочените райони. Изменението на показателя – на известен ежегоден спад, и в двата района е аналогично като темп, поради което те запазват и позициите си в подреждането на районите;

- Следващият като брой на заетите лица в сектор „Туризм” е Северен централен район. И при него се наблюдава по-ограничен спад в равнището на заетост през наблюдавания период, като в началото на периода нивото запазва стойността си;
- Най-нисък е броят на заети лица в сектор „Туризм” в Северозападния район и това е свързано с най-малкия общ брой заети лица в района. Тенденциите в изменението на равнището на заетост са аналогични на Северен централен район.

ФИГУРА 64 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „ТУРИЗМ”, ПО РЕГИОНИ СТРАНАТА, ОБЩО. ИЗТОЧНИК НОИ

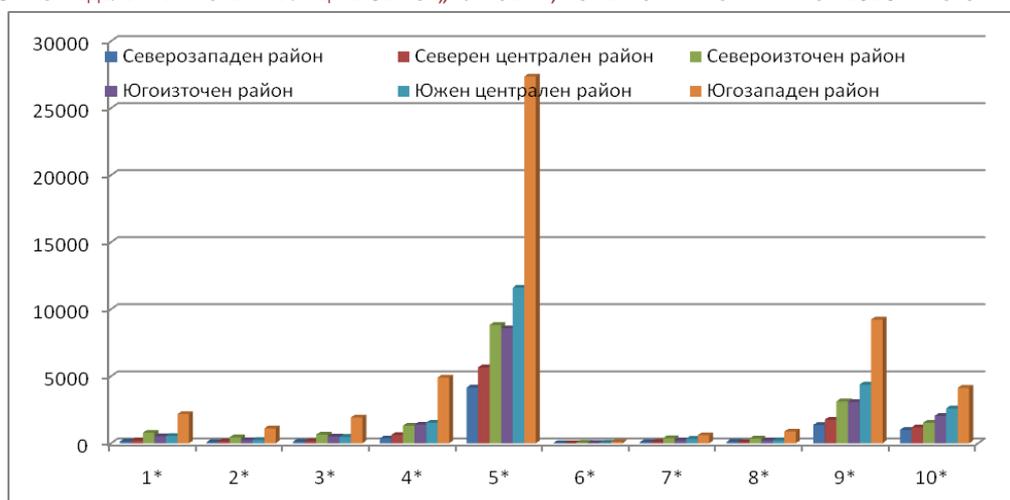
Разпределението на заетите лица в сектор „Туризм” по основни професионално-квалификационни групи в отделните райони на страната се отличава със следните особености:

- Най-голям брой заети лица във всички професионално-квалификационните групи от НКПД има в Югозападния район. За всички тези категории втората позиция се заема от Южния централен район. И при двете групи вследствие тенденциите на изменение през периода, позициите на двата района се запазват;
- При категорията с най-голям брой заети лица - „Професии, неизискващи специализирана квалификация” трето място като равнище на заетост в началото на периода се заема от Североизточния район. В края на периода, поради тенденциите на изменение разликата със следващия като брой на заетите лица район Югоизточния намалява и двата района се доближават като стойност на показателя. Останалите две позиции се заемат от Северен централен и Северозападен район, където развитието на сектора е и най-слабо застъпено;
- И при категорията „Професии, неизискващи специализирана квалификация” подреждането на районите по брой осигурени лица е аналогично на предходната категория. Третата позиция на Североизточния район в началото на периода по брой заети лица вследствие тенденциите в изменението на равнището на заетост в края се допълва и от Югоизточния район. Северният централен и Северозападният райони запазват своите места в подреждането на районите по брой заети лица в категорията от сектор „Туризм”;
- Аналогично на предходните две категории е подреждането на районите по брой заети лица и при категорията „Административен персонал”. За разлика от тях, при нея се наблюдава доближаване на равнището на заетост на Североизточния и Югоизточния район до нивото на заемащия втора позиция Южен централен район;
- По отношение на останалите категории - „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”, „Аналитични специалисти”, „Техници и други приложни специалисти” и „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажа” подреждането на районите по равнище на заетост в сектор „Туризм” се запазва. се променя - Южен

централен район изпреварва Югозападния, докато при останалите категории водещата позиция на Югозападния район, следван от Южен централен се запазва. Третата позиция заема Северен централен район. С изключение на „Административен персонал”, където Северозападен район заема четвъртата позиция, при останалите категории мястото се заема от Североизточен район. Последното място при всички категории се заема от Югоизточен район, като изключение е категорията „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия”, в която позиите със Североизточния район са разменени.

Изменения в регионалното разпределение на заетите лица в сектор „Туризм” по райони на страната през периода 2008-2010 г. има в повечето квалификационни групи, което вече бе посочено в анализа на състоянието по категории. Посочените тенденции намират отражение в промяната на подреждането на районите на база брой осигурени лица в отделните квалификационни групи в края на наблюдавания период в сравнение с началото.

ФИГУРА 65 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „ТУРИЗМ”, ПО РЕГИОНИ НА СТРАНАТА ЗА 2010 Г. ИЗТОЧНИК НОИ

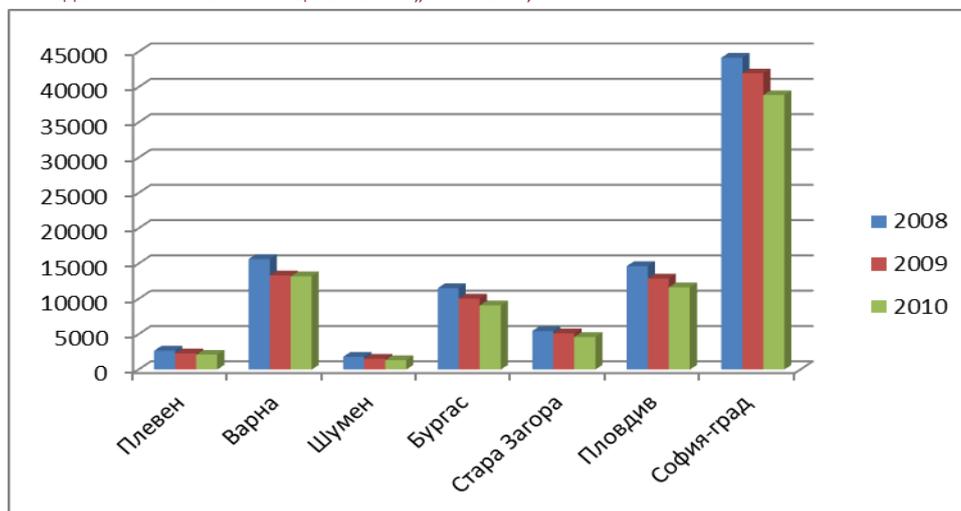
Легенда: 1* Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2* Аналитични специалисти. 3* Техници и други приложни специалисти. 4* Административен персонал. 5* Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6* Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство. 7* Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8* Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия. 9* Професии, неизискващи специализирана квалификация. 10* Без професионална група

Анализът на регионалната структура на заетите лица в сектор „Туризм” на база разпределението им по основни професионално-квалификационни групи в дефинираните като приоритетни за целите на анализа области – София-град, Пловдив, Варна, Бургас и Стара Загора показва следните особености:

- Налице е съществена концентрация на заетите лица от сектор „Туризм” в област София-град и значително превишение спрямо равнището в следващата област – Варна. Тенденцията на изменение на заетостта в сектора през периода – на ежегодно намаление, не променя голямата разлика в равнищата между двете области;
- Три области имат близки като равнище стойности на показателя брой заети лица в сектор „Туризм”. Сравнително по-висок е броят на заетите лица в сектор „Туризм” и в област Варна, което е закономерен резултат от приоритетното му развитие в района. След незначителния спад в равнището на заетост в началото на периода, нивото през останалата част от периода 2008-2010 г. се запазва, но въпреки това разликата с броят на заетите лица в област София-град остава значителна;

- В област Пловдив също се отчита сериозна разлика спрямо броя на заетите лица в сектор „Туризм” в София-град. Ежегодното намаление в равнището на заетост не променя подреждането на областта на база брой заети лица в сектора;
- Близо до равнището на заетост в област Пловдив е нивото в област Бургас, което отчита факта на приоритетното развитие на сектора в областта. Наблюдаваната тенденция на ежегодно плавно намаляване на броя на заетите в сектор „Туризм” води до запазване на разликата с предишната област;
- Съществена е разликата между броя на заетите лица в сектора в област Стара Загора и равнището в предходните три области – Пловдив, Варна и Бургас. В сравнение с тези райони, в област Стара Загора ежегодното намаление в броя на заетите лица е най- слабо изразено.
- Най-голям брой заети лица във всички професионално-квалификационни групи съгласно НКПД има в област София град, като превишението спрямо останалите райони е съществено;
- Налице е значителна концентрация и най-голям брой на заетите лица от всички професионално-квалификационни групи в сектор „Туризм” в област София-град, което е резултат от най-високият общ брой на заети лица в областта. Следващата като равнище на заетите лица в категориите „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”, „Аналитични специалисти”, „Техници и други приложни специалисти”, „Административен персонал”, „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии” и „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажа” в сектора е област Варна, следвана от областите Пловдив, Бургас и Стара Загора.

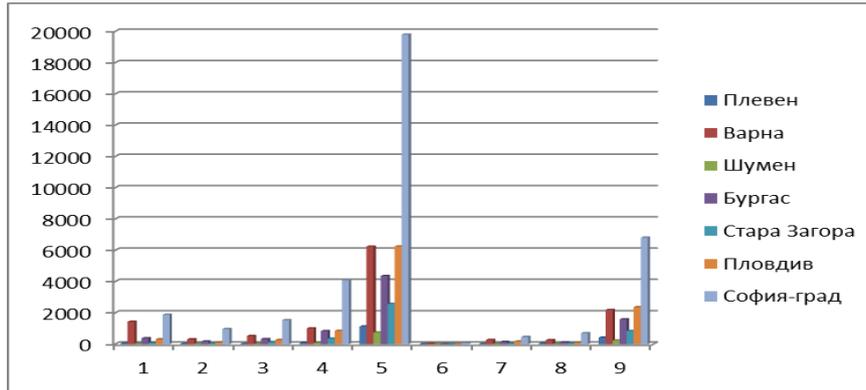
ФИГУРА 66 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „ТУРИЗМ”, ПРИОРИТЕТНИ ОБЛАСТИ. ИЗТОЧНИК НОИ

При останалите категории „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия”, „Професии, неизискващи специализирана квалификация” и „Без професионална група”, втората позиция като брой на заетите лица в сектор „Туризм” заема област Пловдив, следвана от областите Варна, Бургас и Стара Загора.

Изменение в равнището на заетост в сектор „Туризм” през периода има при групата с най-висок брой заети лица – „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия”. В резултат на известно намаление в броя на заетите в област Варна равнището на заетост в сектор „Туризм” се изравнява с това в област Пловдив.

ФИГУРА 67 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В СЕКТОР „ТУРИЗЪМ”, ПРИОРИТЕТНИ ОБЛАСТИ, 2010 г. Източник НОИ

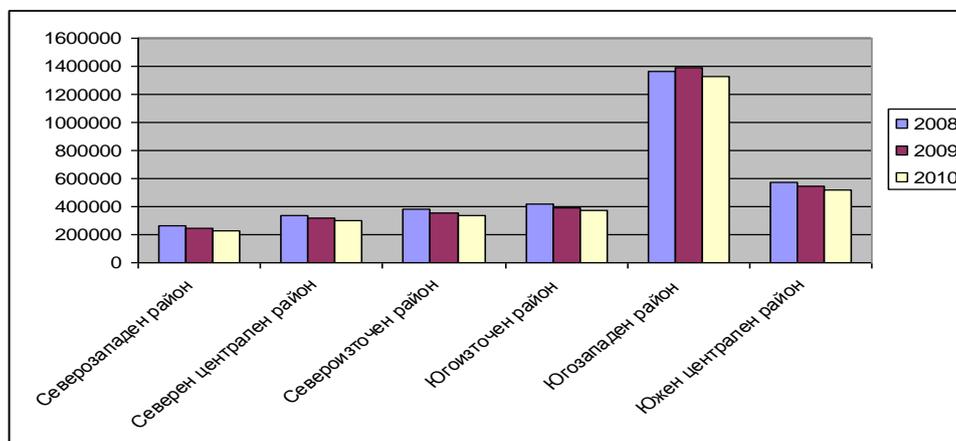
Легенда: 1* Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2* Аналитични специалисти. 3* Техници и други приложни специалисти. 4* Административен персонал. 5* Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6* Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство. 7* Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8* Оператори на машини и съоръжения и работници по монтажи на изделия. 9* Професии, неизискващи специализирана квалификация. 10* Без професионална група

7.2. РЕГИОНАЛЕН АНАЛИЗ НА ПРОФЕСИОНАЛНО-КВАЛИФИКАЦИОННАТА СТРУКТУРА НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА ПО ОСНОВНИ КВАЛИФИКАЦИОННИ ГРУПИ ПРОФЕСИИ

Регионалният анализ на професионално-квалификационната структура на заетите лица се базира на проучване на разпределението на работещите в отделните категории като абсолютен брой и относителен дял за периода 2008-2010 г. Изследвано е състоянието на отделните професионални групи съгласно НКПД по статистически райони и приоритетни области на страната като са изведени основни тенденции в тяхното изменение за периода 2008-2010г.

1. Запазва се регионалната структура като брой осигурени лица по статистически райони – силно изразена концентрация в Югозападния район, сравнително по-висока заетост в Южния централен и Югоизточния район и продължаваща тенденция на намаляване на заетите в Североизточния, Северния централен и особено в Северозападния район.

ФИГУРА 68 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЛУЖИТЕЛИТЕ ПО 10 КАТЕГОРИИ НА НКПД ПО РАЙОНИ, АБСОЛЮТНИ СТОЙНОСТИ

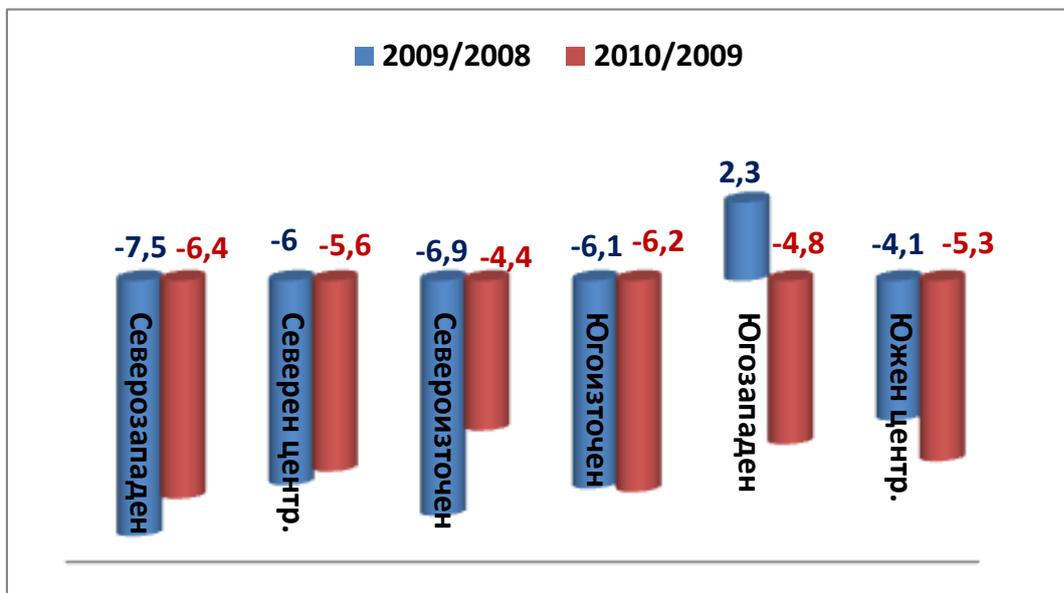

Източник: НОИ

2. Налице е намаление на броя на осигурените лица във всички райони на страната, като темпът на изменение е различен в отделните райони и по отделните години от периода. Наблюдава се тенденция на ежегодно намаление на броя на осигурените лица във всички статистически райони на страната, с изключение на Югозападния район, в който през 2009 г. се отбелязва известно нарастване на показателя.
3. Налице са различни темпове на изменение на абсолютния брой на заетите лица по статистически райони и по години от разглеждания период. Негативните тенденции са по-ясно изразени в районите от Северна България. Най-значително е намалението на показателя в Северозападния район, като това е валидно за целия период (-7,55 (2009/2008 г.) и -6,4% (2010/2009 г.) Сериозен, и при това нарастващ спад в броя на осигурените лица през всички години се наблюдава и в Североизточния район – съответно -6,1 (2009/2008 г.) и -6,2 (2010/2009 г.) Намаление в стойността на показателя, но в посока на неговото ограничаване има и в Северен централен район - съответно -6,0 (2009/2008 г.) и -5,0 (2010/2009 г.)

Въпреки по-ограничените темпове на намаление на броя на осигурените лица в районите от Южна България, налице е негативна тенденция на засилване на процеса към края на периода 2008- 2010 г. Най-силно изразен е този процес в Югозападния район, в който след нарастване с 2,3% през 2009 г. спрямо 2008 г., се отбелязва изключително сериозен спад от -4,8% 2010г. спрямо 2009 г., което е най-същественото негативно изменение за всички райони на страната. Макар и по-слабо изразено, намаление в броя на осигурените лица има и в другите два района - съответно -6,1 (2009/2008 г.) и -6,20 (2010/2009 г.) в Югоизточния район и -4,1 (2009/2008 г.) и -5,3 (2010/2009 г.) в Южния централен район.

ФИГУРА 69 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЛУЖИТЕЛИТЕ ПО 10 КАТЕГОРИИ НА НКПД ПО РАЙОНИ, ОТНОСИТЕЛНО ИЗМЕНЕНИЕ

Източник: НОИ

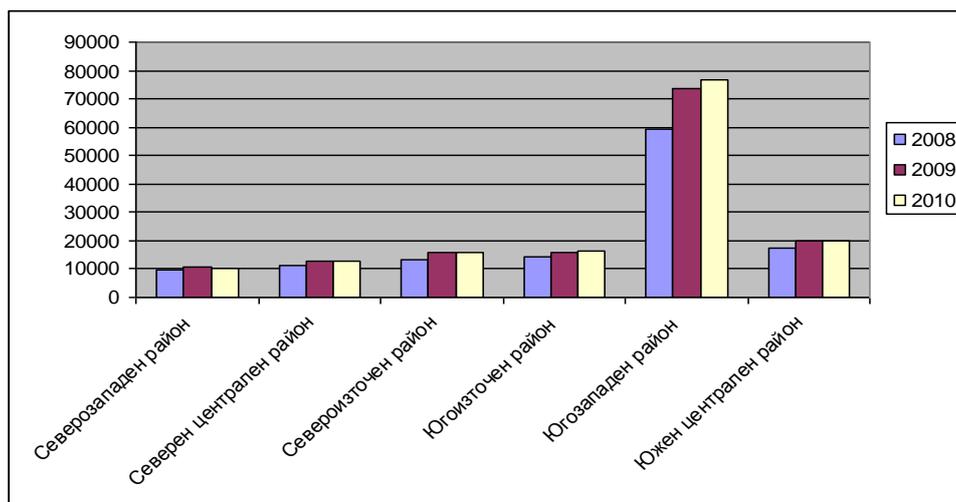
Посочените изменения в показателя отразяват тенденциите в изменението на безработицата и степента на отражение на кризата върху регионалните икономики.

7.2.1. РЕГИОНАЛНА СТРУКТУРА НА КАТЕГОРИЯ „ПРЕЗИДЕНТ, ЗАКОНОДАТЕЛИ, ВИСШИ СЛУЖИТЕЛИ И РЪКОВОДИТЕЛИ ”

Анализът на регионалната структура на категорията „Президент, законодатели, висши служители и ръководители ” по статистически райони показва няколко важни характеристики:

- Разпределението на зетите в тази категория следва броя на осигурените лица в отделните райони на страната;
- Преобладаваща част от зетите в тази категория са съсредоточени в Югозападния регион, основно в София, което е свързано и с най-големия броя на осигурените лица в този регион, както и поради факта, че поради местонахождението на органите на законодателната и изпълнителната власт в столицата, преобладаващата част от зетите представители на държавната власт се намират в тази област. От друга страна, поради най-големия брой зети лица в тази област, най-висок е и броят и процента на ръководните служители в стопанската администрация по региони, както и на ръководителите на малки предприятия по региони, които влизат в състава на тази категория;
- Повече са работещите от тази категория в районите от Южна България в сравнение с тези от северната част на страната;

ФИГУРА 70 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЛУЖИТЕЛИТЕ ПО РАЙОНИ ПО КАТЕГОРИЯ 1 „ПРЕЗИДЕНТ, ЗАКОНОДАТЕЛИ, ВИСШИ СЛУЖИТЕЛИ И РЪКОВОДИТЕЛИ”, АБСОЛЮТНИ СТОЙНОСТИ

Източник: НОИ

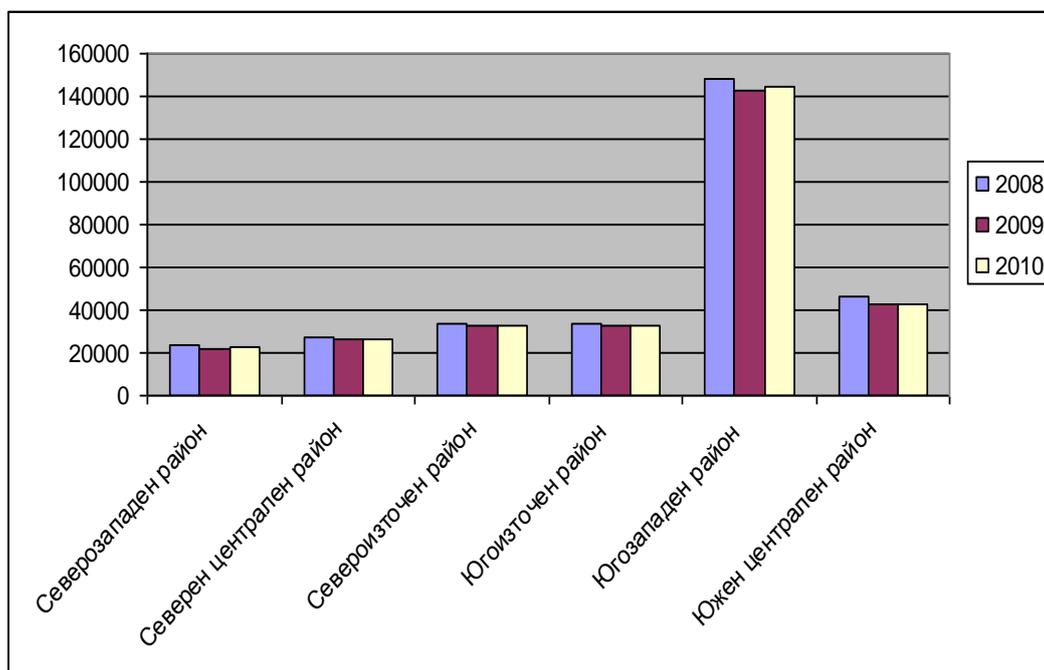
- По отношение на динамиката в изменението на тази категория за всички райони се наблюдава нарастване на броя на зетите лица през целия период като съществено е то в районите с най-много работещи – Югозападния и Югоизточния;
- Тенденцията за нарастване на броя на зетите от тази категория се отличава с определена специфика в отделните райони и през отделните години от периода. По-ясно е изразен процеса на увеличение през 2009 г. спрямо 2008 г. и това е валидно за всички райони
- Най-голямо е нарастването през целия период в Югозападния – съответно с 24,6% (2009/2008 г.) и 4,0% (2010/2009 г.) и в Северния централен район – съответно с 16,95 и 1,7%. по-ограничено е изменението в Югоизточния и Южния централен район и най-малко – в Северозападния и в Северния централен район;

7.2.2. РЕГИОНАЛНА СТРУКТУРА НА КАТЕГОРИЯ „АНАЛИТИЧНИ СПЕЦИАЛИСТИ”

Разпределението на заетите лица в категорията „Аналитични специалисти” по статистически райони се отличава със следните характеристики:

- Разпределението на броя на заетите в тази категория по райони е аналогично на разпределението при категорията „Президент, законодатели, висши служители и ръководители” - преобладаваща част са в Югозападния регион и повече работещи в Южен централен. Почти еднакви са равнищата в Югоизточния и в Североизточния райони и най-малък е броят на заетите от тази категория в Северен централен и Северозападен район;

ФИГУРА 71 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЛУЖИТЕЛИТЕ ПО РАЙОНИ ПО КАТЕГОРИЯ 2 „АНАЛИТИЧНИ СПЕЦИАЛИСТИ”, АБСОЛЮТНИ СТОЙНОСТИ

Източник: НОИ

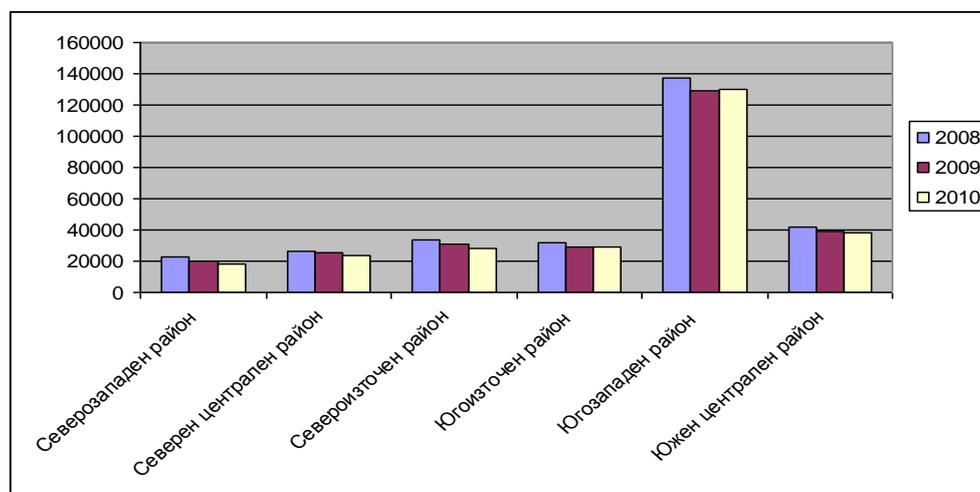
- Изменението в броя на заетите лица от тази категория през периода 2008 г. – 2010 г. в отделните райони се характеризира с разнопосочни тенденции – намаление през 2009 г. спрямо 2008г. във всички райони и нарастване през 2010 г. спрямо 2009 г. в някои райони;
- Наблюдава се положителна посока в изменението на броя на осигурените лица от тази категория през периода – на нарастване или незначително намаление;
- Най-голямо е намалението в броя на осигурените лица от тази категория в Южен централен район (с -6,8% през 2009/2008 г.) и в Северозападен район (с -5,1% през 2009/2008 г.) По-значително е нарастването на показателя в края на периода 2010/2009 г. в Югозападния район (с 1,2%) и в Северозападния (с 0,7%). Докато за първия район посочената тенденция е оправдана от гледна точка концентрацията на осигурените лица, то за Северозападния район това е изключително позитивна посока при сериозно намаление на общия брой на осигурените лица.

7.2.3. РЕГИОНАЛНА СТРУКТУРА НА КАТЕГОРИЯ „ТЕХНИЦИ И ДРУГИ ПРИЛОЖНИ СПЕЦИАЛИСТИ”

Разпределението на заетите лица в категорията „Техници и други приложни специалисти” по статистически райони се отличава със следните характеристики:

- Разпределението на броя на заетите в тази категория по райони е аналогично на разпределението при предишните две категории, като то е свързано с общия брой на заетите лица в съответните региони. Най-голям е броят на заетите лица в категорията „Техници и други приложни специалисти” в Югозападния регион. Повече са работещите в Южен централен, а сходно е равнището на показателя в Югоизточния и в Североизточния райони. С най-ниски стойности е показателя в Северен централен и Северозападен район;

ФИГУРА 72 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЛУЖИТЕЛИТЕ ПО РАЙОНИ ПО КАТЕГОРИЯ 3 „ТЕХНИЦИ И ДРУГИ ПРИЛОЖНИ СПЕЦИАЛИСТИ”, АБСОЛЮТНИ СТОЙНОСТИ. ИЗТОЧНИК НОИ

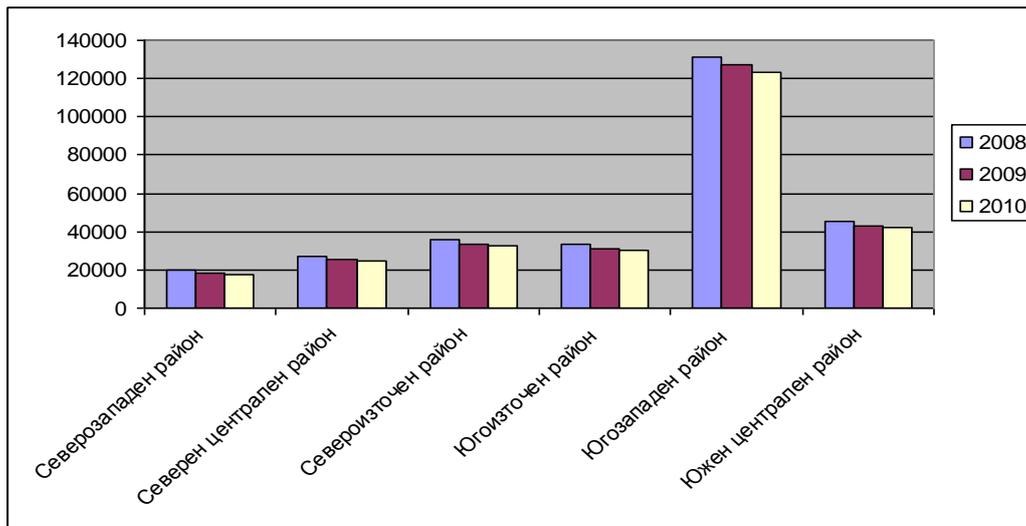
- Изменението в броя на заетите от тази категория през периода 2008-2010 г. се характеризира с негативна посока на намаление с изключение на Югозападния район, в който през 2010 г. има известна, макар и незначителна положителна промяна – с 0,4%;
- Тенденциите в спада са различни в отделните райони и през отделните години от периода. Най-значително е намалението през целия период в Северозападния район – съответно с -10,6% (2009/2008 г.) и -8,2% (2010/2009 г.) и в Североизточния район – съответно с -8,4% (2009/2008 г.) и -7,1% (2010/2009 г.) По-ограничен е темпа на намаление в Югоизточния – съответно с -6,4% (2009/2008 г.) и -3,8% (2010/2009 г.) и в Южния централен район съответно с -5,2% (2009/2008 г.) и -3,5% (2010/2009 г.)

7.2.4. РЕГИОНАЛНА СТРУКТУРА НА КАТЕГОРИЯ „АДМИНИСТРАТИВЕН ПЕРСОНАЛ”

Разпределението на заетите лица в категорията „Административен персонал ” по статистически райони се отличава със следните характеристики:

- Териториалната структура на броя на заетите в тази категория по райони до голяма степен се доближава до разпределението на заетите лица при предишните категории и тя е свързана с общия брой на заетите лица в съответните региони. Най-голям е броят на заетите лица в категорията в Югозападния регион, повече са работещите в Южния централен район, близки по стойност са заетите от категорията „Административен персонал” в Североизточния и Югоизточния райони и най-ниско е равнището в Северен централен и Северозападен райони.

ФИГУРА 73 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЛУЖИТЕЛИТЕ ПО РАЙОНИ ПО КАТЕГОРИЯ 4 „АДМИНИСТРАТИВЕН ПЕРСОНАЛ”, АБСОЛЮТНИ СТОЙНОСТИ

Източник: НОИ

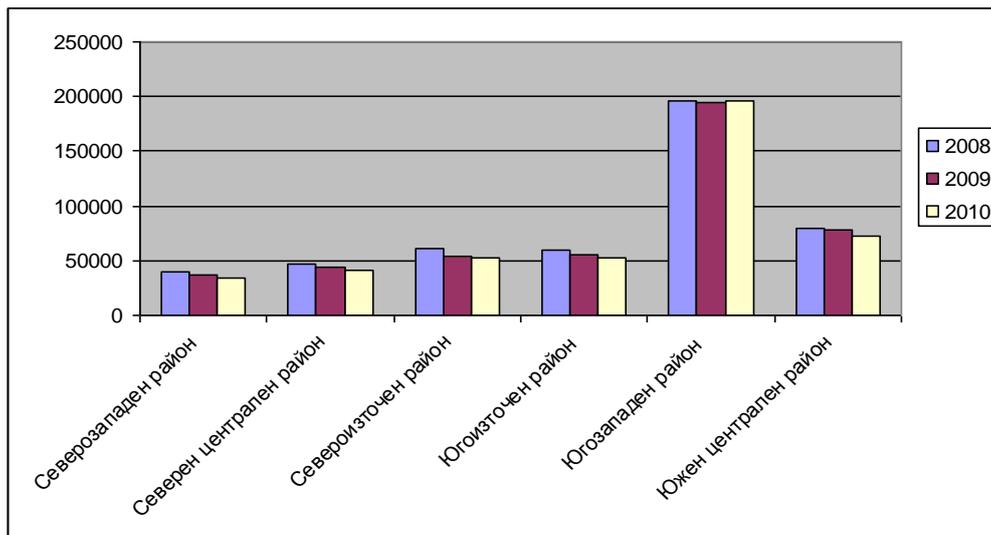
- Изменението в броя на зетите лица от тази категория през периода 2008-2010 г. 2008 г. във всички райони е в посока на намаление, което се проявява в различна степен по години и райони. Най-силно изразен е спадът през целия период в Северозападния район – с -6,6% 2009/2008 г. -5,3% 2010/2009 г. и в Югоизточния район – с -6,1% 2009/2008 г. и -3,9% 2010/2009 г. И той е отражение на сериозното намаление в общия брой на зетите лица в посочените райони. Аналогични са стойностите на намаление на броя на зетите лица от категорията „Административен персонал” в Северния централен район – с -5,3% 2009/2008 г. и -3,2% 2010/2009 г. и в Южния централен район – с -5,5% 2009/2008 г. и –2,5% 2010/2009 г. Намаляват темповете на спад на зетите от тази категория в Североизточния район – от -5,6% 2009/2008 г. на -1,9% 2010/2009 г., най- незначително е намалението на зетите в Югозападния район- с – 3,1% 2009/2008 г. и -2,9% 2010/2009 г. При положение, че в този район е концентриран най-голям брой и процент от зетите лица, може да бъде формулиран изводът, че процесът на ограничаване на работещите от категорията „Административен персонал” се развива в недостатъчна степен спрямо заявените цели за сериозно намаление на лицата от тази група.

7.2.5. РЕГИОНАЛНА СТРУКТУРА НА КАТЕГОРИЯ „ПЕРСОНАЛ, ЗАЕТ С УСЛУГИ ЗА НАСЕЛЕНИЕТО И ОХРАНА”

Разпределението на зетите лица в категорията „Персонал, зает с услуги за населението и охрана” по статистически райони се отличава със следните характеристики:

- Териториалната структура на броя на зетите в тази категория по райони се характеризира със сериозна концентрация и най-много лица от тази група в Югозападния район, като равнището на заетост превишава съществено нивото в следващия район - Южния централен. Близки като стойности са зетите лица от категорията „Персонал, зает с услуги за населението и охрана” в районите Североизточен, Югоизточен и Северен централен. Най-малко са работещите от тази категория в Северозападен район и това е свързано с най-малкия и постоянно намаляващ брой на зетите лица в посочения район;

ФИГУРА 74 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЛУЖИТЕЛИТЕ ПО РАЙОНИ ПО КАТЕГОРИЯ 5 „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия”, абсолютни стойности. Източник НОИ

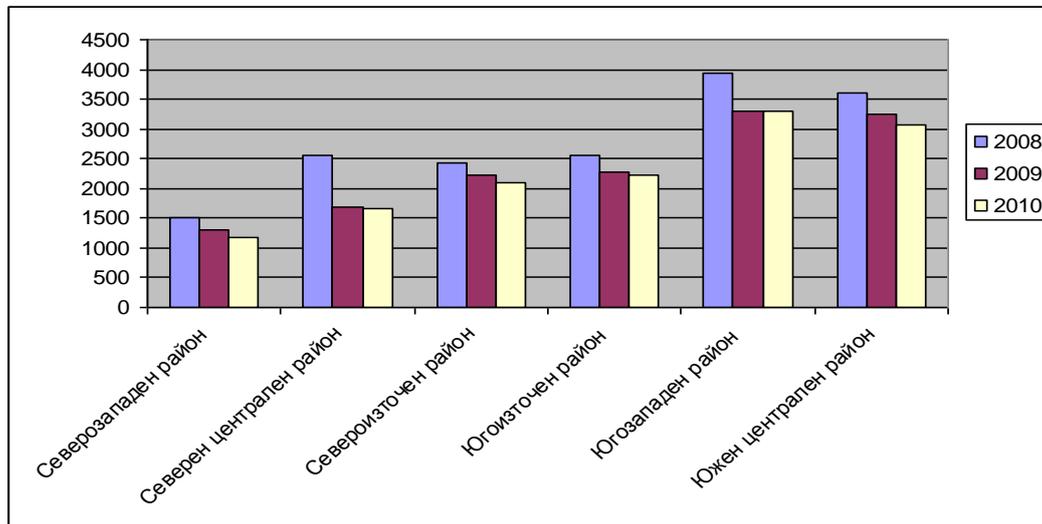
- Изменението в броя на зетите лица от тази категория през периода 2008-2010 г. в отделните райони се характеризира с разнопосочни тенденции на изменение и различни темпове на промяна;
- Налице е тенденция за запазване на броя на зетите лица от категорията „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия” чрез незначително намаление – с -0,5% през 2009/2008 г. и слабо нарастване – с 0,6% на процента на зетите от тази категория през 2010 г. спрямо 2009 г. в Югозападния район, което отразява процеса на преобладаваща заетост на осигурените лица в отраслите, свързани с услугите и търговията, която тенденция се засилва и поради нарастване на броя на освободените лица от отраслите на производството като отражение на въздействието на световната криза върху българската икономика.
- По-слабо изразено е намалението на броя на зетите лица от тази категория в Южния централен район – с -2,7% през 2009/2008 г., но тенденцията е спада да се засилва – почти двойно с -5,6% 2010 г. спрямо 2009 г.
- Положителна посока на изменение - сериозно ограничение /близо 5 пъти/ в темпа на спад на зетите от категорията през периода се наблюдава в Североизточния район - от -10,7% 2009/2008 г. до -2,2% 2010/2009 г. като то до голяма степен е свързано с интензивното развитие на туризма и свързаните с него дейности. Подобно е изменението, но в по-ограничена степен в Югоизточния район, където процентът на спад намалява от -6,7% 2009/2008 г. на -5,4% 2010/2009 г. и в Северния централен район – съответно от -6,7% на -4,9%.
- Най-негативно е изменението и при тази категория за Северозападния район, където броят на зетите отбелязва устойчива и засилваща се тенденция на намаление от -7,9% 2009/2008 г. на -8,7% 2010/2009 г.

7.2.6. РЕГИОНАЛНА СТРУКТУРА НА КАТЕГОРИЯ „КВАЛИФИЦИРАНИ РАБОТНИЦИ В СЕЛСКОТО, ГОРСКОТО, РИБНОТО И ЛОВНОТО СТОПАНСТВО”

Разпределението на заетите лица в категорията „Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство” по статистически райони се отличава със следните характеристики:

- Териториалната структура на заетите в тази категория, за разлика от останалите категории се характеризира с преобладаващ брой работещи в два района - Югозападния и Южния централен. Близки като стойности са заетите лица от категорията в Североизточния и Югоизточния район, а най-малко са работещите в Северния централен и в Северозападния район и това е свързано с най-малкия и постоянно намаляващ брой на заетите лица в посочените райони;

ФИГУРА 75 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЛУЖИТЕЛИТЕ ПО РАЙОНИ ПО КАТЕГОРИЯ Б „КВАЛИФИЦИРАНИ РАБОТНИЦИ В СЕЛСКОТО, ГОРСКОТО, РИБНОТО И ЛОВНОТО СТОПАНСТВО”, АБСОЛЮТНИ СТОЙНОСТИ. ИЗТОЧНИК НОИ

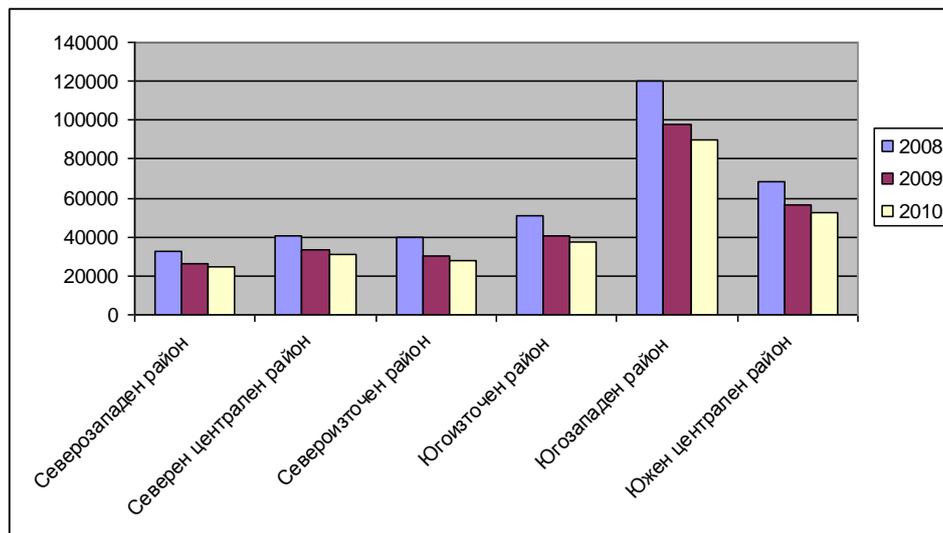
- Изменението в броя на заетите лица от тази категория през периода 2008-2010 г. във всички райони е в посока на намаление, като то се проявява в различна степен в отделните райони и в отделните години. Най-силно изразен е спадът Северния централен район – с -33,5% 2009/2008 г. и същевременно в тази район е най-значителното подобрение на тенденцията – ограничаване на намалението до -1,8% през 2010 г. спрямо 2009 г. Подобна е посоката на изменение на броя на заетите от категорията в Югозападния район – след сериозен спад от -15,8% през 2009/2008 г. намаление от само -0,1% през 2010 спрямо 2009 г. Значително спада броя на заетите лица от тази категория в Северозападния район – с -14,3% 2009/2008 г. -8,3% 2010/2009 г. и в Южния централен район – с -10,0% 2009/2008г. и -5,7% 2010/2009 г., като налице е положителна тенденция на ограничаване на темпа на намаление. Подобно изменение на броя на заетите лица от категорията „Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство” има в Североизточния район – с -8,5% 2009/2008 г. и -5,9% 2010/2009 г. и в Югоизточния район – с -11,3% 2009/2008 г. и – 2,1% 2010/2009 г. Имайки предвид значението на посочените отрасли като приоритетни за българската икономика, значителното намаление на броя на заетите лица от категорията може да бъде дефинирано като негативна тенденция.

7.2.7. РЕГИОНАЛНА СТРУКТУРА НА КАТЕГОРИЯ „КВАЛИФИЦИРАНИ ПРОИЗВОДСТВЕНИ РАБОТНИЦИ И СРОДНИ НА ТЯХ ЗАНАЯТЧИИ”

Разпределението на зетите лица в категорията по статистически райони се отличава със следните характеристики:

- Териториалната структура на броя на зетите лица от категорията „Квалифицирани работници и сродни на тях занаятчии” до голяма степен се доближава до разпределението на зетите лица при предишните категории /с изключение на предходната категория/. Районът с най-много зетите лица е Югозападният, като висок е процентът и в Южния централен район. Останалите райони запазват мястото, което заемат при ранжирането на статистическите райони по брой зети лица – сравнително по-високо равнище в Югоизточния район, близки показатели за Северния централен и Североизточния район и най-ниски стойности за Северозападния район;

ФИГУРА 76 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЛУЖИТЕЛИТЕ ПО РАЙОНИ ПО КАТЕГОРИЯ 7 „КВАЛИФИЦИРАНИ ПРОИЗВОДСТВЕНИ РАБОТНИЦИ И СРОДНИ НА ТЯХ ЗАНАЯТЧИИ”, АБСОЛЮТНИ СТОЙНОСТИ. ИЗТОЧНИК НОИ

- Броят на зетите лица от тази категория през целия период във всички райони отбелязва тенденция на намаление, което определено е негативна тенденция по отношение качеството на работната сила в България и то е отражение на сериозното негативно въздействие на кризата основно върху производствените отрасли и значителния спад на равнището на заетостта в тях ;
- Налице е тенденция намаление на броя на зетите лица от категорията „Квалифицирани производствени работници и занаятчии” във всички райони през целия период, като тенденцията е много по-силно изразена в началото - през 2009 г. спрямо 2008 г. и значително по-ограничена през 2010 г. в сравнение с 2009 г.
- Най-сериозен е спадът в броя на зетите от тази категория в Североизточния район – с 22,8% през 2009/2008 г. и с 8,1% 2010/2009 г. и в Югоизточния район – съответно с 20,7% и 7,5%.
- Почти аналогични са темповете на изменението на броя на зетите лица от тази категория в Югозападния район – с 18,9% 2009/2008 г., в Северозападния район – съответно с 18,8% и 6,2% и в Южния централен район – съответно с 18,3% и 5,8%. Сравнително най-ниски са стойностите на намалението в Северния централен район – с 17,5% 2009/2008 г. и 6,4% 2010/2009 г.

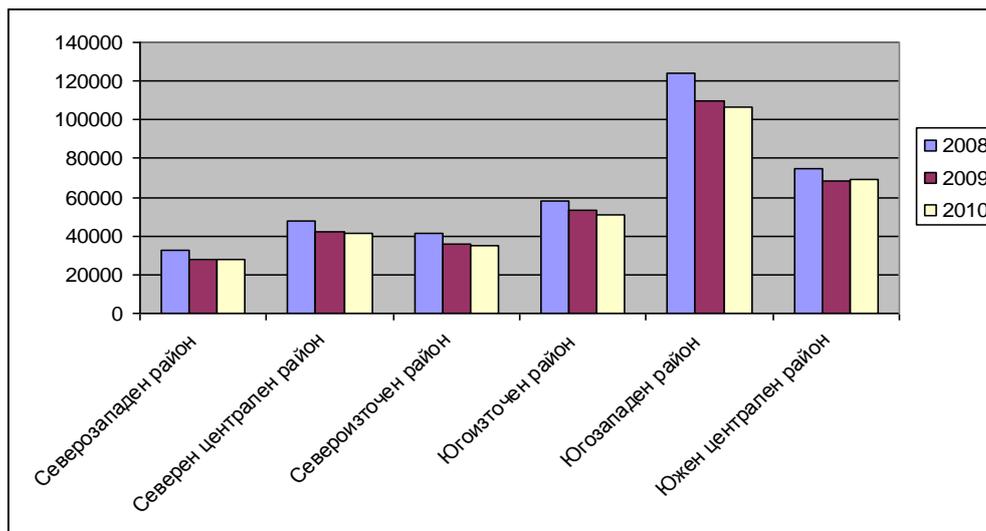
- Като цяло, тенденцията в изменението на броя на заетите лица от категорията „Квалифицирани производствени работници и занаятчии” е негативна за всички райони, но същевременно положителната посока на ограничаване на спад е валидна в различна степен за всички райони.

7.2.8. РЕГИОНАЛНА СТРУКТУРА НА КАТЕГОРИЯ „ОПЕРАТОРИ НА МАШИНИ И СЪОРЪЖЕНИЯ И РАБОТНИЦИ ПО МОНТАЖ НА ИЗДЕЛИЯ”

Разпределението на заетите лица в категорията по статистически райони се отличава със следните характеристики:

- Териториалната структура на броя на заетите в тази категория е аналогично на разпределението на работещите в предходните категории. Районите с най-много заетите лица са Югозападният и Югоизточният. Останалите райони запазват мястото, което заемат при ранжирането на статистическите райони по брой заети лица в останалите категории, като по-специфичното е изпреварващата позиция на Северния централен район в сравнение със Североизточния район ;

ФИГУРА 77 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЛУЖИТЕЛИТЕ ПО РАЙОНИ ПО КАТЕГОРИЯ 8 „ОПЕРАТОРИ НА МАШИНИ И СЪОРЪЖЕНИЯ И РАБОТНИЦИ ПО МОНТАЖ НА ИЗДЕЛИЯ”, АБСОЛЮТНИ СТОЙНОСТИ. ИЗТОЧНИК НОИ

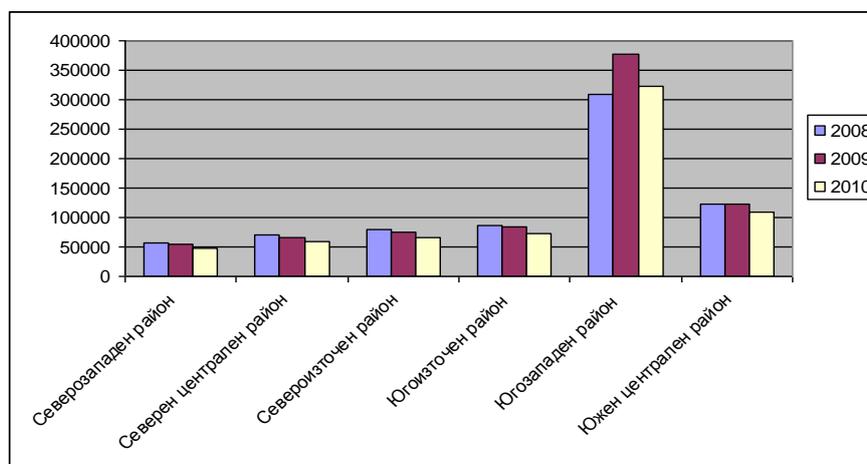
- Изменението в броя на заетите лица от тази категория през периода във всички райони е в посока на намаление с изключение на Южния централен район, в който през 2010 г. се наблюдава нарастване на показателя в сравнение с 2009 г.;
- Налице е тенденция на сериозно намаление на броя на заетите от тази категория във всички райони в началото на периода, както и сериозно намаление на темпа на спад през 2010 г. спрямо 2009 г. Най-голямо е намалението на показателя през 2009 г. спрямо 2008 г. в Северозападния район – с -13,85% и в Северния централен район – с -12,5% и същевременно в двата района е и най-сериозното подобрене в динамиката и ограничаването на спада през 2010 г. в сравнение с 2009 г.– съответно до -1,2% и – 1,7%. Почти аналогично е изменението в Североизточния и Югозападния райони – намаление съответно от -13,4% и -11,6% през 2009/2008г. и ограничен спад от -3,8% и -3,2% през 2010 г. спрямо 2009 г. Сравнително най-благоприятно е изменението в Югоизточния район - - 9,3% 2009/2008 г. и -3,2% 2010/2009 г. и в Южния централен район – от -8,3% 2009/2008 г. до +1,7% 2010/2009 г.

7.2.9. РЕГИОНАЛНА СТРУКТУРА НА КАТЕГОРИЯ „ПРОФЕСИИ, НЕИЗИСКВАЩИ СПЕЦИАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ”

Разпределението на заетите лица в категорията „Професии, неизискващи специална квалификация” по статистически райони се отличава със следните характеристики:

- Териториалната структура на броя на заетите в тази категория се отличава със сериозна териториална концентрация и най-високо равнище в Югозападния район, което превишава съществено стойността в следващия район – Южния централен. Останалите райони имат близки като равнища стойности с малко по-голямо превишение на Югоизточния, почти аналогични показатели за Североизточния и Северния централен и най-ниски стойности в Северозападния;

ФИГУРА 78 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЛУЖИТЕЛИТЕ ПО РАЙОНИ ПО КАТЕГОРИЯ 9 „ПРОФЕСИИ, НЕИЗИСКВАЩИ СПЕЦИАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ”, АБСОЛЮТНИ СТОЙНОСТИ. ИЗТОЧНИК НОИ

- Изменението в броя на заетите лица от тази категория през периода 2008-2010 г. е в посока на намаление за всички райони, което е по-силно изразено в края на периода. Изключение е Югозападният район, в който през 2009 г. се наблюдава нарастване на показателя в сравнение с 2008 г. Посочената тенденция отразява процеса на освобождаване основно на работещи с по-ниска квалификация, който процес се засили с развитието на кризата и отражението ѝ върху българската икономика;
- Тенденцията на намаление на заетите от тази категория е най-силно изразена в Югозападния район - с -14,3%, Югоизточния – с -13,5% и Северозападния район – с -12,2% и с най-ограничено проявление в Североизточния район - с -8,4%. Посоката на изменение в броя на заетите лица от категорията „Професии, неизискващи специална квалификация” отразява положителните ефекти от кризата върху пазара на труда като ограничаване на заетостта сред групите с най-ниско образователно и квалификационно равнище.

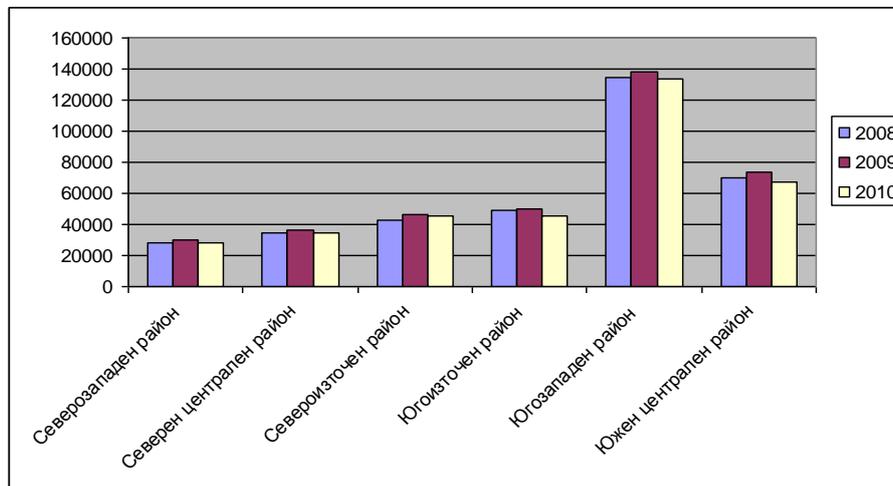
7.2.10. РЕГИОНАЛНА СТРУКТУРА НА КАТЕГОРИЯ „БЕЗ ПРОФЕСИОНАЛНА ГРУПА”

Разпределението на заетите лица в категорията по статистически райони се отличава със следните характеристики:

- Териториалната структура на броя на заетите в тази категория до голяма степен се доближава до структурата на предходната категория „Професии, неизискващи специална квалификация” - сериозна териториална концентрация и най-високо равнище в Югозападния район и значително по-ниски стойности в следващия район – Южния

централен. Останалите райони запазват подредането, характерно и за предходната категория с близки като равнища стойности, известно превишение на Югоизточния, почти аналогични показатели за Североизточния и Северния централен и най-ниски стойности в Северозападния;

ФИГУРА 79 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЛУЖИТЕЛИТЕ ПО РАЙОНИ ПО КАТЕГОРИЯ 10 „Без професионална група”, АБСОЛЮТНИ СТОЙНОСТИ. ИЗТОЧНИК НОИ

- Изменението в броя на заетите лица от тази категория през периода 2008-2010 г. се характеризира с разнопосочни тенденции – нарастване в началото на периода и намаление в края, като посоченото изменение е валидно за всички райони;
- Посочената тенденция може да бъде определена като положително изменение, тъй като отразява известно подобрене по отношение отчетността и предоставянето на информация за професионално-квалификационната структура на заетите лица;
- Тенденцията на нарастване на заетите от тази категория през 2009 спрямо 2008 г. е най-силно изразена в Североизточния район - с +7,3%, в Северния централен – с +6,7% и в Южния централен район – с +5,5% Обратната тенденция – на намаление на броя на заетите от категория се проявява в най-висока степен през 2010 г. спрямо 2009 г. в Южния централен район – с -8,8%, в Югоизточния район – с -7,8% и в Северния централен район – с -6,3%. Сравнително ограниченото изменение на броя на заетите от тази категория в района с най-голям брой работещи - Югозападния показва запазване на все още висока степен на лицата, за които липсва информация към коя квалификационна степен принадлежат и необходимостта от подобряване на информационната база и набирането на данни от работодателите за наетите от тях лица.

7.3. АНАЛИЗ НА ПРОФЕСИОНАЛНО-КВАЛИФИКАЦИОННАТА СТРУКТУРАТА НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА ПО ПРИОРИТЕТНИ ОБЛАСТИ

Анализът на професионално-квалификационната структура на заетите лица в определените като приоритетни за целите на проекта области – София–град, Пловдив, Варна, Бургас и Стара Загора има за цел:

- да посочи най-важните характеристики в състоянието на основните професионално-квалификационни групи по НКПД в посочените области;
- да дефинира тенденциите в изменението на професионално-квалификационната структурата в отделните райони, както и динамиката на основните групи през периода.

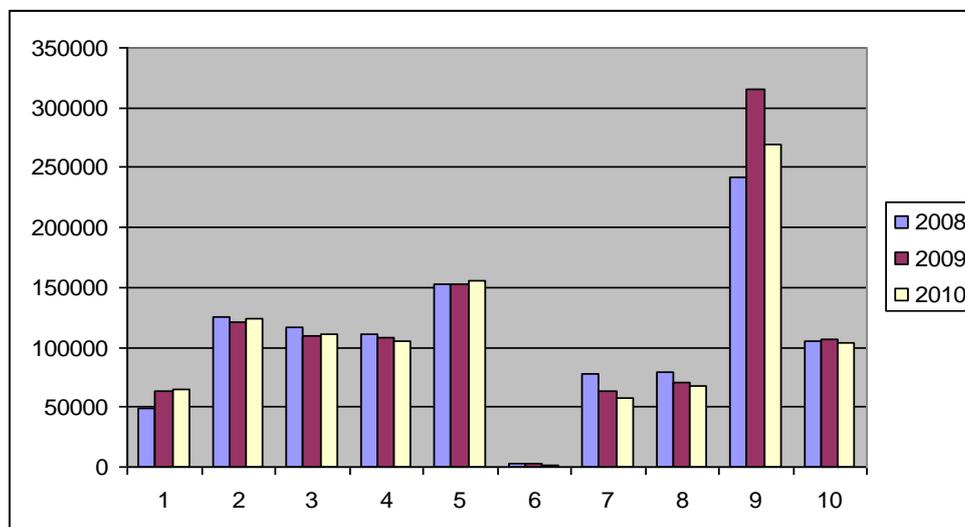
7.3.1. ПРОФЕСИОНАЛНО-КВАЛИФИКАЦИОННА СТРУКТУРА НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В ОБЛАСТ СОФИЯ ГРАД

Като област, в която е концентриран най-голям и постоянно нарастващ брой на заетите лица, формиращи и най-висок относителен дял на работещите в регионален план, състоянието и изменението на професионално-квалификационната структура на работната сила има определящо значение за формирането на тенденциите на национално ниво.

В състоянието на професионално-квалификационната структура се наблюдават следните особености:

- Наблюдават се едновременно две противоречиви тенденции – на високо равнище на заетите и в групата с ниска квалификация и в групите с най-високо равнище на образование и подготовка;
- Значителен е броят на заетите в групата „Професии, неизискващи специална квалификация”, което показва ниско общо квалификационно равнище на работещите в областта въпреки интензивния процес на освобождаване на работна сила с ниска квалификация;
- Висок и запазващ се като равнище е броят на заетите лица от категорията „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия”, което е следствие от преобладаващото развитие на сферата на услугите в сравнение с производствения сектор и на запазване на високата степен на заетост в тях;
- Позитивно е високото равнище на заетите лица в категориите, характеризиращи се с по-висока степен на образование и квалификация – групите „Аналитични специалисти”, „Техници и други приложни специалисти” и „Административен персонал”
- Голям и близък като стойности е броят на заетите и в другите две категории, от които зависи по-високото квалификационно равнище на работната сила – „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях специалисти” и „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия”
- Сериозно нарастване се наблюдава в групата с най-високо равнище на образование и квалификация - „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”.

ФИГУРА 80 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЛУЖИТЕЛИТЕ ПО 10 КАТЕГОРИИ НА НКПД ЗА ОБЛАСТ СОФИЯ-ГРАД, АБСОЛЮТНИ СТОЙНОСТИ

Източник: НОИ

Легенда: 1. Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2. Аналитични специалисти. 3. Техници и други приложни специалисти. 4. Административен персонал. 5. Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6. Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство. 7. Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8. Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия. 9. Професии, неизискващи специална квалификация. 10. Без професионална група.

В състоянието на професионално-квалификационната структура се наблюдават следните особености:

- Налице са две противоположни тенденции, които водят до подобряване качеството на професионално-квалификационната структура на заетите лица – Едновременно се увеличава /по-съществено през 2009/2008 г./ броят на заетите в категорията с най-високо равнище и намалява /през 2010/2009 г./ този в групата с най-ниско ниво;
- Повишаване равнището на професионално-квалификационната структура се засилва и от положителното изменение през 2010 г. спрямо 2009 г. в другите две групи с по-високо ниво на професионална квалификация - „Аналитични специалисти” и „Техници и други приложни специалисти”.
- В същата посока действа и ограничаването на спада в края на периода на заетите в категорията „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии” и в категорията „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия”.

7.3.2. ПРОФЕСИОНАЛНО-КВАЛИФИКАЦИОННА СТРУКТУРА НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В ОБЛАСТ ПЛОВДИВ

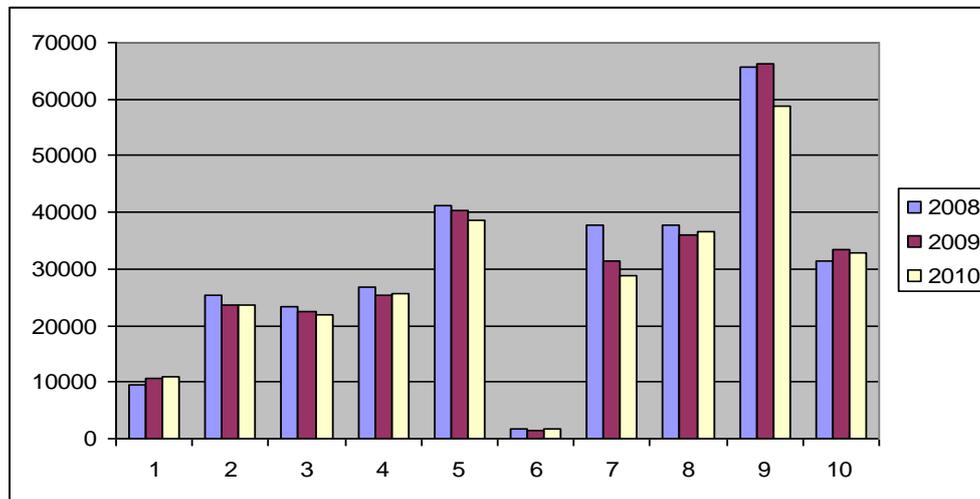
Професионално-квалификационната структура на заетите лица в област Пловдив се характеризира със следните особености:

- Подобно на структурата в област София-град са налице две противоположни тенденции – на високо равнище на заетите и в групата с ниска квалификация и в групите с по-високо равнище на образование и подготовка;
- Съществен, въпреки намалението в последната година на периода е броят на заетите в групата „Професии, неизискващи специална квалификация”, което показва съществени резерви по отношение на подобряване на качеството на работна сила в областта;
- Голям е броят на заетите лица от категорията „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия” и той запазва високи стойности през целия период вследствие преобладаващото развитие на сферата на услугите и в тази област;
- За разлика от област София-град се наблюдава значителен брой на заетите в групите „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия” и „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии”, като по отношение на първата група тенденцията е на запазване на високата заетост на лицата от тази група;
- Високо е равнището на групата „Административен персонал” и то надвишава като стойности нивото на заетите в останалите професионално-квалификационни групи с по-високи качествени характеристики;
- Положително за професионално-квалификационната структура на областта е високото равнище на заетите лица в категориите, характеризиращи се с по-висока степен на

образование и квалификация – групите „Аналитични специалисти” и „Техници и други приложни специалисти”;

- Нараства броят на заетите лица в групата с най-високо равнище на образование и квалификация - „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”.

ФИГУРА 81 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЛУЖИТЕЛИТЕ ПО 10 КАТЕГОРИИ НА НКПД ЗА ОБЛАСТ ПЛОВДИВ, АБСОЛЮТНИ СТОЙНОСТИ

Източник: НОИ

Легенда: 1. Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2. Аналитични специалисти. 3. Техници и други приложни специалисти. 4. Административен персонал. 5. Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6. Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство. 7. Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8. Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия. 9. Професии, неизискващи специална квалификация. 10. Без професионална група.

Основните тенденции в изменението на професионално-квалификационната структура в област Пловдив по основни групи съгласно НКПД се характеризират с:

- Нарастване на броя на заетите лица в групите с най-висока и най-ниска квалификация, което е по-силно изразено при първата група и то за началото на периода 2008-2020 г. При това, докато при тази група положителното изменение се запазва, по отношение на групата „Професии, неизискващи специална квалификация” в края на периода посоката се променя и се отчита сериозно намаление. Промяната в броя на работещите и при двете групи може да бъде определено като положителна тенденция, ориентирана към подобряване на професионално-квалификационната структура на заетите лица в областта;
- Въпреки сравнително високите равнища на другите две групи с по-високо ниво на професионална квалификация - „Аналитични специалисти” и „Техници и други приложни специалисти”, намалението на броя на заетите е негативно изменение, но неговия ефект се ограничава поради по-малкия спад в края на периода;
- Неблагоприятно е изменението в броя на заетите в категорията „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии”, но и при тази група тенденцията е към намаляващ спад;
- Като положителна може да бъде определена промяната през периода на заетите лица в категорията „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия”, както и в групата „Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното

- стопанство”, при които спадът в началото на периода е компенсиран и в края посоката е към нарастване на броя на работещите, по-силно изразен при първата група;
- По отношение на категорията „Административен персонал” наблюдаваното нарастване на показателя заети лица през 2010 г. в сравнение с 2009 г. след отбелязания спад 2009/2008 г. отразява недостатъчната ефективност на предприетите мерки за ограничаване на обхвата на тази група и може да бъде оценена като негативна тенденция;
 - Въпреки наблюдаваното намаление на заетите лица в групата „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия”, все още това е групата, която през периода запазва високо ниво на заетост, като това е следствие от съществуващата структура на икономиката и преобладаването на дейностите от сферата на услугите и търговията.

7.3.3. ПРОФЕСИОНАЛНО-КВАЛИФИКАЦИОННА СТРУКТУРА НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В ОБЛАСТ ВАРНА

Професионално-квалификационната структура на заетите лица в област Варна се отличава с особености, проявяващи се в:

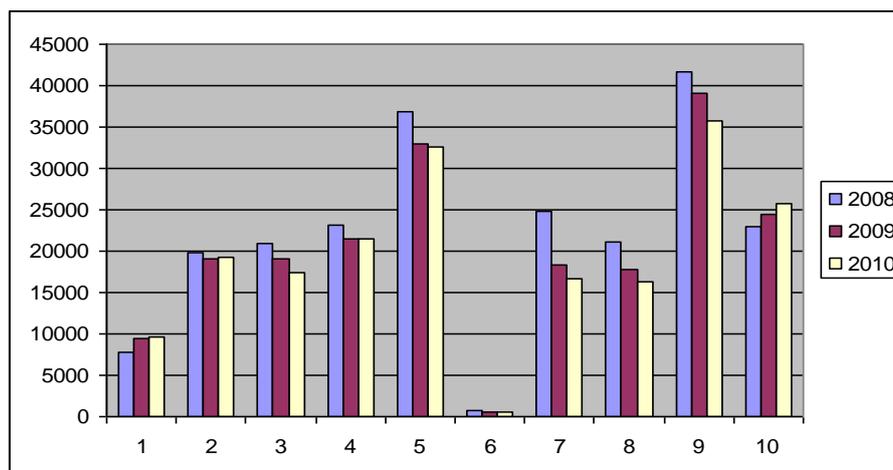
- Високо равнище на заетите в групите „Професии, неизискващи специална квалификация” и „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия”, които вследствие по-силното намаление при първата група и по-ограничените темпове на спад във втората отбелязват приближаване %йностите на показателя. По отношение на втората категория големия брой заети лица е свързан с регионалната икономическа структура и силната ѝ зависимост от отрасъл туризъм;
- За разлика от предходните области, при които преобладават равнищата на заетост в групите с по-ниско ниво на професионална квалификация, при област Варна се наблюдава сравнително по-висока заетост в групите с по-високо ниво на образование и квалификация - „Аналитични специалисти” и „Техници и други приложни специалисти” в сравнение с тези с по-ниски качествени характеристики - „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии” и „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия”. Такива стойности на показателя по отделните групи свидетелстват за сравнително добра професионално-квалификационна структура на областта;
- Високо е равнището на групата „Административен персонал” и то надвишава като стойности нивото на заетите в останалите професионално-квалификационни групи с по-високи качествени характеристики;
- И в тази област се наблюдава нарастване на броя на заетите лица в групата с най-високо равнище на образование и квалификация - „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”.

Изменението на професионално-квалификационната структура в област Варна по основни групи съгласно НКПД се характеризира с:

- Известно подобряване на професионално-квалификационната структура на заетите лица чрез едновременното проявление на две тенденции – на нарастване на броя на заетите лица в групата с най-високо равнище на образование и квалификация, което е по-силно изразено за началото на периода 2008-2010 г. и същевременно засилващ се през периода спад в броя на заетите лица от групата с най-ниско качество на образование и подготовка „Професии, неизискващи специална квалификация”. Промяната в броя на работещите и при двете групи може да бъде определено като положителна тенденция, ориентирана към подобряване на професионално-квалификационната структура на заетите лица в областта;

- Отбелязаната тенденция на подобряване на професионално-квалификационната структура се засилва от положителното изменение на групата „Аналитични специалисти”, докато при категорията „Техници и други приложни специалисти” намалението на броя на заетите се запазва през целия период;
- Неблагоприятно е изменението в броя на заетите в категориите „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии” и в „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия”, но и при тази групи тенденцията към намаляващ спад води до подобряване общото състояние на професионално – квалификационната структура на заетите лица в областта;
- Като положителна може да бъде определена промяната през периода на заетите лица в категориите „Административен персонал” и „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия”, при които се наблюдава тенденция на намаление на показателя, по-силно изразено в началото на периода. Въпреки спада в броя на заетите лица в групата „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия”, все още това е групата, която през периода запазва високо ниво на заетост.
- Негативно е изменението в групата „Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство”, при която намалението на броя на заетите лица се засилва към края на периода 2008-2010 г.

ФИГУРА 82 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЛУЖИТЕЛИТЕ ПО 10 КАТЕГОРИИ НА НКПД ЗА ОБЛАСТ ВАРНА, АБСОЛЮТНИ СТОЙНОСТИ

Източник: НОИ

Легенда: 1. Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2. Аналитични специалисти. 3. Техници и други приложни специалисти. 4. Административен персонал. 5. Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6. Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство. 7. Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8. Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия. 9. Професии, неизскващи специална квалификация. 10. Без професионална група.

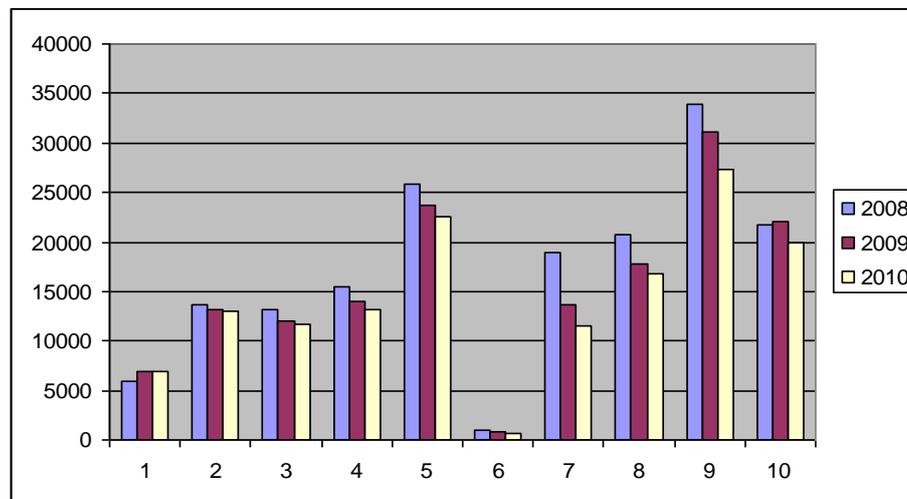
7.3.4. ПРОФЕСИОНАЛНО-КВАЛИФИКАЦИОННА СТРУКТУРА НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В ОБЛАСТ БУРГАС

Състоянието на професионално-квалификационната структура на заетите лица в област Бургас са характеризира със следните особености:

- Разпределението на заетите лица по основни квалификационни групи е аналогично на състоянието в преобладаващата част от предишните области. Най-голям, въпреки намалението в последната година на периода е броят на заетите в групата „Професии,

- неизискващи специална квалификация”, което показва съществени резерви и в тази област по отношение на подобряване на качеството на работна сила;
- Голям е броят на заетите лица от категорията „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия” и той запазва високи стойности през целия период ;
 - Сравнително високо е равнището на заетост на лицата в групите „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия” и „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии”, като по отношение на първата група тенденцията е въпреки известния спад %йността на показателя, високото ниво да се запази ;
 - Голям е броят на заетите лица в групата „Административен персонал” и то надвишава като стойности нивото на заетите в останалите професионално-квалификационни групи с по-високи качествени характеристики;
 - По-ограничения спад на заетите лица през периода 2008-2010 г. в групите „Аналитични специалисти” и „Техници и други приложни специалисти” определя промяната в разпределението по основни квалификационни групи и изпреварващото им равнище в края на периода спрямо групата „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии”;
 - И в област Бургас се наблюдава нарастване на броя на заетите лица в групата с най-високо равнище на образование и квалификация - „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”.

ФИГУРА 83 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЛУЖИТЕЛИТЕ ПО 10 КАТЕГОРИИ НА НКПД ЗА ОБЛАСТ БУРГАС, АБСОЛЮТНИ СТОЙНОСТИ

Източник: НОИ

Легенда: 1. Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2. Аналитични специалисти. 3. Техници и други приложни специалисти. 4. Административен персонал. 5. Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6. Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство. 7. Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8. Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия. 9. Професии, неизискващи специална квалификация. 10. Без професионална група.

Основните тенденции в изменението на професионално-квалификационната структура в област Бургас по основни групи съгласно НКПД се характеризират с:

- Известно подобряване на професионално-квалификационната характеристика на базата на нарастване на броя на заетите лица в групата с най-висока квалификация в началото на

периода и незначително намаление в следващия етап. Едновременно с това в тази посока действа и сериозното и нарастващо през периода 2008-2010 г. намаление на заетите лица в групата с най-ниска квалификация - „Професии, неизискващи специална квалификация”. Промяната в броя на работещите и при двете групи може да бъде определено като положителна тенденция за състоянието на структурата в областта;

- Ограничен е спадът на заетите лица в другите две групи с по-високо ниво на професионална квалификация - „Аналитични специалисти” и „Техници и други приложни специалисти”, което за първата група има ниски стойности особено в края на периода. Близки до промяната във втората категория са и темповете на изменение и в категорията „Административен персонал” ;
- Неблагоприятно е изменението в броя на заетите в категорията „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии”, която се отличава с най-голям спад на заетите лица в сравнение с другите групи през целия период ;
- Като положителна промяна може да бъде определен намаляващия спад в броя на заетите лица в категорията „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия”, както и в определена степен сравнително по-слабото изменение при категорията „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия”, която въпреки посочената тенденция е втората като брой заети лица квалификационна група;
- Съществено е намалението на броя на заетите лица в категорията „Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство”, като спадът е по-ясно изразен в началото на периода;

7.3.5. ПРОФЕСИОНАЛНО-КВАЛИФИКАЦИОННА СТРУКТУРА НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В ОБЛАСТ СТАРА ЗАГОРА

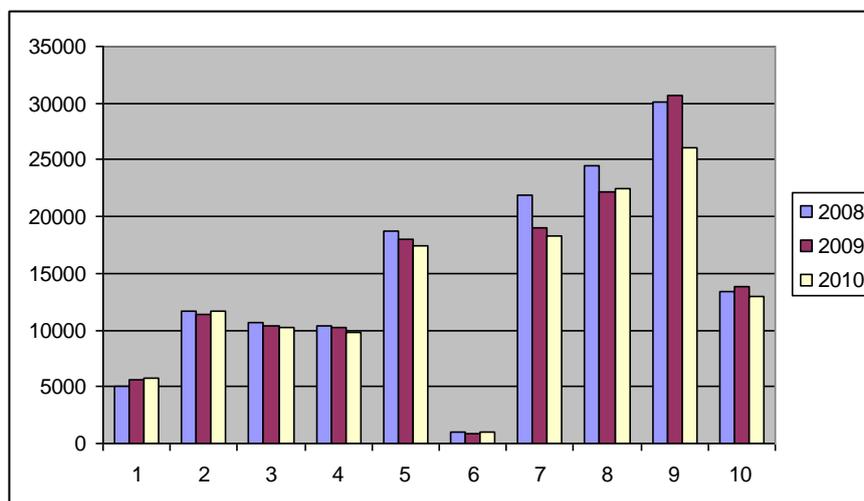
Професионално-квалификационната структура на заетите лица в област Стара Загора се отличава съществено от състоянието в предходните области на страната. Спецификата се проявява основно в следните направления:

- И в областта най-съществен е броят на заетите лица в категорията с най-ниски качествени характеристики – „Професии, неизискващи специална квалификация”, въпреки тенденцията за тяхното намаляване в края на наблюдавания период. За разлика от другите райони, където втората по значимост група е на „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия, следващите квалификационни групи, в които са концентрирани по-голям брой работещи в област Стара Загора, са „Оператори на машини, съоръжения и работници по монтаж на изделия” и „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии”. При това равнището на заетост в посочените групи въпреки известен спад през отделни години, запазва високите си стойности. Посочената особеност в професионално-квалификационната структура на заетите лица е свързана с приоритетното развитие на отраслите от сферата на енергетиката и рудодобива в района и големият брой на заетите в тях и в свързаните с тях отрасли и дейности;
- Съществен е и броят на заетите лица в категориите с по-високо равнище на образователна и професионална подготовка като „Аналитични специалисти” и „Техници и други приложни специалисти”, които не само запазват през периода достигнатите нива, но и в определени години отбелязват и нарастване %йността на показателя. Поради това и разликата с категорията „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия” и

много по-малка в сравнение с другите разглеждани области. И по отношение на тези категории причината за високата заетост е структурата на регионалната икономика и свързаното с нея състояние на регионалния пазара на труда;

- По-висок в сравнение с другите области и при това нарастващ е броят на заетите в категорията с най-високи качествени характеристики – „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”;
- Положителна е и посоката на изменение на броя на заетите лица в категорията „Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство”, която отбелязва съществен ръст и то в края на наблюдавания период;
- Посочените характеристики са основание областта да бъде определена като район с най-високо равнище на професионално-квалификационната структура на заетите лица в сравнение с предходните. При това негативните тенденции в изменението на някои от категорията имат много по-ограничено проявление в областта в сравнение с останалите разглеждани райони.

ФИГУРА 84 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЛУЖИТЕЛИТЕ ПО 10 КАТЕГОРИИ НА НКПД ЗА ОБЛАСТ СТАРА ЗАГОРА, АБСОЛЮТНИ СТОЙНОСТИ

Източник: НОИ

Легенда: 1. Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2. Аналитични специалисти. 3. Техници и други приложни специалисти. 4. Административен персонал. 5. Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6. Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство. 7. Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8. Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия. 9. Професии, неизискващи специална квалификация. 10. Без професионална група.

Тенденциите в изменението на основните професионално-квалификационни групи потвърждават направения извод за високо качество на структурата на работещите в област Стара Загора лица. Те свидетелстват и за сравнително по-ограничено въздействие на кризата върху регионалната заетост, рефлектираща в запазване на високото равнище на заетост в групите с по-високо равнище на образователна и професионална подготовка. Налице са следните изменения по категории:

- По-съществен и при това за целия период, в сравнение с останалите области, е ръстът на заетите лица в категорията с най-високи качествени характеристики – „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”;
- В положителна посока е и изменението на броя на заетите лица в категорията „Аналитични специалисти”, който след намаление в началото на периода отбелязва

- съществен ръст. Подобна е и тенденцията в изменението на броя на заетите лица в категорията „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия”;
- Налице е сериозно ограничаване на спада на заетите от категорията „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии”. В същата посока, но в по-малка степен се развива изменението на заетите в категорията „Техници и други приложни специалисти”;
 - Много съществен е спадът в края на наблюдавания период на заетите лица в категорията с най-ниско ниво на образователна и професионална подготовка – „Професии, неизискващи специална квалификация”;
 - Наблюдава се тенденция на намаляване на броя на заетите в категорията „Административен персонал”, като при това налице е засилване на темпа на посочената промяна в края на наблюдавания период.

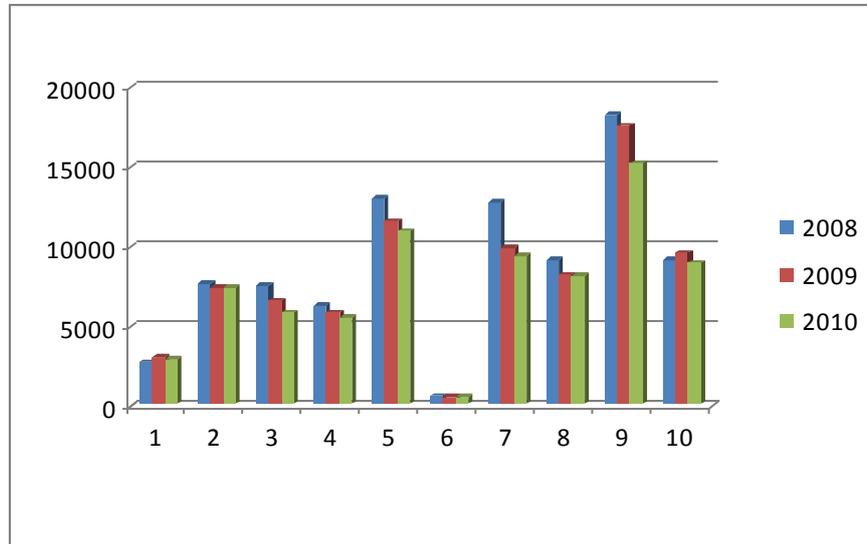
7.3.6. ПРОФЕСИОНАЛНО-КВАЛИФИКАЦИОННА СТРУКТУРА НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В ОБЛАСТ ПЛЕВЕН

Състоянието на професионално-квалификационната структура на заетите лица в област Плевен се характеризира със следните особености:

- Разпределението на заетите лица по основни квалификационни групи е аналогично на състоянието в преобладаващата част от предишните области. Най-голям, въпреки по-същественото намаление в последната година на периода е броят на заетите в групата „Професии, неизискващи специална квалификация”, което показва съществени резерви и в тази област по отношение на подобряване на качеството на работна сила;
- Голям е броят на заетите лица от категорията „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия”, като въпреки тенденцията на ежегодно намаление той запазва високи стойности през целия период ;
- Сравнително високо е равнището на заетост на лицата в групите „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии” и „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия”. По отношение на първата група сериозният спад пред 2009г. е последван от тенденция на ограничено намаление на броя на заетите в групата, което може да се оцени като положително развитие за професионално-квалификационната структура на работната сила в областта. При категорията „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия” след известно намаление на броя на заетите в началото на периода равнището да се запази през 2010 г.;
- Голям е броят на заетите лица и в групите с по-високи качествени характеристики – „Аналитични специалисти” и „Техници и други приложни специалисти”, което дава основание структурата да бъде оценена положително. При това по отношение на първата група равнището на заетост се запазва през целия период, което е основание тенденцията за тази група да се определи като позитивно изменение.
- Като положителен факт по отношение на професионално-квалификационната структура на областта може да бъде определен сравнително по-малкият брой на заетите в групата „Административен персонал” в сравнение с предходните две групи, отличаваща се с по-високи качествени характеристики;

- И в област Плевен се наблюдава нарастване на броя на заетите лица в групата с най-високо равнище на образование и квалификация - „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”, но за разлика от другите области ръст се наблюдава само през първата година на периода.

ФИГУРА 85 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЛУЖИТЕЛИТЕ ПО 10 КАТЕГОРИИ НА НКПД ЗА ОБЛАСТ ПЛЕВЕН, АБСОЛЮТНИ СТОЙНОСТИ

Източник: НОИ

Легенда: 1. Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2. Аналитични специалисти. 3. Техници и други приложни специалисти. 4. Административен персонал. 5. Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6. Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство. 7. Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8. Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия. 9. Професии, неизискващи специална квалификация. 10. Без професионална група.

Основните тенденции в изменението на професионално-квалификационната структура в област Плевен по основни групи съгласно НКПД се характеризират с:

- Известно подобряване на професионално-квалификационната характеристика на базата на нарастване на броя на заетите лица в групата с най-висока квалификация в началото на периода и незначително намаление в следващия етап. Едновременно с това в тази посока действа и сериозното и нарастващо през периода 2008-2010 г. намаление на заетите лица в групата с най-ниска квалификация - „Професии, неизискващи специална квалификация”. Промяната в броя на работещите и при двете групи може да бъде определено като положителна тенденция за състоянието на структурата в областта;
- Положително е развитието на заетостта в категорията „Аналитични специалисти”, която дори отбелязва положителна посока на изменение в края на периода.
- Като позитивна тенденция може да бъде определен и високият темп на намаляващ спад в броя на заетите лица в категориите „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии” и „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия”, което е показателно за стабилизиране на заетостта в тези групи, свързано с развитие на производството и неговото стабилизиране
- Ограничен е спадът на заетите лица в другата група с по-високо ниво на професионална квалификация - „Техници и други приложни специалисти” Близки до промяната във

- втората категория са и темповете на изменение и в категорията „Административен персонал” ;
- Неблагоприятно е изменението в броя на заетите в категорията „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии”, която се отличава с най-голям спад на заетите лица в сравнение с другите групи през целия период ;
 - Като положителна промяна може да бъде определен намаляващия спад в броя на заетите лица в категорията „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия”, както и в определена степен сравнително по-слабото изменение при категорията „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия”, която въпреки посочената тенденция е втората като брой заети лица квалификационна група;
 - Съществено е намалението на броя на заетите лица в категорията „Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство” през целия период, като спадът е по-ясно изразен в началото на периода. Посочената тенденция по отношение на професионално-квалификационната структура на заетите лица в областта може да се оцени като негативно изменение;

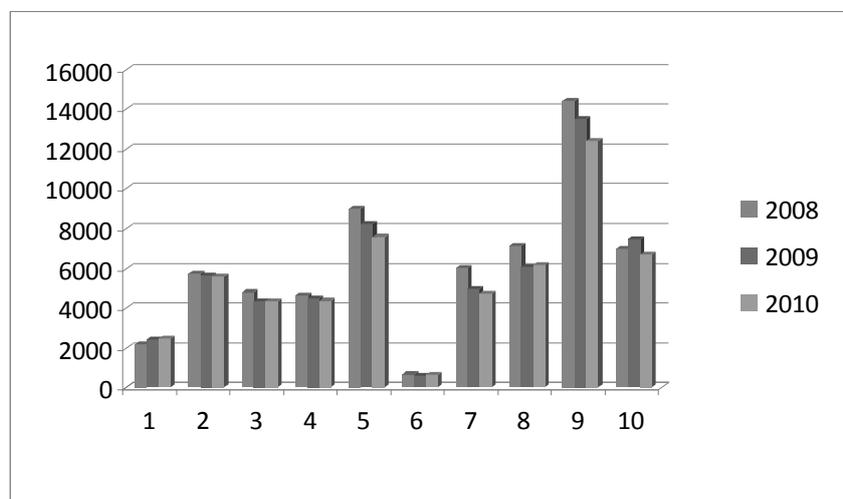
7.3.7. ПРОФЕСИОНАЛНО-КВАЛИФИКАЦИОННА СТРУКТУРА НА ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В ОБЛАСТ ШУМЕН

Състоянието на професионално-квалификационната структура на заетите лица в област Плевен се характеризира със следните особености:

- Разпределението на заетите лица по основни квалификационни групи е аналогично на състоянието в преобладаващата част от предишните области. Най-голям, въпреки тенденцията на намаление е броят на заетите в групата „Професии, неизискващи специална квалификация”, което показва съществени резерви и в тази област по отношение на подобряване на качеството на работна сила;
- Голям е броят на заетите лица от категорията „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия”, като въпреки тенденцията на ежегодно намаление той запазва високи стойности през целия период и това е по равнище на заетост група в област Шумен ;
- Специфично за професионално-квалификационната структура на заетите лица в областта е сравнително високото равнище на заетост на лицата в групата с по-високи качествени характеристики – „Аналитични специалисти”. В резултат на запазване на броя на заетите лица от тази група, равнището на заетост в края на периода се доближава до нивото на втората група „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия”. Посочената тенденция може да се оцени като положително изменение на професионално-квалификационната структура на заетите лица в областта;
- Сравнително високо, но все още изоставащо спрямо предишните групи е равнището на заетост на лицата в групите „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии” и „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия”. Налице е още една специфика по отношението на професионално-квалификационната структура на заетите лица в областта – по-високото равнище на заетост в групата „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия” спрямо тази в групата „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии”. По отношение на двете групи тенденцията е на положителна промяна като след известен спад пред 2009г., броят на заетите лица от двете групи се стабилизира;

- Близки като равнище са броят на заетите лица групите „Техници и други приложни специалисти” и „Административен персонал”, като до голяма степен са аналогични и тенденциите в изменението на заетостта в тях – на незначително изменение и запазване %йностите. Поради това и нивата се запазват близки до стойностите в началото на периода, което е основание изменението в структурата да бъде оценено положително.
- И в област Шумен се наблюдава нарастване на броя на заетите лица в групата с най-високо равнище на образование и квалификация - „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”, като тенденцията се проявява през всички години от периода. Като групата с най-високи качествени характеристики, ръста на заетостта в нея може да се оцени като положителна промяна в професионално-квалификационната структура на заетите лица в област Шумен.

ФИГУРА 86 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЛУЖИТЕЛИТЕ ПО 10 КАТЕГОРИИ НА НКПД ЗА ОБЛАСТ ШУМЕН. ИЗТОЧНИК НОИ

Легенда: 1. Президент, законодатели, висши служители и ръководители. 2. Аналитични специалисти. 3. Техници и други приложни специалисти. 4. Административен персонал. 5. Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия. 6. Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство. 7. Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. 8. Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия. 9. Професии, неизискващи специална квалификация. 10. Без професионална група.

Изменението на професионално-квалификационната структура в област Шумен се характеризира със следните тенденции:

- Професионално-квалификационната характеристика на заетите лица в област Шумен се развива в положителна посока. Налице е нарастване на броя на заетите лица в групата с най-висока квалификация през целия период и едновременно с това в сериозно и нарастващо през периода 2008-2010 г. намаление на заетите лица в групата с най-ниска квалификация - „Професии, неизискващи специална квалификация”. Промяната в броя на работещите и при двете групи може да бъде определено като положителна тенденция за състоянието на структурата в областта;
- Област Шумен е единствената от приоритетните, в която се наблюдава положително изменение в броя на заетите лица в три групи - „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”, „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия”и в „Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното

стопанство”, като по отношение на втората група област Шумен е единствената сред анализираниите, в които за тази група има положително развитие;

- Положително е развитието на заетостта в категорията „Аналитични специалисти”, която дори отбелязва положителна посока на изменение в края на периода.
- Неблагоприятно е изменението в броя на заетите в категорията „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии”, която се отличава с най-голям спад на заетите лица в сравнение с другите групи през целия период. Позитивна е тенденцията на висок темп на намаляващ спад в броя на заетите лица в тази категория;
- Ограничен е спадът на заетите лица в другата група с по-високо ниво на професионална квалификация - „Техници и други приложни специалисти”, което се оценява като положителна промяна в качеството на професионално-квалификационната структура на заетите лица в област Шумен.

Раздел 8. ЗАКЛЮЧЕНИЕ И ПРЕПОРЪКИ, ВКЛЮЧИТЕЛНО ЗА ПРОМЯНА НА НОРМАТИВНАТА УРЕДБА

Пазарът на труда има ключово значение за стабилността на икономиката, за общественото и социалното развитие на страната, за равнището и качеството на живота. Пазарът на труда е сложна и многопластова структура. Обществено-икономическата база за неговото развитие е кумулативен резултат от доброто функциониране на системите в редица сфери – демография, здравеопазване, образование, пенсионна система, бизнес климат, вкл. административно обслужване.

Прогнозираната втора вълна на световната криза е възможно да окаже нови негативни ефекти върху пазара на труда в България. Необходимо е превантивно да се търсят подходящите краткосрочни (неотложни) и дългосрочни (до 2020 г.) решения, за да се минимизира това въздействие. Българската икономика е малка и отворена, действа в условия на парична рестрикция в рамките на възприетия през 1997г. Паричен съвет.

По тези и други причини пазарът на труда е една от областите, посочени в доклада на Съвета на Европейския съюз, в които е необходимо да се извърши реформа⁷.

Реформирането на пазара на труда е свързано с постигането на следните основни цели:

1. Създаване на нови и качествени работни места.
2. Подобряване гъвкавостта на пазара на труда, включително с разширяване на пазарните механизми за това.
3. Конвергиране на българската пенсионна система към условията на другите пенсионни системи като превантивно средство за изтичане на квалифициран трудов ресурс.
4. Привеждане на бюджетните разходи към структурата на бюджетните разходи на другите страни-членки на ЕС.
5. Преодоляване недостига на работна сила и привличане на младежите на пазара на труда.
6. Осигуряване на пряка връзка с производителността на труда на повишаването на доходите на работниците и служителите и съответно покупателната способност на населението.
7. Осигуряване на по-широки възможности за временна заетост, включително и като допълнителна заетост.
8. Диференциране на доходите според специфичните особености на браншовете и преустановяване на фрагментацията на пазара на труда.
9. Ограничаване ролята на минималната работна заплата като инструмент на бюджетна и социална политика.

За постигането на тези е необходимо да се разработят пакет от мерки, с които да се проведат реформи на пазара на труда:

⁷ В доклада на Съвета на ЕС се дават препоръки за постигнати резултати и необходими действия относно Националната програма за реформи 2011-2015 г. и Конвергентната програма до 2014 г. В края на юли правителството реши да даде две седмици на държавните институции да предложат нови мерки за реформи в областите пенсионна реформа, здравеопазване, пазар на труда, образование, бизнес среда и повишаване ефективността на публичните финанси и мотивация на данъчните служители.

- Реформите, въздействащи на пазара на труда, трябва да се провеждат паралелно в сферите на трудовото законодателство, здравеопазването, образованието, пенсионната система, бизнес средата, повишаване ефективността на използване на публичните средства и т.н. Това ще осигури обществено-икономическа база за решаване на проблемите на пазара на труда (*Виж предложенията за реформи в образованието, здравеопазването, пенсионната система, www.bia-bg.com*).
- Ускоряване оползотворяването и усвояването на средствата по оперативните програми.
- Мониторинг и анализ, проект по проект, на текущото им изпълнение.
- Санкциониране на длъжностните лица, реализирали закъснения и пропуски в изпълнението.
- Аутсорсване управлението на проекти на частния сектор на конкурсен принцип.
- Внедряване на ефективно електронно правителство (по модела на Естония), което да позволи на държавата да намали броя на заетите в административното обслужване, рязко да намали разходите за администрация, да усъвършенства и модернизира услугите за гражданите и предприятията, да подобри бизнес климата и, най-важното - да ограничи корупцията.
- Осъществяване на синергична връзка между оперативните програми, стратегиите и плановете за прилагането им в областта на пазара на труда и свързаните с него сфери, и по-конкретно между: Националната стратегия за младежта, Национална програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка, Стратегията за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства, Националната стратегия за учене през целия живот, Националната стратегия за демографска развитие на Република България, Актуализираната стратегия по заетостта, Националната стратегия по миграция и интеграция.
- Насърчаване на инвестициите в разкриване на нови качествени и устойчиви работни места, вкл. чрез целева политика за привличане на инвестиции в икономически дейности за дълбочинна преработка на български суровини, материали и продукти, заместващи внос или генериращи експортен ресурс, и за създаване на по-висока добавена стойност, вкл. за големите чуждестранни инвеститори, присъстващи на нашия пазар, за прехвърляне на част от тези дейности в България.
- Насърчаване на инвестициите в развойната, маркетинговата и др. наукоемки дейности.
- Реформиране на образователната система. (*вж. Становището за реформи в образователната система, www.bia-bg.com*).
- По-широкото навлизане на научните изследвания в учебните програми за основното и средното образование, задълбочаване на връзката между образование и бизнес чрез данъчни облекчения. Въз основа на ежегодни анализи за състоянието на работната сила и нуждата от квалифицирана работна ръка, МТСП, МИЕТ и другите министерства в сътрудничество и съгласувани с браншовите и отрасловите работодателски и синдикални организации, да се извършват държавните заявки за необходимите кадри в средносрочен (до 5 години) и дългосрочен план (до 15-20 години). МОМН на основата на тези заявки да определя бюджетно финансирани квоти за всички обществено значими специалности.
- Създаването на национална система за осигуряване на качеството на професионалното образование и обучение, съдържаща: държавен стандарт за качество на професионалната подготовка, критерии за оценяване на качеството на професионалната подготовка в

институциите, система за външно и вътрешно оценяване на резултатите от обучението по професионална подготовка, отговорни институции с посочени функции, права и задължения, механизми на взаимодействие.

- Прилагане на критерия „парите следват обучавания” за обучаваните по определена специалност в рамките на квотите, необходими за обществено-икономическото развитие, определени по т. 2.7.b. Насочване на финансовите потоци към висшите и професионални училища в рамките на бюджетно дефинираните квоти без оглед на формата на собственост на висшето учебно заведение. Свободен платен прием извън квотите.
- Промяна в критериите за акредитация на висшите училища, така че да осигуряват определено качество на висшето образование, предлагано в тях, и подготовката на специалисти с необходимите знания, умения и компетенции, по специалности и бройки, определени чрез държавните заявки.
- Широко прилагане на кредитната система за финансиране на висшето образование, в рамките на определените квоти по т. 2.7.b. при недостиг на бюджетно финансиране.
- Преодоляване на дефицита на работна сила с умения в областта на науката и технологиите чрез прилагане на целенасочени политики в следните области:
- Опростяване на процедурите за допускане на частни инвестиции в публичната образователна система.
- Активно участие на бизнеса в управителните органи на университетите.
- Специално внимание върху изграждането на т.нар. меки умения.
- Да се улесни възможността за вътрешнокорпоративни трансфери на служители от един филиал (извън територията на ЕС) до друг (в държава-членка).
- Създаване на единни стандарти за специфичните професии.
- Преодоляване деформациите на пазара на труда и разминаването между търсените и предлагани квалификации и умения на работната сила чрез:
 - Преминаване към по-активни политики на трудовия пазар, успоредно с реформи на системите за социално осигуряване;
 - Актуализиране на уменията на работната сила с цел покриване изискванията на пазара на труда;
 - Разработване на инструменти за валидиране на знания и умения, придобити по неформален път;
 - Подобряване качеството и приложимостта на квалификационните курсове, в т.ч. качеството на преподавателите;
- Създаване на класация на университетите на база пригодността на студентите за ефективно включване в трудовия пазар.
- Преструктуриране на националния бюджет, така че постепенно структурата на бюджета да отговаря на структурите на бюджетите на другите страни от ЕС по отношение на дела на средствата, предоставяне за образование, научни изследвания, иновации и т.н.
- Модернизация и обновяване на остарялото трудово законодателство, и по-специално на Кодекса на труда, включително и чрез създаването на самостоятелна глава за регулиране на отношенията между работник и работодател въз основа принципите, заложи в Закона за задълженията и договорите. Въвеждане на гъвкави договорни отношения, вкл. чрез:

- облекчаване процедурата на уведомление на териториалните дирекции на Националната агенция за приходите при сключване, изменение и прекратяване на трудовите договори, чрез удължаване на сроковете.
 - Усъвършенстване използването на срочния трудов договор, чрез прецизиране на неговия обхват, максималната продължителност и поредността на неговото използване;
 - Въвеждането на гъвкаво работно време чрез премахване на забраната за полагане на извънреден труд;
 - Преглед на регламентите за сумирано изчисляване на работното време и повишаване на периода, за който се изчислява;
 - Премахване на неограничената отговорност на работодателя, включително при непреодолима сила;
 - Премахване на ограничената отговорност на работника при доказано виновно поведение, довело до повреда на оборудване;
 - Отмяна задължението на работодателя да изплаща обезщетение в увеличен размер (6 месечни брутни трудови възнаграждения) при пенсиониране на дългогодишни работници и служители. Подобен ангажимент да бъде предмет на колективно трудово договаряне;
 - Работодателят да има едностранно право да превежда трудовото възнаграждение по картови сметки на своите служители своите служители;
 - Да отпадне изискването за искане от работодателя на разрешение от Главна инспекция по труда⁸ при дисциплинарно уволнение на работника или служителя;
 - Работодателят да може със заповед да удължава работното време през едни работни дни и го компенсират чрез намаляване през други;
 - Унифициране изискванията (структурата) на длъжностната характеристика;
 - Регламентиране правото на работодателите да сключват договори помежду си за временно или постоянно предоставяне на висококвалифицирани специалисти от едно предприятие на друго срещу съответното обезщетение на „предоставящия” кадрите работодател, при постигнато взаимно съгласието на работника или служителя и работодателите;
 - Създаване на норми, регламентиращи двустранния социален диалог.
 - Изчистване на противоречията в законодателството и, по-специално - приемане на законови промени в Кодекса за социално осигуряване (КСО), регламентиращи задълженията и осигурителните права на увеличаващия се брой лица (страни) по граждански договори, които понастоящем не са обхванати в системата на държавното обществено осигуряване (не са самоосигурени лица, не са регистрирани като упражняващи свободна професия или занаят или селскостопански производители), но се ползват със съответните права (минимална социална пенсия, социално подпомагане и др.).
- Извършване на предварителна и последваща оценки на въздействието, включително и върху бизнеса, за:

⁸ Чл. 333, ал. 1 от КТ във връзка с чл. 328, ал. 1, точки 2, 3, 5, 11 и чл. 330, ал. 2, т. 6.

- Законопроекти, внасяни за разглеждане в комисиите и пленарни заседания на Народното събрание;
- Всички документи, разглеждани в Националния съвет за тристранно сътрудничество.
- Прилагане на гъвкави, нетипични форми на заетост, като споделено работно място, заетост на непълно работно време, съчетана с професионално обучение, договор за извършване на определена работа и др. за придобиване на професионални умения и опит, за по-голяма адаптивност на пазара на труда. Ратифициране на съответните конвенции на МОТ и транспониране на директивите на ЕС в националното законодателство.
- Въвеждане на равно представително трипартитно управление на фондовете на НОИ, НЗОК и фонд "Условия на труд", чрез законодателни промени.
- Укрепване капацитета и повишаване ефективността на контролните органи по спазване на трудовото законодателство.
- Изграждане на доброволни помирителни комисии за помирение и арбитраж по трудови спорове в национално представителни структури на социалните партньори.
- Включване в КТ на законово регламентирано изискване за наличие в Колективните трудови договори на клауза за арбитраж.
- Въвеждане на право на дерогация, което съответства на свободата на колективното трудово договаряне (КТД) и автономия на страните при неговото провеждане, за едностранен отказ на предприятие-работодател от прилагане на браншови КТД или отделни негови клаузи (приложимо и в случая на договаряне на праговете на минималните осигурителни доходи).
- Предложението отразява действаща и понастоящем практика в част от страните членки на ЕС.
- Провеждане на адекватна миграционна политика за преодоляване на деформациите, задържане „изтичането” на мозъци и привличане на квалифицирана работна сила от ЕС и трети страни, в т.ч.:
 - Ограничаване притока на чуждестранни граждани на пазара на труда без необходимото образование и квалификация.
 - Ускоряване издаването на т.нар. „синя карта” за граждани на трети държави с български произход и българско самосъзнание и тяхното привличане на българския пазар на труда.
 - Изграждане на система за наблюдение на влизащата у нас и напускащата страната работна сила по пол, възраст, образование и квалификация, семейно положение, гражданство (държава), религиозна и етническа принадлежност, основания и др.
 - Въвеждане на стимули за доброволно пансионатно обучение за деца в доучилищна възраст и непълнолетни лица за извеждане на непълнолетните лица от цивилизацията им среда (определени социални и етнически групи) и осигуряване на социалното им включване и демаргинализация.
- Промяна на Кодекса на труда, Закона за насърчаване на заетостта и подзаконовите актове за приложението им, насочени към осигуряване на благоприятни условия за пълноценно обучение на работниците и служителите, чрез изготвяне на годишни планове за професионална квалификация на работниците, включване в колективното договаряне на

условия за квалификация и преквалификация, създаването на нов вид договори, насочени към развитие на процесите на квалификация и преквалификация, създаване на нови форми за работа, насочени или свързани с тези процеси, и създаване на системи за стимулиране на квалификацията и преквалификацията.

- Създаване на правна рамка, стимулираща работодателите да заделят средства за квалификация и преквалификация на техните работници и служители и защита при евентуална безработица, **чрез създаване на фирмени и браншови фондове**, като резервираните средства се признават за данъчни цели. Това създава допълнителна сигурност у работещите и нарастване на техния интерес към такива предприятия и работни места. Натрупването на средства в тези специални фондове ще подпомага професионалната квалификация и преквалификация на работещите, на младежите, за придобиване на липсващ професионален опит, както и на освободения персонал. Предложението е в подкрепа на активната политика на пазара на труда и е в общ интерес на бизнеса и работещите.
- Активните мерки на пазара на труда следва да се фокусират приоритетно върху качеството на работната сила и създаването на условия за заетост предимно за качествени работни места, в т.ч. и чрез преразглеждане на ограничителните фактори за бизнеса при наемане на хора по насърчителните мерки. Повишаването на квалификацията и придобиването на определени умения, необходими за устойчивото развитие на пазара на труда, е едно от основните условия за постигане на по-голяма сигурност за заетост, както и за получаване на по-високи доходи и измъкване от „капана на бедност”.
- Прецизиране и разширяване обхвата на дейност на бюрата на труда от регистрационни офиси в първични източници за набор и анализ на информация за пазара на труда, в т.ч. мониторинг на качеството на обучението по активните мерки на пазара на труда и на последващата реализация на обучените. Например, в какъв срок тези лица са намерили и започнали работа (до 3-6 месеца) на първичния пазар след завършване на обучението; колко от тях са започнали работа по преминалото обучение, на какви работни места; обучавани ли са повторно и др.
- Реформиране и структурни промени при дефиниране и организиране на обученията от АЗ, в съответствие с нуждите от квалификация и умения за реалния сектор. Проследяване кариерното развитие на обучените по програми на АЗ в петгодишен период след приключване на обучението.
- Минимизиране ролята на минималната работна заплата като инструмент на бюджета и социалната политика чрез поэтапна промяна на съответната правна рамка.
- Договаряне на минималните осигурителни прагове по икономически дейности до 4-ти знак⁹. За малките предприятия тези прагове да бъдат препоръчителни. Чрез реформи на пенсионното и трудово законодателство да се мотивират осигурителите и осигурените лица да се осигуряват върху реалните трудови възнаграждения при повишена ефективност на контрола.
- Постепенно конвергиране на пенсионната система в България с тези в другите страни-членки на ЕС.

⁹ Икономическите дейности се дефинират според Класификацията на икономическите дейности 2008 г. на НСИ до втори знак (съответства на общоевропейската класификация NACE Rev.2)

- За да се управляват ефективно и ефикасно процесите по осигуряването на необходимата работна сила на пазара на труда, е необходимо да се набира първична информация, да се анализира и синтезира в политики по отношение на:
 - Наблюдение на емиграцията и имиграцията, включително по квалификационна и възрастова структура;
 - Наблюдение на структурата на заетите - матрично по квалификация, възраст, икономически дейности (браншове) и региони;
 - Наблюдение и анализ на структурата на безработните и обезкуражените лица в регионален, възрастов и квалификационен аспект;
 - Мониторинг на лицата, които са били обучавани или назначени по програми за заетост на АЗ, пет години след съответното събитие, по отношение на тяхното кариерно развитие и трайно интегриране като заети лица.
- Анализ на структурата и причините за поддържането на контингент от незаети работни места.
 - Насърчаване на отговорното гражданско поведение от страна на наетите в икономиката чрез:
 - Въвеждане на административно-наказателна отговорност, вкл. парични санкции за работниците, получаващи нерегламентирано трудово възнаграждение, по-високо от договореното в трудовия договор;
 - Освобождаване на работника от глоба, в случай че сигнализира оторизираните институции (НАП, НОИ, Икономическа полиция) за това, че работодателят му изплаща допълнителни средства, без да са осчетоводени;
 - Закрила за работниците, сигнализирали за нарушения в заплащанията по трудовите отношения, включително чрез защита от уволнение (уволнение след разрешение от Главната инспекция по труда); запазване в тайна самоличността му; допускане на проверки по анонимни сигнали и др.
- Законово регламентиране на задължения за работодателя да внася пълния размер на осигурителните вноски, включително и личните осигурителни вноски за целия период на трудовия договор за:
 - Работник, сигнализирал (представил доказателства) за неосчетоводени плащания, да бъде компенсирал с частта от вноските, полагаща се за фондовете за допълнително задължително пенсионно осигуряване, което да се насочи към съответните му индивидуални партии в универсалните и професионалните фондове, вкл. с дължимата санкционираща лихва по КСО;
 - За всички останали работници (за оставащата част за задължително осигуряване) осигурителните вноски се внасят в бюджета на ДОО.
- При колективното трудово договаряне да не се допуска административното разпростиране в целия бранш само на най-рестриктивните и отежняващи индустриалните отношения клаузи от ОКТД. В тази връзка е необходимо:
 - Разработване на изисквания, процедура и срокове преди издаването на акта на министъра на труда и социалната политика за разпростиране на отраслов/ браншови КТД.
 - Прецизиране на критериите за представителност на социалните партньори;

- Въвеждане легално определение на понятията „отрасъл” и „бранш”, употребени за целите на колективното трудово договаряне;
- Въвеждане на инструмента на индустриалните отношения във всички сфери на трудовоправните отношения, включително при отношенията „държава – служител”.

Анализът на доходите на заетите лица и на средния осигурителен доход позволява да се направят следните изводи и препоръки:

- 1. Заетите лица в България продължават да намаляват и през 2011 г.** Заетите в частния сектор спадат по-бързо в сравнение с обществения сектор. Намалението в заетостта при жените е по-слабо в сравнение с мъжете, макар, че заетостта при мъжете остава все още по-висока от тази при жените.
- 2. В предкризисната 2008 г. България беше по-близо до поставената за изпълнение цел в областта на заетостта заложената в стратегия „Европа 2020”.** Достигнатият коефициент на заетост бе 64 % за лицата в трудоспособна възраст. За двете години в криза спадът в заетостта у нас е с цели 4,3 п.п. до 59,7 %. За 2009 г. Коефициентът на заетост намалява с 1,4 п.п., а за 2010 г. – с 2,9 п.п. при продължаващо намаление на населението в този период, което показва, че все по-голяма част от населението в трудоспособна възраст остава извън пазара на труда и спадът в населението не е достатъчен да компенсира спада в заетостта.
- 3. Спада в заетостта за България в периода на криза /2008 – 2010 г./ е по-висок от средния за EU27 с 4,9 %.** В резултат на това за 2010 г. заетостта при 20-64 годишните за България е по-ниска с цели 3,2 п.п. от отчетената за 27-те страни, докато за предкризисната 2008 г. у нас заетостта е била по-висока от средната за EU27 с цели 0,3 п.п. (за BG – 70,7 %, за EU27 – 70,4 %).
4. За двете години в криза Коефициентът на заетост при мъжете спада с 5,5 п.п. от 68,5 % на 63 %, а при жените – е 3,1 п.п. от 59,5 % на 56,4 %.
- 5. Разликата в заетостта между мъжете и жените за България се стопява по-бързо отколкото за EU27.** За BG е 3,3 п.п. (от 10,7 п.п. на 7,4 п.п. разлика), докато за EU27 е само 2 п.п. (от 15 п.п. на -13 п.п. разлика).
- 6. Данните показват, че дори през време на кризата средната месечна работна заплата /СМРЗ/ на наетите по трудови и служебни правоотношения лица в България нараства със 111 лева от 544 лв. до 699 лв. за второто тримесечие на 2011 г.** За 2010 г. се наблюдава ръст на СМРЗ от 20,1 % спрямо предкризисната 2008 г., а спрямо 2009 г. ръста е 7,9 %. Причина за това в голяма степен е освобождаването предимно на ниско квалифицираната работна сила през този период, чието възнаграждение е по-ниско и запазването предимно на по-висококвалифицираните работници с по-високи възнаграждения.
- 7. Възнагражденията в обществения сектор са по-високи от тези в частния сектор,** като за полугодieto на 2011 г. в частния сектор наетите получават с около 79 лв. по-ниско възнаграждение. В периода на криза **СМРЗ в частния сектор нараства по-бързо отколкото в обществения,** като в частния сектор нарастването е с 41,9 % при 25,9 % за обществения. По-големият ръст в частния сектор направи възможно известно „свиване на ножицата” между възнагражденията в двата сектора.
- 8. Средната месечна работна заплата за жените остава по-ниска от тази на мъжете.** Възнаграждението на мъжете на едногодишна база нараства по-бързо от това на жените,

като за 2009 г. нарастването е със 75,50 лева /12,7 %/ и достига 597 лв. при мъжете, а при жените – със 54,58 лева /11,1%/ достигайки 545 лв.

Необходими целенасочени усилия от страна на държавата за преодоляване на неравенствата в заплащането по полов признак и утвърждаването на принципа за равен труд равно възнаграждение.

9. Данните показват, че в страната **основната заетост се създава в градовете**. В тях и доходите, които се получават, са по-високи от средните за страната – осигурителният доход в тях е с 0,8 % по-висок от този за страната.

Това изисква промяна в политиката, приемане на специални комплексни мерки, насочени към създаване на благоприятни условия за развитие на икономическа дейност в селските райони, задържане на хората и предотвратяване на тяхното обезлюдяване.

10. **Средният осигурителен доход /СОД/ за жените е по-нисък от този на мъжете**. При това СОД за жените през 2010 г. е с 5,6 % по-нисък от средния осигурителен доход за страната, а за мъжете той е по-висок от него.

11. Съотношението за 2010 г. между СОД за жените и този за мъжете е 9,9 % в полза на мъжете, а за градовете е 8,6 %. Това показва, че **за градовете доходите между мъжете и жените се различават по-слабо, докато в селските райони разликата в доходите на мъжете и жените е по-значителна.**

Необходима е специална промяна в политиката по доходите, подкрепяща и допълваща доходите в селските райони, което да окаже своя положителен ефект и върху задържането на хората на работа там.

12. **Разликата в осигурителните доходи на мъжете и жените постепенно се стопява** в периода 2008 – 2010 г.. При жените СОД нараства по-бързо отколкото при мъжете. При общ ръст на СОД от 18,5 % за страната за жените нарастването е с 20 %, а за мъжете - 17,4 %.

13. При самоосигуряващите се лица за двете кризисни години спадат е с 2,1 %, като за жените е 2,7 %, а при мъжете – 1,7 %. Но техният СОД бележи ръст от 73,1 %, в т.ч. за жените той е 72,7 %, а за мъжете – 73,3 %, което се дължи и на промяната в нормативната уредна относно осигурителните вноски на тези лица.

14. За периода януари – май на 2011 г., **осигурените лица, за които се определят минимални осигурителни прагове по основни икономически дейности и квалификационни групи професии намаляват на едногодишна база с 319,8 хил. до 1 927 хил.** Спадът е 14,2 % в сравнение със същия период на предходната година, докато ръстът на техния СОД е само 5,8 % на едногодишна база (от 550 лв. на 582 лв. за 2011 г.).

15. **По квалификационни групи професии СОД е най-висок са лицата в първите три квалификационни групи професии**, като за периода януари – май на 2011 г. е 1 166 лв. за „работодателите”, за „специалисти” – 957 лв. и „технически и приложни специалисти” – 805 лв. Но **това са групите професии в които осигурените лица са с най-нисък дял**, съответно – 0,6 %, 10,8 % и 9,3 %.

16. **СОД намалява по квалификационни групи професии** от 1-ва към 9-та квалификационна група, от професии свързващи се с висока квалификация и образование към професии неизискващи специална квалификация. Обратно на тази тенденция дела на осигурените лица се увеличава в квалификационните групи свързващи се с по-ниска степен на образование и квалификация.

17. **По икономически дейности за 2010 г. най-нисък СОД е в хотелиерството и ресторантьорството, търговията и селското стопанство, които са под СОД за страната, а най-високият СОД е в енергийния сектор, следван от този във финансовия сектор.**
18. **Осигурените по трудови и служебни правоотношения лица и през 2011 г. продължават да намаляват. Най-висока заетост остава да създава сектора на преработващата промишленост – 26,4 % дял, следвана от търговията – 18,1 %, строителството – 7,7 %, транспорта – 7,2 %, хотелиерството и ресторантьорството – 6,3 %, селското стопанство – 3,5 %. Най-ниска е заетостта във финансовата сфера - 2,9 % от всички осигурени по трудови и служебни правоотношения лица.**

По-високата заетост създавана от сектори с ниска добавена стойност изисква целенасочени и последователни държавнически решения и активиране на обществото за създаване на подходящ климат и условия за промяна в тези съотношения. Ниската квалификация и липсата на квалификация на работната сила в преработващата промишленост и търговията води до ниско ниво на производителност и качество на изпълняваната работа, а от там – и до ниски доходи и ниско качество на живот.

За постигането на целите и поетите ангажименти от нашата страна по изпълнението на „Европа 2020” за по-конкурентна и ефективна икономика, за по-висока заетост и за по-достоеен труд, са **необходими целенасочени усилия на държавата, бизнеса и хората за: повишаване на квалификацията, за по-голяма гъвкавост и приспособимост към новите технологични изисквания и професии, за адекватно образование, квалификация и компетенции, а от там и за по-добро съответствие с потребностите на пазара на труда.** Усилията в тези посоки ще променят съотношението, което се наблюдава, между квалифицирания и нискоквалифицирания персонал, ще допринесат за създаване на по-висока заетост в сектори генериращи по-висока добавена стойност, а от там и по-добри доходи. Някои от традиционните до сега професии изчезват, а други нови се появяват. Променят се и изискванията към компетенциите на кадрите в рамките на организацията на труда в самите дружества, както на йерархично, така и на едно и също ниво в организацията.

19. **В 10-те пилотни области се осигурява работа на почти половината от наетите в страната лица.** Делът на общо осигурените по трудови и служебни правоотношения лица в тези области спрямо общия брой на тези лица в страната е 48,2 %.
20. **С най-голям брой и дял се нареждат: София-град** с близо ¼ от осигурените по трудови и служебни правоотношения в страната, следвана от **Пловдив** с близо 1/3 по-малко от София-град и **Варна** с 4½ от работещите в София-град. **С най-нисък брой и дял се нарежда област Шумен** с 29 хил. души, представляващи едва 1,1 % от общо осигурените по трудови и служебни отношения лица в страната.
21. **Във всички наблюдавани области делът на жените е по-нисък от този на мъжете с изключение на област Благоевград, в която жените са повече от мъжете със 11,4 хил. души. СОД за жените е по-нисък от СОД за мъжете за всичките 10-области.**
22. Средният общ месечен осигурителен доход за 10-те области през 2010 г. е в диапазона 388 лв. – 676 лв., като само за три от областите СОД е над средния за страната като той е най-висок в София-град - 676 лв.
23. **За всичките 10 области се наблюдава нарастване на техния СОД за 2010 г. спрямо предкризисната 2008 г..** В същото време се наблюдава спад на осигурените по трудови и служебни правоотношения лица, като общото им намаление за 10-те области е 153,2 хил. души, чиито дял е 52,2 % от общия брой на освободените лица за страната – 292 хил. души

или повече от половината изгубили работата си лица в периода 2008 – 2010 г. се намират в тези 10 области.

Конкретната регионална насоченост в развитието на икономиката е свързано и с позиционирането на перспективните отрасли, с притока на инвестиции, в т.ч. местни и чуждестранни, с изграждането и развитието на подходяща инфраструктура, от което зависи и създаването на нови и качествени работни места в дадена област.

Необходим е задълбочен преглед, анализ и оценка на регионалните политики. Процесът е свързан и с правилното финансиране и насочване на финансовите потоци, за да бъде по-конкурентна икономиката ни. Новите технологии са свързани с все по-нови компетенции на работната сила, все по-висока професионална мобилност, както извън, така и в рамките на организацията.

24. **Най-засегнатите от кризата лица** се оказаха младежите до 29 години, като загубата на заетост и доходи при тях е най-високата сред всички възрастови групи и квалификационни групи професии. Спадът в заетостта при тях за двугодишния период е с цели 9,2 %, докато за EU27 се отчита спад само от 3,7%. За България младежката безработица достига през 2011 г. ниво от 27,9%, което е по-високо със 7,6 п.п. от средната за целия ЕС, която е 20,3%.

Младежката заетост е проблем в целият Европейски съюз и на нея се обръща специално внимание. Драматичното положение на младите хора на пазара на труда се явява като най-неотложният социален въпрос за разрешаване, който ще бъде във фокуса на Европейската комисия през следващите години.

За намаляването на безработицата сред младежите и увеличаването на тяхната пригодност на ПТ, особено за младежите от ромски произход и имигранти, е необходимо работата с тях да започне на много по-ранен етап на развитието им. Мерките, които се прилагат за оставане в системата на образованието са недостатъчни и не дават достатъчно ниво на образование и пригодност за учене през целия живот. Мерките за създаване на трудови навици, чувство за отговорност и професионална ориентация, следва да се насочат към най-ранната детска възраст, в т.ч. и под формата на игри докато се забавляват.

Основни изводи във връзка с анализа на образователната и професионално-квалификационна структура на заетите лица

1. По отношение на образователната структура на заетите лица

- Образователната структура на работната сила в България може да се определи като относително добра, поради ясно изразена тенденция за намаление на броя на лицата с по-ниска степен на завършено образование (основно, начално и по-ниско) и ежегодно нарастване на броя на лицата със завършено средно и висше образование.
- До голяма степен, тези процеси се дължат на приоритетното освобождаване на лица с по-ниско образование в условия на криза и задържането на по-високо квалифицирания персонал, а не толкова на целенасочена промяна на образователната структура, свързана и с подобряване на технологичното равнище на производство.
- Общоевропейската тенденция на намаление на дела на заетите лица с най-ниско образователно равнище (от 25.8 % през 2005г. до 20.4 % за 2010г.) е характерна и за България при намаление на дела им от 17.9% през 2005 г. до 11,4% през 2010 г. По отношение на дела на заетите лица със завършено средно образование през периода 2005

– 2010 г. общеевропейската тенденция на постепенно повишаване до 2010 г. (49.9 %), в България също се потвърждава (61.4 %) с изключение на 2009 г. По отношение на дела на заетите лица със завършено висше образование през периода 2005 – 2010 г. тенденцията, валидна за страните-членки на ЕС на повишение на дела им - от 25.2 % през 2005г. до 29.5 % през 2010г., е валидна и за България (от 25.6 % през 2005 г. до 27.3 % през 2010 г.)

- Структурата на заетите лица по степени на завършено образование в България следва динамиката на структурата на работната сила при намаляване на дела на заетите лица с основно, начално и по-ниско образование и повишаване дела на лицата със средно и по-високо образование.
- В сравнение с ЕС27, обаче, все още в България делът на заетите с висше образование нараства с по-бавен темп от този в ЕС27 при много по-нисък дял на заетите с основно, начално и по-ниско образование, но и значително по-висок дял на заетите лица със средно образование. Същевременно образователната структура на заетите лица е по-благоприятна от тази на работната сила, което показва, че структурата на безработните лица по степени на образование е изключително неблагоприятна в сравнение с тази на заетите. Това несъмнено се отразява и върху образователния потенциал на икономиката, тъй като безработните лица могат да се разглеждат като заети в даден бъдещ момент.
- Постепенно нарастват учащите в предучилищно образование (от 14.7 % за учебната 2005/2006 г. до 17.01 % за учебната 2010/2011 г.), което се съчетава с относително намаляване на дела на учащите в начално и прогимназиално образование. Негативната тенденция в развитието на тази базова образователна степен рефлектира във влошаване на състоянието на следващите образователни степени,
- Намалява относителният дял на учащите в средно и професионално образование за разглеждания период (от 26.5 % за учебната 2005/2006 г. до 23.5 % за учебната 2010/2011 г.). Към текущия момент, обаче, заетите със средно образование доминират в образователната структура на заетите лица, което показва, че в бъдеще техният дял би могъл да намалее не само като следствие от реструктуриране на заетостта в резултат на икономическата криза, но и като дял от работната сила.
- Въпреки нарастването на броя и относителния дял на младежите, които след завършване на средното си образование продължават обучението си в системата на висшето образование (от 15.4 % през учебната 2005/2006 г. до 19.6 % през учебната 2010/2011 г.), все още равнището за България на този показател нарежда страната ни на едно от последните места в сравнение с другите европейски държави.
- Въпреки че за периода 2005-2010 г. делът на учащите в образование и обучение нараства (средно 1.3 % при средно 9.4 % за ЕС27), все още относителният дял на населението на възраст от 20 до 64 години, учащо в образование и обучение, остава на твърде ниско равнище. Това показва ограничен обхват и слабо развитие на различните образователни и професионални структури за допълнително обучение и квалификация, както и ниска степен на участие на заетите във форми за повишаване на образователното и професионално равнище

2. По отношение на професионално квалификационната структура на заетите лица

2.1. Основните изводи от анализа на професионално-квалификационната структура на заетите лица по приоритетните за проекта икономически дейности и области на страната се състоят в следното:

- Наблюдава се задържане и дори разширяване на заетостта сред най-високо квалифицираните категории служители в условия на икономическа криза.
- Регистрира се висок прираст на заетите в професионална категория 1. „Президент, законодатели, висши служители и ръководители“.
- Намаляването на заетостта в много по-голяма степен засяга аграрния сектор и строителството, отколкото промишления сектор.
- Много по-значително е относителното намаляване на заетостта в големите градове и области, отколкото в по-малките населени места, което рефлектира и в по-сериозни изменения в квалификационната им структура.
- Сериозно изоставане по квалификационен потенциал и влошена квалификационна структура се отчита в области Варна и Бургас, които са водещи за развитието на туризма в страната.

2.2. Основните изводи от анализа на общата професионално-квалификационната структура на заетите лица в страната се свеждат до:

- Тенденциите в изменението на осигурените лица по основни квалификационни групи професии съгласно НКПД като абсолютен брой са разнопосочни и се отличават с определена специфика. Като резултат от различната степен на въздействие на кризата върху отделните отрасли и сектори на икономиката, се променя както общата заетост на осигурените лица в тези аспекти, така и професионално-квалификационната им структура като разпределение по основни квалификационни групи професии;
- Едновременното проявление на разнопосочните тенденции по отношение на групите с най-висока и най-ниска квалификация може да бъде оценено като посока на подобряване на професионално-квалификационната структура на заетите лица, което кризата катализира в резултат на промените в икономиката и пазара на труда в страната;
- Единствената квалификационна група, която през периода 2008-2010г. се характеризира с положително изменение – и като брой на осигурените лица и като относителен дял е група 1 – президент, законодатели, висши служители и ръководители. Посоченото изменение е много по-силно изразено (и като брой и като процент) през 2009 спрямо 2008 в сравнение с увеличението през 2010г. спрямо 2009г.;
- Най- силно е изразена е тенденцията на намаление на осигурените лица и като брой и като относителен дял в квалификационна група 7 – квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии. Спадът е много по-силно изразен през 2009г. спрямо 2008г в сравнение с изменението през 2010г. спрямо 2009г.;
- За разлика от посоката на движение при заетите лица, при които е налице положителна промяна при някои от групите, по отношение на работещите по трудов договор намаление на абсолютния брой се наблюдава при всички групи и то през всички години от периода. Разлика има само в темповете на спад на броя на лицата през отделните години;

- Тенденциите в изменението на относителния дял на работещите по трудов договор лица по основни квалификационни групи показват положителна промяна в две насоки:
 - От една страна, нараства относителният дял на работещите от групите с най-високо равнище на образователна и професионална подготовка и квалификация – „Ръководни служители” и „Аналитични специалисти”
 - От друга страна, намалява процентът на работещите в групата с най-ниско ниво на квалификация - „Нискоквалифицирани работници”;
- Като негативна посока на изменение на професионално-квалификационната структура на заетите лица може да бъде определена тенденцията за нарастване на относителния дял на групата „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия”, запазване на високия процент на групата „Помощен персонал”, както и намалението на дела на групата на „Квалифицираните производствени работници”;
- Въпреки известни положителни изменения – едновременното нарастване на броя и относителния дял на групите с по-висока квалификация – група 1 и група 2 и намаление на броя и относителния дял на групите с най-ниска квалификация – група 9 и група 0, професионално-квалификационната структура на заетите лица може да бъде оценена като неефективна и силно деформирана със запазване на висок процент на групите с по-ниска квалификация;
- От определените като пилотни сектори най-добра е професионално-квалификационната структура на база разпределението им по основни квалификационни групи в сектор „Електроника”, следван от секторите „Електротехника”, „Машиностроене”, „Метали”, „Мебели”, „Месопреработване” и „Туризм”;
- Запазва се регионалната структура като брой осигурени лица по статистически райони – силно изразена концентрация в Югозападния район, сравнително по-висока заетост в Южния централен и Югоизточния район и продължаваща тенденция на намаляване на заетите в Североизточния, Северния централен и особено в Северозападния район;
- Налице е намаление на броя на осигурените лица във всички райони на страната, като темпът на изменение е различен в отделните райони и по отделните години от периода. Наблюдава се тенденция на ежегодно намаление на броя на осигурените лица във всички статистически райони на страната, с изключение на Югозападния район, в който през 2009г. се отбелязва известно нарастване на показателя;
- Налице са различни темпове на изменение на абсолютния брой на заетите лица по статистически райони и по години от разглеждания период. Негативните тенденции са по-ясно изразени в районите от Северна България. Най-значително е намалението на показателя в Северозападния район, като това е валидно за целия период. Сериозен, и при това нарастващ спад в броя на осигурените лица през всички години се наблюдава и в Североизточния район. Намаление в стойността на показателя, но в посока на неговото ограничаване има и в Северен централен район;

- Въпреки по-ограничените темпове на намаление на броя на осигурените лица в районите от Южна България, налице е негативна тенденция на засилване на процеса към края на периода 2008- 2010г. Най-силно изразен е този процес в Югозападния район, Макар и по-слабо изразено, намаление в броя на осигурените лица има и в другите два района - в Югоизточния район и в Южния централен район;

Основни препоръки във връзка с образователната и професионално-квалификационна структура на заетите лица

1. Подобряване на информационното осигуряване и набиране на необходимите данни за състоянието и качеството на работната сила чрез:

- пълна и актуализирана информация за образователното равнище и професионалната подготовка и обучение на завършващите различните образователни степени
- детайлна информация за състоянието и потребностите на трудовия пазар на национално, браншово, отраслево и регионално ниво
- персонална информация за образователното равнище и професионалната квалификация на всички заети лица по основни икономически дейности и сектори-чрез НАП

2. Изграждане на електронна платформа от съвместими електронни регистри за образователното и квалификационно равнище на заетите лица като елемент на е-правителство-поддържани от МОМН и актуализирани чрез НАП. Част от нея следва да бъде информационната система за оценка на компетенции на работната сила. Това ще осигури:

- набиране на необходимата информация за прогнозиране на потребностите от кадри по икономически дейности, сектори и региони
- планиране на по-реалистични параметри на приема в отделните образователни степени и по професионални направления

3. Изграждане на система за идентификация и прогнозиране на потребностите от кадри на национално, регионално, секторно и по икономически дейности ниво

4. Разработването на краткосрочна и средносрочна прогноза за държавен план за прием на ученици и студенти по образователни степени и професионални направления, с активното участие и след съгласуване с организациите на работодателите на различните равнища

5. Подобряване на образователната и професионална подготовка чрез:

- Целенасочена и финансово обезпечена държавна политика и стратегия за развитие на средното и висшето образование в краткосрочен и средносрочен план, съдържащи конкретни мерки за преодоляване на изоставането спрямо равнището в ЕС
- Анализ на реализацията на завършващите отделните образователни степени и по професионални направления и обвързване на финансирането със степента на реализация;

- Законодателни промени и практическото реализиране на комплексни мерки по отделни образователни степени за ограничаване на броя на ранно напускащите образователната система лица
- Разработването и прилагането на мерки на национално, регионално и фирмено равнище за развитие на различните форми на формално образование и обучение и на неформално обучение за преодоляване на сериозното изоставане на страната в „Учене през целия живот”
- Разширяване на алтернативните режими на обучение във висшето образование
- Дефиниране в ДООИ на ключовите компетенции за отделните професии и на система за тяхното оценяване

6. Въвеждане на данъчни облекчения за работодателите и за отделните лица чрез:

- Въвеждане на минимален праг на разходите за обучение на едно заето лице
- Въвеждане в ЗКПО на данъчни облекчения за средствата, които предприятията разходват за обучение и развитие на персонала, в т.ч.
- Въвеждане на специфични данъчни облекчения за работодателите, които организират, предлагат и изпращат на обучение свои работници
- въвеждане на ваучери като сметка за образование;
- Въвеждане на диференциран размер на данъчните облекчения за развитие на допълнителното доброволно осигуряване за безработица и/или професионална квалификация и въвеждане на индивидуални сметки за обучение;
- Въвеждане в ЗОДФЛ на данъчни облекчения за личните разходи за образование и обучение, в т.ч. покриване на разходите за пътуване
- Въвеждане в ЗКПО на финансови стимули за работодателите, които осигуряват работни места за младежи и осъществяват обучение на работното място

7. Активно включване на работодателите в:

- Дефиниране на очакванията за бъдещото развитие на ниво предприятия, икономически дейности и региони;
- Определяне на количествените и качествени параметри на необходимата работна сила на базата на анализа за състоянието и развитието на фирмата, икономическата дейност и региона;
- Оценката на потребностите от обучение по професии и специалности, които съответстват на дефинираните нужди от работна сила – по икономически дейности и региони;
- Разработването и актуализирането на държавните образователни изисквания и конкретното съдържание на учебните програми;
- Оценката на резултатите от обучението.

Списък на таблиците и фигурите

фигура 1 Брой на населението в Р.България	14
фигура 2 Структура на населението в градовете и селата (в%)	14
фигура 3 Динамика на измененията в броя на населението	15
фигура 4. Образователна структурата на българските граждани, пребивавали в чужбина	16
фигура 5 Брой на мигриралите по области.....	17
фигура 6 Миграционен поток към Пловдив	17
фигура 7 Миграционен поток към Варна.....	17
фигура 8 Динамиката на промените в структурата на населението по възрастови групи през последните преброявания от 1992 г.....	18
фигура 9 Териториално разпределение на населението на 65 и повече години (%)	19
фигура 10 Брой на населението в седемте най-големи града в България към 1.02.2011 г.	20
таблица 1 Динамика в регионалната структура на населението на Р.България	21
таблица 2 Изпълнение на целите на Лисабонската стратегия. Източник: Евростат и НСИ	30
таблица 3 Динамиката на заетите, наетите и самонаетите лица (2000-2011 г). Изт.: НСИ и собствени изчисления	31
таблица 4 Среден списъчен брой на наетите лица по трудово и служебно правоотношение.....	33
таблица 5 Наети лица по трудово и служебно правоотношение по икономически дейности през 2011 година	33
фигура 11 Инвестиции, ПЧИ, заети лица и наети лица	35
таблица 6 Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи	35
таблица 7 Преки чуждестранни инвестиции за 2009г.....	36
таблица 8 Брой на безработни и обезкуражени лица (15-64 навършени години). Източник: НСИ	38
фигура 12 Коефициент на безработица	38
таблица 9 Относителен дял на ранно отпадащи от формалното обучение лица като дял от населението	41
таблица 10 Образователна степен на заетата работната сила	41
таблица 11 Заети лица с ниска квалификация.....	42
таблица 12 Свободни работни места.....	43
таблица 13 Квалификационна структура на постъпилите на работа безработни.....	43
таблица 14 Осигурени лица	45
таблица 15 Заети лица на 15-64 навършени години	48
фигура 13 Наети лица по трудово и служебно правоотношение по икономически дейности, в хил.....	50
таблица 16 Средна месечна работна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение .	51
фигура 14 Изменение на наетите лица и на средната месечна работна заплата, на едногодишна база ...	51
таблица 17 Структура на разходите за труд на работодателите за наети лица по трудово служебно правоотношение, 2008 – 2009 г.	52
таблица 18 Осигурени лица, наети лица и среден осигурителен доход. Изт.: НОИ и собствени изчисления	55
фигура 15 Дял на младежката безработица в рамките на ЕС	56
таблица 19 Осигурени лица по основни икономически дейности и квалификационни групи професии...	56
фигура 16 Среден осигурителен доход и брой лица по квалификационни групи професии	57
таблица 26 Осигурени по трудови и служебни правоотношения лица по области през 2010 г.....	58
таблица 27 Изменение на лицата по трудови и служебни правоотношения по области при база 2008 г. .	59
таблица 20 Осигурени по трудови и служебни правоотношения лица през 2010 г. по сектори	61
таблица 21 СОД за лицата по трудови и служебни правоотношения по сектори.....	63
таблица 22 Деклариран осигурителен доход по основни икономически дейности и квалификационни групи професии за периода януари - май	65
таблица 23 Осигурителен доход по основни икономически дейности и квалификационни групи професии	68

таблица 24 Осигурени по трудови и служебни правоотношения лица за възрастовата група 15-24 години общо и по сектори през 2010 г. Източник: НОИ и собствени изчисления.....	93
таблица 25 СОД за възрастовата група 15-24 години общо и по сектори.....	95
таблица 28 СОД на заетите по трудови и служебни правоотношения лица по области през 2010 г.	96
таблица 29 Изменение на СОД на лицата по трудови и служебни правоотношения при база 2008 г. по области.....	97
фигура 17 Работна сила (15-64 години) по завършено образование в България (хил. души). Източник НСИ	98
фигура 18 Образователна структура на заетите лица в България. Източник НСИ	99
фигура 19 Съпоставка между образователната структура на заетите лица в България и ЕС27	100
фигура 20 Нетни коефициенти на записване на населението в образователната система по възрастови групи.....	100
фигура 21 Записани учащи по степени на образованието според МСКО – 97.....	101
фигура 22 Учене през целия живот в ЕС и България - % от населението на възраст 25-64 години, участващо в образование и обучение през четирите седмици преди изследването	102
таблица 30 Ранжиране на индексните резултати от квалификационния индекс по области на страната	106
таблица 31 Ранжиране на индексните резултати от регионалния квалификационен индекс по области на страната.....	108
таблица 32 Разпределение на осигурените лица по основни класове съгласно НКПД за 2008, 2009г.и 2010г.....	109
фигура 23 Заети лица от всички категории на НКПД общо за страната, абсолютни стойности.....	110
фигура 24 Изменение на броя на заетите служителите за всички категории на НКПД общо за страната	111
фигура 25 Разпределение на служителите по 10 категории на НКПД общо за страната, абсолютни стойности	112
фигура 26 Разпределение на служителите по 10 категории на НКПД общо за страната, относително изменение.....	112
фигура 27 Работещи по трудови договори общо за страната. Източник НСИ.....	114
фигура 28 Разпределение на служителите по НКПД за страната, общо. Източник НОИ	115
фигура 30 Разпределение на заетите лица в 7-те приоритетни икономически сектори, общо за страната	119
фигура 31 Разпределение на заетите лица в 7-те приоритетни икономически сектори, общо за страната	120
фигура 32 Разпределение на заетите лица в приоритетни икономически сектора, общо, приоритетни области.....	121
фигура 33 Разпределение на заетите лица в приоритетни икономически сектора, приоритетни области, 2010 г.	122
фигура 34 Разпределение на заетите лица в Сектор„Електроника”, общо за страната	124
фигура 35 Разпределение на заетите лица в Сектор„Електроника”, по региони страната, общо.....	124
фигура 36 Разпределение на заетите лица в Сектор„Електроника”, по региони на страната за 2010 г.	125
фигура 37 Разпределение на заетите лица в Сектор„Електроника”, общо, приоритетни области	126
фигура 38 Разпределение на заетите лица в Сектор„Електроника”, приоритетни области, 2010 г. Изт.: НОИ	127
фигура 39 Разпределение на заетите лица в Сектор„Електротехника”, общо за страната. Източник НОИ	128
фигура 40 Разпределение на заетите лица в Сектор„Електротехника”, по региони страната, общо.....	129
фигура 41 Разпределение на заетите лица в Сектор„Електротехника”, по региони на страната за 2010 г.	130
фигура 42 Разпределение на заетите лица в Сектор„Електротехника”, общо, приоритетни области	131
фигура 43 Разпределение на заетите лица в Сектор„Електротехника”, приоритетни области, 2010 г.	131
фигура 44 Разпределение на заетите лица в Сектор„Машиностроене”, общо за страната. Източник НОИ	133

фигура 45 Разпределение на заетите лица в Сектор„Машиностроене”, по региони страната, общо. Изт.: НОИ	135
фигура 46 Разпределение на заетите лица в Сектор„Машиностроене”, по региони на страната за 2010 г.	135
фигура 47 Разпределение на заетите лица в Сектор„Машиностроене”, общо, приоритетни области	136
фигура 48 Разпределение на заетите лица в Сектор„Машиностроене”, приоритетни области, 2010 г.	136
фигура 49 Разпределение на заетите лица в Сектор„Метали”, общо за страната. Източник НОИ.....	138
фигура 50 Разпределение на заетите лица в Сектор„Метали”, по региони страната, общо. Източник НОИ	139
фигура 51 Разпределение на заетите лица в Сектор„Метали”, по региони на страната за 2010 г. Източник НОИ	139
фигура 52 Разпределение на заетите лица в Сектор„Метали”, общо, приоритетни области	140
фигура 53 Разпределение на заетите лица в Сектор„Метали”, 2010 г. Източник НОИ.....	141
фигура 54 Разпределение на заетите лица в Сектор„Мебели”, общо за страната. Източник НОИ	143
фигура 55 Разпределение на заетите лица в Сектор„Мебели”, по региони страната, общо	143
фигура 56 Разпределение на заетите лица в Сектор„Мебели”, по региони на страната за 2010 г. Източник НОИ	145
фигура 57 Разпределение на заетите лица в Сектор„Мебели”, общо приоритетни области. Източник НОИ	145
фигура 58 Разпределение на заетите лица в Сектор„Мебели”, приоритетни области, 2010 г. Източник НОИ	146
фигура 59 Разпределение на заетите лица в Сектор„Месопереработване”, общо за страната. Източник НОИ	148
фигура 60 Разпределение на заетите лица в Сектор„Месо”, по региони страната, общо. Източник НОИ	149
фигура 61 Разпределение на заетите лица в Сектор„Месо”, по региони на страната за 2010 г. Източник НОИ	150
фигура 62 Разпределение на заетите лица в Сектор„Месо”, приоритетни области. Източник НОИ	151
фигура 63 Разпределение на заетите лица в Сектор„Месо”, приоритетни области, 2010 г. Източник НОИ	152
фигура 64 Разпределение на заетите лица в Сектор„Туризъм”,общо за страната. Източник НОИ	154
фигура 65 Разпределение на заетите лица в Сектор„Туризъм”, по региони страната, общо. Изт. НОИ ...	155
фигура 66 Разпределение на заетите лица в Сектор„Туризъм”, по региони на страната за 2010 г. Изт. НОИ	156
фигура 67 Разпределение на заетите лица в Сектор„Туризъм”, приоритетни области. Източник НОИ ...	157
фигура 68 Разпределение на заетите лица в Сектор„Туризъм”, приоритетни области, 2010 г. Източник НОИ	158
фигура 69 Разпределение на служителите по 10 категории на НКПД по райони, абсолютни стойности .	158
фигура 70 Разпределение на служителите по 10 категории на НКПД по райони, относително изменение	159
фигура 71 Разпределение на служителите по райони по категория 1 „Президент, законодатели, висши служители и ръководители”, абсолютни стойности.....	160
фигура 72 Разпределение на служителите по райони по категория 2 „Аналитични специалисти”, абсолютни стойности	161
фигура 73 Разпределение на служителите по райони по категория 3 „Техници и други приложни специалисти”, абсолютни стойности. Източник НОИ	162
фигура 74 Разпределение на служителите по райони по категория 4 „Административен персонал”, абсолютни стойности	163
фигура 75 Разпределение на служителите по райони по категория 5 „Персонал, зает с услуги за населението, охрана и търговия”, абсолютни стойности. Източник НОИ.....	164
фигура 76 Разпределение на служителите по райони по категория 6 „Квалифицирани работници в селското, горското, рибното и ловното стопанство”, абсолютни стойности. Източник НОИ	165

фигура 77	Разпределение на служителите по райони по категория 7 „Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии”, абсолютни стойности. Източник НОИ.....	166
фигура 78	Разпределение на служителите по райони по категория 8 „Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия”, абсолютни стойности. Източник НОИ	167
фигура 79	Разпределение на служителите по райони по категория 9 „Професии, неизискващи специална квалификация”, абсолютни стойности. Източник НОИ	168
фигура 80	Разпределение на служителите по райони по категория 10 „Без професионална група”, абсолютни стойности. Източник НОИ.....	169
фигура 81	Разпределение на служителите по 10 категории на НКПД за област София-град, абсолютни стойности	170
фигура 82	Разпределение на служителите по 10 категории на НКПД за област Пловдив, абсолютни стойности	172
фигура 83	Разпределение на служителите по 10 категории на НКПД за област Варна, абсолютни стойности	174
фигура 84	Разпределение на служителите по 10 категории на НКПД за област Бургас, абсолютни стойности	175
фигура 85	Разпределение на служителите по 10 категории на НКПД за област Стара Загора, абсолютни стойности	177
фигура 86	Разпределение на служителите по 10 категории на НКПД за област Плевен, абсолютни стойности	179
фигура 87	Разпределение на служителите по 10 категории на НКПД за област Шумен. Източник НОИ ..	181

Раздел 9. ЛИТЕРАТУРНИ ИЗТОЧНИЦИ

1. МТСП Националната стратегия за демографско развитие за периода 2005 – 2015г.
2. МТСП Отчет за изпълнение на Националната стратегия за демографско развитие на Република България - 2006 – 2020 г. Отчетен период 2009 г.
4. Националната стратегия за регионално развитие за периода 2005 – 2015;
5. Българска стопанска камара, (2011), „Пазар на труда – състояние и тенденции”, С. 2011.
6. Л. Дулевски. Пазарът на труда. изд.Тракия.,С.2009
7. Европейски институт „Проучване на нуждите на българския пазар на труда от висококвалифицирана работна ръка” С. 2011
8. ИСС. Антикризисни мерки на пазара на труда - опитът на страни членки на ЕС 2010г.
9. ИСС. Пазарът на труда в условията на финансова и икономическа криза – предизвикателства и възможни решения.
10. Пенсионното осигуряване в Република България – проблеми и необходими решения.С.2011
11. Възможности за възстановяване,икономически растеж, заетост и догонващо развитие на Република България. С. 2011
12. ИСС Предизвикателства пред трудовите пазари в контекста на Стратегия “Европа 2020””
8. 2011.
13. ИСС. Предизвикателствата пред демографската политика на България в контекста на Стратегия “Европа 2020”” 2011.
10. <http://www.competencemap.bg>
11. ЦИА и ИОО. ЕС 2020 и приоритетите за България. Доклади.2010г.
12. Преброяване 2011 – основни резултати
13. НАЦИОНАЛЕН ПЛАН за действие по заетостта през 2012 г.
14. Национален семинар. “Активна политика на трудовия пазар по време на икономическа криза”., материали. С.,2010 г.
15. Работна среща. “Промени на пазарите на труда в България и Австрия в контекста на европейския процес за гъвкавост и сигурност”., материали. С.,2010 г.
16. Работна среща. ”Прилагане на българската пътека за гъвкавост и сигурност.” материали. С.,2010 г.
17. Кръгла маса на тема : ”Икономическата криза – законодателството в подкрепа на бизнеса”. НЦИОМ и БСК. Изследване на тема : Състоянието на бизнеса в условията на икономическа криза. С., юни 2010.
18. Агенция по заетостта. Информация за държавите с най-много издадени разрешения за работа за чужденци у нас през 2009 г. С.,2010.
19. Проучване: Производство, заетост, разходи и ефективност на труда в българската промишленост през периода 1997 - 2009 г. БСК със съдействието на Фондация „Фридрих Еберт”. 2009г.
20. НСИ. Наблюдение на работната сила през 2009 г. Навлизане на младите хора на пазара на труда.
21. Интернет сайт на НСИ - www.nsi.Bg
22. Интернет сайт на Национален център по здравна информация - www.nchi.government.bg .